

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

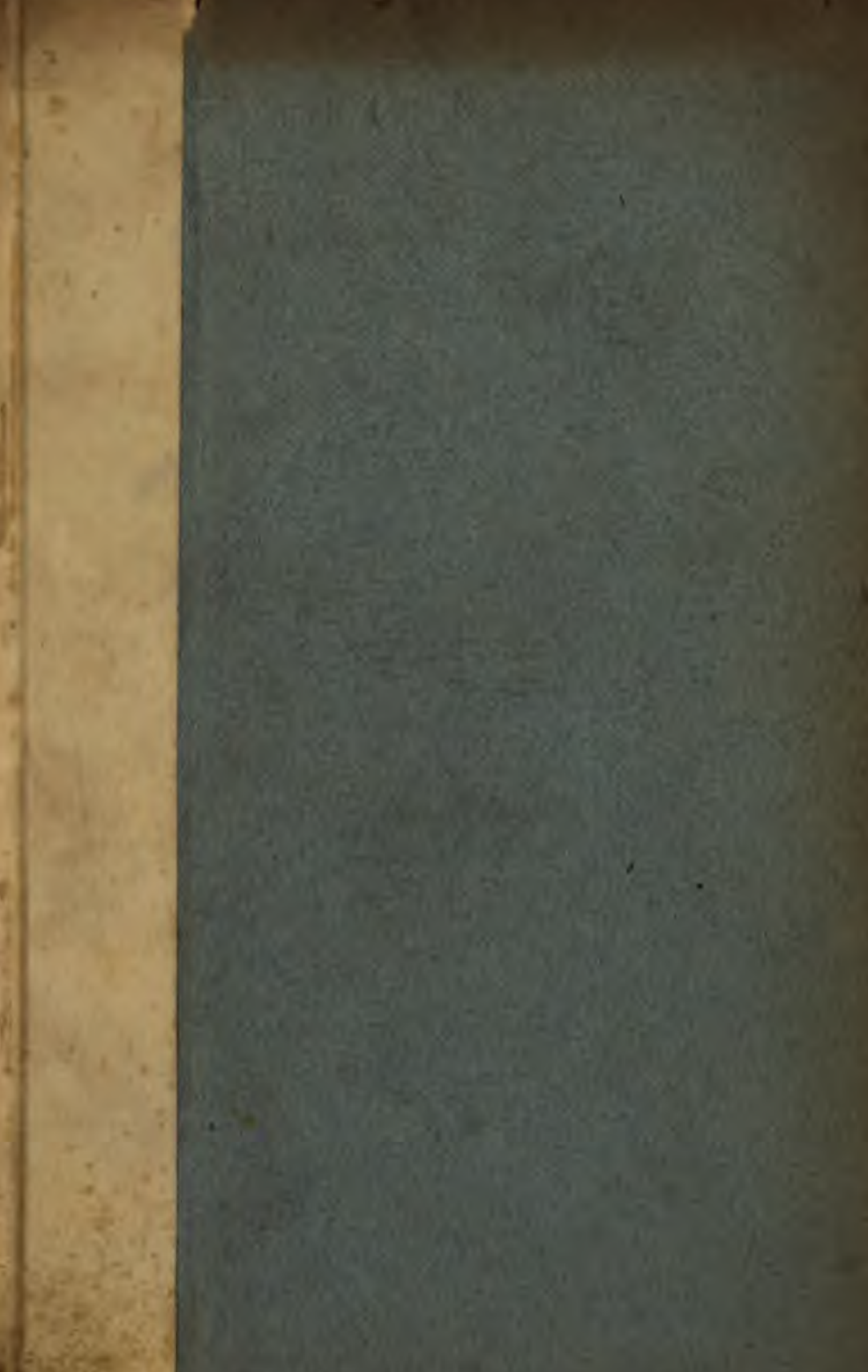
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

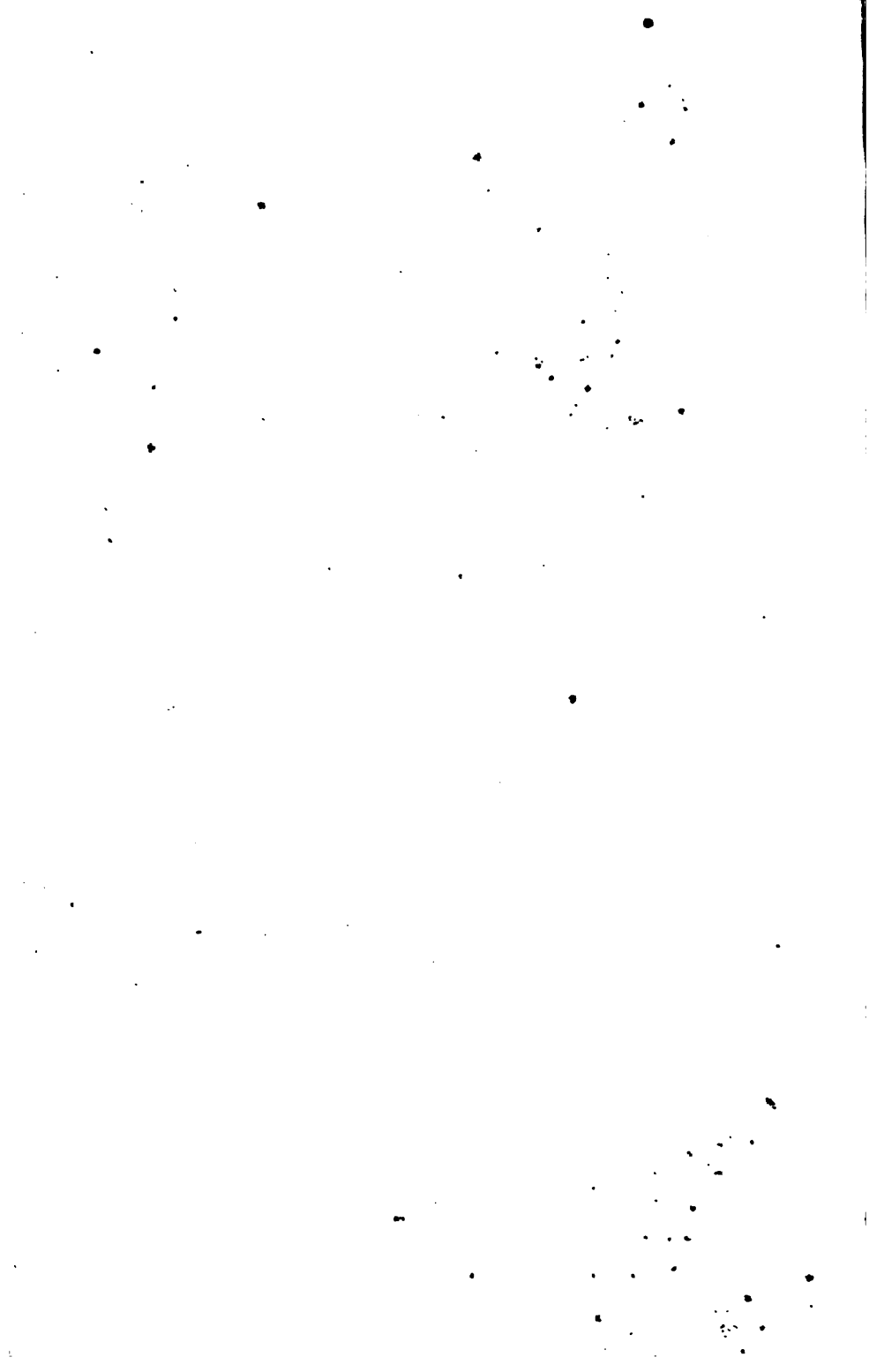

600075829.

309

1083

ΠΕΡΙ ΤΩΝ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΥΠΡΙΩΝ

ΥΠΟ

ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ ΜΥΡΙΑΝΘΕΩΣ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΝ Τῃ ΘΕΟΛΟΓΙΚῃ ΣΧΟΛῃ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ

ΤΩΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΤΥΠΟΙΣ Σ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΚΑΙ Α. ΜΗΔΙΑΔΟΥ.

—
1868.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΥΠΡΙΩΝ

ΥΠΟ

ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ ΜΥΡΙΑΝΘΕΩΣ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΝ Τῃ ΘΕΟΛΟΓΙΚῃ ΣΧΟΛῃ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ

ΤΩΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΤΥΠΟΙΣ Σ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΚΑΙ Α. ΜΗΛΙΑΔΟΥ.

(Ἐν τῇ γωνίᾳ τῶν ὁδῶν Βουλῆς καὶ Λέκα).

—
1868.

245 : 312.

ΤΗ

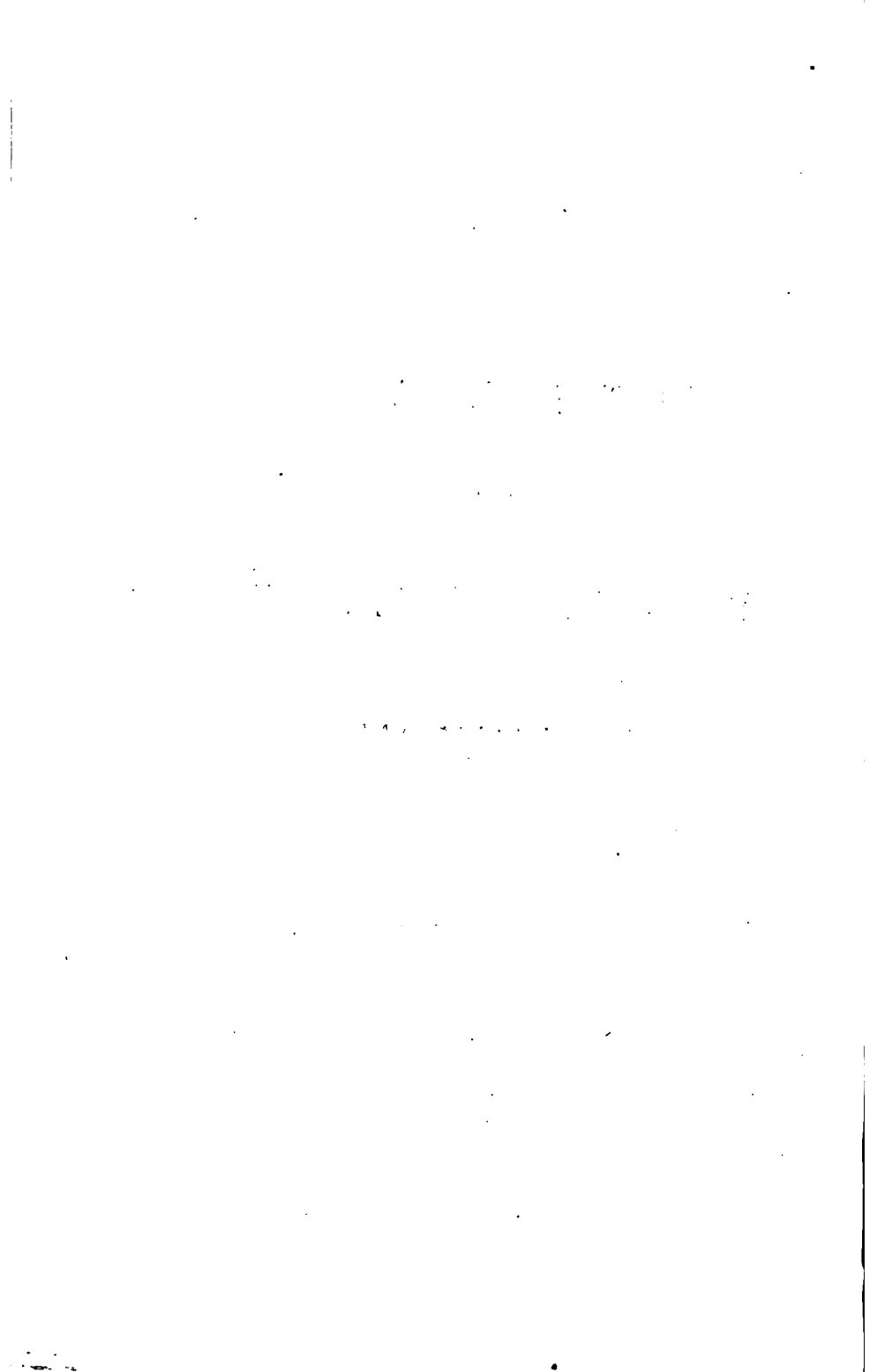
ΜΑΚΑΡΙΑ, ΚΑΙ ΑΓΗΡΩ, ΜΝΗΜΗ,

ΤΟΥ

ΑΘΙΑΙΜΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΠΕΤΡΑΣ

ΜΕΛΕΤΙΟΥ

ΑΝΑΤΕΘΕΙΤΑΙ.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Ἐπὶ τῶν ἀνατολικωτάτων ἄκρων τῆς μεσογείου θαλάσσης, μεταξύ Εὐρώπης Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, κεῖται μία μεγάλη νῆσος, ἄλλοτε μὲν περιβλεπτος καὶ ὑφ' ὅλων τῶν λαῶν τῆς γῆς ὡς ἐπίγειος παράδεισος μακαριζομένη, σήμερον δὲ ἄσημος καὶ ὑπὸ τῶν σοφῶν περιγηγῆτων ὡς ἔρημος κατοικτειρομένη. Ἡ νῆσος Κύπρος, τήν τε θέσιν κάλλιστα διαχειμένη καὶ πάντων τῶν φυσικῶν ἀγαθῶν, ὡς οὐδεμία ἄλλη χώρα, ἀφθό- νως πλουτοῦσα ὑπῆρξεν ὁ πρῶτιστος καὶ σημαντικώ- τατος σταθμός, ὅστις κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους προσηκόντως ὑπεδέξατο, καὶ γενναίως ἐξένισε τὸν ἐκ τῆς ἀνατολῆς εἰς τὴν δύσιν μεταναστεύοντα πολιτι- σμόν, πολλαχῶς συντελέσας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν αὐτοῦ· ἐξ ἀμνημονεύτων δὲ χρόνων μέχρι τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος μ.Χ., διετέλε- σεν οὕσα τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου τῶν τριῶν ἡπείρων τοῦ παλαιοῦ κόσμου.

Εἰς τῶν ἀρχαιοτάτων γεωγράφων, ὁ Ἐρατοσθένης παρὰ Σπράβωνι, ἐξεικονίζει βραχέως μὲν, ἀλλὰ ζωηρῶς

ΠΕΡΙ ΤΩΝ
ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΥΠΡΙΩΝ

ΥΠΟ

ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ ΜΥΡΙΑΝΘΕΩΣ

ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ

ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΝ Τῃ ΘΕΟΛΟΓΙΚῃ ΣΧΟΛῃ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΟΥ ΘΡΟΝΟΥ

ΤΩΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΤΥΠΟΙΣ Σ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΚΑΙ Α. ΜΗΑΙΛΔΟΥ.

—
1868.

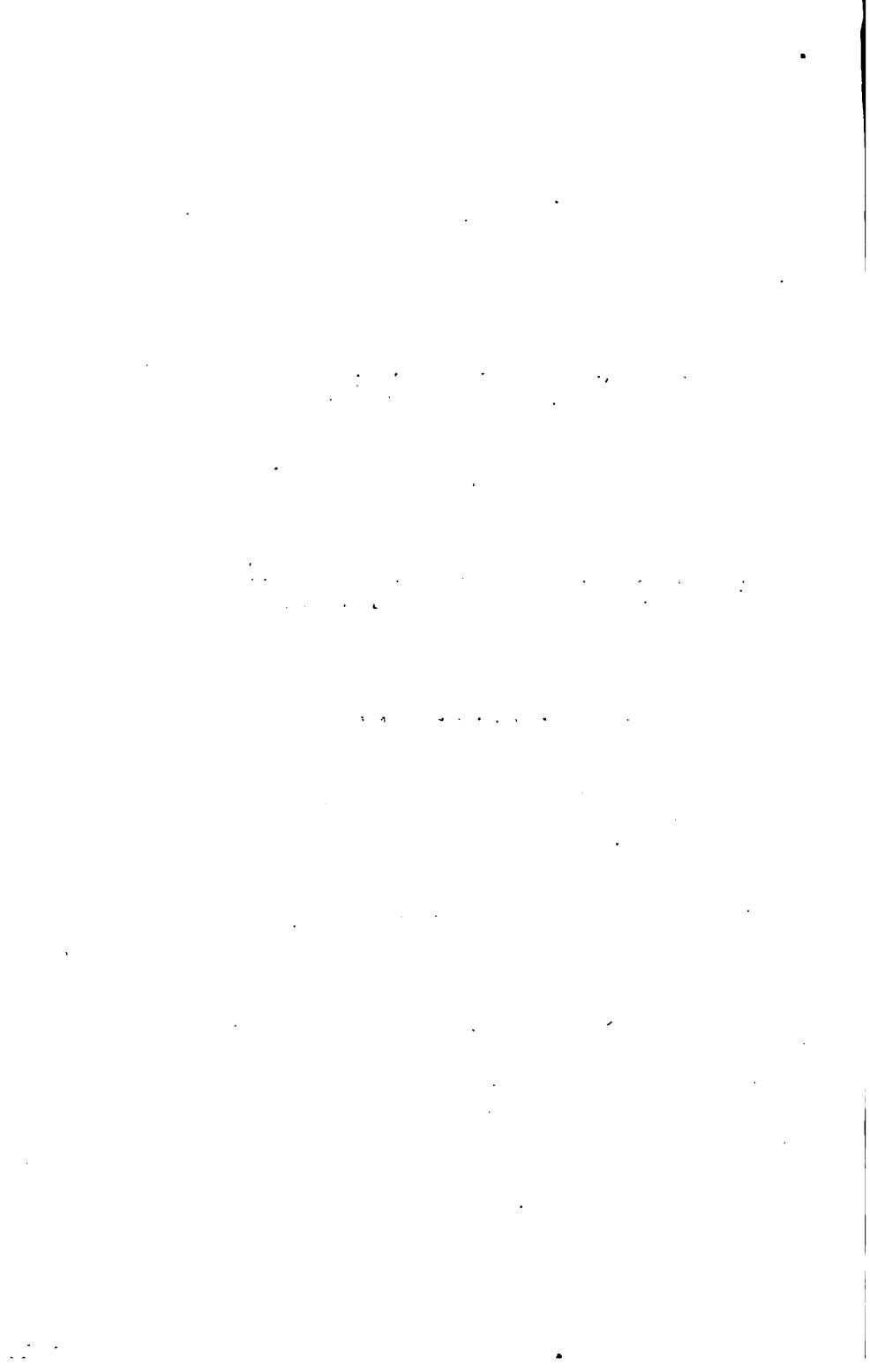
τῶν τότε εὐδαιμονεστάτων χωρῶν τοῦ κόσμου, κρα-
τοῦσα, οὕτως εἰπεῖν, ὑπὸ τὴν στρατηγικὴν ἐποψιν, τῶν
ἐγγὺς κειμένων πλουσίων παραλιῶν τῆς Παλαιστίνης,
Συρίας, καὶ Μικρᾶς Ἀσίας, δυναμένη ναυπηγῆσαι καὶ
ἐξοπλίσαι διὰ τῆς ποικιλίας τῶν ἰδίων προϊόντων σφό-
δρος σημαντικούς, ὑπῆρξεν ἀείποτε τὸ μῆλον τῆς ἐρι-
δος ὄλων τῶν δυναστῶν τῆς γῆς. Ἀσσύριοι, Αἰγύπτιοι,
Πέρσαι, Ῥωμαῖοι ἀλληλοδιαδόχως κατέθλιψαν διὰ τοῦ
τυραννικωτάτου αὐτῶν ζυγοῦ τὴν τάλαιναν Κύπρον.
Συχνότατοι πόλεμοι, ἐκπορθήσεις, φυσικαὶ καταστρο-
φαὶ παντὸς εἶδους πολλάκις προητοίμασαν τὴν ἐντε-
λὴ αὐτῆς ἐρήμωσιν· ἀλλ' ἔνεκα τῶν ἀνεξαντλήτων αὐ-
τῆς θησαυρῶν πάντοτε ἀνελάμβανε καὶ πάντοτε ἤνθει,
καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας διετῆρει εἰσέ-
τι τὰ πλούτη αὐτῆς, ἃ τινὰ διήγειραν τὴν πλεονεξίαν
τῶν Ῥωμαίων· ἡ Ῥωμαϊκὴ αὕτη κατάκτησις τῆς νήσου
ὑπῆρξε μία τῶν εἰδεχθεστάτων ληστειῶν τῶν τυράν-
νων τῆς γῆς. « Ἐπίσημος διὰ τὰ πλούτη αὐτῆς, λέγει
ὁ Φῆστος, ἡ νῆσος αὕτη ἐσχανδάλισε τὴν πτωχείαν
τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ . . . . . Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀχρηματία
τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ταμείου, καὶ τηλικαύτη ἡ φήμη τῶν θη-
σαυρῶν τῆς Κύπρου, ὥστε εἰς νόμος διέταξε τὴν δῆ-
μευσιν τῆς νήσου ταύτης . . . . Ὁ Κάτων ἐχόμισεν εἰς
Ῥώμην τὰς περιουσίας τῶν Κυπρίων ». (1)

(1) Τὸ ἐκ τῆς δημεύσεως ταύτης προκύψαν χρηματικὸν πο-
σὸν ἦν 7,000 τάλαντα=40 ἑκατομμύρια φράγκων.

Κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἀνεκτήσατο ἡ Κύπρος φαινομένην τινὰ εὐδαιμονίαν, ιδίως ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τῶν Γάλλων καὶ Ἑνετῶν· περιῆλθεν ὁμως εἰς τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων, παρ' ὀλίγον ἀπέβαλλε τὰ ἱερώτατα καὶ τιμιώτατα, τὸν ἐθνισμόν, τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν γλῶσσαν, καὶ τὴν ἀγίαν καὶ ἀμώμητον ἡμῶν πίστιν· διότι ἡ μὲν κυβέρνησις ἐξώρισε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐκ τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας, ὁ δὲ Πάπας πάντα λίθον ἐκίνησεν, ἵνα στήσῃ τὸν θρόνον αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν θρησκευτικῶν συνειδήσεων τῶν ὑπὸ τὸν ξενικὸν ζυγὸν στεναζόντων ταλαιπώρων Κυπρίων. Ἀλλ' εὐλογητὸς ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν! ὁ μέγας οὗτος κίνδυνος, ὁ μέγιστος ἴσως πάντων, παρῆλθεν ἀνεπιστρεπτεί.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ὁ ἥρως Βραγαδίνος ὑπέστη τὸν τραγικώτατον ἐκείνον θάνατον, καὶ ἡ σημαία τοῦ σταυροῦ ἤρθη ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς ἀγίας Σοφίας, ἤρξατο ἡ τελεία καταστροφή καὶ ἐρήμωσις τῆς δυστήνου Κύπρου. Ὁ μὲν πληθυσμὸς ἡλαττώθη σχεδὸν εἰς τὸ εἰκοστὸν, εἰς ὅλους δὲ τοὺς κλάδους τῆς βιομηχανίας, τοῦ ἐμπορίου, καὶ τῆς γεωργίας ἐξηπλώθη εὐτελὴς νέκρωσις, πᾶς βίος πνευματικὸς ἐξέλιπε, τὰ ἀειθαλῆ ἐκείνα δάση ἐπυρπολήθησαν, τὸ κλίμα ἐντελῶς μετεβλήθη· ὅθεν οἱ σοφοὶ Εὐρωπαῖοι περιηγῆται ἐρωτῶσι σήμερον ἀλλήλους σπουδαίως, εἰ ἐν τοιαύτῃ χώρᾳ (καθὼς καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἀνατολῇ) ἀπαντῶσιν ἐτι στοιχεῖα φυσικῆς καὶ ἠθικῆς ἀναγεννήσεως. Καὶ ἄλλοι

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Ἐπὶ τῶν ἀνατολικωτάτων ἄκρων τῆς μεσογείου θαλάσσης, μεταξύ Εὐρώπης Ἀσίας καὶ Ἀφρικῆς, κεῖται μία μεγάλη νῆσος, ἄλλοτε μὲν περίβλεπτος καὶ ὑφ' ὅλων τῶν λαῶν τῆς γῆς ὡς ἐπίγειος παράδεισος μακαριζομένη, σήμερον δὲ ἄσημος καὶ ὑπὸ τῶν σοφῶν περιγηγῆτων ὡς ἔρημος κατοικτειρομένη. Ἡ νῆσος Κύπρος, τὴν τε θέσιν κάλλιστα διαχειμένη καὶ πάντων τῶν φυσικῶν ἀγαθῶν, ὡς οὐδεμία ἄλλη χώρα, ἀφθό- νως πλουτοῦσα ὑπῆρξεν ὁ πρῶτιστος καὶ σημαντικώ- τατος σταθμός, ὅστις κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους προσηκόντως ὑπεδέξατο, καὶ γενναίως ἐξένισε τὸν ἐκ τῆς ἀνατολῆς εἰς τὴν δύσιν μεταναστεύοντα πολιτι- σμόν, πολλαχῶς συντελέσας εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω πορείαν αὐτοῦ· ἐξ ἀμνημονεύτων δὲ χρόνων μέχρι τοῦ δεκάτου ἑκτοῦ αἰῶνος μ.Χ., διετέλε- σεν οὕσα τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου τῶν τριῶν ἡπείρων τοῦ παλαιοῦ κόσμου.

Εἷς τῶν ἀρχαιοτάτων γεωγράφων, ὁ Ἐρατοσθένης παρὰ Στράβωνι, ἐξεικονίζει βραχέως μὲν, ἀλλὰ ζωηρῶς

τὴν ἀρχαιοτάτην τῆς νήσου φυσικὴν κατάστασιν. Πυκνότατα δάση ἐκάλυπτον ὄρη καὶ πεδιάδας ρεῖθρα ποταμῶν, ρυάκων, καὶ κρουνην ἐκελάρουν πανταχοῦ· ὄμβροι περιοδικοὶ καὶ ἐν ὥρᾳ θέρους κρουνηδὸν ἐξ οὐρανοῦ ἐπὶ τὴν λιπαρὰν γῆν κατέβρεον, καὶ ὁ ἥλιος διὰ τῶν ζωογόνων αὐτοῦ ἀκτίνων προῆγε παντός εἶδους βλάστησιν.

Μία εὐρυτάτη πεδιάς μεταξύ δύο μεγάλων σειρῶν ὀρέων, ὑπὸ δύο ἀμφιλαφῶν ποταμῶν ἐναντίας διεκλινόμενης καταρδευομένη, ἦν ἐξαιρετικῶς ἐπιτηδευομένη εἰς γεωργίαν· ὁ ἕτερος τῶν ποταμῶν τούτων, ὁ Πεδιάϊος, ἔτι καὶ σήμερον διαμφισβητεῖ τὰ πρωτεῖα πρὸς τὸν Αἰγύπτιον Νεῖλον κατὰ τὴν προαγωγὴν τοῦ φοίνικος.

Οὕτως ἔχουσα ἡ Κύπρος, ὁ πολυτιμότερος οὗτος μαργαρίτης τῆς μεσογείου θαλάσσης, περιβεβλημένη τὸν ποικίλον ἐκείνην μανδύαν τῶν θασῶν αὐτῆς, κοσμουμένη ὑπὸ τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου αὐτῆς Ὀλύμπου, ἐστεμμένη ὑπὸ διαυγαστάτου οὐρανοῦ, οὕτως τὴν εἰκόνα μετὰ τασαύτης χάριτος ἢ περιβρέχουσα αὐτὴν γαλήνιος καὶ χρυσταλλοειδὴς θάλασσα ἀντανάκλα, ἔχουσα κλίμα γλυκύτατον, ἐν δὲ τοῖς κόλποις αὐτῆς κρύπτουσα πολυτιμοτάτους θησαυρούς, ἀργύρον, χαλκόν, λίθους πολυτελεῖς κ. τ. ὅ., ἀναμένει μετὰ σπογγῆς τέκνα τινὰ τοῦ Ἀδάμ, ἵνα καταστήσῃ αὐτὰ εὐδαιμονέστατα πάντων τῶν κατοίκων τῆς γῆς.

Ναῦταί τινες μιᾶς ὠραίας καὶ εὐφυοῦς φυλῆς, κατοι-

κούσης ἐν τῇ ἀπέναντι κειμένη Μικρασίᾳ, ἀποπλέουσιν (ἴσως) ἐκ τῆς Λυκίας, παραπλέουσι τὰς παραλίας τῆς Παμφυλίας καὶ Κιλικίας, ἐκεῖθεν βλέπουσιν ἀμυδρῶς πως ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πελάγους κατάφυτόν τινα χώραν ἐπὶ τῶν κυμάτων σαλευομένην· περίεργοι, ἀλλὰ καὶ τολμηροὶ στρέφουσι τὸ πλοιάριον αὐτῶν πρὸς μεσημβρίαν, ἔχουσι τὸν ἄνεμον οὐρίον, τὴν θάλασσαν γαλήνιον, εὐπλοοῦσι, καὶ μετὰ μικρὸν πρῶτοι ἀποβαίνουσιν εἰς τὴν γῆν τῶν χαρίτων, εἰς τὸ βασίλειον τῆς Ἀφροδίτης· εἰσδύουσιν εἰς τὰ πυκνότατα δάση, καὶ ἐνταῦθα ὑπὸ τὴν βαθυτάτην σκιὰν τῶν δένδρων εὐρίσκουσι κατοικίαν καταλληλοτάτην τὸ παράδειγμα τούτων μιμοῦνται καὶ ἄλλοι ὁμόφυλοι, καὶ οὕτως ἐν βραχεὶ χρόνῳ τὰ σκιερὰ ἐκεῖνα ἄδυτα τῆς φύσεως μεταβάλλονται εἰς κατοικίας πολλῶν ὁμάδων ἀνθρώπων.

Οἱ ἀγαθοὶ καὶ ζωηροὶ Ἰάωνες ἢ Ἰουανῖται ζῶσι κατ' ἀρχὰς ἐκ τῶν φυσικῶν τῆς γῆς προϊόντων· ὁσημέραι ὁμῶς πολλαπλασιαζόμενοι, τρέπονται κατ' ἀνάγκην εἰς βίον ἀνετώτερον· ὅθεν ἐνταῦθα μὲν εὐκόλως ἀνοίγουσι λατομεῖα ἐντὸς γῆς τιτανώδους, καὶ ἀνεγείρουσι παλάτια τοῖς ἥρωσι καὶ ναοὺς τοῖς θεοῖς· ἐκεῖ δὲ ὕλοτομοῦσι τὰ δρυμώδη χωρία, καὶ ἡ Δημήτηρ ἐπιδαφιλεύει ἐν ταῖς πεδιάσιν ἀφθόνους τοὺς ἑαυτῆς θησαυρούς, ἐν ᾧ ἐπὶ τῶν λόφων ἡ ἄμπελος παρέχει τὸ θεῖον αὐτῆς νέκταρ· ἀλλαχοῦ ἐξορύττουσιν ἐκ τῶν σπλάγχχνων τῆς γῆς τὸν πολύτιμον χαλκόν, λίθους πολυτελεῖς, κ. τ. ὅ.

Ἀλλά πλὴν πάντων τούτων ἡ νῆσος παρέχει πᾶν ὅ,τι ἀναγκαῖον πρὸς ναυπήγησιν πλοίων, δι' ὧν δύναται ἀναπτυχθῆναι εὐρύτατον ἐμπόριον· οἱ κάτοικοι ὁμῶς αὐτῆς πρὸ παντός ἄλλου ἔχουσιν ἀνάγκην διδασκάλων, παρ' ὧν νὰ διδαχθῶσι τὴν ναυτικὴν.

Ἐν τῇ ἀπέναντι παραλίᾳ τῆς Συρίας εἰς λαὸς ἐμπορικὸς καὶ ναυτικὸς κατοικεῖ τὰς πόλεις Σιδῶνα καὶ Τύρον· ὁ λαὸς οὗτος προσορμίζεται συνήθως εἰς ἐκείνας μόνον τὰς νήσους καὶ τὰς παραθαλασσίας χώρας, ἐν αἷς ὑπάρχουσι κάτοικοι εὐπρόσιτοι καὶ πρῆθυμοι, ἵνα ἐλθῶσιν εἰς σχέσεις ἐμπορικὰς πρὸς αὐτόν. Ἐν Φοινικῶν πλοῖον, μικρὸν ἀναχθὲν εἰς τὸ πέλαγος, καταλαμβάνεται ὑπὸ τῆς τρικυμίας, φέρεται ὑπὸ τῶν ἀνέμων καὶ τῶν κυμάτων εἰς τὰ ἐνδότερά τῆς θαλάσσης, πλησιάζει εἰς τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς Κύπρου, καὶ καταφεύγει εἰς ἓνα τῶν πολλῶν καὶ ἀσφαλῶν αὐτῆς λιμένων. Οἱ ναῦται, ὄντες σύγαμα καὶ ἔμποροι, ἀποβαίνουσιν εἰς τὴν-ξηρὰν, ὅπου εὐρίσκουσιν ἓν γένος ἀνθρώπων παλὺ εὐμορφον, ζωηρόν, καὶ φιλόξενον· ὅθεν ἐξάγουσι παραχρῆμα ἐκ τοῦ πλοίου τὰ ἴδια ἐμπορεύματα, ἃ, ἐκτεθέντα ἐπὶ τῆς παραλίας, ἐλκύουσι τὴν προσοχὴν τῶν ἐγγωρίων, οἵτινες, προσφέροντες τοῖς ξένοις ὅ,τι ἔχουσιν, λαμβάνουσιν αὐτά.

Τοιοῦτῳ τρόπῳ ἄρχονται αἱ ἐμπορικαὶ σχέσεις μετὰ τῷ Φοινίχῃ καὶ Κύπρου. Οἱ Κύπριοι εἰσέρχονται εἰς Φοινικῶν πλοῖα, ἵνα διδαχθῶσι τὴν ναυτικὴν, περιπλέουσι μετὰ τῶν Φοινίκων ὅλα τὰ παράλια τῆς Μικρα-

σίας, τῶν νήσων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀρχιπελάγους καὶ αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος, συγκοινωνοῦσι πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς αὐτῶν τοὺς τε ἀνατολικούς καὶ δυτικούς Ἑλληνας, καθιστᾷσιν αὐτοῖς γνωστὰ τὰ ἄφθονα πλούτη τῆς ἑαυτῶν πατρίδος. Ἐντεῦθεν μέγα πλῆθος νέων Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν πέμπεται ἐκ διαφόρων Ἑλληνικῶν τόπων εἰς Κύπρον, αἵτινες νέαν ἐθνικὴν ζωὴν κομίζουσι ταῖς παλαιαῖς, οἰκοδομοῦσι, καὶ κατοικίζουσι μεγάλας καὶ εὐδαίμονας πόλεις, διαδιδούσι τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν καθ' ὅλην τὴν νήσον, καὶ ἐξορίζουσιν ἐξ αὐτῆς πᾶν ξενικὸν στοιχεῖον. Καρποῦνται, ὡς δεῖ, τὰ πλούσια αὐτῆς μεταλλεῖα, ἀναπτύσσουσι τὴν γεωργίαν καὶ τὴν βιομηχανίαν, ναυπηγοῦσι καὶ ἐξαρτύουσι διὰ μόνων τῶν Κυπριακῶν προϊόντων χιλιάδας πλοίων, καθιστᾷσιν αὐτὴν κέντρον ἐμπορίου ὅλου τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, καὶ ἀναβιβάζουσιν εἰς τὸν κορυφῶνα τῆς δόξης καὶ εὐδαιμονίας. Ἡ μεγίστη αὕτη ἀκμὴ καὶ εὐδαιμονία τῆς Κύπρου διήρκεσε τέσσαρας ὅλους αἰῶνας, ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου μέχρι τοῦ ὀγδόου π. Χ., ὅτε ἐννέα ἀνεξάρτητα βασίλεια διετηροῦντο μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεως αὐτῶν ἐπ' αὐτῆς. Εἰς τὴν λαμπρὰν ταύτην χρονικὴν περίοδον τῆς Κυπριακῆς ἱστορίας ἀνακτέον καὶ τὴν τριακονταετη θαλασσοκρατίαν τῆς νήσου, καθ' ἣν αὕτη πλείστας ἐπεμφεν ἀποικίας εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἰδίως εἰς τὴν Μικρασίαν, τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὴν Μακεδονίαν.

Τοιαύτη οὖσα ἡ ὠραία πατρίς, ἀποτελοῦσα τὸ κέντρον

τῶν τότε εὐδαιμονεστάτων χωρῶν τοῦ κόσμου, κρα-
τοῦσα, οὕτως εἶπεν, ὑπὸ τὴν στρατηγικὴν ἐποψιν, τῶν
ἐγγὺς κειμένων πλουσίων παραλιῶν τῆς Παλαιστίνης,
Συρίας, καὶ Μικρᾶς Ἀσίας, δυναμένη ναυπηγῆσαι καὶ
ἐξοπλίσαι διὰ τῆς ποικιλίας τῶν ἰδίων προϊόντων στό-
λους σημαντικούς, ὑπῆρξεν ἀείποτε τὸ μῆλον τῆς ἐρι-
δος ὅλων τῶν δυναστῶν τῆς γῆς. Ἀσσύριοι, Αἰγύπτιοι,
Πέρσαι, Ῥωμαῖοι ἀλληλοδιαδόχως κατέθλιψαν διὰ τοῦ
τυραννικωτάτου αὐτῶν ζυγοῦ τὴν τάλαιναν Κύπρον.
Συχνότατοι πόλεμοι, ἐκπορθήσεις, φυσικαὶ καταστρο-
φαὶ παντὸς εἶδους πολλάκις προητοίμασαν τὴν ἐντε-
λὴ αὐτῆς ἐρήμωσιν· ἀλλ' ἕνεκα τῶν ἀνεξαντλήτων αὐ-
τῆς θησαυρῶν πάντοτε ἀνελάμβανε καὶ πάντοτε ἤνθει,
καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας διετήρει εἰσέ-
τι τὰ πλούτη αὐτῆς, ἃ τινὰ διηγείραν τὴν πλεονεξίαν
τῶν Ῥωμαίων· ἡ Ῥωμαϊκὴ αὕτη κατάκτησις τῆς νήσου
ὑπῆρξε μία τῶν εἰδεχθεστάτων ληστειῶν τῶν τυράν-
νων τῆς γῆς. « Ἐπίσημος διὰ τὰ πλούτη αὐτῆς, λέγει
ὁ Φῆστος, ἡ νῆσος αὕτη ἐσκανδάλισε τὴν πτωχείαν
τοῦ Ῥωμαϊκοῦ λαοῦ . . . . Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀχρηματία
τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ταμείου, καὶ τηλικαύτη ἡ φήμη τῶν θη-
σαυρῶν τῆς Κύπρου, ὥστε εἰς νόμος διέταξε τὴν δῆ-
μευσίν τῆς νήσου ταύτης . . . . Ὁ Κάτων ἐκόμισεν εἰς
Ῥώμην τὰς περιουσίας τῶν Κυπρίων » . (1)

(1) Τὸ ἐκ τῆς δημεύσεως ταύτης προκύψαν χρηματικὸν πο-
σὸν ἦν 7,000 τάλαντα = 40 ἑκατομμύρια φράγκων.

Κατὰ τὸν μεσαιῶνα ἀνεκτήσατο ἡ Κύπρος φαινομένην τινὰ εὐδαιμονίαν, ἰδίως ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τῶν Γάλλων καὶ Ἑνετῶν· περιῆλθεν ὁμως εἰς τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων, παρ' ὀλίγον ἀπέβαλλε τὰ ἱερῶτατα καὶ τιμιώτατα, τὸν ἐθνισμόν, τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν γλῶσσαν, καὶ τὴν ἀγίαν καὶ ἀμώμητον ἡμῶν πίστιν· διότι ἡ μὲν κυβέρνησις ἐξώρισε τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐκ τῆς δημοσίου ὑπηρεσίας, ὁ δὲ Πάπας πάντα λίθον ἐκίνησεν, ἵνα στήσῃ τὸν θρόνον αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν θρησκευτικῶν συνειδήσεων τῶν ὑπὸ τὸν ξενικὸν ζυγὸν στεναζόντων ταλαιπώρων Κυπρίων. Ἀλλ' εὐλογητὸς ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν! ὁ μέγας οὗτος κίνδυνος, ὁ μέγιστος ἴσως πάντων, παρῆλθεν ἀνεπιστρεπτεί.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ὁ ἥρως Βραγαδίνος ὑπέστη τὸν τραγικώτατον ἐκείνον θάνατον, καὶ ἡ σημαία τοῦ σταυροῦ ἤρθη ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τῆς ἀγίας Σοφίας, ἤρξατο ἡ τελεία καταστροφή καὶ ἐρήμωσις τῆς δυστήνου Κύπρου. Ὁ μὲν πληθυσμὸς ἡλαττώθη σχεδὸν εἰς τὸ εἰκοστὸν, εἰς ὅλους δὲ τοὺς κλάδους τῆς βιομηχανίας, τοῦ ἐμπορίου, καὶ τῆς γεωργίας ἐξηπλώθη εὐτελὴς νέκρωσις, πᾶς βίος πνευματικὸς ἐξέλιπε, τὰ ἀειθαλῆ ἐκεῖνα δάση ἐπυρπολήθησαν, τὸ κλίμα ἐντελῶς μετεβλήθη· ὅθεν οἱ σοφοὶ Εὐρωπαῖοι περιηγῆται ἐρωτῶσι σήμερον ἀλλήλους σπουδαίως, εἰ ἐν τοιαύτῃ χώρᾳ (καθὼς καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἀνατολῇ) ἀπαντῶσιν ἐτι στοιχεῖα φυσικῆς καὶ ἡθικῆς ἀναγεννήσεως. Καὶ ἄλλοι

μὲν ἀποκρίνονται ἀποφατικῶς, ἄλλοι δὲ καταφατικῶς, προστιθέντες ὁμῶς, ὅτι νέα φύλα Γάλλων ἢ Γερμανῶν, νέαι ἀδιάφθοροι καὶ ἀκμαῖαι δυνάμεις δύνανται ἀνακαλέσαι εἰς τὴν ζωὴν καταστραφεῖσας ἤδη χώρας.

Ἡμεῖς οὐτε τῶν πρώτων οὐτε τῶν δευτέρων τὴν γνώμην ἀποδεχόμεθα. Ἡ πατρίς οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ κεῖται χαμαὶ ἡμιθανὴς ὑπὸ τὸ βάρος τῶν περιστάσεων στενάζουσα· κατέχει ἐν ἑαυτῇ πάντα τ' ἀγαγαῖα στοιχεῖα, ὥστε ἅμα τῇ μεταβολῇ τῶν καιρῶν ἀνεγερθήσεται ὡραία καὶ ἀκμαία, ἀπεκδυθήσεται τὰ ῥάκη τῆς ἀτιμώσεως καὶ τοῦ βαρβαρισμοῦ, περιβληθήσεται τὸν βασιλικὸν μάνδυν τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἀνυψωθήσεται εἰς ἣν εὐρίσκετο καὶ ἄλλοτε ἐνδοξον περιωπὴν.

Δύο πολυτιμώτατα κειμήλια, ἀναγκαιότατα πρὸς τὴν ἑαυτῆς ἀναγέννησιν, ὥφειλεν ἡ πατρίς ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τηρῆσαι ἀβλαβῇ κατὰ τὰς χαλεπὰς τοῦ παρελθόντος ἡμέρας, καὶ δὴ ἐτήρησεν αὐτά, τὴν ἱερὰν ἡμῶν πίστιν, τὴν Ὁρθοδοξίαν, καὶ τὸν ἡμέτερον ἐθνισμόν, τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ὁρθοδοξία καὶ Ἑλληνισμός εἰσιν οὕτω στενῶς πρὸς ἄλληλα συνδεδεμένα παρὰ τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει, ὥστε οὐδέτερον τούτων δύναται ὑπάρξαι μόνον καὶ καθ' ἑαυτό. Ὅπουδῆποτε γῆς ὁ Ἑλληνισμός ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς Ὁρθοδοξίας, κατεστράφη, καὶ οἱ λιγυροὶ φθόγγοι τῆς θείας ἡμῶν γλώσσης ἐπαύσαντο ἀκουόμενοι. Διότι τίς ἄλλος κατὰ τὸν ἀταστροπτικώτατον ἐκεῖνον κατακλυσμὸν τοῦ βαρβαρισμοῦ, τίς ἄλ-

λος ἡ ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν ἐκκλησία ὑπῆρξεν ὁ πιστότατος φύλαξ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν γλώσσης, τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν παραδόσεων καὶ ἀναμνήσεων; Ποῖον δ' ἄλλο μέσον σήμερον συνάπτει στενῶς εἰς ἓν ὅλον τὸ ἐφ' ὅλης τῆς ὑφηλίου διεσπαρμένον ἡμέτερον ἔθνος; ἡ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα; Καθὼς τὸ πάλαι ὅπουδῆποτε γῆς ἐλαλεῖτο ἡ γλῶσσα αὕτη, εἴτε ἐν Ἀσίᾳ, εἴτε ἐν Ἀφρικῇ, εἴτε ἐν Εὐρώπῃ, ἐκεῖ ἦν Ἑλλάς, ἐκεῖ ἦν Ἑλληνικὸς βίος, οὕτω καὶ σήμερον ὅπουδῆποτε εὐρηνται Ἑλληνες ὁμιλοῦντες Ἑλληνιστί, ἐμπνέονται ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων, ἔχουσι τοὺς αὐτοὺς πόθους, καὶ τείνουσιν ἅπαντες εἰς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Τέλος ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα συνδέει ἡμᾶς μετὰ τῶν ἀθανάτων ἡμῶν προγόνων, καὶ διερχομένα δι' ὅλων τῶν αἰώνων καὶ τόπων, περιέχει ἐν ἑαυτῇ πᾶν ὅ,τι ἀνήκει τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Τὸ ἡμέτερον ἔθνος ὑπῆρξεν ἐν τε τῷ πολιτισμῷ καὶ τῇ θρησκείᾳ διδάσκαλος καὶ ὑπογραμμὸς τῶν σήμερον πεπολιτισμένων λαῶν τῆς Εὐρώπης. Τῷ Ἑλληνικῷ ἔθνει ἐνεπιστεύθη ἡ θεία Πρόνοια τὸ πρῶτον τὴν ἱερὰν ἐκείνην ἀποκεκαλυμμένην θρησκείαν, ἥτις πάντοτε καὶ πανταχοῦ ζῶσα καὶ ἀκμάζουσα, τοὺς μὲν βαρβάρους λαοὺς διὰ τινος ἀοράτου θείας δυνάμεως ἐξημεροῖ καὶ φωτίζει, τοὺς δὲ ἤδη τεθνεότας καὶ ἐν πῷ τάφῳ τῆς λήθης κειμένους εἰς νέον βίον ἀνεγείρει. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, παραλαβὸν παρὰ τοῦ θεοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, ἐνέχυφεν

ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ. Περὶ τούτου ἔχομεν βεβαίαν τὴν πε-
ποιθήσιν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Διότι καὶ ἐν τῇ
ἐλλείψει κοινοῦ κέντρου ἐνεργείας πολλὰ ἔχει τις εἰ-
πεῖν περὶ τε τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς φιλομουσίας τῶν
ἡμετέρων συμπατριωτῶν. Ἐν Λευκωσίᾳ, ἐν Λάρνακι,
καὶ ἐν Λιμησσῷ ὑπάρχουσι νῦν Ἑλληνικαὶ σχολαὶ κα-
λῶς κατηρτισμέναι καὶ ὑπὸ καλῶν παιδευμάτων τοῦ ἐ-
θνικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν διευθυνόμεναι· αὗται
συντηροῦνται διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν τεσσάρων Ἀρχιε-
ρατικῶν θρόνων τῆς νήσου, τῶν ἱερῶν Μονῶν, καὶ τῶν
φιλομούσων πολιτῶν· ἐν ταῖς αὐταῖς πόλεσιν ἔχομεν
καὶ παρθεναγωγεῖα οὐχὶ εὐκαταφρόνητα. Κατώτερα δὲ
δημοτικὰ σχολεῖα τῶν ἀρρένων εὐρίσκονται καὶ εἰς
πολλὰς κώμας, ὑπὸ τῶν σεβασμιωτάτων ἱεραρχῶν συν-
τηρούμενα. Ὅτι δὲ καὶ οἱ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ διατρίβοντες
Κύπριοι ἐμπνέονται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ζήλου καὶ τῆς αὐ-
τῆς φιλοπατρίας, παράδειγμα ταῖς πᾶσιν ἀξιομίμητον
ἔχομεν τὸν ἀοίδιμον Μητροπολίτην Πέτрас Μελέτιον,
ὅστις ἐν τῇ κώμῃ τῆς Κύπρου Λεμίθου οὐ μόνον ἐτοι-
μόρροπόν τινα ἱερὸν ναὸν ἰδίαις δαπάναις ἀνεκαίνισεν,
ἀλλὰ καὶ σχολὴν ἐκ βάθρων ἀνήγειρεν, καὶ ἱκανὸν χρη-
ματικὸν κεφάλαιον κατέθετο, ὅπως αὕτη ἐκ τῶν τόκων
εἰς τὸ διηνεχὲς διατηρῆται (1). Ἐὰν τῷ παραδείγματι

(1) Ὁ διὰ τῶν φώτων τῆς παιδείας ἡμῶν ἀναγεννήσας πνευ-
ματικὸς ἡμῶν πατὴρ καὶ προστάτης, ὁ γεραρὸς Μητροπολίτης
Πέτрас Μελέτιος, ὁ μέγας ἐκεῖνος πατριώτης, παρ' οὗ πολλὰ

τοῦ μεγάλου τούτου πατριώτου ἀκολουθήσωσι καὶ ἄλλοι πολλοὶ εὐπόροι συμπατριῶται, ἐν τῷ ἐξωτερικῷ

καὶ μέγала δικαίως ἡ πατρίς προσεδόκα, ἀπῆλθεν εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς τῶν δικαίων κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους. Χάριν τῶν ἡμετέρων καλῶν κάγαθων συμπατριωτῶν μεταφέρομεν ἐνταῦθα ὀλίγα τινὰ ἐκ τῶν πολλῶν, ὅσα ἐν διαφόροις ἐπισήμοις ἐφημερίαι καὶ περιοδικαῖς συγγράμμασιν ἐγράφησαν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἱεροῦ Μελετίου, τοῦ τοσοῦτον τὴν πατρίδα τιμῆσαντος καὶ εὐεργετήσαντος.

αʹ. Ἐκ τῆς Ἀμαλθείας, Ἑλληνικῆς ἐφημερίδος τῆς Σμύρνης (ἀριθ. 1508).

« Τὰ κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ ἀοιδίμου Μητροπολίτου Πέτρας
« Μελετίου. » « Ὁ σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Πέτρας Με-
« λέτιος, ὅστις, ὡς ἐπίτροπος δύο μακαριωτάτων Πατριαρ-
« χῶν, τοῦ ἀοιδίμου Ἀθανασίου καὶ τοῦ νῦν εὐκλεῶς τοὺς
« πατριαρχικοὺς οἶκας διευθύνοντος Κυρίλλου, ἐπὶ 27 ὅλα
« ἔτη ἐποίμανεν εὐσεβῶς καὶ θεαρέστως τὴν Ἀποστολικὴν καὶ
« Πατριαρχικὴν ταύτην ἐκκλησίαν, καὶ ἐκυβέρνησεν ἐν συνέ-
« σει, πραότῃ καὶ δικαιοσύνῃ τὴν ἱερὰν τῶν ἁγιοταφитῶν
« ἀδελφότητα, διετέλεσε δὲ ἐπὶ τριακονταετίαν πνευματικὸς
« πατὴρ τῶν ἐκ τῆς ὁμοδόξου κραταιᾶς Ῥωσικῆς αὐτοκρα-
« τορίας ἐρχομένων εἰς τοὺς ἁγίους τόπους ὁρθοδόξων προσ-
« κυνητῶν, ἀπεδήμησε πρὸς Κύριον τῇ 26ῃ Δεκεμβρίου 1867,
« ἡμέρᾳ Τρίτῃ, ὥρα 12 $\frac{1}{2}$, ἐν ἡλικίᾳ 82 ἐτῶν. Ὁ νεκρὸς τοῦ
« μεταστάντος περιφανοῦς ἱεράρχου μετεκομίσθη ἀμέσως εἰς
« τὸν ἐν τῷ Πατριαρχείῳ ἱερὸν ναὸν τῆς ἁγίας Θέκλῃς, καὶ οἱ
« κώδωνες ἀνήγγειλαν τὸ γεγονὸς εἰς τὸ κοινὸν τῆς ἁγίας πό-
« λεως, ἥτις ἐτέθη παραχρῆμα ἅπασα εἰς ἔκτακτον κίνησιν.
« Ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς Τρίτης μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς
« Τετάρτης ἅπειρα πλήθη χριστιανῶν, Ὀρθοδόξων, Λατίνων,
« Προτεσταντῶν, Ἀρμενίων, Ἀβυσσινίων, Κοπτῶν, Χαλδαίων

διατρίβοντες, οὐχὶ μετὰ πολὺ ἔξομεν δημοτικὰ Σχολεῖα ἐν ἅπασι τοῖς κεντρικωτέροις μέρεσι τῆς νήσου.

« κτλ., προσερχόμενα ἡσπάζοντο μετὰ σεβασμοῦ καὶ συγκι-
 « νήσεως τὴν δεξιὰν τοῦ ἀναπαυθέντος ἱεροῦ ἀνδρός. Τὴν νύ-
 « κτα τῆς Τρίτης πρὸς τὴν Τετάρτην ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι Ῥωσ-
 « σοι προσκυνηταὶ μετὰ τῶν ἱερέων αὐτῶν διενυκτέρευσαν
 « παρὰ τὸν σεβαστὸν νεκρὸν, τελέσαντες τέσσαρα μνημόσυνα
 « ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ πρὸς Κύριον ἐκδημησάντος
 « πνευματικοῦ πατρὸς τῶν. Αὐθμερὸν ἡ Α. Θ. Μακαριότης
 « ἀνήγγειλε τῇ τε Σ. Κυβερνήσει, τοῖς προξένοις ὅλων τῶν
 « μεγάλων καὶ μικρῶν χριστιανικῶν δυνάμεων καὶ πάσαις
 « ταῖς ἐν Ἱεροσολύμοις θρησκευτικαῖς κοινότησι τὸν θάνατον
 « τοῦ γεραροῦ ἱεράρχου, καὶ ὥρισεν ὡς ὥραν τῆς κηδείας αὐ-
 « τοῦ τὴν 42 τῆς Τετάρτης (27 Δεκεμβρίου). Κατὰ τὴν 11
 « π. μ. ὥραν τῆς ἡμέρας ταύτης ἤρξαντο ἠχοῦντες πενθίμως
 « οἱ κώδωνες, καὶ ὁ μὲν νεκρὸς μετεκομίσθη ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ
 « ναοῦ τῆς ἁγίας Θέκλης εἰς τὸν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ὡς
 « ἐδρυχωρότερον, ὅλος δὲ ὁ κληρὸς συνηθροίσθη εἰς τὰ Πατρι-
 « αρχεῖα. Ὁ Μακαριώτατος ἡμῶν πατὴρ καὶ Πατριάρχης, φέ-
 « ρων ὅλα αὐτοῦ τὰ παράσημα, τὸν μεγαλόσταυρον τοῦ Σω-
 « τῆρος, τὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Νεύσκη, τὸ τοῦ Μετζίτιε α', τά-
 « ξεως, καὶ ἱστάμενος εἰς τὴν εἴσοδον τῆς μεγάλης αἰθούσης,
 « ὑπεδέχετο τοὺς ἐν μεγάλῃ στολῇ μετὰ τῶν γραμματέων
 « καὶ διερμηνέων αὐτῶν προσερχομένους προξένους τῶν δια-
 « φόρων δυνάμεων, τῆς Ῥωσσίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας,
 « τῆς Αὐστρίας, τῆς Ἡρωσσίας, τῆς Ἰσπανίας, τῆς Ἑλλάδος,
 « κτλ., τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν θρησκευτικῶν κοινότητων,
 « τῶν Λατίνων, τῶν Ἀρμενίων, τῶν Προτεσταντῶν, τῶν Κο-
 « πτῶν, τῶν Χαλδαίων, τῶν Ἀβυσσινῶν, κλπ., καὶ πολλοὺς
 « ἄλλους ἐπισήμους ξένους, ἐν οἷς διεκρίνοντο ἡ πριγκιπέσσα
 « de la Tour d'Auvergne καὶ οἱ δύο ἀρχιτέκτονες οἱ ἐπι-

Τοῖς νῦν Σεβασμιωτάτοις ἱεράρχαις τῆς πατρίδος, ἀνδράσι λογίοις καὶ φιλομούσοις, ἀπόκειται, ἵνα νέαν μὲν

« σταντοῦντες εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ τρούλλου, ὁ τῆς Ῥωσ-
 « σίας καὶ ὁ τῆς Γαλλίας. Περὶ τὴν 11 1/2 ὥραν ὀκτῶ ἀρχιε-
 « ρεῖς, εἴκοσιν ἀρχιμανδρίται καὶ ἱερεῖς καὶ δέκα διάκονοι, ἐν-
 « δεδυμένοι τὰς πολυτιμοτέρας ἱερατικὰς στολὰς τοῦ ἁγίου
 « Τάφου, τὰς χρησιμευούσας κατὰ τὰς ἱερὰς τελετὰς τῆς με-
 « γάλης Παρασκευῆς, κρατοῦντες λαμπάδας ἀνημμένας, ἐχού-
 « σας μελαίνας ταινίας ἐξηρτημένας, κατατάττονται εἰς δύο
 « χοροὺς ἐν τῇ ἑξῶ αἰθούσῃ. Ὁ Μακαριώτατος, φορῶν ἐπίσης
 « ἱερατικὴν στολὴν καὶ περιστοιχούμενος ὑπὸ τοῦ προξενικοῦ
 « σώματος καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισήμων ξένων, ἐξέρχεται ἐκ τῆς
 « ἑσῶ αἰθούσης καὶ διατάσσει, ὅπως τὸ ἱερατεῖον κινήσῃ ἐν
 « ψαλμωδίαις. Τριάκοντα δύο βαβδοῦχοι, οἱ τοῦ ἡμετέρου
 « πατριαρχείου, οἱ τῆς Σ. Κυβερνήσεως, οἱ τῶν προξένων καὶ
 « τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν κοινοτήτων, προπορευόμενοι
 « μετὰ πολλῆς δυσκολίας κατωρθοῦσι νὰ διασχίσωσι τὰ συν-
 « ωθούμενα ἐν ταῖς ὁδοῖς πλήθη, ὅπως ἡ ἐπίσημος συνοδία
 « ἀφικομένη εἰσέλθῃ εἰς τὸν ἱερὸν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου
 « ναόν. Ἐνταῦθα τὸ ἱερατεῖον καὶ οἱ ἐπίσημοι ξένοι καταλαμ-
 « βάνουσι τὴν οἰκείαν θέσιν περὶ τὸν σεβαστὸν νεκρόν, ὁ Μα-
 « καριώτατος ἀναβαίνει εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ψάλλε-
 « ται ἐν μεγίστῃ κατανύξει ἡ ἱερὰ νεκρώσιμος ἀκολουθία,
 « καὶ περὶ τὸ τέλος αὐτῆς ὁ κ. Ἱερώνυμος Μυριανθεύς, καθη-
 « γητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ πατριαρ-
 « χικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων, περικυκλούμενος ὑφ' ὧν
 « τῶν συγγενῶν καὶ φίλων τοῦ ἀποθανόντος γεραροῦ ἱεράρχου,
 « ἐκφωνεῖ αὐτοσχεδίως τὸν κάτωθι ἐπισυναπτόμενον ἐπική-
 « δειον λόγον, συγκινήσαντα εἰς δάκρυα πᾶν τὸ παριστάμε-
 « νον πλήθος (α). Μετὰ τὸ τέλος τοῦ λόγου ἡσπάσαντο τὸν

(α) Ὁ ὑψηλοπαανοσιολογιώτατος ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις

ώθησιν δώσιν εἰς τὴν ὑπὸ αἰσίους οἰωνοὺς ἀρξαμένην
ἤδη πνευματικὴν ταύτην κίνησιν, ἀναφλέγωσι δ' ἐκά-

« σεβαστὸν νεκρὸν πρῶτος ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης, ἔπει-
« τα τὸ λοιπὸν ἱερατεῖον, οἱ πρόξενοι καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσημοι
« ξένοι καὶ περιηγῆται (ὧν πολλοὶ παρῆσαν αὐτόκλητοι), καὶ
« ἐπομένως ἤρξατο ἡ ἐκφορὰ κατὰ τὴν ἀκόλουθον τάξιν. Προ-
« επορεύοντο οἱ τριάκοντα δύο ῥαβδοῦχοι μετὰ τοῦ διευθυν-
« τοῦ τῆς ἀστυνομίας, τούτοις ἠκολούθουν οἱ μαθηταὶ καὶ οἱ
« καθηγῆται τῆς θεολογικῆς σχολῆς, ἔπειτα ἤρχοντο ἕξ ἐξα-
« πτέρυγα, τρεῖς σταυροὶ μετὰ φανῶν, οἱ ψάλται (Ἕλληνες
« καὶ Ῥώσοι), οἱ διάκονοι, οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, αὐτὸς
« ὁ Μακαριώτατος πατριάρχης περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν
« προξένων, τῶν ἀντιπροσώπων τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων
« καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισήμων ξένων. Ὁ νεκρὸς τοῦ αἰδίου
« περιφανοῦς ἱεράρχου, περικυκλούμενος ὑφ' ὅλων τῶν συγγε-
« νῶν καὶ φίλων, ἤρετο ὑπὸ ἕξ ἀρχιμανδριτῶν καὶ ἱερέων.
« Προεπορεύετο δ' αὐτοῦ μετὰ τοῦ γραμματέως καὶ τοῦ διερ-

ἐκκλησιαστικῆς Ῥωσικῆς πρεσβείας, μεταφράσας τὸν ἡμέτερον λόγον
εἰς τὴν Ῥωσικὴν, ἐξέδοτο διὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ περιοδικοῦ συγ-
γράμματος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετροπόλεως. Κατὰ τὴν περίστασιν
ταύτην ὁ σοφὸς ἀρχιμανδρίτης κ. Ἀντωνῖνος ἐπέστειλεν ἡμῖν τὴν ἀκό-
λουθον φιλοφρονεσάτην ἐπιστολήν.

Σοφοῖς ῥητορικοῦ τῆς Κύριε !

Μετ' ἄκρας εὐγνωμοσύνης ἐπιστρέφω ὑμῖν τὸν λαμπρὸν καὶ ἀντάξιον
τοῦ θρηνομένου θρήνον ὑμῶν. Ἐλπίζω ὅτι ἅπαντα ἡ Ῥωσσία ἀναγνώσει
αὐτόν μετὰ συγκινήσεως, ἴσως δὲ καὶ μετὰ δακρύων πολλῶν, συγχρό-
νως δὲ οὐ μόνον μανθάνουσα, ἀλλὰ καὶ θαυμάζουσα τὸν γλαφυρὸν, εὐ-
τολμον, κατασκευτικὸν ἄμα καὶ διδακτικὸν κάλαμον ὑμῶν.

Ἱεροσόλυμα 28 Δεκεμβρίου 1867.

Ὁ ὑμέτερος ταπεινὸς δοῦλος
ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ.

στοτε διὰ παντός μέσου τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὸν ζήλον πάντων τῶν φιλοκάλων Κυπρίων. Ἴσως δὲ καὶ ἡ

« μηνέως τοῦ Ῥωσικοῦ προξενείου ὁ ἐξοχώτατος ἱατρὸς κ.
« Χ. Μαζαράκης, κρατῶν ἐπὶ πεποικιλμένου προσκεφαλαίου
« τὰ Ῥωσικὰ παράσημα τοῦ μακαρίτου (α). Ἀπὸ τῶν Πα-
« τριαρχείων μέχρι τῆς ἁγίας Σιών ὅλαι αἱ ὁδοί, τὰ δώματα,
« τὰ παράθυρα καὶ οἱ ἐξῶσται ὅλων τῶν οἰκιῶν, αὐταὶ αἱ
« ἐπάλξεις τῶν φρουρίων κατεΐχοντο ὑπὸ ἀπείρου πλήθους
« λαοῦ παντός ἔθνους καὶ πάσης θρησκείας. Ὅτε ἐπλησιάσα-
« μεν εἰς τὸ Ἀρμενικὸν μοναστήριον, αὐτὸς ὁ γηραιὸς ἐπίτρο-
« πος τοῦ ἀπόντος Πατριάρχου τῶν Ἀρμενίων ἐξεληθὼν μετὰ
« τῶν περὶ αὐτὸν εἰς τὴν ὁδόν, ἡσπάσατο τὸν σεβαστὸν νεκρὸν
« καὶ ἔκλαυσεν ἐπὶ τῷ θανάτῳ ἀνδρός, ὃν ἐσέβοντο καὶ ἡγά-
« πων ὡς ἀδελφὸν διὰ τὰς μεγάλας αὐτοῦ ἀρετὰς οἱ προῖστα-
« μενοι ὅλων τῶν ἔθνων.

(α) Ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐπιστολή, ἡ ἀπονείμασα τῇ ἀοιδίμῳ Μελετίῳ τὰ Ῥωσικὰ παράσημα ἔχει ὡς ἑξῆς.

Ἐλέφ Θεοῦ

Ἡμεῖς Ἀλέξανδρος δεύτερος, Ἱμπεράτωρ καὶ Αὐτοκράτωρ πασῶν
τῶν Ῥωσσιῶν, Βασιλεὺς τῆς Πολωνίας, μέγας δούξ τῆς Φιλ-
λανδίας κτλ. κτλ. κτλ.

Τῷ ὑψηλοπακινερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Μελετίῳ.

Εὐνοίας ἕνεκα διὰ τὴν ἐνθερμον καὶ πολυχρόνιον ὑπηρεσίαν ὑμῶν
τῇ ὀρθοδόξῃ ἐκκλησίᾳ ἡμεῖς κρίνομεν ὑμᾶς ἄξιον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ
ἡμῶν παρασήμου τοῦ ἁγίου Ἰσαποστόλου ἡγεμόνος Βλαδимиρου δευ-
τέρας τάξεως, οὕτινος τὰ σήματα διαβιδάζοντες διὰ τῆς παρούσης,
ὅπως ἀναρτήσητε αὐτὰ ἐφ' ὑμᾶς καὶ φέρητε κατὰ τὴν τάξιν, διατελου-
μεν ἐν τῇ Αὐτοκρατορικῇ Ἡμῶν ἐλέει εὐνοϊκὸς πρὸς ὑμᾶς..

Ὁκτωβρίου 3, 1862.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.

Ὁ ἐπὶ τῶν παρασήμων κόμης Ἀδελρβεργ

μὲν ἀποκρίνονται ἀποφατικῶς, ἄλλοι δὲ καταφατικῶς, προστιθέντες ὅμως, ὅτι νέα φύλα Γάλλων ἢ Γερμανῶν, νέαι ἀδιάφθοροι καὶ ἀκμαῖαι δυνάμεις δύνανται ἀνακαλέσαι εἰς τὴν ζωὴν καταστραφείσας ἤδη χώρας.

Ἡμεῖς οὐτε τῶν πρώτων οὐτε τῶν δευτέρων τὴν γνώμην ἀποδεχόμεθα. Ἡ πατρίς οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ κεῖται χαμαὶ ἡμιθανὴς ὑπὸ τὸ βάρος τῶν περιστάσεων στενάζουσα· κατέχει ἐν ἑαυτῇ πάντα τ' ἀναγκαῖα στοιχεῖα, ὥστε ἅμα τῇ μεταβολῇ τῶν καιρῶν ἀνεγερθήσεται ὡραία καὶ ἀκμαία, ἀπεκδυθήσεται τὰ ῥάκη τῆς ἀτιμώσεως καὶ τοῦ βαρβαρισμοῦ, περιβληθήσεται τὸν βασιλικὸν μανδύαν τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἀνυψωθήσεται εἰς ἣν εὐρίσκετο καὶ ἄλλοτε ἐνδοξὸν περιωπὴν.

Δύω πολυτιμώτατα κειμήλια, ἀναγκαιότατα πρὸς τὴν ἑαυτῆς ἀναγέννησιν, ὥφειλεν ἡ πατρίς ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ τηρῆσαι ἀβλαβῇ κατὰ τὰς χαλεπὰς τοῦ παρελθόντος ἡμέρας, καὶ δὴ ἐτήρησεν αὐτά, τὴν ἱεράν ἡμῶν πίστιν, τὴν Ὁρθοδοξίαν, καὶ τὸν ἡμέτερον ἐθνισμόν, τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ὁρθοδοξία καὶ Ἑλληνισμὸς εἰσὶν οὕτω στενῶς πρὸς ἀλλήλα συνδεδεμένα παρὰ τῷ ἡμετέρῳ ἔθνει, ὥστε οὐδέτερον τούτων δύναται ὑπάρξαι μόνον καὶ καθ' ἑαυτό. Ὁποῦδ' ἦποτε γῆς ὁ Ἑλληνισμὸς ἐχωρίσθη ἀπὸ τῆς Ὁρθοδοξίας, κατεστράφη, καὶ οἱ λιγυροὶ φθόγγοι τῆς θείας ἡμῶν γλώσσης ἐπαύσαντο ἀκουόμενοι. Διότι τίς ἄλλος κατὰ τὸν κατὰστρεπτικώτατον ἐκεῖνον κατακλυσμὸν τοῦ βαρβαρισμοῦ, τίς ἄλ-

λος ἢ ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν ἐκκλησία ὑπῆρξεν ὁ πιστότατος φύλαξ τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν γλώσσης, τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν παραδόσεων καὶ ἀναμνήσεων; Ποῖον δ' ἄλλο μέσον σήμερον συνάπτει στενῶς εἰς ἓν ὄλον τὸ ἐφ' ὅλης τῆς ὑψηλίου διεσπαρμένον ἡμέτερον ἔθνος, ἡ ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα; Καθὼς τὸ πάλαι ὅπουδ' ἕποτε γῆς ἐλαλεῖτο ἡ γλώσσα αὕτη, εἴτε ἐν Ἀσίᾳ, εἴτε ἐν Ἀφρικῇ, εἴτε ἐν Εὐρώπῃ, ἐκεῖ ἦν Ἑλλάς, ἐκεῖ ἦν Ἑλληνικὸς βίος, οὕτω καὶ σήμερον ὅπουδ' ἕποτε εὕρηται Ἕλληνες ὁμιλοῦντες Ἑλληνιστί, ἐμπνέονται ὑπὸ τῶν αὐτῶν αἰσθημάτων, ἔχουσι τοὺς αὐτοὺς πόθους, καὶ τείνουσιν ἅπαντες εἰς τὸν αὐτὸν σκοπόν. Τέλος ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα συνδέει ἡμᾶς μετὰ τῶν ἀθανάτων ἡμῶν προγόνων, καὶ διερχομένη δι' ὅλων τῶν αἰώνων καὶ τόπων, περιέχει ἐν ἑαυτῇ πᾶν ὅ,τι ἀνήκει τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Τὸ ἡμέτερον ἔθνος ὑπῆρξεν ἐν τε τῷ πολιτισμῷ καὶ τῇ θρησκείᾳ διδάσκαλος καὶ ὑπογραμμὸς τῶν σήμερον πεπολιτισμένων λαῶν τῆς Εὐρώπης. Τῷ Ἑλληνικῷ ἔθνει ἐνεπιστεύθη ἡ θεία Πρόνοια τὸ πρῶτον τὴν ἱεράν ἐκείνην ἀποκεκαλυμμένην θρησκείαν, ἥτις πάντοτε καὶ πανταχοῦ ζῶσα καὶ ἀκμάζουσα, τοὺς μὲν βαρβάρους λαοὺς διὰ τινος ἀοράτου θείας δυνάμεως ἐξημεροῖ καὶ φωτίζει, τοὺς δὲ ἤδη τεθνεότας καὶ ἐν τῷ τάφῳ τῆς λήθης κειμένους εἰς νέον βίον ἀνεγείρει. Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, παραλαβὸν παρὰ τοῦ θεοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν ἱερῶν Ἀποστόλων τὴν Χριστιανικὴν θρησκείαν, ἐνέκυψεν

εἰς τὸ ἀληθές αὐτῆς πνεῦμα, ἡρμήνευσε καὶ ἀνέπτυξεν αὐτὴν κατ' ἰδιόζωντά τινα τρόπον, προσωκενώθη αὐτῇ στενότατα, καί, ἐπιθὲν αὐτῇ τὸν ἐθνικὸν αὐτοῦ τύπον, παρέδωκε τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. Ὡστε μόνον τὰ Ἑλληνικὸν ἔθνος μεταξὺ ὄλων τῶν λαῶν τῆς γῆς δύναται μετ' ἐγκαυχήσεως καλεῖν τὴν ἱερὰν ταύτην θρησκείαν κατ' ἐξοχὴν θρησκείαν ἑαυτοῦ.

Ἡ Κύπρος συνδεομένη στενῶς πρὸς τὸ λοιπὸν Πα-νελλήνιον διὰ τε τοῦ αἵματος, τῆς γλώσσης, καὶ τῆς θρησκείας, ἐμπορουμένη ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἐθνικῶν πό-θων καὶ αἰσθημάτων, ἀναπτρουμένη ὑπὸ τῶν αὐτῶν κοινῶν καὶ ἰδίων ἐνδόξων ἱστορικῶν ἀναμνήσεων, θάπτον ἢ βράδιον ἀνανήψει ἐκ τοῦ ληθάργου, εἰς ὃν ἔρρι-ψαν αὐτὴν αἱ περιστάσεις, ἐξεγερθήσεται διὰ μόνων τῶν ἰδίων δυνάμεων εἰς βίον πλήρη σωματικῆς καὶ πνευμα-τικῆς δραστηριότητος καὶ ἐνεργείας.

Πρὸ παντὸς ὅμως ἄλλου ἀναγκαιοτάτην ἡμεῖς νο-μίζομεν τὴν παίδευσιν τοῦ λαοῦ, δι' ἧς καὶ μόνης οὗτος δυνηθήσεται ἀνανῆσαι ἐκ τῆς πνευματικῆς ναρκώσεως, εἰς ἣν εὗρηται βεβυθισμένος, ἐλθεῖν εἰς συνείδησιν ἑαυ-τοῦ, γινῶναι τὸ ἐνδοξον αὐτοῦ παρελθόν, σταθμίσαι προσ-ηκόντως τὴν ἀθλιότητα τοῦ παρόντος, καί, τέλος, πλή-ρης φρονήματος καὶ θάρρους ταμεῖν τὴν νέαν ὁδὸν τῆς ποθητῆς ἀναγεννήσεως. Πῶς δ' ἄλλως ἔσται δυ-νατὴ ἡ διάδοσις τῶν φώτων παρὰ τῷ λαῷ, εἰμὴ διὰ τῆς συστάσεως σχολείων καθ' ὅλας τὰς πόλεις καὶ τὰς κώ-

μας τῆς νήσου; Ἀλλὰ καὶ ἡ σύστασις ἐνὸς εὐτελοῦς τυπογραφείου καὶ μιᾶς μικρᾶς βιβλιοθήκης δύνανται συντελέσαι τὰ μέγιστα εἰς τὸν προκείμενον σκοπὸν διότι τότε πολλοὶ μὲν λόγιοι Κύπριοι, διεσπαρμένοι τῇδε κάκεισε ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ, ἀσμένως μέλλουσιν ἐπανακάμψαι εἰς τὴν φιλτάτην πατρίδα, ὅπως ὑπηρετήσωσιν αὐτῇ, μία δὲ δημώδης ἀλλὰ παιδαγωγικὴ ἐφημερίς, ἐκδιδομένη ἐν τῷ τόπῳ, ἔξει ἀποτελέσματα πολλῶ μείζονα καὶ δραστικώτερα, ἢ πολλὰ σχολεῖα. Ἀλλ' ἴσως τις εἴποι· ποῦ τὰ μέσα καὶ οἱ πόροι πρὸς σύστασιν τοσούτων σχολείων, τυπογραφείου, καὶ βιβλιοθήκης; Μήπως αἱ νῆσοι Χίος καὶ Σάμος εἰσὶ πλουσιώτεραι τῆς Κύπρου, καὶ διὰ τοῦτο διατηροῦσι καλὰ γυμνάσια καὶ τυπογραφεία; Ἡ Κύπρος καὶ σήμερον ἀναμφισβητήτως εἶνε μία τῶν εὐτυχεστέρων χωρῶν τῆς Ἀνατολῆς· αἱ πεδιάδες αὐτῆς εἰσι γονιμώταται ἢ μετὰ τῆς Πάφου καὶ ὁ Κύπριος οἶνος ἀπολαύουσι μεγίστης φήμης ἐν Εὐρώπῃ· διαφόρων Δημητριακῶν καρπῶν, ἐλαίου, κλπ., γίνεται κατ' ἔτος ἱκανὴ ἐξαγωγή. Ταῦτα δὲ λέγοντες οὐδαμῶς ἐννοοῦμεν, ὅτι οἱ Κύπριοι, οἳ τε ἐν τῇ πατρίδι καὶ οἱ ἐν τῇ ἄλλοδαπῇ, στεροῦνται ζήλου καὶ φιλοπατρίας· οἱ Κύπριοι, ὄντες συνήθως ἀληθῶς εὐσεβεῖς καὶ εὐαίσθητοι, βαθύνοες, καὶ εὐγενεῖς καὶ πρᾶοι, προθύμως ἅπαντες μέλλουσι σπεύσειν εἰς βοήθειαν τῆς φιλτάτης αὐτῶν πατρίδος, ἐάν ποτε παρουσιασθῇ κοινόν τι κέντρον ἐνεργείας ὑπὲρ τῆς πατρίδος, εἴτε ἐν Κύπρῳ, εἴτε

ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ. Περὶ τούτου ἔχομεν βεβαίαν τὴν πε-
ποιθήσιν ἐξ αὐτῶν τῶν πραγμάτων. Διότι καὶ ἐν τῇ
ἐλλείψει κοινοῦ κέντρου ἐνεργείας πολλὰ ἔχει τις εἴ-
πεῖν περὶ τε τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς φιλομουσίας τῶν
ἡμετέρων συμπατριωτῶν. Ἐν Λευκωσίᾳ, ἐν Λάρνακι,
καὶ ἐν Λιμησσῷ ὑπάρχουσι νῦν Ἑλληνικαὶ σχολαὶ κα-
λῶς κατηρτισμέναι καὶ ὑπὸ καλῶν παιδευμάτων τοῦ ἐ-
θνικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν διευθυνόμεναι· αὗται
συντηροῦνται διὰ τῆς συνδρομῆς τῶν τεσσάρων Ἀρχιε-
ρατικῶν θρόνων τῆς νήσου, τῶν ἱερῶν Μονῶν, καὶ τῶν
φιλομούσων πολιτῶν· ἐν ταῖς αὐταῖς πόλεσιν ἔχομεν
καὶ παρθεναγωγεῖα οὐχὶ εὐκαταφρόνητα. Κατώτερα δὲ
δημοτικὰ σχολεῖα τῶν ἀρρένων εὐρίσκονται καὶ εἰς
πολλὰς κώμας, ὑπὸ τῶν σεβασμιωτάτων ἱεραρχῶν συν-
τηρούμενα. Ὅτι δὲ καὶ οἱ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ διατρίβοντες
Κύπριοι ἐμπνέονται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ζήλου καὶ τῆς αὐ-
τῆς φιλοπατρίας, παράδειγμα τοῖς πᾶσιν ἀξιομίμητον
ἔχομεν τὸν αἰοίδιμον Μητροπολίτην Πέτρας Μελέτιον,
ὅστις ἐν τῇ κώμῃ τῆς Κύπρου Λεμίθου οὐ μόνον ἐτοι-
μόρροπόν τινα ἱερὸν ναὸν ἰδίαις δαπάναις ἀνεκαίνισεν,
ἀλλὰ καὶ σχολὴν ἐκ βάθρων ἀνήγειρεν, καὶ ἱκανὸν χρη-
ματικὸν κεφάλαιον κατέθετο, ὅπως αὕτη ἐκ τῶν τόκων
εἰς τὸ διηνεχὲς διατηρῆται (1). Ἐὰν τῷ παραδείγματι

(1) Ὁ διὰ τῶν φώτων τῆς παιδείας ἡμᾶς ἀναγεννήσας πνευ-
ματικὸς ἡμῶν πατὴρ καὶ προστάτης, ὁ γεραρὸς Μητροπολίτης
Πέτρας Μελέτιος, ὁ μέγας ἐκεῖνος πατριώτης, παρ' οὗ πολλὰ

τοῦ μεγάλου τούτου πατριώτου ἀκολουθήσωσι καὶ ἄλλοι πολλοὶ εὐποροὶ συμπατριῶται, ἐν τῷ ἐξωτερικῷ

καὶ μέγала δικαίως ἡ πατρίς προσεδόκα, ἀπῆλθεν εἰς τὰς οὐρανίους μονὰς τῶν δικαίων κατὰ τὸν Δεκέμβριον τοῦ παρελθόντος ἔτους. Χάριν τῶν ἡμετέρων καλῶν κάγαθων συμπατριωτῶν μεταφέρομεν ἐνταῦθα ὀλίγα τινὰ ἐκ τῶν πολλῶν, ὅσα ἐν διαφόροις ἐπισήμοις ἐφημερίσι καὶ περιοδικοῖς συγγράμμασιν ἐγράφησαν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἱεροῦ Μελετίου, τοῦ τοσοῦτον τὴν πατρίδα τιμήσαντος καὶ εὐεργετήσαντος.

αʹ. Ἐκ τῆς Ἀμαλθείας, Ἑλληνικῆς ἐφημερίδος τῆς Σμύρνης (ἀριθ. 1508).

« Τὰ κατὰ τὴν κηδεῖαν τοῦ αἰοιδίμου Μητροπολίτου Πέτρας
« Μελετίου. » « Ὁ σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Πέτρας Με-
« λέτιος, ὅστις, ὡς ἐπίτροπος δύο μακαριωτάτων Πατριαρ-
« χῶν, τοῦ αἰοιδίμου Ἀθανασίου καὶ τοῦ νῦν εὐκλεῶς τοὺς
« πατριαρχικοὺς οἶακας διευθύνοντος Κυρίλλου, ἐπὶ 27 ὅλα
« ἔτη ἐποίμανεν εὐσεβῶς καὶ θεαρέστως τὴν Ἀποστολικὴν καὶ
« Πατριαρχικὴν ταύτην ἐκκλησίαν, καὶ ἐκυβέρνησεν ἐν συνέ-
« σει, πρῶτῳ καὶ δικαιοσύνῃ τὴν ἱεράν τῶν ἁγιοταφитῶν
« ἀδελφότητα, διετέλεσε δὲ ἐπὶ τριακονταετίαν πνευματικὸς
« πατὴρ τῶν ἐκ τῆς ὁμοδόξου κραταιᾶς Ῥωσικῆς αὐτοκρα-
« τορίας ἐρχομένων εἰς τοὺς ἁγίους τόπους ὀρθοδόξων προσ-
« κυνητῶν, ἀπεδήμησε πρὸς Κύριον τῇ 26ῃ Δεκεμβρίου 1867,
« ἡμέρᾳ Τρίτῃ, ὥρα 12 $\frac{1}{2}$, ἐν ἡλικίᾳ 82 ἐτῶν. Ὁ νεκρὸς τοῦ
« μεταστάντος περιφανοῦς ἱεράρχου μετσκομίσθη ἀμέσως εἰς
« τὸν ἐν τῷ Πατριαρχείῳ ἱερὸν ναὸν τῆς ἁγίας Θέκλης, καὶ οἱ
« κώδωνες ἀνήγγειλαν τὸ γεγονὸς εἰς τὸ κοινὸν τῆς ἁγίας πό-
« λεως, ἥτις ἐτέθη παραχρῆμα ἄπασα εἰς ἔκτακτον κίνησιν.
« Ἀπὸ τῆς μεσημβρίας τῆς Τρίτης μέχρι τῆς μεσημβρίας τῆς
« Τετάρτης ἄπειρα πλῆθη χριστιανῶν, Ὀρθοδόξων, Λατίνων,
« Προτεσταντῶν, Ἀρμενίων, Ἀβυσσινῶν, Κοπτῶν, Χαλδαίων
« 6ʹ.

διατρίβοντες, οὐχὶ μετὰ πολὺ ἔξομεν δημοτικὰ Σχολεῖα. ἐν ἅπασιν τοῖς κεντρικωτέροις μέρεσι τῆς νήσου.

« κτλ., προσερχόμενα ἡσπάζοντο μετὰ σεβασμοῦ καὶ συγκι-
 « νήσεως τὴν δεξιὰν τοῦ ἀναπαυθέντος ἱεροῦ ἀνδρός. Τὴν νύ-
 « κτα τῆς Τρίτης πρὸς τὴν Τετάρτην ὅλοι οἱ ὀρθόδοξοι Ῥωσ-
 « σοι προσκυνηταὶ μετὰ τῶν ἱερέων αὐτῶν διενυκτέρευσαν
 « παρὰ τὸν σεβαστὸν νεκρὸν, τελέσαντες τέσσαρα μνημόσυνα
 « ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος.
 « πνευματικοῦ πατρός τῶν. Αὐθήμερον ἡ Α. Θ. Μακαριότης
 « ἀνήγγειλε τῇ τε Σ. Κυβερνήσει, τοῖς προξένοις ὅλων τῶν
 « μεγάλων καὶ μικρῶν χριστιανικῶν δυνάμεων καὶ πάσαις
 « ταῖς ἐν Ἱεροσολύμοις θρησκευτικαῖς κοινότησι τὸν θάνατον
 « τοῦ γεραροῦ ἱεράρχου, καὶ ὥρισεν ὡς ὦραν τῆς κηδείας αὐ-
 « τοῦ τὴν 12 τῆς Τετάρτης (27 Δεκεμβρίου). Κατὰ τὴν 11
 « π. μ. ὦραν τῆς ἡμέρας ταύτης ἤρξαντο ἠχοῦντες πενθίμως
 « οἱ κώδωνες, καὶ ὁ μὲν νεκρὸς μετεκομίσθη ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ
 « ναοῦ τῆς ἀγίας Θέκλης εἰς τὸν τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου ὡς
 « εὐρυχωρότερον, ὅλος δὲ ὁ κληρὸς συνηθροίσθη εἰς τὰ Πατρι-
 « αρχεῖα. Ὁ Μακαριώτατος ἡμῶν πατὴρ καὶ Πατριάρχης, φέ-
 « ρων ὅλα αὐτοῦ τὰ παράσημα, τὸν μεγαλόσταυρον τοῦ Σω-
 « τῆρος, τὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Νεύσκη, τὸ τοῦ Μετζίτιτς α', τά-
 « ξεως, καὶ ἰστάμενος εἰς τὴν εἴσοδον τῆς μεγάλης αἰθούσης,
 « ὑπεδέχετο τοὺς ἐν μεγάλῃ στολῇ μετὰ τῶν γραμματέων
 « καὶ διερμηνέων αὐτῶν προσερχομένους προξένους τῶν δια-
 « φέρων δυνάμεων, τῆς Ῥωσσίας, τῆς Γαλλίας, τῆς Ἀγγλίας,
 « τῆς Αὐστρίας, τῆς Ἡρωσσίας, τῆς Ἰσπανίας, τῆς Ἑλλάδος,
 « κτλ., τοὺς ἀντιπροσώπους τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων,
 « τῶν Λατίνων, τῶν Ἀρμενίων, τῶν Προτεσταντῶν, τῶν Κο-
 « πτῶν, τῶν Χαλδαίων, τῶν Ἀβυσσιῶν, κλπ., καὶ πολλοὺς
 « ἄλλους ἐπισήμους ξένους, ἐν οἷς διεκρίνοντο ἡ πριγκιπέσσα
 « de la Tour d'Auvergne καὶ οἱ δύο ἀρχιτέκτονες οἱ ἐπι-

Τοῖς νῦν Σεβασμιωτάτοις ἱεράρχαις τῆς πατρίδος, ἀνδράσι λογίοις καὶ φιλομούσοις, ἀπόκειται, ἵνα νέαν μὲν

« σταντοῦντες εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ τρούλλου, ὁ τῆς Ῥωσ-
 « σίας καὶ ὁ τῆς Γαλλίας. Περὶ τὴν 11 1/2 ὥραν ὀκτῶ ἀρχιε-
 « ρεῖς, εἴκοσιν ἀρχιμανδρίται καὶ ἱερεῖς καὶ δέκα διάκονοι, ἐν-
 « δεδυμένοι τὰς πολυτιμοτέρας ἱερατικὰς στολὰς τοῦ ἁγίου
 « Τάφου, τὰς χρησιμευούσας κατὰ τὰς ἱερὰς τελετὰς τῆς με-
 « γάλης Παρασκευῆς, κρατοῦντες λαμπάδας ἀνημμένας, ἐχού-
 « σας μελαίνας ταινίας ἐξηρτημένας, κατατάττονται εἰς δύο
 « χοροὺς ἐν τῇ ἑξῶ αἰθούσῃ. Ὁ Μακαριώτατος, φορῶν ἐπίσης
 « ἱερατικὴν στολὴν καὶ περιστοιχούμενος ὑπὸ τοῦ προξενικοῦ
 « σώματος καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισήμων ξένων, ἐξέρχεται ἐκ τῆς
 « ἑσῶ αἰθούσης καὶ διατάσσει, ὅπως τὸ ἱερατεῖον κινήσῃ ἐν
 « ψαλμωδίαις. Τριάκοντα δύο βαβδοῦχοι, οἱ τοῦ ἡμετέρου
 « πατριαρχεῖου, οἱ τῆς Σ. Κυβερνήσεως, οἱ τῶν προξένων καὶ
 « τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν κοινοτήτων, προπορευόμενοι
 « μετὰ πολλῆς δυσκολίας κατωρθοῦσι νὰ διασχίσωσι τὰ συν-
 « ωθούμενα ἐν ταῖς ὁδοῖς πλήθη, ὅπως ἡ ἐπίσημος συνοδία
 « ἀφικομένη εἰσέλθῃ εἰς τὸν ἱερὸν τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου
 « ναόν. Ἐνταῦθα τὸ ἱερατεῖον καὶ οἱ ἐπίσημοι ξένοι καταλαμ-
 « βάνουσι τὴν οἰκείαν θέσιν περὶ τὸν σεβαστὸν νεκρόν, ὁ Μα-
 « καριώτατος ἀναβαίνει εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον, ψάλλε-
 « ται ἐν μεγίστῃ κατανύξει ἡ ἱερὰ νεκρώσιμος ἀκολουθία,
 « καὶ περὶ τὸ τέλος αὐτῆς ὁ κ. Ἱερώνυμος Μυριανθεύς, καθη-
 « γητὴς τῆς θεολογίας ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ πατριαρ-
 « χικοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων, περικυκλούμενος ὑφ' ὄλων
 « τῶν συγγενῶν καὶ φίλων τοῦ ἀποθανόντος γεραροῦ ἱεράρχου,
 « ἐκφωνεῖ αὐτοσχεδίως τὸν κάτωθι ἐπισυναπτόμενον ἐπική-
 « δειον λόγον, συγκινήσαντα εἰς δάκρυα πᾶν τὸ παριστάμε-
 « νον πλήθος (α). Μετὰ τὸ τέλος τοῦ λόγου ἡσπάσαντο τὸν

(α) Ὁ ὑψηλοπανοσιολογιώτατος ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις

ᾧθησιν δῶσιν εἰς τὴν ὑπὸ αἰσίους οἰωνοὺς ἀρξαμένην
ἤδη πνευματικὴν ταύτην κίνησιν, ἀναφλέγῃσι δ' ἐκά-

« σεβαστὸν νεκρὸν πρῶτος ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης, ἐπει-
« τα τὸ λοιπὸν ἱερατεῖον, οἱ πρόξενοι καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσημοι
« ξένοι καὶ περιηγηταὶ (ὧν πολλοὶ παρῆσαν αὐτόκλητοι), καὶ
« ἐπομένως ἤρξατο ἡ ἐκφορὰ κατὰ τὴν ἀκόλουθον τάξιν. Προ-
« επορεύοντο οἱ τριάκοντα δύο βαβδούχοι μετὰ τοῦ διευθυν-
« τοῦ τῆς ἀστυνομίας, τούτοις ἠκολούθουν οἱ μαθηταὶ καὶ οἱ
« καθηγηταὶ τῆς θεολογικῆς σχολῆς, ἔπειτα ἤρχοντο ἕξ ἑξα-
« πτέρυγα, τρεῖς σταυροὶ μετὰ φανῶν, οἱ ψάλται (Ἕλληνες
« καὶ Ῥῶσοι), οἱ διάκονοι, οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, αὐτὸς
« ὁ Μακαριώτατος πατριάρχης περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν
« προξένων, τῶν ἀντιπροσώπων τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων
« καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισήμων ξένων. Ὁ νεκρὸς τοῦ αἰοιδίμου
« περιφανοῦς ἱεράρχου, περικυκλούμενος ὑφ' ὅλων τῶν συγγε-
« νῶν καὶ φίλων, ἤρετο ὑπὸ ἕξ ἀρχιμανδριτῶν καὶ ἱερέων.
« Προεπορεύετο δ' αὐτοῦ μετὰ τοῦ γραμματέως καὶ τοῦ διερ-

ἐκκλησιαστικῆς Ῥωσικῆς πρεσβείας, μεταφράσας τὸν ἡμέτερον λόγον
εἰς τὴν Ῥωσικὴν, ἐξέδοτο διὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ περιοδικοῦ συγ-
γράμματος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετροπόλεως. Κατὰ τὴν περίστασιν
ταύτην ὁ σοφὸς ἀρχιμανδρίτης κ. Ἀντωνίνος ἐπέστειλεν ἡμῖν τὴν ἀκό-
λουθον φιλοφρονεστάτην ἐπιστολήν.

Σοφοῖς θεολογιώτατε Κύριε !

Μετ' ἄκρας εὐγνωμοσύνης ἐπιστρέφω ὑμῖν τὸν λαμπρὸν καὶ ἀνάξιον
τοῦ θρηνουμένου θρόνον ὑμῶν. Ἐλπίζω ὅτι ἅπανα ἡ Ῥωσσία ἀναγνώσει
αὐτόν μετὰ συγκινήσεως, ἴσως δὲ καὶ μετὰ δακρύων πολλῶν, συγχρό-
νως δὲ οὐ μόνον μαθαίνουσα, ἀλλὰ καὶ θαυμάζουσα τὸν γλαφυρόν, εὐ-
τολμον, κατανυκτικὸν ἔμα καὶ διδακτικὸν κάλαμον ὑμῶν.

Ἱεροσόλυμα 28 Δεκεμβρίου 1867.

Ὁ ὑμέτερος ταπεινὸς δοῦλος
ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ.

στοτε διὰ παντός μέσου τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὸν ζῆ-
λον πάντων τῶν φιλοκάλων Κυπρίων. Ἴσως δὲ καὶ ἡ

« μηνέως τοῦ Ῥωσικοῦ προξενείου ὁ ἐξοχώτατος ἱατρὸς κ.
« Χ. Μαζαράκης, κρατῶν ἐπὶ πεποικιλμένου προσκεφαλαίου
« τὰ Ῥωσικὰ παράστημα τοῦ μακαρίτου (α). Ἀπὸ τῶν Πα-
« τριαρχείων μέχρι τῆς ἁγίας Σιών ὅλαι αἱ ὁδοί, τὰ δώματα,
« τὰ παράθυρα καὶ οἱ ἐξῶσται ὅλων τῶν οἰκιῶν, αὐταὶ αἱ
« ἐπάλλξεις τῶν φρουρίων κατεΐχοντο ὑπὸ ἀπείρου πλήθους
« λαοῦ παντός ἔθνους καὶ πάσης θρησκείας. Ὅτε ἐπλησιάσα-
« μεν εἰς τὸ Ἀρμενικὸν μοναστήριον, αὐτὸς ὁ γηραιὸς ἐπίτρο-
« πος τοῦ ἀπόντος Πατριάρχου τῶν Ἀρμενίων ἐξελθὼν μετὰ
« τῶν περὶ αὐτὸν εἰς τὴν δδόν, ἡσπάσατο τὸν σεβαστὸν νεκρὸν
« καὶ ἔκλαυσεν ἐπὶ τῷ θανάτῳ ἀνδρός, ὃν ἐσέβοντο καὶ ἡγά-
« πων ὡς ἀδελφὸν διὰ τὰς μεγάλας αὐτοῦ ἀρετὰς οἱ προϊστά-
« μενοι ὅλων τῶν ἔθνων.

(α) Ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐπιστολή, ἡ ἀπονείμασα τῷ ἀοιδίμῳ Μελετίῳ
τὰ Ῥωσικὰ παράστημα ἔχει ὡς ἑξῆς.

Ἐλέμ Θεοῦ

Ἡμεῖς Ἀλέξανδρος δεύτερος, Ἱμπεράτωρ καὶ Αὐτοκράτωρ πασῶν
τῶν Ῥωσικῶν, Βασιλεὺς τῆς Πολωνίας, μέγας δούξ τῆς Φιλ-
λανδίας κτλ. κτλ. κτλ.

Τῷ ὑψηλοπαπαιερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Μελετίῳ.

Εὐνοίας ἕνεκα διὰ τὴν ἔνθερμον καὶ πολυχρόνιον ὑπηρεσίαν ὑμῶν
τῇ ὀρθοδόξῃ ἐκκλησίᾳ ἡμεῖς κρίνομεν ὑμᾶς ἄξιον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ
ἡμῶν παραστήμου τοῦ ἁγίου Ἰσαποστόλου ἡγεμόνος Βλαδιμίρου δεο-
τέρας τάξεως, οὕτινος τὰ σήματα διαβιδάζοντες διὰ τῆς παρουσίας,
ὅπως ἀναρτήσητε αὐτὰ ἐφ' ὑμᾶς καὶ φέρητε κατὰ τὴν τάξιν, διατελου-
μεν ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Ἡμῶν ἐλέει εὐνοϊκὸς πρὸς ὑμᾶς..

Ὁκτωβρίου 3, 1862.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.

Ὁ ἐπὶ τῶν παραστήμων κόμης Ἀδλερβεργί

ᾧθησιν δῶσιν εἰς τὴν ὑπὸ αἰσίους οἰωνοὺς ἀρξαμένην
ἤδη πνευματικὴν ταύτην κίνησιν, ἀναφλέγωσι δ' ἐκά-

« σεβαστὸν νεκρὸν πρῶτος ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης, ἔπει-
« τα τὸ λοιπὸν ἱερατεῖον, οἱ πρόξενοι καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσημοι
« ξένοι καὶ περιηγηταὶ (ὧν πολλοὶ παρῆσαν αὐτόκλητοι), καὶ
« ἐπομένως ἤρξατο ἡ ἐκφορὰ κατὰ τὴν ἀκόλουθον τάξιν. Προ-
« επορεύοντο οἱ τριάκοντα δύο ραβδοῦχοι μετὰ τοῦ διευθυν-
« τοῦ τῆς ἀστυνομίας, τούτοις ἠκολούθουν οἱ μαθηταὶ καὶ οἱ
« καθηγηταὶ τῆς θεολογικῆς σχολῆς, ἔπειτα ἤρχοντο ἕξ ἑξα-
« πτέρυγα, τρεῖς σταυροὶ μετὰ φανῶν, οἱ ψάλται (Ἕλληνες
« καὶ Ῥῶσοι), οἱ διάκονοι, οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, αὐτὸς
« ὁ Μακαριώτατος πατριάρχης περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν
« προξένων, τῶν ἀντιπροσώπων τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων
« καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισήμων ξένων. Ὁ νεκρὸς τοῦ αἰοίδιμου
« περιφανοῦς ἱεράρχου, περικυκλούμενος ὑφ' ὅλων τῶν συγγε-
« νῶν καὶ φίλων, ἤρετο ὑπὸ ἕξ ἀρχιμανδριτῶν καὶ ἱερέων.
« Προεπορεύετο δ' αὐτοῦ μετὰ τοῦ γραμματέως καὶ τοῦ διερ-

ἐκκλησιαστικῆς Ῥωσικῆς πρεσβείας, μεταφράσας τὸν ἡμέτερον λόγον
εἰς τὴν Ῥωσικὴν, ἐξέδοτο διὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ περιοδικοῦ συγ-
γράμματος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Πέτρουπόλεως. Κατὰ τὴν περίστασιν
ταύτην ὁ σοφὸς ἀρχιμανδρίτης κ. Ἀντωνῖνος ἐπέστειλεν ἡμῖν τὴν ἀκό-
λουθον φιλοφρονεσάτην ἐπιστολήν.

Σοφοῖερολογιώτατε Κύριε !

Μετ' ἄκρας εὐγνωμοσύνης ἐπιστρέφω ὑμῖν τὸν λαμπρὸν καὶ ἀντάξιον
τοῦ θρηνουμένου θῆνον ὑμῶν. Ἐλπίζω ὅτι ἅπασα ἡ Ῥωσσία ἀναγνώσει
αὐτὸν μετὰ συγκινήσεως, ἴσως δὲ καὶ μετὰ δακρύων πολλῶν, συγχρό-
νως δὲ οὐ μόνον μανθάνουσα, ἀλλὰ καὶ θαυμάζουσα τὸν γλαφυρόν, εὖ-
τολμον, κατανυκτικὸν ἅμα καὶ διδακτικὸν κάλαμον ὑμῶν.

Ἱεροσόλυμα 28 Δεκεμβρίου 1867.

Ὁ ὑμέτερος ταπεινὸς δοῦλος
ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ.

στοτε διὰ παντός μέσου τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὸν ζήλον πάντων τῶν φιλοκάλων Κυπρίων. Ἴσως δὲ καὶ ἡ

« μνηεὺς τοῦ Ῥωσικοῦ προξενείου ὁ ἐξοχώτατος ἱατρὸς κ.
« Χ. Μαζαράκης, κρατῶν ἐπὶ πεποικιλμένου προσκεφαλαίου
« τὰ Ῥωσικὰ παράσημα τοῦ μακαρίτου (α). Ἀπὸ τῶν Πα-
« τριαρχείων μέχρι τῆς ἁγίας Σιών ὅλαι αἱ ὁδοί, τὰ δώματα,
« τὰ παράθυρα καὶ οἱ ἐξῶσται ὅλων τῶν οἰκιῶν, αὐταὶ αἱ
« ἐπάλξεις τῶν φρουρίων κατεῖχοντο ὑπὸ ἀπείρου πλήθους
« λαοῦ παντός ἔθνους καὶ πάσης θρησκείας. Ὅτε ἐπλησιάσα-
« μεν εἰς τὸ Ἀρμενικὸν μοναστήριον, αὐτὸς ὁ γηραιὸς ἐπίτρο-
« πος τοῦ ἀπόντος Πατριάρχου τῶν Ἀρμενίων ἐξελθὼν μετὰ
« τῶν περὶ αὐτὸν εἰς τὴν ὁδόν, ἡσπάσατο τὸν σεβαστὸν νεκρὸν
« καὶ ἔκλαυσεν ἐπὶ τῷ θανάτῳ ἀνδρός, ὃν ἐσέβοντο καὶ ἡγά-
« πων ὡς ἀδελφὸν διὰ τὰς μεγάλας αὐτοῦ ἀρετὰς οἱ προτοστά-
« μενοι ὅλων τῶν ἔθνων.

(α) Ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐπιστολή, ἡ ἀπονείμασα τῇ ἀοιδίμῳ Μελετίῳ τὰ Ῥωσικὰ παράσημα ἔχει ὡς ἑξῆς.

Ἐλέφ Θεοῦ

Ἡμεῖς Ἀλέξανδρος δεύτερος, Ἱμπεράτωρ καὶ Αὐτοκράτωρ πασῶν
τῶν Ῥωσικῶν, Βασιλεὺς τῆς Πολωνίας, μέγας δούξ τῆς Φιλ-
λανδίας κτλ. κτλ. κτλ.

Τῷ ὑψηλοπαניερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Μελετίῳ.

Εὐνοίας ἕνεκα διὰ τὴν ἐνθερμον καὶ πολυχρόνιον ὑπηρεσίαν ὑμῶν
τῇ ὀρθοδόξῃ ἐκκλησίᾳ ἡμεῖς κρίνομεν ὑμᾶς ἄξιον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ
ἡμῶν παρασήμου τοῦ ἁγίου Ἰσαποστόλου ἡγεμόνος Βλαδимиρου δευ-
τέρας τάξεως, οὕτινος τὰ σήματα διαβιβάζοντες διὰ τῆς παρουσίας,
ὅπως ἀναρτήσητε αὐτὰ ἐφ' ὑμᾶς καὶ φέρητε κατὰ τὴν τάξιν, διατελοῦ-
μεν ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Ἡμῶν ἐλέει εὐνοϊκὸς πρὸς ὑμᾶς..

Ὁκτωβρίου 3, 1862.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.

Ὁ ἐπὶ τῶν παρασήμων κόμης Ἀδελρβεργι

ώθησιν δώσιν εἰς τὴν ὑπὸ αἰσίους οἰωνοὺς ἀρξαμένην
ἤδη πνευματικὴν ταύτην κίνησιν, ἀναφλέγωσι δ' ἐκά-

« σεβαστὸν νεκρὸν πρῶτος ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης, ἔπει-
« τα τὸ λοιπὸν ἱερατεῖον, οἱ πρόξενοι καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσημοι
« ξένοι καὶ περιηγηταὶ (ὧν πολλοὶ παρῆσαν αὐτόκλητοι), καὶ
« ἐπομένως ἤρξατο ἡ ἐκφορὰ κατὰ τὴν ἀκόλουθον τάξιν. Προ-
« επορεύοντο οἱ τριάκοντα δύο βὰβδοῦχοι μετὰ τοῦ διευθυν-
« τοῦ τῆς ἀστυνομίας, τούτοις ἠκολούθουν οἱ μαθηταὶ καὶ οἱ
« καθηγηταὶ τῆς θεολογικῆς σχολῆς, ἔπειτα ἤρχοντο ἕξ ἑξα-
« πτέρυγα, τρεῖς σταυροὶ μετὰ φανῶν, οἱ ψάλται (Ἕλληνες
« καὶ Ῥώσσοι), οἱ διάκονοι, οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, αὐτὸς
« ὁ Μακαριώτατος πατριάρχης περιστοιχούμενος ὑπὸ τῶν
« προξένων, τῶν ἀντιπροσώπων τῶν θρησκευτικῶν κοινοτήτων
« καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισήμων ξένων. Ὁ νεκρὸς τοῦ αἰοδίου
« περιφανοῦς ἱεράρχου, περικυκλούμενος ὑφ' ὅλων τῶν συγγε-
« νῶν καὶ φίλων, ἤρετο ὑπὸ ἕξ ἀρχιμανδριτῶν καὶ ἱερέων.
« Προεπορεύετο δ' αὐτοῦ μετὰ τοῦ γραμματέως καὶ τοῦ διερ-

ἐκκλησιαστικῆς Ῥωσικῆς πρεσβείας, μεταφράσας τὸν ἡμέτερον λόγον
εἰς τὴν Ῥωσικὴν, ἐξέδοτο διὰ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ περιοδικοῦ συγ-
γράμματος τῆς Ἀκαδημίας τῆς Πετροπόλεως. Κατὰ τὴν περίστασιν
ταύτην ὁ σοφὸς ἀρχιμανδρίτης κ. Ἀντωνῖνος ἐπέστειλεν ἡμῖν τὴν ἀκό-
λουθον φιλοφρονεσάτην ἐπιστολήν.

Σοφοῖς ἐρολογιώτατε Κύριε !

Μετ' ἄκρας εὐγνωμοσύνης ἐπιστρέφω ὑμῖν τὸν λαμπρὸν καὶ ἀντάξιον
τοῦ θρηνομένου θρήνον ὑμῶν. Ἐλπίζω ὅτι ἅπαντα ἡ Ῥωσσία ἀναγνώσει
αὐτὸν μετὰ συγκινήσεως, ἴσως δὲ καὶ μετὰ θαυμάτων πολλῶν, συγχρό-
νως δὲ οὐ μόνον μαθάνουσα, ἀλλὰ καὶ θαυμάζουσα τὸν γλαφυρὸν, εὐ-
τολμον, κατανυκτικὸν ἅμα καὶ διδακτικὸν κάλαμον ὑμῶν.

Ἱεροσόλυμα 28 Δεκεμβρίου 1867.

Ὁ ὑμέτερος ταπεινὸς δοῦλος
ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ.

στοτε διὰ παντός μέσου τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὸν ζήλον πάντων τῶν φιλοκάλων Κυπρίων. Ἴσως δὲ καὶ ἡ

« μνηέως τοῦ Ῥωσικοῦ προξενείου ὁ ἐξοχώτατος ἱατρὸς κ.
« Χ. Μαζαράκης, κρατῶν ἐπὶ πεποικιλμένου προσκεφαλαίου
« τὰ Ῥωσικὰ παράσημα τοῦ μακαρίτου (α). Ἀπὸ τῶν Πα-
« τριαρχείων μέχρι τῆς ἁγίας Σιών ὅλοι αἱ ὁδοί, τὰ δώματα,
« τὰ παράθυρα καὶ οἱ ἐξώσται ὅλων τῶν οἰκιῶν, αὐταὶ αἱ
« ἐπάλξεις τῶν φρουρίων κατεΐχοντο ὑπὸ ἀπείρου πλήθους
« λαοῦ παντός ἔθνους καὶ πάσης θρησκείας. Ὅτε ἐπλησιάσα-
« μεν εἰς τὸ Ἀρμενικὸν μοναστήριον, αὐτὸς ὁ γηραιὸς ἐπίτρο-
« πος τοῦ ἀπόντος Πατριάρχου τῶν Ἀρμενίων ἐξελθὼν μετὰ
« τῶν περὶ αὐτὸν εἰς τὴν ὁδόν, ἡσπάσατο τὸν σεβαστὸν νεκρὸν
« καὶ ἔκλαυσεν ἐπὶ τῷ θανάτῳ ἀνδρός, ὃν ἐσέβοντο καὶ ἡγά-
« πων ὡς ἀδελφὸν διὰ τὰς μεγάλας αὐτοῦ ἀρετὰς οἱ προϊστά-
« μενοι ὅλων τῶν ἔθνων.

(α) Ἡ αὐτοκρατορικὴ ἐπιστολή, ἡ ἀπονείμματα τῇ ἀσιδίμῃ Μελετίῳ τὰ Ῥωσικὰ παράσημα ἔχει ὡς ἑξῆς.

Ἐλέφ Θεοῦ

Ἡμεῖς Ἀλέξανδρος δεύτερος, Ἱμπεράτωρ καὶ Αὐτοκράτωρ πασῶν
τῶν Ῥωσικῶν, Βασιλεὺς τῆς Πολωνίας, μέγας δούξ τῆς Φιλ-
λανδίας κτλ. κτλ. κτλ.

Τῷ ὑψηλοπανιερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Μελετίῳ.

Εὐνοίας ἔνεκα διὰ τὴν ἐνθερμον καὶ πολυχρόνιον ὑπηρεσίαν ὑμῶν
τῇ ὀρθοδόξῃ ἐκκλησίᾳ ἡμεῖς κρίνομεν ὑμᾶς ἄξιον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ
ἡμῶν παρασήμου τοῦ ἁγίου Ἰσαποστόλου ἡγεμόνος Βλαδимиρου δευ-
τέρας τάξεως, οὐτινος τὰ σήματα διαβιβάζοντες διὰ τῆς παρουσίας,
ὅπως ἀναρτήσητε αὐτὰ ἐφ' ὑμᾶς καὶ φέρητε κατὰ τὴν τάξιν, διατελοῦ-
μεν ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Ἡμῶν ἐλέει εὐνοϊκὸς πρὸς ὑμᾶς..

Ὁκτωβρίου 3, 1862.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ.

Ὁ ἐπὶ τῶν παρασήμων κόμης Ἀδελρβεργι

ἡμετέρα Θεολογικὴ Σχολή, ὁσημέραι ἐπὶ τὸ βέλτιον
καὶ τὸ τελειότερον προκόπτουσα, συντελέσει αὐ μικρὸν

« Ἄφ' οὗ τέλος πάντων μετὰ πολλὰς δυσκολίας κατηντήσα-
« μεν εἰς τὸ ὄρος Σιών, ὁ κ. Βενιαμὴν Ἰωαννίδης, καθηγητῆς
« τῆς θεολογίας ἐν τῇ θεολογικῇ σχολῇ τοῦ πατριαρχικοῦ
« θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων, περιστοιχιζόμενος ὑπὸ τῶν καθη-
« γητῶν καὶ τῶν μαθητῶν τῆς σχολῆς, ἦν ἑτοιμος, ὅπως
« ἀπαγγείλῃ λόγον ἐπιτάφιον σύντομον μὲν ἀλλὰ λίαν συγ-
« κλητικόν, διεκωλύθη ὅμως ἕνεκα ἐπικειμένου προφανοῦς
« κινδύνου διὰ τὴν μεγίστην συβρόην τοῦ πλήθους περὶ τὸ ἐπὶ
« τοῦ χεῖλους τοῦ τάφου καίμενον ἱερὸν σκεῦος τοῦ αἰοιδίμου
« Μελετίου. Ὅθεν ὁ Μκαριώτατος ἔσπευσε νὰ ἐπιτελέσῃ ἐν
« τάχει τὰ νενομισμένα, καὶ ν' ἀποχωρήσῃ ἐκείθεν μετὰ τοῦ
« προξενικοῦ σώματος καὶ τῶν ἄλλων ἐπισήμων ξένων. Ἐκεῖ
« που πλησίον εἶδομεν ὑπὸ μίαν ἑλαίαν καθήμενον τὸν ἀρχι-
« ἐπίσκοπον τῶν Χαλδαίων μετὰ τοῦ κλήρου τοῦ χύνοντα
« ἄφθονα δάκρυα. »

« Ἐπιστρέφοντες εἰς τὰ πατριαρχεῖα ἀπηντήσαμεν καθ'
« ὁδὸν ἐν ἀπόσπασμα στρατοῦ μετὰ μουσικῆς, ὃ περ ἡ Σ. Κυ-
« βέρνησις διέταξε νὰ συνοδεύσῃ τὸν περιφανῆ νεκρὸν μέχρι
« τοῦ τάφου, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ ἐγκαίρως. Ὁ Μα-
« καριώτατος μεθ' ὧν τῶν ἐπισήμων ξένων καὶ τοῦ ἱεροῦ
« κλήρου ἐπανῆλθεν εἰς τὰ πατριαρχεῖα μόλις περὶ 4 ὥραν
« μ. μ. Ἐνταῦθα ἐγένετο ἡ προσήκουσα περιποίησις τοῖς
« προσκεκλημένοις, οἵτινες μετὰ σεβασμοῦ καὶ συγκινήσεως
« ἀσπαζόμενοι τὴν δεξιάν τοῦ κλεινοῦ τῆς Σιών πρωθιεράρ-
« χου, ἀπῆρχοντο κατηφείς καὶ περὶλυποι εἰς τὰ ἴδια. Κη-
« δεῖα καὶ ἐκφορὰ μετὰ τοσαύτης μεγαλοπρεποῦς πομπῆς
« καὶ τηλικαύτης γενικῆς συγκινήσεως ὧν τῶν ἐθνῶν οὐδέ-
« ποτε ἐγένετο ἐν Ἱεροσολύμοις. Ἀπόδειξις αὕτη τρανωτάτη
« ὅποῖός τις ἦν ὁ ἀποδημήσας πρὸς Κύριον αἰοιδίμος ἱεράρχης

πρὸς διάδοσιν τῶν φώτων ἐν Κύπρῳ, ἐξαποστέλλουσα εἰς αὐτὴν ἀνὰ παῖσαν ἐπταετίαν δύο νέους ἀποστόλους

« καὶ ὁποίας ὑπολήψεως καὶ τιμῆς ἀπολαύει παρ' ἅπασιν τοῖς
« ἔθνεσιν ὁ Μακαριώτατος ἡμῶν πατὴρ καὶ πατριάρχης. »

β'. Ἐκ τοῦ Μηνότορος τῶν Ἡαρισίων, ἐπισήμου ὀργάνου τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως (Δευτέρα 17 Ἰανουαρίου 1868).

« Ἡ κηδεὶα τοῦ πανερωτάτου Μητροπολίτου Πέτρως Με-
« λετίου, τελευτήσαντος ἐν ἡλικίᾳ 82 ἐτῶν, ἐγένετο ἐν Ἱε-
« ρουσαλήμ τῇ 9ῃ Ἰανουαρίου. Τὸ ἐξόχως χριστιανικὸν καὶ
« συνδιαλλακτικὸν πνεῦμα, ὃ περ ὁ πανερώτατος Μελέτιος
« ἐπεδείξατο κατὰ τὸ μακρὸν αὐτοῦ ἀποστολικὸν στάδιον,
« τῷ ἐφέλκεσε τὴν ἀγάπην πάντων. Ὁλόκληρον τὸ χριστια-
« νικὸν πλῆθος τῆς Ἱερουσαλήμ μετὰ τῶν ξένων προξένων
« παρέστη εἰς τὴν κηδεῖαν τοῦ Σ. Ἱεράρχου. »

γ'. Ἀπόσπασμα τῆς μακρᾶς ἐκθέσεως, ἣν ὁ ὑψηλοκαταστο-
λογιώτατος Ἀρχιμανδρίτης τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις Ῥωσικῆς ἐκ-
κλησιαστικῆς πρεσβείας κ. Ἀντωνῖνος ἐδηροσίευσεν ἐν τῷ ἐκ-
κλησιαστικῷ περιοδικῷ συγγράμματι τῆς Ἀκαδημίας τῆς Με-
τροπόλεως.

« Ὁ πρὸς Κύριον ἐκδημήσας ἱεράρχης, ἂν μὴ προσωπικῶς,
« τοῦλάχιστον ὁμῶς ἐκ τῶν διηγήσεων τῶν προσκυνητῶν
« ἦν γνωστὸς (ἄνευ ὑπερβολῆς) εἰς ὅλον τὸν ὀρθόδοξον κόσμον.
« Ἀλλ' ἰδίᾳ ἦν γνωστὸς εἰς τὴν φιλότιμον ἡμῶν Ῥωσίαν, ἣν
« ὑπηρετήσε κατὰ μέτρον δυνάμεως καὶ γνώσεως περὶ τὰ 50
« ἔτη μετὰ σπανίου ζήλου καὶ σπανιωτάτης ὑπομονῆς. Χθὲς
« καὶ σήμερον ἡμεῖς ἤμεν ζῶντες μάρτυρες τοῦ βαθέως τού-
« του αἰσθήματος τῆς εὐλαβοῦς ἀφοσιώσεως πρὸς τὸν κοιμη-
« θέντα πνευματικὸν πατέρα τῶν ἡμετέρων προσκυνητῶν καὶ
« προσκυνητριῶν τῆς Ἱερουσαλήμ. Καὶ ἦν ἀληθῶς κατὰ πάντα
« ἄξιος τούτου ὁ μακαρίτης ἱεράρχης! Οὗτος ἐγνώριζε νὰ ἐλ-
« κύη εἰς ἑαυτὸν καὶ εὐγενεῖς καὶ ἀπλοῦς δι' ὑψηλῆς ἀποστο-

τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐν τε τῇ ἐκκλησιαστικῇ καὶ θύραθεν παιδείᾳ ἀριστα μεμορφωμένους (2).

« λικῆς πραδότητος ἐν τῇ συναστροφῇ, διὰ τῆς ἀμεταβλήτου
 « ἡσυχίας τοῦ πνεύματος, διὰ τῆς λαμπρᾶς ἐν τῷ βίῳ αὐγῆς,
 « διὰ λόγων ὅλως ἀπλῶν, εἰλικρινῶν, εὐγενῶν, διὰ θελκτικῶ-
 « τάτης πρὸς τοὺς πλησιάζοντας αὐτῷ καλοκαγαθίας, καταν-
 « τώσης οὐχὶ σπανίως μέχρις ἀγαθοῦ καὶ φιλτάτου χαριεντι-
 « σμοῦ. Οἱ πλείστοι τῶν ἀκουσάντων αὐτοῦ θεωροῦσι τοὺς λό-
 « γους του ὡς λόγους προφήτου ἢ ἀγίου τινὸς ἀνδρὸς ἐμπε-
 « πιστευμένου παρὰ Θεοῦ. Οἱ Ῥώσοι καὶ ἰδίως οἱ ἀπλοὶ ὠνό-
 « μαζον αὐτὸν ἀπλῶς καὶ συντόμως « ἅγιον Πέτρον » ἀντὶ
 « τοῦ ἐκτεταμένου αὐτοῦ τίτλου « ἅγιος ἀρχιερεὺς, Μητρο-
 « πολίτης τῆς Πετραίας Ἀραβίας καὶ ἐπίτροπος τοῦ πατριάρ-
 « χου Ἱεροσολύμων. » Ἐν τοσοῦτῳ ἡ λέξις ἅγιος ἐξελαμβά-
 « νετο κατὰ τὴν κυρίαν τῆς σημασίαν, καὶ ἡ ἰδέα περὶ ζῶν-
 « τος ἀγίου ἀνδρὸς οὐ μόνον εἴλκυεν, ἀλλὰ καὶ ἐδέσμευεν οὐ-
 « τως εἰπεῖν εἰς τὸν Μητροπολίτην Μελέτιον τὰς ἀπλὰς καὶ
 « ἀγαθὰς καρδίας. Οὐχὶ μικροτέραν σημασίαν εἶχεν ὁ πρὸς Κύ-
 « ριον ἐκδημήσας καὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἐντοπίων χρι-
 « στιανῶν, οἵτινες ὠνόμαζον αὐτὸν πάντοτε Μουτράν—Ἰννοῦρ,
 « ἢ τοι ἀρχιερέα τοῦ Φωτός, ὅπερ ἐξεφέρετο ὑπ' αὐτοῦ καθ'
 « ἕκαστον ἔτος κατὰ τὸ μέγα Σάββατον ἐκ τοῦ τάφου τοῦ

(2) Ἡ θεολογικὴ σχολὴ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῶν Ἱε-
 ροσολύμων, ὁμοθυμῶν γνῶμη τοῦ τε φιλομούσου μακαριωτάτου
 πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων κ. Κυρίλλου καὶ ἀπάσης τῆς
 ἁγιοταφίτικῆς ἀδελφότητος, δέχεται ἀνὰ πᾶσαν ἐπταετίαν
 ἐκ πάσης ὀρθοδόξου κοινότητος δύο νέους, οὓς διδάσκουσα
 ὡρεᾶν τὴν τε ἐγκύκλιον παιδείαν καὶ τὴν ὀρθόδοξον θεολο-
 γίαν ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη, ἐξαποστέλλει ἔπειτα αὐτοὺς εἰς τὰς οἰ-
 κείας πατρίδας διδασκάλους τῶν φώτων καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας.

· Ἄλλ' εἶθε ὁ πανάγαθος Κύριος, ὁ τὰς τύχας τῶν
λαῶν τῆς γῆς τῇ παντοδυνάμῳ αὐτοῦ δεξιᾷ διευθύνων,

« Κυρίου. Ἄλλ' ἀνεξαρτήτως πάντων τούτων ὁ κοιμηθεὶς
« ἱεράρχης εἶχε μεγίστην σημασίαν ἐν Ἱεροσολύμοις ἕνεκα
« τῆς θέσεως αὐτοῦ ὡς ἐπιτρόπου τοῦ πατριάρχου καὶ ἡγου-
« μένου τῆς μονῆς. Τέλος ἡ αὐτὴ πανταχόθεν ἠκούετο φωνή,
« ὅτι ἐποίει πλῆθος μουσικῶν ἀγαθοεργιῶν· πόσαι τῶν ἡμε-
« τέρων πτωχῶν προσκυνητριῶν δὲν ἐπέστρεφον εἰς τὰ ἴδια
« διὰ τῆς μεγαθύμου αὐτοῦ βοηθείας, καὶ πόσοι ἦττον πτω-
« χοὶ δὲν ἔλαβον παρ' αὐτοῦ χρήματα δάνεια ἄνευ τινὸς ἐγγυ-
« ῆσεως καὶ μάλιστα ἄνευ ἀποδείξεως! Ὅτε ἐν Ἱεροσολύμοις
« οὔτε ἐκκλησιαστικὴ Ῥωσικὴ πρεσβεία, οὔτε προξενεῖον εἰ-
« σέτι ὑπῆρχεν, ὁ ἱεράρχης Μελέτιος ἦν τὸ πᾶν διὰ τοὺς Ῥώσ-
« σους. Ὑψωθῆτω δι' αὐτὸν προσευχὴ εὐγνωμοσύνης εἰς τὸν
« θρόνον τοῦ Κριτοῦ καὶ Γνώστου τῶν ἀνθρωπίνων τελειότη-
« των καὶ ἀσθενειῶν ἐξ ὅλων τῶν ἐσχατιῶν τῆς ὑπ' αὐτοῦ
« ἀγαπηθείσης Ῥωσσίας! »

δ'. Ἐτερον ἀπόσπασμα ἄλλης μακρᾶς νεκρολογίας, δημο-
σιευθείσης ἐν τῷ « Ῥώσσω Ἀπομάχῳ », ἐπισήμῳ ὑπουργικῇ
ἐφημερίδι τῆς Πετροπόλεως (ἀριθ. 56. 1868).

« Ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία ὑπέστη ἔτι μίαν μεγάλην στερή-
« σιν ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ κατὰ πολλὰς σχέσεις ἐπισήμου παν-
« ιρωτάτου Μητροπολίτου Μελετίου. Ὁ ἐπίτροπος τοῦ Πα-
« τριάρχου Ἱεροσολύμων, ὁ Μητροπολίτης τῆς Πατραίας Ἀρχ-
« βίας Μελέτιος, ἐτελεύτησεν ἐν τῇ ἀγίᾳ πόλει κατὰ τὴν 26ην
« Δεκεμβρίου τοῦ παρελθόντος ἔτους, ἄγων τὸ 82 ἔτος τῆς
« ἡλικίας αὐτοῦ . . . . Τίς ἐκ τῶν πολλῶν χιλιάδων τῶν
« ἡμετέρων συμπατριωτῶν τῶν ἀπελθόντων εἰς Ἱεροσόλυμα
« δὲν ἐνθυμεῖται τὸν Μακαρίτην; Πᾶς τις εἶχεν ἐν παντὶ και-
« ρῷ ἐλευθέραν τὴν εἴσοδον πρὸς αὐτόν. Εἶχεν ὁ προσκυνητὴς
« ἀνάγκην καὶ αὐτῆς τῆς ἀπλουστάτης συμβουλῆς; ἔτρεχεν

κς'.

ἐπιβλέψοι εὐμενῶς καὶ ἐπὶ τὴν πάλαι μεν ποτε εἰς τὸν
ὑπατον βαθμὸν τῆς εὐδαιμονίας καὶ δόξης ἀφικομένην,
σήμερον δὲ τὰ ἔσχατα πάσχουσιν φιλτάτην πατρίδα!

« ἐλευθέρως πρὸς τὸν ἅγιον Πέτρον. Εἶχέ τις προσκυχήτρια
« ἀνάγκην χρημάτων, ὅπως ἐπιστρέψῃ εἰς Ῥωσσίαν; κατέ-
« φευγε καὶ πάλιν πρὸς τὸν ἱερὸν ἄνδρα. Οὐδενὶ οὐδέποτε ἐδί-
« δοτο ἀρνητικὴ ἀπάντησις. Τὸ ὄνομα τοῦ Σ. ἱεράρχου εἶνε
« γνωστὸν καθ' ὅλην τὴν Ῥωσσίαν, καὶ συνδέεται στενῶς μὲ
« τὰς περὶ τῶν ἁγίων τόπων διηγήσεις. Ἄπαντες χύνουσι δά-
« κρυα εὐγνωμοσύνης καὶ λύπης ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τοῦ θανά-
« του τοῦ Μητροπολίτου Μελετίου κτλ. »

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΥΠΡΙΩΝ.

Οὐδεὶς ποτε τῶν ἀρχαίων ἢ νεωτέρων ἱστορικῶν, εὖ φρονῶν, συνέλαβε τὴν ἰδέαν, ἵν' ἀποχωρίσῃ τὴν Κύπρον τῆς λοιπῆς μεγάλης Ἑλλάδος, μεθ' ἧς αὕτη πάντοτε συνεδέετο στενότατα διὰ τε τοῦ αἵματος, τῆς γλώσσης, τῆς θρησκείας, καὶ τῶν ἱστορικῶν παραδόσεων καὶ ἀναμνήσεων. Μόνον περὶ τῶν πρώτων κατοίκων τῆς νήσου ταύτης αἱ γινώμαί εἰσι δίχα· διότι ἄλλοι μὲν φρονοῦσιν, ὅτι οὗτοι ἦσαν Σημιτικῆς καταγωγῆς, ἡ ὥρμῳντο ἐξ Αἰγύπτου, καὶ ὅτι ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἐντελῶς ἐξηφανίσθησαν ἢ ἐξελληνίσθησαν, ἄλλοι δέ, ὅτι ἦσαν Ἕλληνες ἐλθόντες ἐκ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος. Δῆλον δέ, ὅτι ἀμφότεραι αἱ γινώμαι αὗται ἀτηρίζονται ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπὶ εἰκασίων· διότι, καθὼς πάσης ἄλλης Ἑλληνικῆς χώρας, οὕτω καὶ τῆς Κύπρου ἡ ἀρχαιοτάτη ἱστορία καλύπτεται ὑπὸ πυκνοτάτου ἀγνοίας πέπλου· τὰ δὲ διασωθέντα μέχρι νῦν ἀρχαιοτάτα Κυπριακὰ μνημεῖα, ὄντα ἔτι ἀνεξήγητα, ἃ τε δὴ ἀνερχόμενα εἰς μίαν ἐποχὴν, καθ' ἣν πάσης ἱστορικῆς πηγῆς στερούμεθα, μικρὸν ἢ οὐδαμῶς εἰς τὴν ἐπίλυσιν τοῦ προκειμένου ζητήματος δύνανται συντελέσαι. Τούτου ὅμως ἕνεκα μηδεὶς ὑπολαμβανέντω πᾶσαν περαιτέρω ἔρευναν ἀνωφελῆ καὶ ματαίαν· τοῦναντίον μάλιστα ἡμεῖς φρονοῦμεν, ὅτι ἐν τῶν πρώτων καθηκόντων τοῦ ἱστορικοῦ ἐστὶν ἡ περὶ τὰ τοιαῦτα ἐνασχόλησις· διότι πολλάκις ὁ μετὰ ταῦτα βίος ἐνὸς λαοῦ

μένει αἰνιγμα ἀκατανόητον, ἐν ὧσ' αἱ ἀρχαὶ τῆς ἱστορίας αὐτοῦ διατελοῦσιν ἀνεξερεύνητοι καὶ ἄγνωστοι ἐν τῷ σκότει τῶν παρελθόντων αἰώνων. Ὑπὸ τοῦ σπουδαιοτάτου τούτου λόγου κινούμενοι καὶ ἡμεῖς ἐπεδόθημεν εἰς τὴν σύντονον μελέτην τοῦ Κυπριακοῦ ζητήματος, ὃ παρ' ἀπὸ τινος χρόνου κατήνησεν ἐν τῶν πρωτίστων μελημάτων οὐκ ὀλίγων σοφῶν τῆς Εὐρώπης. Ὁμολογοῦμεν ἐν εἰλικρινείᾳ, ὅτι ἀνελάβομεν ἔργον ξένον μὲν τῶν εἰδικῶν ἡμῶν γνώσεων καὶ ἐνασχολήσεων, ἀνώτερον δὲ τῶν ἡμετέρων δυνάμεων· ἀλλ' ἐπράξαμεν τοῦτο, μᾶλλον τῷ ἱερῷ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντι ὑπείκοντες, ἢ εἰς ἄλλον τινὰ σκοπὸν ἀποβλέποντες. Τίς ἀμφιβάλλει, ὅτι ἐν τῶν συντελεστικωτάτων μέσων πρὸς ἀναγέννησιν τῆς δυστυχοῦς ἡμῶν πατρίδος ἔσται ἡ σύνταξις μιᾶς ἐθνικῆς ἱστορίας, ἐρειδομένης ἐνθεν μὲν ἐπὶ τῶν νεωτάτων ἱστορικῶν ἐρευνῶν καὶ ἀνακαλύψεων, ἐνθεν δὲ ἐπὶ τῶν ἐθνικῶν ἡμῶν πόθων καὶ αἰσθημάτων; Ἀλλὰ πῶς ἔσται δυνατὴ τοιοῦτου ἔργου ἐπιχειρήσεις, πρὶν ἢ αἱ εἰς τοῦτο φέρουσαι διάφοροι ὁδοὶ προλεανθῶσι διὰ πολλῶν καὶ παντοίων εἰδικῶν διατριβῶν, πρὶν ἢ τεθῶσιν, οὕτως εἰπεῖν, οἱ θεμέλιοι λίθοι, ἐφ' ὧν μέλλει ἀναγερθῆναι τὸ λοιπὸν ἱστορικὸν οἰκοδόμημα; Διπλοῦν τινὰ κυρίως προσθέμεθα σκοπὸν ἐν τῇ συντάξει τῆς παρούσης πραγματείας, ἐπιστημονικὸν καὶ ἐθνικόν· καὶ τοιοῦτόν τινα σκοπὸν ἀναντιρρήτως ἐπιδιώξει καὶ ὁ μέλλων συγγραφεὺς μιᾶς πλήρους Κυπριακῆς ἱστορίας. Δικαίως λοιπὸν πεποιθήσαμεν, ὅτι τὸ ἔργον ἡμῶν, εἰ καὶ λίαν σμικρὸν καὶ ἀτελές, ἔσται ὅμως ἐν καιρῷ λόγου τινος ἄξιον, καὶ δὴ καὶ μικρᾶς ὠφελείας πρόξενον. Ἦδη μετὰ τὰς βραχείας ταύτας παρατηρήσεις εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ ἡμετέρου ζητήματος.

Ἐπὶ μακρὸν καὶ μετὰ μεγίστης ἐπιστασίας μελετήσαντες τὸ περὶ καταγωγῆς τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Κύπρου πολὺκροτον ζήτημα, ἐπέισθημεν, ὅτι οὐδεμίᾳ τῶν ἀνωτέρω παρατεθεισῶν γνωμῶν ἐστὶν ἀληθὴς καὶ βεβαία.

Μάτην ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐπλανώμεθα εἰς λαβύρινθον ἀδιέξο-
 δον, ζητοῦντες ν' ἀνεύρωμεν τὸν μίτον τῶν Κυπριακῶν μύθων
 καὶ παραδόσεων ἐν ταῖς γειτνιαζούσαις τῇ Κύπρῳ χώραις τῆς
 Συρίας, Παλαιστίνης, καὶ Αἰγύπτου· μάτην ἐσρέψαμεν τὴν προσ-
 οχὴν ἡμῶν πρὸς δυσμὰς ἐπὶ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος, ἐρευνῶν-
 τες, εἰ ἦν δυνατὸν ἡ χώρα αὕτη πολλοὺς αἰῶνας πρὸ τῶν Τρωϊ-
 κῶν ν' ἀποστείλῃ ἀποικίας εἰς τὴν ἐπὶ τῶν ἀνατολικωτάτων
 ἄκρων τῆς Μ. θαλάσσης κειμένην Κύπρον. Τέλος ῥίψαντες ἐν
 βλέμμα καὶ ἐπὶ τὴν μικρὰν Ἀσίαν, ἐξετάσαντες μετὰ προσ-
 οχῆς καὶ ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν τὴν ἐθνολογικὴν κατάστασιν τῆς
 χερσονήσου ταύτης κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, κατην-
 τήσαμεν εὐτυχῶς εἰς τὸ ποθοῦμενον ἀποτέλεσμα. Ἐνταῦθα μό-
 νον ἀνεκαλύψαμεν τὸν μίτον, τὸν συνάπτοντα τοὺς πρῶτους
 κατοίκους τῆς ἡμετέρας πατρίδος πρὸς τε τοὺς ἀνατολικοὺς καὶ
 δυτικοὺς Ἕλληνας. Τὴν γνώμην ἡμῶν ταύτην υποβάλλοντες
 τῇ ἐπεικεῖ κρίσει τῶν ἡμετέρων ἀναγνωστῶν, διατυποῦμεν
 οὕτω. Πρὸ τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος π. Χ., κατὰ πᾶσαν πι-
 θανότητα, μία μοῖρα τῶν Πελασγολεγεγικῶν φύλων (ἐν οἷς
 καὶ οἱ Ἴωνες), τῶν κατοικούντων τὰς ἀπὸ Λυκίας μέχρι Τρωά-
 δος δυτικὰς παραλίας τῆς Μ. Ἀσίας, μετηνάστευσεν εἰς Κύ-
 προν· τῇ ἀρχαιοτάτῃ ταύτῃ μεταναστεύσει ἠκολούθησαν, προϊ-
 έντος τοῦ χρόνου, καὶ ἄλλαι τῆς αὐτῆς καταγωγῆς φύλων, μά-
 λιστα Ἴωνικῶν. Αἱ πρῶται αὗται ἐκ Μικρασίας ἀποικίαι ὑπῆρ-
 ξαν ἡ κυρία βάσις τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Κύπρου. Πρὸς
 αὐτοὺς ἦλθον τὸ πρῶτον εἰς συνεπιμιξίαν οἱ Φοίνικες, οἵτινες
 ἔκτισαν ἐπὶ τῆς νήσου καὶ ὥκισαν τὴν πόλιν Κίτιον, καὶ ἤρ-
 ξαντο μικρὸν ἐπὶ μικρὸν ἐπεκτείνειν τὴν ἰδίαν δύναμιν καὶ ἐξα-
 σκεῖν ἐπιρροήν τινα ἐπὶ τοῦ βίου τῶν Κυπρίων, μέχρις οὗ, μετὰ
 τὰ Τρωϊκά, πολλαὶ νέαι Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐλθοῦσαι ἐκ τῆς
 δυτικῆς Ἑλλάδος, ἰδίως ἐκ τῆς Ἀττικῆς καὶ Πελοποννήσου,
 ἐξηπλώθησαν ἐφ' ὅλης τῆς Κύπρου, ἀνήγειραν νέας πόλεις, ἡ κα-
 τῷκισαν τὰς παλαιὰς καλῶς, ἐξέβαλον ἐκ τοῦ τόπου τὰ ἐνα-

πολειφθέντα τῶν Φοινίκων λείψανα, ἀπεδιώξαν πᾶν ξενικὸν στοιχεῖον, καὶ οὕτως ὁλόκληρος ἡ νῆσος ἐμορφώθη εἰς βίον καθαρῶς Ἑλληνικόν. Τοιαύτη ἡ θεωρία ἡμῶν. Ἀλλὰ πρὶν ἔλθωμεν ἐπὶ τὴν λεπτομερῆ ἀνάπτυξιν τοῦ ἡμετέρου θέματος, ἀνάγκη, ἵνα λαλήσωμεν βραχέα τινὰ περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐθνολογικῆς καταστάσεως οὐ μόνον τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Μ. Ἀσίας, ἀλλὰ καὶ τῆς Συρίας, Παλαιστίνης, καὶ Αἰγύπτου, ὅπως οὕτως ἀποδειχθῇ ἐναργέστερον, ὅτι μόνον ἐκ τῶν ἀρτίως μνημονευθεισῶν χωρῶν τῆς Μικρασίας ἐδέξατο ἡ Κύπρος τοὺς πρῶτους αὐτῆς κατοίκους.

Οὐδεὶς λαὸς ἐπὶ τῆς γῆς γινώσκει τὰς ἀρχὰς τῆς ἱστορίας αὐτοῦ. Μόνη ἡ περὶ τὰς γλώσσας ἀσχολουμένη ἐπιστήμη, ἥτις ὁσημέραι προκόπτει θαυμασίως ἐν ταῖς ἐρεῦναις καὶ ἀνακαλύψεσιν αὐτῆς, κατέχει τὰς κλεῖς, δι' ὧν ἀνοίγονται ἡμῖν αἱ θύραι τοῦ παλατίου, ἐν ᾧ ἄλλοτε ὡς μία οἰκογένεια ἔζησε τὸ ἀνθρώπινον γένος· αὕτη ἀνευρίσκουσα τὸν συγγενικὸν μίτον, τὸν συνδέοντα ὅλας τὰς γλώσσας καὶ δι' αὐτῶν ὅλα τὰ ἔθνη τῆς ὑψηλίου, κατήντησεν εἰς τὸ γνωστὸν ἐκεῖνο συμπέρασμα. Τὰ χρονολογικὰ νήματα τῆς παγκοσμίου ἱστορίας ἀνελίσσονται ὡς ἱστορία δύο μεγάλων γλωσσικῶν καὶ φυλετικῶν τοῦ αὐτοῦ δένδρου κλάδων, τοῦ Σημιτικοῦ καὶ Ἀριανοῦ· τοῦ δένδρου τούτου οἱ λαμ프로ὶ ἐκεῖνοι δύο ἀχρέμονες ἀνεπτύχθησαν τὸ πρῶτον περὶ τὴν Βακτριανὴν καὶ Ἀριανὴν τῆς Ἀσίας. Ἐνταῦθα ἔζησαν ὁμοῦ οἱ πρόγονοι τῶν Σημιτικῶν καὶ Ἀριανῶν λαῶν.

Ἐκ τοῦ Ἀριανοῦ κλάδου ἀποχωρισθέντες κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους οἱ διὰ τῆς συγγενείας τῶν γλωσσῶν στενῶς πρὸς ἀλλήλους συνδεδεμένοι λαοί, Ἰνδοί, Πέρσαι, Ἕλληνες, Ἰταλοί, Γερμανοί, Σλάβοι, καὶ Κελτοί, ἐτράπησαν κατὰ διαφόρους διευθύνσεις πρὸς δυσμὰς (πλὴν τῶν Ἰνδῶν τραπέντων πρὸς μεσημβρίαν), ἵνα ζητήσωσι νέας πατρίδας.

Πρωϊμώτατα πάντων μετηνάστευσαν εἰς Εὐρώπην οἱ Κελτοί, οἱ Γερμανοί, καὶ οἱ Σλάβοι μετὰ τῶν Λιθουανῶν. Οὗτοι ἀ-

πετέλεσαν το βόρειον Εὐρωπαϊκὸν φυλετικὸν καὶ γλωσσικὸν σύστημα.

Μετὰ ταῦτα ἄλλη τις μοῖρα Ἀριανῶν φύλων, ἐκ τῆς αὐτῆς ὀρμηθεῖσα χώρας, ὑπερβᾶσα τὰ Ἀρμενικὰ ἢ Γορδουαῖα ὄρη, ἐξεχύθη ἐπὶ τὴν Μ. Ἀσίαν, καὶ ἐκάλυψε διὰ τοῦ Φρυγικοῦ ἔθνους τὴν ἐκτεταμένην αὐτῆς ἐρεινὴν χώραν. Ἀρχαῖαι μαρτυρίαι καὶ νεώτεραι ἔρευναι καὶ ἀνακαλύψεις τρανῶς μαρτυροῦσιν, ὅτι μέλος τοῦ Φρυγικοῦ ἔθνους ἦσαν καὶ οἱ Ἕλληνες, ὅτι τὸ πρῶτον ἐν Φρυγίᾳ ἔζησαν ὡς λαὸς διακεκριμένος, ὅτι ἐνταυθα ἐμόρφωσαν ἰδίαν γλῶσσαν καὶ ἴδιον ἐθνικὸν τύπον. Οἱ Ἕλληνες ἐνεκα πολυανθρωπίας ἀναχωρήσαντες ἐκ τῆς Φρυγίας καὶ τράπέντες πρὸς δυσμὰς, διηρέθησαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς δύο κλάδους· ἐξ ὧν ὁ μὲν διαβὰς τὸν Ἑλλησπόντον καὶ τὴν Προποντίδα ἐξεχύθη ἐπὶ τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας, καὶ κατὰ μικρὸν ἐφ' ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου μέχρι τοῦ Ταινάρου· ὁ δὲ ἕτερος μείνας ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ κατώκησε τὰς δυτικὰς αὐτῆς παραλίας ἀπὸ Λυκίας μέχρι Τρωάδος μετὰ τῶν Ἀσιανῶν ἀκτῶν τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου. Ὁ μέγας οὗτος διμερὴς λαὸς συνίστατο ἐκ πολλῶν φύλων διαφόρων ὀνομασιῶν, ἅτινα πάντα μετὰ ταῦτα, ὅτε τὸ ὄνομα Ἕλληνες ἐπεκράτησεν ἐφ' ὅλου τοῦ ἔθνους, συμπεριελήφθησαν τῷ ὀνόματι Πελασγοί. Ὅθεν Θρᾶκες, Βιθυνοί, Μυσοί, Δάρδανοι, Τρῶες, Μαίονες, Λέεγες, Κᾶρες, Κουρήτες, Λύκιοι, καὶ ἄλλοι πολλοὶ λαοὶ ἦσαν μέλη γνήσια τοῦ μεγάλου Πελασγικοῦ λαοῦ. Ὑπ' αὐτοῦ κατωκίθησαν τὸ πρῶτον καὶ ὅλαι αἱ Ἑλληνικαὶ νῆσοι, καὶ δὴ καὶ ἡ Κύπρος (1). Ὁ λαὸς οὗτος ἦν λαὸς εἰρηνικός, θεοσεβής, ἀσχολούμενος περὶ τὴν γεωργίαν· αὐτὸς ὑπῆρξεν ἡ κυρία βᾶσις τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἡ φυλὴ τῶν αὐτοχθόνων, τὰ γνήσια τέκνα τῆς μελαίνης γῆς (2).

(1) Πρὸλ. Schömann, Griech. Alterthümer, I, S. 7—8. Gladstone's Homer. Studien von Schuster S. 28—29.

(2) Πλεῖστα ἐγράφησαν μέχρι σήμερον περὶ τῆς γλώσσης καὶ τῆς

Ἐκ τοῦ μεγάλου καὶ γεγηραχότος Πελασγικοῦ κορμοῦ ἀνεφύησαν ἔπειτα δύο νέοι μικροὶ ἀλλ' ἀκμαιότατοι βλαστοί, οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες· καὶ οἱ μὲν Δωριεῖς ἐπὶ μακρὸν χρόνον διῆγον βίον ἄσχημον καὶ ἀφανῆ ἐπὶ τῶν ὀρέων καὶ κοιλάδων τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, ἀσχολούμενοι περὶ τὴν γεωργίαν, τὴν θήραν, καὶ τὴν ποιμαντικὴν· οἱ δὲ Ἴωνες καταβάντες ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Φρυγίας, καὶ βαθμηδὸν ἐξαπλωθέντες ἐφ' ὅλων τῶν δυτικῶν παραλιῶν τῆς Μ. Ἀσίας, τῶν ἀπὸ Λυκίας μέχρι

καταγωγῆς τῶν Πελασγῶν, ἀλλ' αἱ γινώμει τῶν διαφόρων σοφῶν διατελοῦσιν ἔτι ἐν μεγίστῃ διαφωνίᾳ· καὶ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος Πελασγοὶ ὑπάρχουσιν ἄπειροι καὶ διαφορώτατοι ἐτυμολογίαι. Ἄλλοι μὲν θέλουσιν αὐτὸ Ἑλληνικὸν καὶ παράγουσιν ἢ ἐκ τοῦ πέλω καὶ ἄργος = κάτοικοι πεδίου (Müller, Orchom. S. 123), ἢ ἐκ τοῦ πέλος = ἔλος καὶ ἄργος (Volner Myth. d. Jap. S. 350. ἐφξ), ἢ ἐκ τοῦ πείλα = πέτρα = λιθογενής (Pott, Etym. Forsch. 4, p. XL [I, Ausg.]), ἢ ἐκ τοῦ πέλας = πάρος, οἱ πάρος γεγαότες = οἱ πρόγονοι, ἢ ἐκ τοῦ πέλαγος, ὅθεν οἱ διὰ θαλάσσης ἐλθόντες, ἢ ἐκ τοῦ πλάζιν = οἱ πλανώμενοι, μετανάσται (Wachsmuth, Hellen. Alterthumskunde I. Theil S. 26). Κατὰ Hitzig (Urgesch. u. Myth. d. Philist. S. 44.) τὸ ὄνομα παράγεται ἐκ τοῦ Σανσκριτικοῦ balaxa = λευκοί, εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς ἐρυθροὺς Φοίνικας καὶ τοὺς μέλανας Αἰθιοπας. Ἰσως ὀρθοτάτῃ πασῶν ἔστιν ἡ ἐτυμολογία ἐκ τοῦ πέλας καὶ γῆ = οἱ αὐτόχθονες, τὰ γνήσια τέκνα τῆς μελαίνης γῆς κατὰ τοὺς τραγικοὺς ποιητάς, οἱ κατ' ἐξοχὴν γεωργοί. Ἄλλοι δὲ θέλουσι τὸ ὄνομα Σημιτικόν, σημαίνον μετανάστας, καὶ ἀποδιδόμενον τοῖς Φοίνιξι καὶ Φιλισταίοις, οἵτινες ἐκβληθέντες ὡς Ὑκσῶς ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐξηπλώθησαν δῆθεν κατὰ μῆκος καὶ πλάτος ἐφ' ὅλων τῶν νήσων καὶ ἀκτῶν τοῦ Ἀχαιοῦ πελάγους (Röth, abendländ. Philosophie S. 91. Anmerk. S. 8. N°. 25). Πρβλ. καὶ K. B. Stark, Gaza u. die Philistäische Küste S. 116. ἐφξ.

Τὴν γνώμην τοῦ Ποιητοῦ ἀνεσχεύασεν ὁ Ἑρμαννος ἐν Staatsalterth. Kap. 1. § 7.8. Πλείονα περὶ Πελασγῶν ὄρ. Larcher, Chronologie d' Hérodote. Ch. 8. p. 215. 274. Raoul Rochette, Histoire des colonies Gr. I. I, Ch. 5. Niebuhr, Römisch. Gesch. I. S. 26—64. [2 Aufl.]. O. Müller die Etrusker, I, Einleit. S. 75—100. Dr. Thirwall, History of Grece I, 36—64.

Τρωάδος, ἐπεδόθησαν εἰς τὸν ναυτικὸν βίον, καὶ πρῶτοι πάντων τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ἀνῆλθον εἰς βίον ἱστορικόν, ἔθεντο τὰς βάσεις τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας ἐκχυθέντες πρωϊμώτατα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, κατώκησαν ὅλας τὰς νήσους τὰς ἀπὸ Κρήτης μέχρι Θράκης καὶ Ἰλλυρίας, ἱδρυσαν πλῆθος ἀποικιῶν ἐφ' ὧν τῶν παραλιῶν τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, μάλιστα ἐν κόλποις, πορθμοῖς, καὶ ἐκβολαῖς ποταμῶν, καὶ διὰ τῆς συνεμιξίας διήγειραν τὸ πνεῦμα τῶν ἐνταῦθα Πελασγῶν εἰς βίον ἐθνικόν· ἔπειτα στραφέντες καὶ πρὸς ἀνατολὰς καὶ μεσημβρίαν, ἤδη πρὸ τοῦ ἐκκαιδεκάτου αἰῶνος ἐνίσχυσαν διὰ νέων ἀποικιῶν τὰς ἐν Κύπρῳ ὑπαρχούσας ἤδη Πελασγικὰς, ἐπλευσαν μέχρις Αἰγύπτου, προσωρμίσθησαν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου, ἐν ἀναπλέοντες ἱδρυσαν ἐπὶ τοῦ Δέλτα οὐκ ὀλίγας Ἰωνικὰς ἀποικίας (1). Τὴν ἀλήθειαν τῶν λεγομένων βεβαιῶσι γεγονότα ἀναντιρρήτα.

Ἀπὸ τοῦ Γάγγου μέχρι τοῦ Νείλου καὶ πρὸς Β. μέχρι τῶν μυχῶν τῆς κεντρῆς Ἀσίας, ὅπου δῆποτε οἱ Ἕλληνες ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐγένοντο γνωστοί, ἐν μόνον ὄνομα πρὸς δῆλωσιν αὐτῶν ἦν ἐν χρήσει, τὸ τῶν Ἰαόνων. Ἰαυάνα παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς (2), Ἰαυὰν (iii) παρὰ τοῖς Ἑβραίοις (3), Ἰούνα ἢ Ἰάουνα παρὰ τοῖς Πέρσαις (4), Ἰαουνότι Ἀραμαϊσί, Ἰουνάνι Ἀραβισί, Ἰουῖν Ἀρμενιστί, Οὐνὶν ἐν τῇ Κοπτικῇ, εἰσὶν ἀριδῆλως τύποι τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, ὅπερ ἐδήλου ἐν ἀπάσαις ἐκείναις ταῖς χῶραις ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν λαόν (5).

(1) Πέντε νήσους τοῦ Νείλου ὑπὸ Ἰώνων κατοικουμένας καὶ καλουμένας Χίος, Ἐφεσος, Λέσβος, Κύπρος, Σάμος ἀναφέρει ὁ Ἑκαταῖος παρὰ Στ ε φ. Β. ἐν λ. Ἐφεσος.

(2) Lassen, Ind. Alterthumskunde I, S. 862.

(3) Γεν. 10, 4. 5. Ἀριθμ. 24, 24. Ἰωήλ, 3, 6.

(4) Lassen, Zeitschrift für die Kunde des Morgenlands VI, S. 54. 372.

(5) Περί τῆς διαδόσεως τοῦ ὀνόματος Ἰωνες ἐν τῇ ἀνατολῇ ὅρ. Lassen, ε. α. S. 861. Lepsius im Monatsberichte d. Ak. Jul. 1855.

· Πῶς ἄλλως δυνάμεθα ἐξηγήσασθαι τὸ βέβαιον τοῦτο γεγονός· ἢ παραδεχόμενοι, ὅτι οἱ Ἴωνες πρωϊμώτατα πάντων τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, ἄρα πολὺ πρὸ τῶν Αἰολέων καὶ Δωριέων, ἐγένοντο γνωστοὶ τοῖς Ἀνατολικοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἤλθον διὰ τε ξηρᾶς καὶ θαλάσσης εἰς συνεπιμιζίαν πρὸς αὐτά· Ἀλλὰ καὶ τὸν χρόνον δυνάμεθά πως ὀρίσαι, καθ' ὃν οἱ Ἴωνες ἤρξαντο πλέειν τὰς Ἀνατολικὰς θαλάσσας τῆς Μεσογείου.

Ἡ Ἑλληνικὴ ἱστορία ἐστὶν ἡ νεωτάτη πασῶν τῶν τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Εὐκόλως λοιπὸν δυνάμεθα ὀρίσαι τὰς ἀρχὰς αὐτῆς διὰ τῶν εἰδήσεων τῶν ἀρχαίων Ἀνατολικῶν λαῶν, καθὼς συμπληροῦμεν τὰς ἀρχὰς τῆς ἱστορίας τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους διὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν χρονικῶν. Ἰδίως ἡ Αἰγυπτιακὴ φιλολογία προώριται, ἵνα παράσχη τὴν χρονολογικὴν κλίμακα, δι' ἧς δύναται τις καταμετρήσαι τὴν ἡλικίαν τῶν νεωτέρων λαῶν.

Σπουδαιότατον διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἱστορίαν γεγονός ἐστὶν ἐκεῖνο· τὸ αὐτὸ συμβολικὸν σύμπλεγμα, ὃ περ ἐπὶ τῶν Πτολεμαϊκῶν μνημείων ἐδήλου τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος, καὶ ἀνεγνώσθη μετὰ βεβαιότητος « Οὐνίμ », ἀπαντᾷ καὶ ἐπὶ τῶν μνημείων τῆς δεκάτης ὀγδόης καὶ δεκάτης ἐνάτης δυναστείας, καὶ δὴ ὁ οὕτω δηλούμενος λαὸς συγκαταριθμεῖται ἄλλαις φυλαῖς ὑποτεταγμέναις τοῖς Αἰγυπτίοις βασιλεῦσι καὶ κατοικοῦσαι ἐν τῷ τόπῳ. Ἐὰν ἤδη τὸ αὐτὸ ἱερογλυφικὸν σύμπλεγμα τὸ ἐπὶ τῶν μνημείων τῶν διαφόρων δυναστειῶν εὕρισκόμενον σημαίνει κατ' οὐσίαν τὸν αὐτὸν λαόν, συμπεραίνομεν μετὰ βεβαιότητος, ὅτι ἤδη κατὰ τὸν δέκατον ἔχτον καὶ δέκατον πέμπτον αἰῶνα π. Χ. στίφη Ἑλληνικοῦ ναυτικοῦ λαοῦ κατ' ἔρχονται ἐπὶ τοῦ Δέλτα τῆς Αἰγύπτου. Ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ἱερογλυφικὸν σύμπλεγμα ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἐπὶ τῶν μνημείων τῆς εἰκοστῆς δευτέρας δυναστείας, ἄρα κατὰ τὸν δέκατον αἰῶνα π. Χ. (1).

(1) Πρόλ. E. Curtius, Griech. Geschichte I, S. 37—38. Die Jonier vor der Jonischen Wanderung S. 44. 48. Anmerk. 14. Lepsius, Monatsberichte d. Ak. d. Wissenschaften vom Julius 1855. Bunsen, Aegypten V. 1. S. 366. 2. S. 34. 444.

Ἄλλὰ πῶς ἦτο δυνατόν τοῖς Ἰωσι κατὰ τὸν δέκατον ἔκτον ἤδη αἰῶνα νὰ πλεύσωσι μέχρις Αἰγύπτου, καὶ ἰδρῶσιν ἐνταῦθα ἀποικίας, πρὶν ἢ πολλῶ πρότερον οἰκίσωσι τὴν Κύπρον, καὶ καταστήσωσιν αὐτὴν ὀρυζήτριον τῶν περαιτέρω αὐτῶν ἐπιχειρήσεων ; Ἄνευ τῆς νήσου ταύτης, ἥτις διὰ μὲν τὴν θαυμασίαν ποικιλίαν τῶν προϊόντων αὐτῆς παρείχε πᾶν ὅ,τι ἦν ἀναγκαῖον πρὸς ναυπήγησιν καὶ ἐξόπλισιν πλοίων πάσης τάξεως, διὰ δὲ τὴν λαμπράν αὐτῆς θέσιν ἐβασίλευεν, οὕτως εἰπεῖν, τῶν ἐγγὺς κειμένων ἀπέναντι παραλιῶν τῆς Μ. Ἀσίας, τῆς Συρίας, καὶ Παλαιστίνης, καὶ ἦν ὁ κύριος σταθμὸς τῶν ἐκ τῆς Δύσεως εἰς τὴν Αἰγυπτον πλεόντων πλοίων, ἄνευ ταύτης, λέγομεν, οὐδὲ βῆμα ἐν πρὸς τὰ ἐμπρὸς ἡδύναντο νὰ ποιήσωσιν οἱ Ἰωνες.

Ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἀρχαιοτάτοις ἱεροῖς βιβλίοις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης οἱ Ἰωνές ποτε γινωστοί, καὶ παρίστανται ὡς λαὸς μέγας εἰς πολλὰς φυλάς καὶ γλώσσας διακεκριμένος, καὶ ἐπὶ πολλῶν νήσων καὶ ἀκτῶν τῆς Μ. θαλάσσης διεσπαρμένος (1). Ὁ Προφήτης Ἰωὴλ, ὃς ἐπροφήτευσεν κατὰ τὸν ἑννατον αἰῶνα, καταρῶμενος τῆς Τύρου καὶ Σιδῶνος λέγει, ὅτι ἐπώλουν τοὺς Ἰουδαίους « τοῖς υἱοῖς Ἰώουαν, ὅπως ἐξώσωσιν αὐτοὺς ἐκ τῶν ὀρίων αὐτῶν » (2). Ἐξ ἄλλων χωρίων τῆς Π. Δ. ἐξάγεται, ὅτι οἱ αὐτοὶ Ἰωνες ἔκπαλαι περιπλέοντες ἐπειράτευον τὰς παραλίας τῆς Συρίας καὶ Παλαιστίνης. (3).

Οὐ μόνον δὲ παρὰ τοῖς ἀνατολικοῖς ἔθνεσιν, ἀλλὰ καὶ παρ' αὐτοῖς τοῖς δυτικοῖς Ἕλλησι διετηρήθησαν ἀμυδρά τινα ἱχνη μαρτυροῦντα, ὅτι οἱ Ἰωνες τὸ πρῶτον ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας ὠρμήθησαν, ὅτι αὐτοὶ πρῶτοι τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ἐπεδόθησαν εἰς τὸν ναυτικὸν βίον, προκατήρξαντο βίου ἱστορικοῦ, καὶ ἐξήγειραν τὸ πνεῦμα τῶν ἐν Ἑλλάδι Πελασγῶν εἰς τὸν πολιτισμόν.

(1) Γεν. 10, 4. 5.

(2) Ἰωὴλ, 3, 4. 6.

(3) Πρβλ. Ἀριθμ. 24, 21. Ζαχαρ. 9, 43.

Οἱ αὐτόχθονες Πελασγοὶ τοὺς ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας Ἑλληνας, τοὺς διὰ τῆς ναυτιλίας καὶ ἔνεκα ἐμπορίας πάντοτε πλανωμένους, καὶ οὐδαμοῦ σταθερὰν κατοικίαν καὶ πατρίδα ἔχοντας, ἐκάλεσαν Ἴωνας, ἥτοι πορευομένους, πλάνητας. Ἐκ τῆς Σανκριτικῆς ρίζης Ia καὶ τῆς Ἑλληνικῆς I «πορεύεσθαι», παράγεται βέβαια τὸ τῶν Ἰόνων ὄνομα. Τῆς αὐτῆς ρίζης καὶ σημασίας εἰσὶ καὶ τὰ ὀνόματα Ἰασος, Ἰάσων, Ἰάσιος, Ἰασίων, Ἴος, Ἰώ, Ἰόλαος, Ἰάς, Ἰάτης, Ἰάν καὶ τὰ ὅμοια.

Ἰασίων ὁ ἀδελφὸς τοῦ Δαρδάνου ἐστὶ πιστὸς ἐταῖρος τῆς Δήμητρος ἐν Κρήτῃ καὶ ἀρχαιότατος ἥρως, ἐν ᾧ συσσωματοῦται ἡ κοινὴ ἀνάπτυξις τῶν ἐπισημοτάτων λαῶν τῆς Ἀσιανῆς φυλῆς. Ὁ Ἰάσων ὑπῆρξεν ὁ ἐφευρετὴς τῆς ναυτιλίας παρὰ τοῖς δυτικοῖς Ἑλλησιν, ὧν ὁ ἀρχαιότατος ναύσταθμος ἐκαλεῖτο Ἰωλκὸς ἢ Ἰαωλκὸς, ἥτοι Ἰώνων ὄρμος (1). Ἡ ἀρχαιοτάτη τῶν ἐν Εὐρώπῃ Ἑλληνικῶν πόλεων καλεῖται Ἰασον Ἀργος, δηλ. Ἰωνικὸν Ἀργος. Ὁ δὲ Ὅμηρος (Ὀδυσ. 18, 246.) Ἰασον Ἀργος καλεῖ καὶ ὀλόκληρον τὴν Πελοπόννησον. Ταῦτα τρανῶς μαρτυροῦσιν, ὅτι οἱ Ἴωνες ἐλθόντες ἔξωθεν καὶ διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Ἑλληνικὴν χερσόνησον, ἱδρυσαν ἐπ' αὐτῆς ἑκαταὶ πληθοὶ ἀποικίων, διέδωκαν πανταχοῦ παντὸς εἶδους ἀνάπτυξιν, καὶ ὑπερεῖχον ἐν πᾶσι τῶν ἐγγυρίων Πελασγικῶν φύλων, μέχρις οὗ τέλος, ἔνεκα νέων κινήσεων φυλῶν, ἀφέντες οἱ Δωριεῖς τὰς ὀρεινὰς αὐτῶν κατοικίας, καὶ μετὰ νέας ζωῆς καὶ δυνάμεως κατελθόντες εἰς τὰς μεσημβρινὰς χώρας τῆς Ἑλλάδος, ἠνάγκασαν αὐτούς, ἵνα συγκεντρωθῶσιν ἐν τῇ Ἀττικῇ, καὶ ἐντεῦθεν πέμψωσιν εἰς τὰς δυτικὰς παραλίας τῆς Μ. Ἀσίας, τὴν παλαιὰν αὐτῶν πατρίδα, τὰς γνωστὰς Ἰωνικὰς ἀποικίας (2).

(1) Καὶ ὁ Ἡρόδοτος (Β', 154) τίθησι τὰ παρὰ τῇ Νείλῳ ἀρχαῖα τῶν Ἰόνων στρατόπεδα ἐκεῖ, ἐνθα «οἱ ὅλκοι τῶν νεῶν . . . ἦσαν».

(2) Περί Ἰόνων κατ' ἑκτασιν διεπραγματεύσατο ὁ ἐν Γοττίγγῃ σοφὸς καθηγητὴς, ὁ θερμότατος τοῦ Ἑλληνισμοῦ φίλος καὶ συνήγορος, ὁ Ἐρ-

Ἐκ τῶν μέχρι νῦν ἡμῖν εἰρημένων, εἰ καὶ λίαν βραχέων, εἰ-
ρίσθη ὁμως, νομίζομεν, ἀκριβῶς ἡ πρώτη ἐθνολογικὴ κατάστα-
σις τῶν τε Εὐρωπαϊκῶν καὶ Ἀσιανῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, καί-
πως ὑπεδείχθη ἡ ἀρχαιοτάτη αὐτῶν σχέσις πρὸς τὴν Κύπρον.
Ἦδη ῥίψωμεν ἐν βλέμμα καὶ ἐπὶ τὴν Συρίαν, Παλαιστίνην,
καὶ Αἴγυπτον.

Αἱ παραδόσεις ὧν τῶν ἀρχαίων λαῶν ὁμοφώνως μαρτυ-
ροῦσιν, ὅτι ἐν τῇ ΒΑ. ἐκείνῃ χώρᾳ. τῆς Ἀσίας, ὅθεν ὅλα τὰ
ἔθνη τῆς γῆς κατὰ πρῶτον ὠρμήθησαν, ὑπῆρξέ ποτε εἰς λαὸς
λίαν ἀνεπτυγμένος καὶ εὐδαιμονέστατος· ἐξ αὐτοῦ ὡς ἡλιακαὶ
ἀκτῖνες ἐκπέμπονται καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις αἱ παραδόσεις
ὧν τῶν λαῶν τῆς ὑψηλίου. Θαυμάσια λείψανα τῆς μεγίστης
ἀναπτύξεως τοῦ προϊστορικοῦ τούτου λαοῦ ἔχομεν τὰς γλώσ-
σας ὧν τῶν ἱστορικῶν λαῶν, αἵτινες ἀνέρχονται εἰς μίαν καὶ
τὴν αὐτὴν ἀρχὴν καὶ ῥίζαν. Οὐ μόνον οἱ δύο μεγάλοι γλωσ-
σικοὶ κλάδοι, ὁ Σημιτικὸς καὶ ὁ Ἀριανός, ἀλλὰ καὶ ὁ τρίτος
ὁ περικλειών ἐν ἑαυτῷ γλώσσας κατὰ τὸ φαινόμενον ὅλως ξέ-
νας, ἔχουσι μεγίστην πρὸς ἀλλήλους συγγένειαν.

Ἐκ τῆς κοινῆς ἐκείνης πατρίδος τῆς ἀνθρωπότητος, ἐκ τοῦ
μακαρίου ἐκείνου προπατορικοῦ λαοῦ ἐξῆλθον καὶ τὰ Σημιτι-
κὰ φύλα τῆς Παλαιστίνης καὶ Συρίας.

Ἐκ τῆς πλουσίας καὶ πολυανθρώπου Μεσοποταμίας ἀναχω-
ρήσας ποτὲ ὁ λαὸς τῆς θείας Ἀποκαλύψεως, τὸ ὄργανον τῶν
μεγίστων τῆς θείας Προνοίας βουλῶν, ἐτράπη πρὸς δυσμὰς καὶ
εἰσῆλθεν εἰς τὴν γῆν Χαναάν, κομίζων μεθ' ἑαυτοῦ, ἐν ἀγνοίᾳ
ὅλου τοῦ κόσμου, τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ. Ὁ λαὸς οὗτος εὐρί-
σκει ἐν τῇ γῇ τῆς ἐπαγγελίας ἄλλα φύλα ἐπίσης Σημιτικὰ
λίαν ἰσχυρὰ καὶ ἀνεπτυγμένα, τοὺς Χαναναίους, καὶ τινα λεί-

νέστος Κούρτιος ἐν τῇ πολυμαθεστάτῃ καὶ νέαν ὁδὸν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ
ιστορίᾳ τεμνοῦσῃ διατριβῇ αὐτοῦ « Die Jonier vor der Jonischen
Wanderung. Berlin 1855 ».

ψανα ἄλλης ἀρχαιοτέρας φυλῆς, ἥς τὸ ἐπικρατέστερον ὄνομα ἦν τὸ 'Ραφαῖμ, רָפָאִים. Τρεῖς λοιπὸν μεταναστεύσεις λαῶν κατὰ τρεῖς διαφόρους ἐποχὰς ἐγένοντο εἰς Παλαιστίνην.

Περὶ τὴν τρίτην ἰσως πρὸ Χριστοῦ χιλιετηρίδα εἰσέλασαν ἐκ τῶν ΒΑ εἰς τὴν Παλαιστίνην τὰ πρῶτα Σημιτικὰ φύλα, καὶ ἐξαπλούμενα βαθμηδὸν πρὸς τὰ ΜΔ. κατώκησαν τὰς τε ἐντεῦθεν καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου χώρας, ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου μέχρι τοῦ Λιβάνου καὶ πρὸς Μ. μέχρι τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Τὸν μέγαν τοῦτον Σημιτικὸν λαόν, οὗτινος λείψανα μόνον ἐσώθησαν μέχρι τῶν Ἰσραηλιτῶν, συνήθως καλεῖ ἡ ἁγία Γραφή 'Ραφαῖμ, ἥτοι Γίγαντας (1). Οἱ πρῶτοι οὗτοι κάτοικοι τῆς Παλαιστίνης ἠυμοῖρου πολιτισμοῦ τινος καὶ θρησκευτικῶν ἰδεῶν. Ἡ λατρεία τῆς Ἀστάρτης (Ἀστερώθ Καρνάϊμ, Γεν. 44, 5.) ἦν ἥδ᾽ αὐτοῖς γνωστὴ πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῶν Φοινίκων. Τί δὲ ἐγένετο ὁ μέγας οὗτος λαός; Εἰσὶν οἱ φρονούντες, ὅτι τὸ μὲν κατεστράφη ὑπὸ τῶν ἐπελθόντων Χαναναίων, τὸ δὲ ἠναγκάσθη μεταναστεῦσαι εἰς τὰς ἐγγύς καὶ μακρὰν κειμένας νήσους καὶ ἀκτὰς τῆς Μ. θαλάσσης καὶ ἰδίως εἰς Κρήτην (2).

Πρὸ τῆς δευτέρας χιλιετηρίδος π. Χ. ἄλλη τις μοῖρα λαῶν ἐκ τῆς περὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν (τὸν Περσικὸν δθλ. κόλπον) χώρας ὀρμηθεῖσα, εἰσέβαλεν εἰς τὴν Παλαιστίνην, κατέστρεψεν ἢ ἐξέβαλε τοὺς πρῶτους κατοίκους, καὶ ἐξηπλώθη κατὰ μῆκος καὶ πλάτος ἐφ' ὅλου τοῦ τόπου, καὶ ἐπὶ τῆς μετὰ ταῦτα κλη-

(1) Ἐκ τοῦ Ἑβραϊκοῦ ῥήματος רָפָאִים ὃ περ σημαίνει εἶναι ὑψηλόν, μέγαν· 'Αραβιστὶ refaa.

(2) Ὁp. Ewald, Jahrb. d. Bibl. Wissenschaften VI, S. 88. Geschichte des Volkes Israel, I, S. 354 ἐφ. [3. Ausg.]. Λίαν αξιοσημειωτόν ἐστιν, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Ἰορδάνου εὕρισκόμεν καὶ ἐν Κρήτῃ (Ὁμηρ. Ὀδ. 3, 292.), ἐν Λυδίᾳ (Ἡροδ. 1, 7.), ἐν Ἑλλάδι (Ὁμηρ. Ἰλ. 7, 435. Ἀπολλοδώρ. 2, 6, 3. Φερεκύδ. εἰς τὸν σχολιαστὴν τῆς Ἰλ. 7, 435. Παισαν. V, 48, 2. πρὸλ. καὶ Νικόλ. Δαμασκηνόν ἐν C. Müllers fragment. histor. Græc. III, p. 372. 373.

θείσης Φοινίκης. Οἱ λαοὶ οὗτοι ὑπὸ μὲν τῆς ἁγίας Γραφῆς καλοῦνται Χαναναῖοι (1), ὑπὸ δὲ τῶν ἔξω συγγραφέων Φοίνικες (2).

Καθὼς οἱ σημερινοὶ κάτοικοι διαφορῶν χωρῶν, ὑπὸ Ἀράβων κατοικουμένων, διακρίνονται εἰς *beldi*, πολίτας, *bedi*, ἐρημίτας ἢ σκηνίτας, καὶ *djebeli*, ὄρεινους, οἱ δὲ τῆς Ἀττικῆς τὸ πάλαι εἰς «ὑπερακρίους, πεδιεῖς, καὶ παράλους», οὕτω διηροῦντο καὶ οἱ Χαναναῖοι. Οἱ Ἀμορῥαῖοι κατοικοῦντες ἰδίως τὴν Πετραίαν Ἀραβίαν ἦσαν οἱ ὄρεινοί· οἱ Χετταῖοι κατέχοντες τὰ περὶ τὴν Χεβρώνα καὶ Βαιθήλ (Γεν. 23, 26. 34. 27, 46. Κριτ. 1, 26.) οἱ πεδινοί· τέλος οἱ Χαναναῖοι, οἵτινες κατέχουν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰορδάνου καὶ τὰς ἀκτὰς τῆς Μ. θαλάσσης (Ἀριθμ. 13, 29. 14, 25. Ἰησ. 11, 13. 5, 1.) οἱ παράλοι. Οἱ Χαναναῖοι, ἐπιδοθέντες εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ ταχέως αὐξήσαντες καὶ ἀναπτυχθέντες, διέδωκαν τὸ ἴδιον ὄνομα ἐφ' ὅλην τὴν χώραν καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν κατοίκων.

Περὶ τὴν δευτέραν χιλιετηρίδα π. Χ. ἤρξατο ἡ τρίτη μετανάστευσις, ἡ τῶν Ἑβραϊκῶν φύλων, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀβραάμ μετὰ τῶν ἑαυτοῦ. Καὶ τὰ φύλα ταῦτα ἐκ τῆς αὐτῆς ἐξῆλθον χώρας καὶ τὴν αὐτὴν ἐτράπησαν ὁδόν, τὴν ἀπὸ τῶν ΒΑ. πρὸς τὰ ΜΔ. Οἱ Χαναναῖοι ὠθοῦμενοι ὑπὸ τῶν νέων τούτων φυλῶν, κατήρχοντο βαθμηδὸν πρὸς μεσημβρίαν, μέχρις οὗ εἰσβαλόντες εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ μετὰ δεινὰς μάχας ἐκδιώξαντες πρὸς μεσημβρίαν τὴν Αἰγυπτιακὴν δυναστείαν, ἐβασίλευσαν ἐπὶ τινὰς αἰῶνας τῆς Ἀνω καὶ Μέσης Αἰγύπτου ὡς Ὑκσῶς « βασιλεῖς

(1) כְּנַעַן Χαναὰν ἐκαλεῖτο ἡ χώρα καὶ כְּנַעֲנִים Χαναναῖοι οἱ κάτοικοι. Χαναὰν σημαίνει κατὰ τὸν Κούρτιον χώραν πεδινὴν εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ὄρεινὴν Συρίαν (Griech. Gesch. I, S. 32). Ἄλλην διάφορον παραγωγὴν καὶ σημασίαν τοῦ ὀνόματος ὅρ. παρὰ Α. Knobel, Völkertafel der Genesis, S. 306 ἐφξ. Πρβλ. καὶ Ewald, Gesch. d. Volkes Israel, I, S. 343 ἐφξ.

(2) Φοίνικες ἐκλήθησαν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων οἱ Χαναναῖοι ἕνεκα τῆς χροῖας αὐτῶν, οὔσης φοινῶδους, αἱματοειδοῦς.

ποιμένες». Ὅτε δὲ μετὰ ταῦτα ὁ Ἀβραάμ καὶ ὁ Ἰωσήφ ἦλθον εἰς Αἴγυπτον εἰσῆλθον ὡς εἰς καθαρῶς Αἰγυπτιακὴν βασιλικὴν αὐλὴν, ἐν ᾗ αὕτη ἦν ἡ τῶν Ὑκσῶς (1). Ὁ Ἐβαλδος φρονεῖ, ὅτι οἱ Ὑκσῶς ἦσαν Ἑβραῖοι κατὰ τὴν πλατυτάτην σημασίαν τῆς λέξεως, καὶ ὅτι ὅλα τὰ ἔθνη τὰ κατοικοῦντα τὰς ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου μέχρι τῆς Μ. θαλάσσης, τῆς Αἰγύπτου, καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης χώρας, συμπεριλαμβανομένης καὶ αὐτῆς τῆς Δαμασκού, ἦσαν συγγενῆ (2).

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ἐκ τε τῶν σωζομένων ἀποσπασμάτων τοῦ Μανέθωνος καὶ τῶν διατηρηθέντων μέχρι νῦν Αἰγυπτιακῶν μνημείων ἐξάγεται, ὅτι πρὸ τῆς δεκάτης ὀγδόης δυναστείας ἡ Αἴγυπτος ὑπῆρξε θέατρον δεινῶν πολέμων, ἐνεκα τῆς ἐπιδρομῆς τῶν νομαδικῶν τούτων λαῶν, οἵτινες, βασιλεύσαντες ἐνταῦθα ἑκατονταετηρίδας ὅλας, ἐξεβλήθησαν τέλος κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον αἰῶνα ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων βασιλέων.

Ποῦ ἐπορεύθησαν οἱ ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐκβληθέντες ἰσχυροὶ οὔττοι λαοί; Πολλοὶ φρονοῦσιν, ὅτι ἐξηπλώθησαν ἐφ' ὅλων τῶν ἐγγύς καὶ μακρὰν κειμένων νήσων καὶ ἀκτῶν τῆς Μ. θαλάσσης, καὶ δὴ ἐπὶ τῆς Κύπρου, τῆς Κρήτης, καὶ αὐτῆς τῆς Ἑλλάδος. Οὔτοί εἰσιν οἱ Πελασγοί. Οὔτως ἐξηγοῦνται αἱ περὶ Κέκροπος καὶ Δαναοῦ Ἑλληνικαὶ παραδόσεις καὶ ἡ νομιζομένη Αἰγυπτιακὴ ἐ-

(1) Ὁ Ἰώσηπος, ὁ Εὐσέβιος, καὶ ὁ Σύγκελλος ὁμιλοῦντες περὶ Ὑκσῶς Φοινίκων, ἐννοοῦσι βέβαια τοὺς περὶ τῶν ὁ λόγος Χαναναίους. Τοῦτο ἐπιβεβαιοῦται καὶ ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Ἡροδότου (2, 142), ὅτι ἐν Μίμφει εὗρητο «Τυρίων στρατόπεδον». Ὁ Rosehini ὑπολαμβάνει τοὺς Ὑκσῶς Σκύθας· διότι ὑπέθετο μετὰ τοῦ Champollion τοὺς Shés τῶν Ἱερογλυφ. τοὺς αὐτοὺς πρὸς τοὺς Shéta, οὓς θέλει Σκύθας (Monument. stor. I, 4. p. 173 ἐφξ. II, 4. p. 56—68). Σπουδαιότατον περὶ Ὑκσῶς ἄρθρον ἀνάγνωθι ἐν «Commentar über die Genesis von Delitzsch [3 Aufl.]» σ. 518 ἐφξ.

(2). Ewald, Gesch. d. Volkes Israel. I, S. 443 ἐφξ. 497—512. 562 ἐφξ.

πίδρασις ἐπὶ τοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων (1). Ἀλλὰ πρῶτον τὰ Ἑβραϊκὰ καὶ Ἀραβικὰ ἐκείνα φύλα, λαοὶ νομαδικοί, « βασιλεῖς ποιμένες » διὰ τίνος ναυτικοῦ ἐπλευσαν θαλάσσας τοσοῦτον ἐκτεταμένας ; Δεύτερον κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν, ὡς ἀπεδείξαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, οἱ Ἰῶνες οὐ μόνον ἐν τῇ Αἰγαίῳ ἦσαν θαλασσοκράτορες, ἀλλὰ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ ἐπὶ τοῦ Δέλτα, ἀναμφιβόλως δὲ καὶ ἐν Κύπρῳ ἦσαν παρόντες. Πῶς λοιπὸν τὰ Σημιτικὰ ἐκείνα φύλα ἠδύναντο εὑρεῖν καταφύγιον διὰ θαλάσσης εἰς χώρας Ἑλληνικάς ; Δύω μόναι ὁδοὶ ἔμενον ἐλευθεροὶ ταῖς διωκομέναις ταύταις νομαδικαῖς φυλαῖς, μία πρὸς δυσμὰς, φέρουσα ἐπὶ τὰς βορείους ἀκτὰς τῆς Ἀφρικῆς, καὶ ἄλλη πρὸς ΒΑ., ἄγουσα εἰς γῆν Χαναάν, τὴν ἀρχαίαν αὐτῶν πατρίδα (2).

Μετά τινα ἔτη ἐξελθόντες ἐξ Αἰγύπτου καὶ οἱ Ἰσραηλῖται, καὶ εἰσβαλόντες εἰς Παλαιστίνην, τῶν Χαναναίων ἄλλους μὲν κατέστρεψαν ἐν ταῖς μάχαις, ἄλλους δὲ ἠνάγκασαν, ἵνα μεταναστεύσωσιν εἰς τὴν ἀλλοδαπήν. Οἱ πλείστοι ὁμῶς συγκεντρωθέντες εἰς τὴν πρὸς Β. τῆς Παλαιστίνης κειμένην στενὴν παραλίαν τῆς Φοινίκης ἀνῆλθον εἰς νέον ἑνδοξον ἱστορικὸν βίον.

Πρῶτοι πάντων τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν οἱ κάτοικοι τῆς Σιδῶνος καὶ Τύρου Φοινῖκες ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ναυτιλίαν (3). Κατοικοῦντες μίαν ταινίαν γῆς στενοτάτην καὶ ἄκαρπον, κειμέ-

(1) Ὁρ. ἀνωτέρω σελ. 5, σημ. 4.

(2) Τὴν αὐτὴν γνώμην ἀνεπτύξαμεν ἄλλοτε ἐκτενέστερον ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Κήρυκι, φυλλαδ. α'. ἔτ. 1864.

(3) Οἱ Φοινῖκες κατὰ τοὺς Bertheau, Ewald, Knobel, Lassen, Heurn. Leo, Röth, Gutschmid κατήγοντο ἐκ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Τὴν γνώμην ταύτην ἀπορρίπτουσι ὁ Movers (die Phönizier, 2, 38—60), ὁ Ritter (Erdkunde, 44, 94.) καὶ ὁ Stark (die Philistäische Küste, S. 37). Παρῶλ. Delitzsch, Commentar über die Genesis, S. 630, Anmerk. 55. Munk, Palestine p. 77. Histoire de l'Academie et des belles lettres tom. 34. p. 86. ἐφξ. 175. x. ἐ. 193 x. ἐ. Memoires de l'Academie et des inscriptions, 45, 2 (1854), p. 364 x. ἐ. F. Höfer, Phénicie p. 105. Εὐαγγελ. Κήρυκα ἐ. ἀ.

νην ὁμῶς ἐν τῷ κέντρῳ ὀλοκλήρου τοῦ παλαιοῦ ἀνατολικοῦ καὶ δυτικοῦ κόσμου, ἐντεῦθεν δέ, ἕνεκα τῆς ἐκ τοῦ ἐμπορίου μεγίστης εὐημερίας αὐξάνοντες θαυμασιῶς, ἐξεχύθησαν πανταχόσε, στέλλοντες ἀποικίας καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις εἰς ὅλας τὰς νήσους καὶ ἀκὰς τῆς Μ. θαλάσσης, καὶ ἔξω τῶν Ἡρακλείων στηλῶν. Καὶ καθ' ἣν ἐποχὴν τὰ μὲν ὀνόματα τῆς Σιδῶνος καὶ Τύρου ἦσαν ἤδη τεθαμμένα ἐν τῷ τάφῳ τῆς λήθης, ἡ δὲ Καρχηδὼν πρὸ πολλοῦ ἔκειτο ἐν ἐρειπίοις, οἱ Φοίνικες ἐνέμοντο ἔτι τὸ ἄριστον τῆς Ἀφρικῆς καὶ Εὐρώπης. « Οὕτω δ' εὐτυχῆς ἡ ἀποικία τοῖς Φοίνιξιν ὑπῆρξε, λέγει ὁ Στράβων (XVII 3, 15.), καὶ αὕτη καὶ ἡ μέχρι τῆς Ἰβηρίας τῆς τε ἄλλης καὶ τῆς ἔξω στηλῶν, ὥστε καὶ τῆς Εὐρώπης ἔτι νῦν τὴν ἀρίστην νέμονται Φοίνικες κατὰ τὴν ἡπειρον καὶ τὰς προσεχείς νήσους· τὴν τε Λιβύην κατεκτήσαντο πᾶσαν, ὅσην μὴ νομαδικῶς οἶόν τ' ἦν οἰκεῖν ». Μόνη ἡ Τύρος, κατ' Ἐρατοσθένη (παρὰ Στράβ. XVII, 3) ἔκτισεν ἐπὶ τῶν δυτικῶν παραλιῶν τῆς Ἀφρικῆς τριακοσίας πόλεις, καὶ μέγα μέρος τῆς Ἰβηρίας ἐκπαλαί εἶχε πληθεῖς ἀποικιῶν. Τοῦτο δὲ οὐδαμῶς ἐστὶ παράδοξον· διότι ἡ μὲν Τύρος ἔπεμψε τὰς ἀποικίας ταύτας ἐπὶ 400 ἔτη (1100—800), ἡ δὲ Μίλητος ἐπὶ μίαν μόνην ἑκατονταετηρίδα ἔκτισε περὶ τὰς 80 πόλεις (1).

Τούτων οὕτως ἐχόντων, εὐκόλως ἐξηγοῦμεν τὴν ὑπαρξίν ἱχνῶν Φοινικικῶν ἀποικιῶν καὶ ἐπὶ πλείστων Ἑλληνικῶν χωρῶν· ἦτοι, ἐν Κύπρῳ (Ἡροδ. 7, 9. Διογένης Λαερτ. 7, 1, 1. Cicero de fin. 5, 20), Ῥόδῳ (Conon. narr. 47. Ἀθην. 8, 61. σ. 360), Κάριᾳ (Ἀθην. 4, 76. σ. 174), Κρήτῃ (Hœck, Kreta I, §. 76 κ. ἐ.), Θήρᾳ (Ἡροδ. 4, 147. Πausan. 3, 1, 7.), Ἴω (Plin. H. N. 4, 23. Στεφ. Β. λ. Ἴος), Ὠλιάρῳ (Ἡρακλείδ. παρὰ Στεφ. Β. λ. Ὠλίαρος), Δήλῳ (Θουκυδ. 1, 8), Μήλῳ (Στεφ. Β. λ. Μήλος), Κυθήροις (Ἡροδ. 1, 105. Στεφ. Β. λ. Κύθηρα), Τε-

(1) Plin. H. N. V, 31. Senec. Consol. ad Helv. c. 6.

νέδω (Plin. H. N. 5, 39), Σαμοθράκη (Διόδωρ. Σικελ. 5, 48), Θάσω (Ηρόδ. 2, 44. 6, 47. Conon. narr. 37) καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἑλληνικῇ χερσονήσῳ (1). Οἱ Φοίνικες ὄντες λαὸς ἐμπορικός, οὐδαμοῦ ἐποιοῦν ἀποικίας σταθεράς, ἀλλὰ μόνον ἐμπορικοὺς σταθμοὺς ἱδρουν (2). Τούτου ἕνεκα οὐδὲ τὸ ἐλάχιστον αὐτῶν ἔχνος διεσώθη κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἐπὶ τῶν Ἑλληνικῶν τόπων.

Τοσαῦτα καὶ περὶ τῶν κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους διαφόρων κινήσεων τῶν λαῶν ἐν Συρίᾳ, Παλαιστίνῃ, καὶ Αἰγύπτῳ.

Οὕτως ἔνθεν μὲν τῇ βοήθειᾳ τῶν μέχρι νῦν ἡμῖν εἰρημένων περὶ τῆς ἀρχαιοτάτης ἐθνολογικῆς καταστάσεως τῶν ἐγγὺς τῇ Κύπρῳ κειμένων χωρῶν, ἔνθεν δὲ διὰ τῆς ἐρεύνης αὐτῶν τῶν ἐγγχωρίων πραγμάτων τῆς νήσου εὐκολώτερον δυνησόμεθα, νομίζομεν, ὁρίσαι τὴν καταγωγὴν τῶν πρώτων κατοίκων τῆς ἡμετέρας πατρίδος. Ὅθεν καιρὸς ἤδη, ἵνα εἰσέλθωμεν εἰς τὴν κυρίαν ὑπόθεσιν τοῦ ζητήματος. Γλῶσσα, θρησκεία, παραδόσεις καὶ μνημεῖα παντὸς εἶδους ἔσονται τὸ κύριον ὀρμητήριον τῶν ἡμετέρων ἐρευνῶν.

A'. ONOMATA.

Ἐν ὧσιν εἷς λαὸς ζῇ μόνος καὶ καθ' ἑαυτόν, ἄνευ ἱστορικῆς ἀναπνοῆς, διατελεῖ καὶ ἄνευ ἐθνικοῦ ὀνόματος ὅταν δὲ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν πρὸς ἄλλους λαοὺς, λάβῃ συναίσθησιν ἑαυτοῦ, εὑρεθῇ εἰς ἀντίθεσιν πρὸς ἐκείνους, τότε ἢ αὐτὸς ἑαυτὸν καλεῖ τινὶ ὀνό-

(1) Πρόβλ. περὶ τῶν Φοινίκων ἐν Ἑλληνικαῖς χώραις καὶ Schömann, Griech. Alterth. I, S. 40—42. E. Curtius, Griech. Gesch. I, S. 32 x. ἐ. Peloponnes. Th. II, S. 40. 47. 470. Rhein. Museum, V, (1850) S. 455 x. ἐ. J. Olshausen, αὐτόθ. VIII (1853) S. 324 x. ἐ. Grote, Histoire de la Grèce (traduction de l'Anglais par A. de Sadour), tom. V, p. 58 x. ἐ.

(2) Πρόβλ. Niebuhr, Vorträge ü alte Geschichte I, S. 98.

ματι, ἡ δέχεται τοῦτο ἔξωθεν παρὰ τῶν ξένων. Αἱ δὲ χώραι ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ ὀνομάζονται κατὰ τὰς φυσικὰς αὐτῶν ιδιότη-
τας. Τὰ ὀνόματα πλείων Ἑλληνικῶν τόπων εἰσι ξένα. Κύπρος,
Κρήτη, Σάμος καὶ τὰ ὅμοια ἀριδὴλως εἰσὶν οὐχὶ Ἑλληνικά ὀνό-
ματ' οὐδαμῶς ὁμῶς ἐξάγεται ἐκ τούτου, ὅτι οἱ πρῶτοι κά-
τοικοι τῶν νήσων τούτων ἦσαν βάρβαροι. Πρῶτοι οἱ Φοίνικες,
ἐμπορίας ἕνεκα, ἐλθόντες εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν πρὸς τὰς πλείστας
Ἑλληνικὰς χώρας, ἐκάλεσάν αὐτὰς βαρβαρικοῖς ὀνόμασιν, ἅ τι-
να ἐξελλήνισαν μετὰ ταῦτα αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες. Ὅθεν οὐδὲν
παράδοξον, ἐὰν ἐν ταῖς ἡμετέραις ἐρευναῖς πολλὰ Κυπριακὰ ὀ-
νόματα εὗρωμεν ξένα.

Ἐπειδὴ, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω, πρῶτοι τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων
οἱ Ἴωνες ἐγένοντο γνωστοὶ τοῖς ἀνατολικοῖς ἔθνεσιν, ὁ ἐθνολο-
γικὸς κατάλογος τῆς Γενέσεως (10, 4. 5.) τὸν Ἴωαν (Ἴωνα)
ὑπολαμβάνει πατέρα ὄλων τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἦσαν διεσπαρ-
μένοι ἐπὶ πολλῶν νήσων καὶ ἀκτῶν τῆς Μ. θαλάσσης, καὶ διε-
κρίνοντο εἰς πολλὰς φυλάς καὶ γλώσσας. Τοῖς τέκνοις τοῦ Ἴω-
αν συγκαταριθμεῖ ὁ ἱερός ἱστορικὸς καὶ τοὺς Κιτιεῖς (1). Τίνες
οἱ Κιτιεῖς οὗτοι; ποίαν φυλὴν τῶν Ἑλλήνων δηλοῦσιν; Οὐδεμία
ἀμφιβολία, ὅτι ἐν τισὶ χώροις τῆς Π. Διαθήκης τὸ ὄνομα כִּיִּי
Κιτιεῖς, προφανῶς ἀναφέρεται εἰς τὴν νήσον Κύπρον, καθὼς
παρ' Ἡσαΐα (23, 4. 2.) « πλοῖα Καρχηδόνος . . . ἐκ γῆς Κι-
τιεῖων » (23, 12.). « Καὶ ἐὰν ἀπέλθῃς εἰς Κιτιεῖς, οὐδὲ ἐκεῖ ἀ-
νάπαυσις ἔσται σοι » (2), καὶ ἐν Ἀριθμοῖς 24, 24., ἔνθα ἀνα-
γινώσκομεν, ὅτι πλοῖα כִּיִּי « κακῶς σουσιν Ἀσσοὺρ καὶ
κακῶς σουσιν Ἑβραίους ». Τινὲς φρονοῦσιν, ὅτι πλοῖα Κιτιεῖων

(1) Ἄλλαι γραφαὶ τοῦ ὀνόματος, παρὰ τοῖς Ο', τοῖς Πατράσι καὶ
τοῖς Ἑλλήσι συγγραφεῦσιν ἀπαγνώσκει εἰσι Κήτιοι, Κίττιοι, Κιττιεῖοι,
Κιτταῖοι, Κίτιοι, Κιττιεῖς, καὶ ἡ πόλις Κίτιον καὶ Κίττιον.

(2) Πρὸς F. Delitzsch, Commentar ü. den Prophet Jesaja. S.
260. 263.

ἐνταῦθα ἐννοοῦνται τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα, τὰ ἐπὶ Ἀσσυριαδῶν καὶ Ψαμμιτίχου ἐμφανισθέντα ἐν Κιλικίᾳ, ἵνα πολεμήσωσι κατὰ τῶν Ἀσσυρίων (1). Ὁ Εὐαλδος (2) δοξάζει, ὅτι μετὰ τῶν Κιτιέων ἐδῆρουν τὰ παράλια τῆς Παλαιστίνης καὶ Συρίας καὶ Ἕλληνες, οἵτινες ἦσαν ἤδη γνωστοὶ καὶ τῷ προφῆτῃ Ζαχαρίᾳ (3). Ἀλλ' ἡμεῖς πολὺ πιθανώτερον νομίζομεν, ὅτι οἱ Ἴωνες, οἵτινες κατὰ τὸν δέκατον ἕκτον ἡδὴ αἰῶνα ἔπλεον μέχρις Αἰγύπτου, πρὸ πολλοῦ εἶχον ἤδη ἀποικίας καὶ ἐν Κύπρῳ, ὅθεν ἀποπλέοντες ἐκάκουν τὸν « Ἀσσούρ », ἦτοι τὰς παραλίας τῆς Συρίας, καὶ τοὺς « Ἑβραίους », ἦτοι τὰς παραλίας τῆς Παλαιστίνης. Ἐν ἄλλοις χωρίοις τῆς ἁγίας Γραφῆς διὰ τοῦ ὀνόματος Κιττεῖμ ἀριθλήως ἐννοοῦται μετὰ τῆς Κύπρου καὶ ἄλλαι νῆσοι καὶ ἀκταὶ τῆς Μ. θαλάσσης· οὕτω παρὰ τῷ προφῆτῃ Ἰερεμίᾳ (2, 10.) οἱ Κιτιεῖς μνημονεύονται ὡς κάτοικοι νήσων καὶ παραλιῶν, כִּי־נָ (4)· ἐπίσης ἐκ τῶν νήσων τῶν Κιτιέων κατὰ τὸν Ἰεζεκιήλ (27, 6.) ἐπορίζοντο οἱ Τύριοι ὕλην ξυλικὴν πρὸς ναυπηγίαν. Ἐκ τούτων λοιπὸν δῆλον γίνεται, ὅτι ἡ ἁγία Γραφή οὐ μόνον τὴν Κύπρον, ἀλλὰ καὶ πολλὰς ἄλλας νήσους καὶ ἀκτὰς τῆς Μεσογείου καλεῖ τῷ ὀνόματι Κιττεῖμ. Ὁ Ἰώσηπος μαρτυρεῖ, ὅτι ἀπὸ τῆς νήσου Κύπρου νῆσοί τε πᾶσαι καὶ τὰ πλείω τῶν παρὰ θάλασσαν

(1) Εὐσεβ. χρον. Ἀρμεν. I, σ. 43. 53. πρὸλ. Niebuhr, Klein. histor. u. philolog. Schriften-I, S. 202 κ. ἐ. Vortrüg. ü. alt. Länder—u. Völkerkunde S. 673 κ. ἐ. Hitzig, Begriff d. Kritik S. 54 κ. ἐ. Knobel, Völkertafel d. Genesis S. 95. Keil. Bibl. Comment. ü. die Büch. Mose's, II, S. 326 κ. ἐ.

(2) Geschichte d. Volk. Israel III, S. 654. πρὸλ. καὶ I, S. 162 —3. Τοῦ αὐτοῦ Jesaja 23, 12.

(3) Ζαχαρ. 9, 3.

(4) Ἡ Ἑβραϊκὴ λέξις כִּי־נָ σημαίνει σύναμα νήσους καὶ παραλίας. Ἀντίστοιχον λέξιν οὔτε ἡ Ἑλληνικὴ, οὔτε ἡ Γερμανικὴ, οὔτε ἡ Γαλλικὴ ἔχουσιν.

Χεθίμ ὑπὸ τῶν Ἑβραίων ὀνομάζεται (1)· καὶ ὁ Ἐπιφάνιος, ἐπίσκοπος Κύπρου « παντὶ δὲ δῆλόν ἐστιν, λέγει, ὅτι Κίτιον ἢ Κυπρίων νῆσος καλεῖται. Κίτιοι γὰρ Κύπριοι καὶ Ῥόδιοι » (2). Ἐν δὲ τοῖς νεωτέροις ἱεροῖς βιβλίοις τῆς Π. Δ. τὸ ὄνομα Κιττεῖμ ἀποδίδεται καὶ αὐτῇ τῇ Μακεδονίᾳ καὶ τῇ Ἰταλίᾳ (3).

Ζητητέον ἄρα κατὰ τὴν Γραφὴν τοὺς Κιτιεῖς ἐν ταῖς μετὰ-ξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀσίας νήσοις καὶ παραλίσαις. Ὁ Θουκυδίδης καὶ ἄλλοι ἀρχαῖοι συγγραφεῖς μαρτυροῦσιν, ὅτι τὰς νήσους ταύτας κατέχουν τὸ πρῶτον οἱ Κᾶρες (4). Κατὰ δὲ τὸν Νει-βοῦρον (5) οὗτοι κατεῖχον πολὺ μέρος τῆς Πελοποννήσου, ὅλας τὰς Κυκλάδας, τὴν Κῶν, τὴν Ῥόδον, καὶ μέρος τῆς Κρήτης ὡς Ἑτεόκρητες. Αἱ νῆσοι Λέσθος, Σάμος, Χίος, Κῶς, Ῥόδος, Κρή-τη καὶ Κύπρος ἐκαλοῦντο μακάριοι, καὶ δὴ ἦσαν κατοικία Κα-ρῶν, διότι ἡ συλλαβὴ μα προτασσομένη πολλῶν ὀνομάτων ἐσήμαινε κυρίως τὸν τόπον· ἐντεῦθεν ἐπλάσθη μετὰ ταῦτα εἰς ἀρχαῖος βασιλεὺς αὐτῶν Μάκαρ ἢ Μακαρεὺς καλούμενος (6).

(1) Ἰωσήφ. Ἀρχαιολ. I, 6, 4.

(2) Ἐπιφ. κατὰ Αἰρεσ. 30, § 25 πρὸς. καὶ Hieron. Lex. Graec. nomm.opp. omn. ed. Martian. tom. II, p. 249 « Κιτιεῖς . . . ἢ νῆσοι, ἢ ἀπὸ μεταφορᾶς Κιτουπόλεως τῆς Κύπρου. » Εὐστάθ. Ἀν-τιοχ. εἰς ἐξαήμερ. (ed. Allat.) p. 25 « χεθίμ χέθειμα τὴν νῆσον, τὴν ἄρτι Κύπρον, προσονομάζουσιν· ἀπ' αὐτῆς γὰρ πᾶσαν νῆσον καὶ τὴν παράλιον Ἑβραῖοι Ἡθθῶ καλοῦσιν ». Θεοδώρ. εἰς Ἱερσμ. 2, 40. tom. II, ed. Schülze « Καλεῖ δὲ Χεττεῖμ μὲν τὴν Κύπρον καὶ τὰς περὶ ἐσπέρια μέρη ».

(3) Ὅρ. Α', Μακκαβ. 4, 4, 8, 5. πρὸς. Θεοδώρ. εἰς Ἱερσμ. 2, 40. Ἰεζεκιήλ 27, 6. Δανιήλ, 44, 30.

(4) Θουκυδ. 4, 8. Διοδώρ. 5, 54. Canon. narr. 47. Στραβ. 14, σ. 633, 637. Στεφ. Β. λ. Καρία καὶ Σκύρος.

(5) Vortrüg. ü. alt. Gesch. S. 253.

(6) Ὅμηρ. Ἰλ. 24, 544. Διοδώρ. 5, 84. Ἀθην. 3, 66. Plin. H. N. 4, 20. 5, 35. 36. 39.

ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ Κᾶρες πολλάκις ἐκαλοῦντο Μάκχαρες (1) Οἱ Κᾶρες ἀπετέλουν μέρος τῶν Πελασγολεγεγικῶν ἐκείνων φύλων, ἅτινα κατῴκουσιν τὰς δυτικὰς παραλίας τῆς Μ. Ἀσίας, ἀπὸ τῆς Λυκίας μέχρι τῆς Τρωάδος. Κατὰ τὸν Νειβοῦρον (2) οἱ Καύκωνες καὶ Λέλεγες ἦσαν Καρικῆς φυλῆς, οἱ δὲ Κᾶρες πρόγονοι τῶν Λοκρῶν· ἀλλ' οὗτοι ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν νεῶν συγκαταριθμοῦνται τοῖς Ἑλλήσιν (3), ἅρα καὶ οἱ Κᾶρες ἦσαν Ἑλληγες. Ὁ Στράβων διηγούμενος, ὅτι οἱ Κᾶρες διωχθέντες ἐκ τῶν νήσων ἀφῆρσαν μέγα μέρος τῆς παραλίας καὶ μεσογαίου (τῆς Μικρασίας) τοὺς πρώτους κατοίκους, προστίθεται, «καὶ οὗτοι δ' ἦσαν (δηλ. ὡς οἱ Κᾶρες) τὸ πλεῖστον Λέλεγες καὶ Πελασγοί.» (4). Οἱ Λέλεγες τοῦ χωρίου τούτου καλοῦνται παρὰ Στεφάνῳ Βυζαντίῳ (5) Πελασγοὶ Λέλεγες. Ἀλλὰ καὶ καθ' Ἡρόδοτον (6) ἐκαλοῦντο οἱ Κᾶρες τὸ πάλαι Λέλεγες, καὶ ἦσαν ὁ αὐτὸς πρὸς αὐτοὺς λαός. Πρὶν ἐκβληθῶσιν ἐκ τῶν νήσων ὑπὸ τοῦ Μίνως (περὶ τὸ 1400 π. Χ.) οἱ Κᾶρες ἦσαν ἤδη ἐν Μικρασίᾳ (7)· διότι αὕτη ἦν ἡ πατρίς αὐτῶν, καὶ ἐντεῦθεν κατὰ πρῶτον ὠρμήθησαν.

Ὁρθότατα φρονεῖ ὁ Ἑρνέστος Κούρτιος, ὅτι Κᾶρες, Λέλεγες καὶ Ἴωνες ἦσαν εἰς καὶ ὁ αὐτὸς λαός. Οἱ Ἴωνες ἅμα τὸ πρῶτον ἤρξαντο πλέειν τὰς θαλάσσας ἦσαν πειραταί, καὶ παρέστησαν τοῖς δυτικοῖς Ἑλλήσιν ὡς Κᾶρες· ἔπειτα ὁμῶς ἡμερώτεροι γενόμενοι καὶ εὐεργέται ἐγνώσθησαν ὡς Λέλεγες· τέλος ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτῶν ἀναπτύξει φέρουσι τὸ ὄνομα Ἴωνες (8).

(1) Σκύμν. Ἀσία 52. Holsten.

(2) Vortrüg. u. alt. Gesch. I, S. 253.

(3) Ὀμηρ. Ἰλ. 2, 257.

(4) Στραβ. 14, σ. 664.

(5) Στεφ. Β. λ. Νινός καὶ Μεγάλη πόλις.

(6) Ἡροδ. 1, 174. πρῶλ. καὶ 7, 93.

(7) Πausan. 7, 2, 6.

(8) E. Curtius, Griech. Gesch. 4, S. 42. 46.

Τούτου ἕνεκα Κᾶρες καὶ Ἰωνές εἰσι σχεδὸν πάντοτε καὶ πανταχοῦ ἀπ' ἀλλήλων ἀχώριστοι (1). Ὅτε ἐπὶ Ἀσσαρδδῶν καὶ Ψαμμιτίχου πλοῖα Ἑλληνικὰ ἐθεάθησαν ἐν Κιλικίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ, ἦσαν ἐν αὐτοῖς Κᾶρες καὶ Ἴωνες, ὅφ' οὓς ἔννοεῖ ὁ Νειβοῦρος (2) κοινῶς Ἑλληνας. Τοιαύτην ἴσως ὀνομάτων μόνον διάκρισιν ποιούσα καὶ ἡ ἁγία Γραφή, καλεῖ τὸν αὐτὸν λαὸν νῦν μὲν Ἴωνας, νῦν δὲ Κιτιεῖς· ὀνομάζει δὲ τοὺς Κιτιεῖς τέκνα τοῦ Ἰώουαν, ἴσως διότι οἱ μὲν Κιτιεῖς κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἦσαν ἐν παρακμῇ, οἱ δὲ Ἴωνες ἐθαλασσοκράτουν πανταχοῦ. Ὁ λαὸς οὗτος συνεπιμιγνύμενος διὰ τε τῆς ναυτιλίας καὶ ἐμπορίας πρὸς τὰ ἀνατολικά ἔθνη, καὶ πολλὰ βάρβαρα ἦθη καὶ ἔθιμα προσοικειούμενος, καὶ πῶς δὲ καὶ τῇ γλώσσῃ

(1) Σημειώσεως ἄξιόν ἐστιν, ὅτι οὐ μόνον τοὺς Ἴωνας, ἀλλὰ καὶ τοὺς Κιτιεῖς, Ⲡⲓⲛⲓ Kheta, εὐρίσκομεν ἐπὶ τῶν Αἰγυπτιακῶν μνημείων τῆς δεκάτης ἐννάτης δυναστείας (Röhl, Abhandl. phil. 4, not. S. 7. Bunsen, Aegypten 1, S. 480. IV, S. 476. x. ἐ. 484 x. ἐ. Rougé, poëme de Penta-our, Revue contemporaine 1856 p. 394 x. ἐ. Brugsches Geogr. Inschriften altaegyptischen Denkmäler II, S. 20 x. ἐ. III, S. 73). Ὁ μὲν Champollion καὶ Rosellini Kheta ὑπέλαβον τοὺς Σκόθας, ὁ δὲ Bunsen τοὺς Χετταίους ἢ Κυπρίους. Ὁ Rawlinson Kheta ἐπὶ μὲν τῶν Ἀσσυριακῶν μνημείων ἔννοεῖ τοὺς Χαναναίους καθ' ὅλου (καθὼς παρ' Ἰησοῦ 7:3, καὶ 17: ἐν γένει εἰσὶν οἱ Χαναναῖοι. Delitzsch, Commentar u. die Genesis S. 299), ἐπὶ δὲ Αἰγυπτιακῶν μνημείων τῆς δεκάτης ἐννάτης δυναστείας τοὺς Χαλδαίους (Brugsch. Reiseberichte aus Aegypten S. 446—429)· ἀλλὰ τὴν γνώμην αὐτοῦ ταύτην ἀπορρίψας μετὰ ταῦτα ὁ σοφὸς οὗτος παρεδέξατο ἐν Geogr. Inschriften altägyptischen Denkmäler B. 2. (1858) S. 21., ὅτι Kheta μὲν εἰσὶν οἱ Χετταῖοι, Schasn δὲ (Ἰκσῶς) οἱ Ἀραβες τῆς Β. Αἰγύπτου, μεταξὺ τοῦ Δέλτα καὶ τῆς γῆς Χαναάν.

Ἀλλὰ Kheta ἐπὶ τῶν Αἰγυπτιακῶν μνημείων οὐκ εἰσὶν ἄρ' αὖ οἱ Κιτιεῖς, κατὰ τὴν εὐρυτάτην τῆς λέξεως σημασίαν, ἣν ἡμεῖς παρεδεδάμεθα.

(2) Niebuhr Vortr. u. alt. Gesch. I. S. 309—40.

βαρβαρίζων, δικαίως καλεῖται ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου βαρβαρόφωνος, καὶ ὑπ' ἄλλων συγγραφέων βάρβαρος (1), καθὼς καὶ οἱ Πελασγοί (2).

Τρανήν μαρτυρίαν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς καταγωγῆς τῶν Καρῶν ἔχομεν καὶ τὰ διασωθέντα τῆς γλώσσης αὐτῶν λείψανα. Τὴν Μεγάλην μητέρα (Ρέα) οἱ Κᾶρες ἐκάλουν Μᾶν (3), ὅπερ ταῦτόν ἐστιν πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν μάϊα ἐκ τοῦ ζώου λαγῶ ὠνόμαζον θεὸν τινα Λαγινίτην (4). Κῶς (5) Καριστὶ ἐσθμαίνειν οἷς, αἰολ. ὦς, καὶ κῶας κῶς, τὸ δέρμα τοῦ προβάτου· τὸν ἵππον ἐκ τοῦ ἄλλεσθαι ὠνόμαζον ἄλα (6)· σοῦα ἐσθμαίνει τὸν τάφον, ὃ περ οὐκ ἀπέχει πολὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ σορός καὶ σωρός (7)· ἡ λέξις μέγισσα λίθος (8) ἔχει γνησιωτάτην Πελασγελληνικὴν κατάληξιν· τυμνισσός, ἡ ῥάβδος (9), ἔχει τὴν αὐτὴν ῥίζαν καὶ τὰ Ἑλληνικὰ τύμμα, τύμπανον. Ὁ βασιλεὺς ἐκκαλεῖτο Καριστὶ γέλα (10), ὅπερ ταῦτόν πρὸς τὸ Φρυγικὸν βκλὴν, καὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς καὶ σημασίας πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ βελτίων, βέλτιστος (11)· τῷ βοηδρομεῖν ἐχρῶντο οἱ Κᾶρες ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ βοηθεῖν (12).

(1) Ὀμηρ. Ἰλ. 2, 867. Στραβ. 7. σ. 324. Διοδωρ. 5, 84.

(2) Ἡροδ. 4, 57. 58.

(3) Στεφ. Β. λ. Μαύσταυρα.

(4) Στεφ. Β. λ. Ἑκατήσια.

(5) Τζετζ. εἰς Λυκοφρ. 644.

(6) Στεφ. Β. λ. Ἀλάδανδα καὶ Ὑλλούαλα.

(7) Στεφ. Β. λ. Σουάγελα.

(8) Στεφ. Β. λ. Μονόγισσα.

(9) Στεφ. Β. λ. Τυμνισσός.

(10) Στεφ. Β. λ. Σουάγελα.

(11) Περὶ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν γραμμάτων δ καὶ γ προβλ. βλέφαρον, αἰολ. καὶ δωρ. γλέφαρον· βάλανος, αἰολ. γάλανος καὶ λατιν. glans. Ἡ ποιαιότη τῶν δύο πούτων γραμμάτων ἀνταλλαγή ἐστὶ καὶ σήμερον συχνοτάτη ἐν τῇ Κυπριακῇ διαλέκτῳ, π. χ. βουλάρης καὶ γουλάρης, κ.τ.θ. προβλ. Κυπριακ. λέξεις ὑπὸ I. Μυριανθέως, ἐν Φιλίστορ. τομ. Γ', τεῦχ. ε' σ. 443 κ. ε. τεῦχ. ε', σ. 335 κ. ε. (1862) καὶ τομ. Δ'. τεῦχ. ε', σ. 427 κ. ε. (1862).

(12) Σουίδ. λ. βοηδρομεῖν.

Ταῦτα ἱκανὰ νομίζομεν πρὸς ἀπόδειξιν, ὅτι οἱ Κᾶρες, ὄντες μέλος τῶν Πελασγολεεγείκων φύλων τῶν δυτικῶν παραλιῶν τῆς Μ. Ἀσίας, ἦσαν ὁ αὐτὸς λαὸς καὶ οἱ Κιτιεῖς τῆς Γραφῆς. Τινὲς ὁμῶς συγχέοντες τοὺς Κιτιεῖς Π'ΠΞ πρὸς τοὺς Χετταίους Π'ΠΠ, προσπαθοῦσι διὰ παντὸς τρόπον, ἵνα ἀποδείξωσιν, ὅτι δῆθεν οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Κύπρου ἦσαν Χαναναῖοι (1). Ἀνάγκη, ἵνα εἰπῶμεν βραχέα τινα περὶ τούτου, καὶ διασαφήσωμεν κατὰ τὸ δυνατόν τὸ ζήτημα.

Πρώτην καὶ ἀναντίρρητον ἀπόδειξιν κατὰ τῆς παρατεθείσης γνώμης ἐπάγομεν τὴν μαρτυρίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἥτις ἀκριβέστατα διακρίνει τοὺς Κιτιεῖς τῶν Χετταίων, τοὺς μὲν καλοῦσα ἀπογόνους τοῦ Ἰάφεθ καὶ τέκνα τοῦ Ἰώουαν (2), τοὺς δὲ κατὰγούσα ἐκ τοῦ Χαναάν υἱοῦ τοῦ Χάμ (3). Τὴν σαφεστάτην ταύτην μαρτυρίαν ἐπιβεβαιοῦσι καὶ αἱ μέχρι νῦν ἀνακαλυφθεῖσαι ἐν Κιτίῳ τῆς Κύπρου Φοινικικαὶ ἐπιγραφαί. Καθ' ὅσον ἡμεῖς γινώσκομεν, οὐδεμία τῶν ἐπιγραφῶν τούτων, τῶν εἴτε ἐπὶ μνημείων, εἴτε ἐπὶ νομισμάτων, φέρει τὸν τύπον ΠΠ, χίτ, ἀντὶ ΠΞ, Π'Ξ, Π'Π Κίτι, εἰς δήλωσιν τῆς πόλεως Κιτίου. Τὴν μὲν γραφὴν Π'Ξ, καὶ ΠΞ εὐρίσκομεν ἐπὶ τινῶν Φοινικικῶν νομισμάτων καὶ ἐν μιᾷ ἐπιγραφῇ, τὴν δὲ Π'Π ἀναγινώσκομεν ἐν τρισὶ Φοινικικαῖς ἐπιγραφαῖς, ἀνακαλυφθεῖσαις ἐν Κιτίῳ, καὶ ἀνερχομέναις μέχρι τοῦ πέμπτου αἰῶνος π. Χ. (4) ὁ σοφὸς Μάουερσος εὐρίσκων ἐν τῷ πολυτιμοτάτῳ συγγράμματι τοῦ Δουκὸς Λουδῶνου « Essai sur la nu-

(1) Πρὸλ. Gesenius, Monumm. p. 153. Thesaur. p. 276. Movers, Abhandl. u. die. alt. Cananiter, Zeitschrift philos. u. Kathol. Theol. Jahrg. 1844. H. I. Τὸν Γεσένιον ἀνεσχεύατε λαμπρῶς ὁ Δουξ Λουδῶνης ἐν Numismatique des Satrapies p. 78. ὅρ. καὶ Journal Asiatique N. 37. p. 144. (1867).

(2) Γεν. 10, 2. 4.

(3) Γεν. 10, 6. 15.

(4) Πρῶτος ὁ Ἀγγλος Ποκόκκιος ἐκόμισεν εἰς Εὐρώπην 33 ἐπι-

mismatique des Satrapies et de la Phénicie » νομισματά
τινα φέροντα τὴν ἐπιγραφὴν ΠΠ (No. 5. 8. 8 δις, καὶ 9-17)
Χιτ, ὑποτίθουσιν, ὅτι ὁ τύπος οὗτος κεῖται ἀντὶ τοῦ ΠΔ, καὶ
ὅτι σημαίνει τὸ Κίτιον (1). Ἀλλ' ὁ περὶ τὴν ἀνατολικὴν φι-
λολογίαν ἐντρίβεστατος Εὐαλδος ὀρθότατα παρατηρεῖ, ὅτι τὰ
νομίσματα ταῦτα καταγόμενα ἐκ τῶν ὑπὸ τὴν Περσικὴν ἡγε-
μονίαν διατελούντων κατ' ὄνομα μόνον βασιλέων τῆς Φοινί-
κης, δηλοῦσι διὰ τοῦ ὀνόματος ΠΔ Χιτ οὐχὶ τὸ Κίτιον,
ἀλλ' αὐτὴν τὴν Φοινίκην (2). Κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφεὰ
ἀναπόδεικτόν ἐστιν, εἰ οἱ Χετταῖοι (ὄνομα τῶν Χαναναίων)

γραφάς. Αἱ ἐπιγραφαὶ αὗται εὑρῆνται ἐν Pococke's Beschreib. des Mor-
genlandes Bd. II, Tab. 33. καὶ παρὰ Γεσενίφ, Monumm. Tab. II;
42. Ἄλλας δύο Φοινικικὰς ἐπιγραφάς ἀνεκάλυψε κατὰ τὴν ἐν Κύπρῳ
τῇ 1845 περιήγησιν αὐτοῦ ὁ Ῥόσσης, ἃς ἡρμήνευσεν ὁ Ῥοιδίγερος ἐν
Ross Hellenika Bd. I, S. 118 κ. ἐ. Ταύταις προσετέθη καὶ τρίτη εὐ-
ρισκομένη νῦν ἐν Τουρίνφ. Νεώτατα δὲ ἀνευρέθησαν ἄλλαι δύο, ἃς
ἀνέγνω καὶ ἡρμήνευσεν ὁ τῇ 1862 περιηγούμενος τὴν Κύπρον Γάλ-
λος Melchior de Vogüé (Revue Archéologique 1862, Octobr. p.
248· ὁ αὐτὸς διάσημος Γάλλος ἀρχαιολόγος ἐξέδωκε τῇ 1867 ἐν
Journal Asiatique tom. X. N. 37—Αὐτὸς ἄλλας τέσσαρας ἀνεκδό-
τους Φοινικικὰς ἐπιγραφάς μετὰ τῶν εἰρημένων δύο), καὶ ὁ Εὐαλδος
(Nachrichten von der G. A. Universität u. d. K. Gesellschaft d.
Wissenschaft. 3. Götting. Nov. 1862 n° 23 πρὸς καὶ Gött. gel.
Anz. 17 Dezemb. 1862). Αἱ δύο τελευταῖαι Κιτιακαὶ ἐπιγραφαὶ
μετὰ τῆς πρώτης τοῦ Ποκοκκίου, ἀνερχόμεναι κατὰ τὴν γνώμην τῶν
εἰρημένων σοφῶν μέχρι τοῦ 5 αἰῶνος π. Χ. περιέχουσι τὸν τύπον
ΠΔ Κίτι πρὸς δῆλωσιν τῆς πόλεως Κιτίου. Τὴν γραφὴν ΠΔ, καὶ
ΠΔ εὐρίσκομεν ἐπὶ τινων νομισμάτων Φοινικικῶν (Luynes, N. d.
S. n° 21. καὶ XIII, 2. 4. 19. 20. πρὸς καὶ Brandis, Münzwesen
S. 370 Anmerk. 1.). Περὶ τῆς ἐπιγραφῆς τῆς φερούσης τὸν τύπον
ΠΔ ὁφόμεθα κατωτέρω.

(1) Movers, die Phönizier 2, 2, S. 213 κ. ἐ.

(2) Ὁρ. Jahrbücher d. bibl. Wissenschaften von H. Ewald III
Jahrh. 1850—51 S. 209. πρὸς τοῦ αὐτοῦ Geschichte d. Volk.
Israel I, S. 338 σημ. 6.

καὶ οἱ Κιτιεῖς (ὄνομα τῶν Κυπρίων) τῆς αὐτῆς καταγωγῆς καὶ σημασίας εἰσίν.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν δῆλον γίνεται, ὅτι οὔτε ἡ Ἀγία Γραφή, οὔτε τὰ Φοινικικὰ καὶ Κυπριακὰ μνημεῖα συγχέουσι τὸ ὄνομα τῆς Φοινίκης ΠΠ Χίτ πρὸς τὸ ὄνομα τῆς Κυπριακῆς πόλεως Κιτίου ΠΔ, οὐδὲ ταυτίζουσι τοὺς Χαναναίους Χετταίους (ΠΠΠ) πρὸς τοὺς Ἰωαννίτας Κιτιεῖς (ΠΠΔ). Ἀλλ' ὁ εἰρ-
μένος σοφὸς Μάουερσος, μὴ ἀρκούμενος τούτοις, προσπαθεῖ διὰ παντὸς τρόπου, ἵνα στηρίξῃ τὴν γνώμην αὐτοῦ ἐπ' ἄλλων τι-
γῶν τῆς Γραφῆς χωρίων, τῶν ἀκολουθῶν τεσσάρων.

1. Τοὺς ἐν τῇ Γ'. Βασιλειῶν 10, 29. μνημονευομένους « βα-
σιλεῖς Χεττιεῖμ » ἐκλαμβάνει βασιλεῖς τῶν Κυπρίων (1). ἀλ-
λά χεττιεῖμ ΠΠΠ ἐνταῦθα ἐννοοῦνται κατὰ τὴν πλατυτά-
την τῆς λέξεως σημασίαν οὐ μόνον οἱ ἐν Παλαιστίνῃ Χανα-
ναῖοι (ὡς ἐν Ἰησ. 4, 4. Δ', Βασιλ. 7, 6. Ἰεζ. 16, 3.), ἀλλὰ
καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Συρίας, ὧν οἱ βασιλεῖς ἐν μέρει ἦσαν ὑπο-
τελεῖς τῷ Σολομῶντι· διότι τὸ κράτος αὐτοῦ ἐξετείνετο ἐφ'
ὅλων τῶν Χαναναίων (πλὴν τῶν Φοινίκων), καὶ ἐπὶ πολλῶν
βασιλείων τῆς Συρίας (2).

2. Ἐν ᾧ κατὰ τοὺς μακροχρονίους πολέμους τῶν βασιλέων
τῆς Δαμασκοῦ κατὰ τοῦ βασιλείου τοῦ Ἰσραὴλ τὰ Συριακὰ
στρατεύματα ἐπολιόρχουν τὴν Σαμάρειαν, ἐν μιᾷ νυκτὶ « Κύ-
ριος, κατὰ τὴν Γραφὴν (Δ', Βασιλ. 7, 6.) ἀκουστὴν ἐποίησε
τὴν παρεμβολὴν Συρίας, φωνὴν ἄρματος καὶ φωνὴν ἵππου, φω-
νὴν δυνάμεως μεγάλην· καὶ εἶπεν ἀνὴρ πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐ-
τοῦ· νῦν ἐμισθώσατο ἐφ' ἡμᾶς ὁ βασιλεὺς Ἰσραὴλ τοὺς βασι-
λέας τῶν Χετταίων καὶ τοὺς βασιλέας Αἰγύπτου τοῦ ἐλθεῖν
ἐφ' ἡμᾶς ». Καὶ ἐνταῦθα βασιλεῖς Χετταίων συμμαχοῦντες

(1) Movers, die Phoniz. 2, 2. S. 245—46.

(2) Πρὸς C. F. Keil, Bibl. Commentar ü. die prophetische
Geschichtsbücher d. alt. Testaments III, Bd. S. 123.

ποῖς βασιλεῦσαι τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἐπέρχόμενοι κατὰ τῶν πολιορκούντων τὴν Σαμαρείαν Δαμασκηῶν Σύρων, εἰσὶ κατὰ τοῦ Μώυσερον. (ε. α.) οἱ πολυάριθμοι καὶ ἰσχυροὶ βασιλεῖς τῶν Κυπρίων Χαναναίων. Οἱ βασιλεῖς οὗτοι, ὧν τῆς προσεγγίσεως καὶ μόνῃ ἡ ἀγγελία τρέπει εἰς φυγὴν τοὺς Δαμασκηνοὺς, τὸν ἰσχυρότατον τῶν τότε λαῶν τῆς δυτικῆς Ἀσίας, ἔρχονται ἐπίσης ἐκ θαλάσσης, καθὼς καὶ τὰ πλοῖα ἐκεῖνα τῶν Κιτιέων, ἅτινα ἐμελλον, κατὰ τινὰ ἀρχαῖον προφῆτην (Ἀριθ. 24, 24.), κακώσκειν τοὺς Ἀσσυρίους καὶ Ἑβραίους. Ἀλλὰ τί τὸ κωλύον ἡμᾶς, ἵνα καὶ ἐνταῦθα Χετταίους ἐννοήσωμεν καθ' ἑαυτοὺς τοὺς Χαναναίους, καὶ βασιλεῖς αὐτῶν τοὺς βασιλεύοντας τῆς βορείου Χαναάν, ἐπὶ τοῦ Λιβάνου καὶ πέραν μέχρι Φοινίκης (1);

Εἰ ἀληθῶς ἡ ἀγία Γραφή τοὺς Κιτιεῖς καλεῖ ἐνίοτε καὶ Χετταίους, ἀναγνιζόμενος ἐν τῷ παραπεθέντι χωρίῳ ἐννοεῖ τοὺς ἐν Κύπρῳ καὶ Αἰγύπτῳ Κῆρας καὶ Ἴωνας, οἵσιν ἐς ἀποπλόνους ἐκ τε τοῦ Δέλτα καὶ τῆς Κύπρου, καὶ ἀδεῶς περιπλέοντες καὶ ἐνοχλοῦντες διὰ τῆς πειρατείας τὰς παραλίας τῆς Παλαιστίνης καὶ Συρίας, πρὸ πολλοῦ ἤδη ἦσαν γνωστοὶ τοῖς Σύροις τῆς Δαμασκοῦ, ὧν τὸ κράτος ἐξετείνετο πρὸς Β. μέχρι τῆς θαλάσσης. Οἱ δεινοὶ οὗτοι ναῦται προσκληθέντες ἰσως ὑπὸ τοῦ πολιορκουμένου βασιλέως τοῦ Ἰσραὴλ, αὐτὸν μόνον εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἀλλὰ κατὰ πᾶσαν τιθανότητα, καὶ εἰς τὸ Δαμασκηὸν κράτος ἀπεβίβασαν στρατόν, καὶ ἐδήρουν τὴν χώραν πῶν ἐν τῷ βασιλείῳ τοῦ Ἰσραὴλ ἀπασχολημένων Σύρων. Ἡ εἰδησις αὕτη ἦν ἱκανή, ἵνα ἐμβάλη μέγιστον φόβον καὶ μεγίστην ταραχὴν τοῖς πολιορκηταῖς τῆς Σαμαρείας, καὶ ἀναγκάσῃ αὐτούς, ὅπως λύσωσι τὴν πολιορκίαν καὶ ἐπανακάμψωσιν ἐν τάχει οἴκαδε. Σημειώσεως δὲ ἄξιόν ἐστιν, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Ἑβραῖος Ἰώσηπος, ὁ περὶ τὴν ἱστορικὴν ἀκριβείαν λίαν συχνά

(1) Πρὸς C. F. Keil, e. a. S. 247.

χωλαίνων, βασιλείς Χετταίων ἐν τῷ προκειμένῳ Γραφικῷ χωρίῳ ἔννοσι ἐν γένει τοὺς τῶν νήσων (1).

3. Ἐν τινι τρίτῳ τῆς Γραφῆς χωρίῳ (Κριτ. 1, 26.) ἀναγινώσκομεν· « Καὶ ἐπορεύθη ὁ ἀνὴρ (Χαναναίος τις) εἰς γῆν Χεττιεῖμ, καὶ ὠκοδόμησεν ἐκεῖ πόλιν, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτῆς Λουζά ». Οὐκ οἶδ' ὅπως καὶ ἐνταῦθα « γῆν Χεττιεῖμ » ἐννοοῦσι τινες τὴν Κύπρον· ἀλλὰ ποῦ ποτε τῆς νήσου ταύτης εὗρητο πόλις Λουζά; Οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι καὶ ἡ ῥῆσις αὕτη ἀναφέρεται εἰς αὐτὴν τὴν Παλαιστίνην, τὴν πατρίδα τῆς Χαναναίας φυλῆς τῶν Χετταίων· ἄγνωστον ὅμως, ποῦ ὁ τόπος οὗτος ἔκειτο. Οἱ Χετταῖοι ἐπὶ Ἀβραάμ καὶ Μωϋσέως κατῴκουν ἐν Χεβρώνι (Γεν. 23,) καὶ ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς Παλαιστίνης (Αριθμ. 13, 29.), μετὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐν τοῖς βορ. τῆς Χαναάν παρὰ τῇ Συρίᾳ (Γ', Βασιλ. 40, 29.). Ἡ Χαναναία αὕτη φυλὴ ἦν τοσοῦτον πολυάριθμος, καὶ κατεῖχε τοσαύτην γῆν ἑκτασιν, ὥστε ἐν Ἰησοῦ 4, 4. ὅλοι οἱ Χαναναῖοι καλοῦνται Χετταῖοι, καὶ ὁλόκληρος ἡ Χαναάν γῆ Χετταίων (2). Ἡ χώρα αὕτη ἐξεστίνετο ἀπὸ τοῦ Εὐφράτου μέχρι τῆς Μ. θαλάσσης καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀντιλιβάνου μέχρι τῆς ἐρήμου Ἀραβίας (Δευτερ. 41, 24.) (3).

4. Ἐν τῇ αὐτῇ εὐρυτάτῃ ταύτῃ γῇ Χαναάν, οὐχὶ δ' ἐν Κύπρῳ, ζητητέον τὴν πατρίδα καὶ τῶν ἀλλοφύλων Χετταίων γυναικῶν τοῦ Σολομώντος (Γ', Βασιλ. 11, 4.). Τὸ Γραφικὸν χωρίον ἐστὶ τοσοῦτον σαφές, ὥστε οὐδενὸς δαίται σχολίου. « Καὶ ἔλαβε (Σολομών) γυναίκας ἀλλοτρίας, καὶ τὴν θυγατέρα Φαραώ, Μωαβίτιδας, Ἀμμωνίτιδας, Σύρας καὶ Ἰδομαίας, Χετταίας καὶ Ἀμορραίας ». Πλὴν τῆς θυγατρὸς Φα-

(1) Ἰωσήφ. Ἀρχ. 49, 4, 5.

(2) Ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Ο', ἣν ἔχω ἀνὰ χεῖρας, λείπει ἡ ἐν τῷ Εβρ. κειμένῳ φράσις: $\text{חֶטְתִּי} \text{וְ} \text{כְנַעֲנִי}$ = γῆ Χετταίων.

(3) Πρὸς C. F. Keil, ε. α. I, S. 45 καὶ 494.

ραῶ, ὅλοι αἱ ἐν τῷ ἡμετέρῳ χωρίῳ μνημονευόμεναι γυναῖκες τοῦ Σολομῶντος κατήγοντο ἐκ τῶν ἐθνῶν τῶν κατοικούντων ἐν Παλαιστίνῃ καὶ ταῖς παρακειμέναις χώραις (1).

Ἐκ πάντων τούτων ἐξάγομεν ὡς βέβαιον, ὅτι οἱ ἐν Κύπρῳ Κιτιεῖς οὔτε τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος, οὔτε τῆς αὐτῆς καταγωγῆς πρὸς τοὺς Χαναναίους Χετταίους ἦσαν. Οἱ ἐν Κύπρῳ Κιτιεῖς ἦσαν τέκνα τοῦ Ἰώουαν καὶ τῆς αὐτῆς καταγωγῆς πρὸς τοὺς πρῶτους κατοίκους τῶν λοιπῶν Ἑλληνικῶν νήσων καὶ ἀκτῶν τῆς Μ. θαλάσσης.

Οἱ Ἰῶνες ἔχοντες ἀποικίας ἐν τε Κύπρῳ καὶ Αἰγύπτῳ, περιπλέοντες ὅλα τὰ ἀνατολικά τῆς Μεσογείου, ὄντες ἐμπορίας ἕνεκα εἰς ἄμεσον συνεπιμιξίαν πρὸς τε τοὺς Αἰγυπτίους καὶ Φοίνικας, ἐκόμισαν εἰς τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς αὐτῶν, τὸν ἀνατολικὸν πολιτισμόν. Οὕτως ἡ Αἴγυπτος καὶ Φοινίκη ἔσχον ἐπιρροὴν τινα ἐφ' ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν· ἐντεῦθεν ἔλαβον ἀρχὴν αἱ περὶ Κέκροπος, Δαναοῦ, καὶ Κάδμου παραδόσεις· ἀλλ' οὔτε ὁ Κέκροψ καὶ Δαναὸς ἦσαν Αἰγύπτιοι, ὁδηγοὶ γενόμενοι Αἰγυπτιακῶν ἀποικιῶν εἰς Ἑλλάδα, οὔτε ὁ Κάδμος Φοινιξ, καὶ Φοινικικῆς τινος ἀποικίας ἀρχηγέτης (2) Αὐτοὶ οἱ Ἰῶνες, ἐρχόμενοι ἐξ Αἰγύπτου καὶ Φοινί-

(1) Πρβλ. C. F. Keil, *ε. ἀ.* III, S. 426 κ. ἐ.

(2) Ὅτι ὁ Κάδμος ἦν οὐχὶ Φοινιξ, ἀλλ' Ἕλλην, ἀπλοῦς τῶν Πελασγικῶν χρόνων νομοθέτης, μαρτυρεῖ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα, ὅπερ, ἤκιστα ὢν Σημιτικόν, παράγεται ἐκ τοῦ Ἑλλήν. κάζω (κέκαδμαι), σημαίνοντος διακοσμῶ, διατάττω, θεσμοθετῶ. Τοῦτο ἐπιβέβαιον καὶ τὸ Ἑλληνικώτατον ὄνομα τῆς συζύγου αὐτοῦ, Ἀρμονία. Ἐπίσης μυθώδης ἐστὶ καὶ ἡ ἐξ Αἰγύπτου ἔλευσις τοῦ Δαναοῦ. Καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐστὶν Ἑλλην. (ἐκ τοῦ ῥήματος νάω καὶ τῆς ἀχωρίστου προθέσεως ὁ α. ὄρ. Pott, *Jahrb. f. phil. Suppl.* III, S. 336. G. Hermann *opuscula*, VII, p. 280), καὶ ὁμοίᾳ κατὰ τὸν περὶ αὐτοῦ καὶ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ μῦθον τὴν ἄρδουσιν, τὴν καλλιεργίαν τῆς χώρας. Τέλος ὁ Κέκροψ ἦν ἐγγύριος τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας ἥρωος, καὶ οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων ἐθεώρησεν αὐτὸν Αἰγύπτιον. Πρβλ. Schömann, *Griech. Alterthümer* I, S. 43. 44. 45.

τινες, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω, κατωκοῦντο τὸ πρῶτον ὑπὸ Καρῶν καὶ Ἰώνων. Ἐκ τῆς νήσου ταύτης, κατ' ἄλλην παράδοσιν (1) ἐστάλη ἀποικία εἰς τὸ ἐν λόγῳ Κάσιον. Ὁ Κάσος παρὰ Σαγχιωνιάθωνι παρίσταται ὡς γίγας, καὶ ἡ χώρα Ἀμυκή καλεῖται ὑπὸ τοῦ Μελαλά γῆ τῶν γιγάντων· ἀλλὰ καὶ οἱ Κᾶρες καὶ Ἰῶνες, ἐμπνέοντες τρόμον πανταχοῦ διὰ τῶν πειρατειῶν αὐτῶν, φύονται ἐν Αἰγύπτῳ αἰφνης ὡς « χάλκεοι ἄνδρες » (2).

Ταῦτα περὶ τοῦ Ἰῶνος καὶ Κέττου.

Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀστερίος τῆς ἡμετέρας παραδόσεώς ἐστιν ἐπίσης προσωποποίησις τῶν Καρῶν καὶ Ἰώνων. Οὗτος ὑπῆρξε, κατὰ τὸν μῦθον (3), ἡγεμὼν τῆς Κρήτης πρὸ τοῦ Μίνωος, καθ' ἣν δηλονότι ἐποχὴν ἐθαλασσοκράτουν οἱ Κᾶρες. Ἡ Δηλος, ἥτις κατὰ τὸν Θουκυδίδην (1, 8.) κατωκεῖτο τὸ πάλαι ὑπὸ Καρῶν, ἔφερεν ἔκπαλαι τὸ ὄνομα Ἀστερία (4). Κατὰ τινα ἐγχωρίαν παράδοσιν τῶν Μιλησίων, ἡ χώρα αὐτῶν ἐπὶ δύο γενεάς, ὑπὸ τὸν αὐτόχθονα Ἀνακτα καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀστερίον ἐκαλεῖτο Ἀνακτορία (5). Μία μικρὰ νῆσος, πρὸ τῆς πόλεως Μιλήτου χειμένη, ὠνομάζετο ὡσαύτως Ἀστερίου νῆσος (6), καὶ διηγοῦντο, ὅτι ἐν αὐτῇ εὗρίσκετο ὁ τάφος τοῦ Ἀστερίου (7).

Κιτίου γυναικὸς », καὶ Διογένης ὁ Λαέρτιος ἐν βίῳ Ζήνωνος § 6. « ἀντεποιοῦντο δ' αὐτοῦ καὶ οἱ ἐν Σιδόνι Κιτιεῖς ». Προσέτι ὑπάρχουσι Φοινικικὰ νομίσματα μετ' ἐπιγραφῆς « οἱ ἐν Σιδόνι Κιτιεῖς ». Ἀλλὰ καὶ Κᾶρες εὗρίσκοντο ἐν Φοινίκῃ, ἐν Τύρῳ, καὶ ἐπὶ τῶν βορείων μερῶν τῆς χώρας, ἐνθα ἔκειντο οἱ « Καρῶν ποταμοί » (Διόδωρ. 49, 79.).

(1) Στεφ. Β. λ. Κάσος.

(2) Ἡρόδοτ. 2, 152.

(3) Ἀπολλοδώρ. 3, 1, 2. 3. Διοδ. 4, 60. Σχολ. εἰς Ἰλ. 12, 397.

(4) Ἀπολλοδώρ. 4, 4, 1.

(5) Πausαν. 7, 2, 5.

(6) Πausαν. 4, 35, 6.

(7) Περί τῶν ὀνομάτων Ἀστερίος καὶ Ἀστερία πρὸς Π. D. Müller, Mythol. d. Gr. Stämme 1, S. 343 κ. εἰ.

Περὶ τοῦ τρίτου ἀδελφοῦ, τοῦ Ἐπιδίου, οὐδὲν ἄλλο ἔχομεν εἰπεῖν, ἢ ὅτι καὶ οὗτος Ἑλληνικὸν ὄνομα ἔφερεν (1).

Οὕτω τοίνυν τὰ πάντα ἄγουσιν εἰς τὸ βέβαιον συμπέρασμα, ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Κύπρου οὔτε Σημίται, οὔτε Αἰγύπτιοι ἦσαν.

Ταῦτα δὲ λέγοντες, οὐδαμῶς ἀρνούμεθα, ὅτι οἱ Φοίνικες ἐγίνωσκον ἤδη ἐκπαλαί τὴν Κύπρον, καὶ εἶχον ἐπ' αὐτῆς ἐμπορικούς τινας σταθμούς· ἡ νῆσος αὕτη κείται τοσοῦτον ἐγγὺς τῇ Φοινίᾳ, ὥστε μία λέμβος, ἐν εὐδίῳ καιρῷ ὑπὸ μόνων τῶν κυμάτων παρασυρομένη δύναται ἀσφαλῶς καταχθῆναι εἰς τοὺς λιμένας αὐτῆς· καὶ αἱ ἔλλαφοι τῆς Συρίας, ὑπὸ τῶν βαθυτάτων νομῶν τῆς Κύπρου προκαλούμεναι, διεπεραιοῦντο ἄλλοτε ἐπ' αὐτῆς ἄνευ κινδύνου, καὶ κατέφευγον εἰς τὸ ἐγγὺς τῆς Κουριάδος ἱερὸν ἄλσος τοῦ Ὑλάτου Ἀπόλλωνος (2). Τοσαύτη ἦν ἡ ποικιλία τῶν προϊόντων τῆς ἡμετέρας πατρίδος καὶ τοιαύτη ἡ σημαντικότης τῆς θέσεως αὐτῆς, ὥστε ἡ κατοχὴ μέρους αὐτῆς ἦν τοῖς Φοίνιξιν ἀναγκαιοτάτη. Ἡ Κύπρος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐφημίζετο ὡς μία τῶν πλουσιωτάτων καὶ εὐδαιμονεστάτων χωρῶν τοῦ κόσμου· κατὰ τὴν γονιμότητα παρεβάλλετο πρὸς αὐτὴν τὴν Αἴγυπτον (3)· κατὰ τὴν ποικιλίαν τῶν προϊόντων οὐδεμιᾶς τῶν νήσων ὑπελείπε-

(1) Ὁ Μώυερσος (ἐ. ἀ. σ. 204 κ. ἐ.) ὑποτίθησιν, ὅτι τὰ τρία ὀνόματα Ἐπίδιος, Ἀστέριος καὶ Ἰων παριστῶσι τρεῖς ἀρχαίους λαοὺς ἐπὶ τῆς Κύπρου. Ὁ Ἐπίδιος, ὄνομα Αἰγυπτιακόν (·) ἀντιπροσωπεύει Αἰγυπτιακὴν φυλὴν· ὁ Ἀστέριος, ἐκ τοῦ Φοινικικοῦ Ἀστάρ ἢ Ἀστάρτη, Φοινικικὴν· καὶ ὁ Ἰων, ὁ πατὴρ τοῦ Κέττου, τοὺς Ἰωνας. Ἐνταῦθα ὁμολογοῦμεν χάριτας τῇ κ. Μωυέρσφ, διότι τέλος ὁμολογεῖ, ὅτι οἱ ἐν Κύπρῳ Κετισεῖς ἦσαν ἀπόγονοι τοῦ Ἰωνος.

(2) Αἰλιαν. Ἰστ. Ζ. 5, 56. Μαξίμ. Τυρ. 12, 3. Ὀππιαν. Κυνήγετ. 2, 225.

(3) Αἰλιαν. αὐτοθ. « Καὶ λέγουσι Κύπριοι εὐγεων οἶκεσθαι χῶρον, καὶ ταῖς Αἰγυπτίων ἀρούραις τολμῶσιν ἀντικρίνεσθαι τὰς σφετέρους ».

το (1)· Δημητριακῶν καρπῶν, ὧν ἡ Φοινίκη ἐστερεῖτο, εἶχε
μεγίστην ἀφθονίαν· τὰ ἐν Ἀμαθοῦντι, Ταμασσῶ, καὶ Κουρίῳ
μεταλλεῖα τοῦ χαλκοῦ ἦσαν ἀνεξάντλητα καὶ ἐν πάσῃ τῇ
ἀρχαιότητι πολυθρύλητα (2)· ἀλλὰ καὶ ἄλλα μέταλλα διά-
φορα καὶ λίθοι πολυτελεῖς ἐξωρύττοντο ἐκ τῶν γονιμωτάτων
κόλπων τῆς νήσου· πλὴν τούτων παρείχεν ἀρίστην ξυλικὴν
ὕλην καὶ πᾶν ὅ,τι ἦν ἀναγκαῖον πρὸς ναυπήγησιν καὶ ἐξάρ-
τουςιν πλοίων πάσης τάξεως (3)· πίττας, ὧν ἐστερεῖτο ἡ Φοι-
νίκη, εἶχεν ἀρίστης ποιότητος, καὶ αἱ κέδροι αὐτῆς ὑπερεῖχον
κατὰ τὸ ὕψος τῶν ἐν τοῖς δρυμέσι τοῦ Λιβάνου καὶ τοῦ Ταύ-
ρου (4). Ἐνὶ λόγῳ, ἡ Κύπρος οὖσα τὸ κέντρον τῶν πλουσιω-
τάτων χωρῶν τῆς Ἀνατολῆς, κειμένη μεταξὺ τῆς Μ. Ἀσίας,
τῆς Συρίας καὶ Αἰγύπτου, μετείχεν ἐν ἀφθονίᾳ ὄλων τῶν φυ-
σικῶν αὐτῶν ἀγαθῶν, καὶ παρήγε σχεδὸν πάντα τὰ προϊόντα
πάσης τῆς Ἀνατολῆς (5). Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἐπο-

(1) Στραβ. 14, σ. 684. « Διάκειται μὲν οὕτως ἡ Κύπρος τῇ θέσει·
κατ' ἀρετὴν δ' οὐδεμιᾶς τῶν νήσων λείπεται· καὶ γὰρ εὐοινός ἐστι καὶ
εὐέλαιος, σίτω τε αὐτάρκει χρῆται· μέταλλά τε χαλκοῦ ἐστὶν ἀφθονα
τὰ ἐν τῇ Ταμασσῶ κτλ ». Διονυσ. περιηγ. στ. 508. « Ἡ Κύπρος οὐ-
δαμιᾶς νήσου λειπομένη τῇ ἀρετῇ », ἐνθα ὁ Εὐστάθιος σημειοῖ· « Ὀλ-
βιώτατοι δὲ νησιωτῶν Κύπριοι· λέγονται δὲ ποτε θαλαττοκρατῆσαι καὶ
αὐτοὶ χρόνον τινά ».

(2) Ὁμ. Ὀδυσ. 4, 484. Ovid. Metam. 40, 220. Serv. ad. Virg.
Aen. 3, 444.

(3) Ammian. Marcell. 14, 8. 14 « Tanta autem, tamque mul-
tiplici, fertilitate abundat rerum omnium eadem Cyprus, ut,
nullius externi indigens adminiculi, indigenis viribus, a funda-
mento ipso carinae ad supremos usque carbasos aedificet one-
rariam navem, omnibusque armamentis instructam mari com-
mittat ». Καὶ Horat. 1, 4. « Nunquam dimoveas, ut trahe Cypria
Myrtaum pavidus nauta fecet mare.

(4) Θεοφρ. 5, 8, 4. Plin. H. N. 5, 7, 4.

(5) Πρβλ. Gaudry, Recherches scientifiques en Orient partie
agricole p. 77. κ. ε.

ψιν ἢ νῆσος ἦν σπουδαιοτάτη τοῖς Φοίνιξιν· ἡ ἀνευόχλητος διεξαγωγή τοῦ ἐξ ὅλης τῆς Ἀσίας προερχομένου Φοινικικοῦ ἐμπορίου, καὶ ἡ ἐλευθέρα ναυτιλία τῆς Μ. θαλάσσης ἐξήρτην-
το ἀπολύτως ἐκ τῆς Κύπρου· ὅθεν δικαίως ὁ Οὐαλέριος Μάξι-
μος (4, 33.) λέγει περὶ τῶν λιμένων αὐτῆς « *necessaria totius
navigationis diverticula erant* » (1).

Πάντων τούτων ἕνεκα ἡ σχέσις τῆς Φοινίκης πρὸς τὴν Κύ-
προν ἦν τοσοῦτον ἀρχαία, ὅσον καὶ τὸ ναυτικὸν ἐμπόριον τῆς
Βύβλου, τῆς Σιδῶνος, καὶ τῆς Τύρου· τοῦτο ἐπιβεβαιῶσιν οὐ
μόνον αἱ ἐν Κιτίῳ ἀνακαλυφθεῖσαι Φοινικικαὶ ἐπιγραφαί, εἰ
καὶ οὐδεμία τούτων ἀνέρχεται πέρα τοῦ πέμπτου αἰῶνος
π. Χ., οὐ μόνον Γραφικαὶ τινες εἰδήσεις, ἀλλὰ καὶ μία ἀμυ-
δρὰ μαρτυρία ἐνὸς τῶν ἔξω συγγραφέων.

Τῶν διασωθέντων ἀποσπασμάτων τῆς πολυτιμοτάτης ἱστο-
ρίας τοῦ Μενάνδρου, τοῦ μεταφράσαντος εἰς τὴν Ἑλληνικὴν
γλῶσσαν τὰ χρονικὰ τῶν Τυρίων, δύο χωρία ἐπιγέουσιν ἀμυ-
δρόν τι φῶς ἐπὶ τῶν ἀρχαιοτάτων σχέσεων τῆς Κύπρου πρὸς
τὴν Φοινίκην καὶ τὸ Ἀσσυριακὸν κράτος· ἀμφοτέρω τὰ χωρία
ταῦτα εὐρίσκομεν παρ' Ἰωσήφω καὶ παρὰ τοῖς μεταγενεστέ-
ροις χρονογράφοις· εἰσὶν ὅμως τοσοῦτον σκοτεινά, καὶ φέρου-
σι τοσαύτας διαφόρους γραφάς, ὥστε λίαν δυσκόλως δύναται
τις ἀνευρεῖν τὸν ἐν αὐτοῖς ὑποκρυπτόμενον καθαρὸν ἱστορικὸν
πυρῆνα.

Τὸ ἐν τῶν χωρίων τούτων, ὃ καὶ σαφέστερον καὶ σπουδαιο-
τερον διὰ τὴν Κύπρον, ἔχει παρ' Ἰωσήφω (2) οὕτω· « Ὁ δὲ
τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς ἐπῆλθε πολεμῶν τὴν τε Συρίαν πᾶ-
σαν καὶ Φοινίκην. Τὸ δὲ ὄνομα τούτου τοῦ βασιλέως ἐν τοῖς
Τυρίων ἀρχείοις ἀναγέγραπται, ἐστράτευσε γὰρ ἐπὶ Τύρον,
βασιλεύοντος αὐτοῖς Ἐλουλκίου. Μαρτυρεῖ δὲ τούτοις καὶ

(1) Πρὸλ. καὶ Meursius, Cyprus p. 9. κ. ἐ.

(2) Ἰωσηφ. Ἀρχαιολ. 19, 14, 2.

Μένανδρος, δὲ τῶν χρονικῶν ποιησάμενος τὴν ἀναγραφὴν, καὶ τὰ τῶν Τυρίων ἀρχεῖα μεταφράσας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶτταν, οὕτως ἐδήλωσε· « Καὶ Ἐλουλαῖος ὄνομα (ἄλλ. θεμένον αὐτῷ Πύας ὄνομα) ἐθασίλευσεν ἑτη τριάκοντα ἔξ. Οὗτος, ἀποστάντων Κιτταίων, ἀναπλεύσας προσηγάγετο αὐτοὺς πάλιν ἐπὶ τούτους πέμψας ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς (Σαλμανασάρης) ἐπῆλθε Φοινίκην πολεμῶν ἅπασαν, ὅστις σπεισάμενος εἰρήνην μετὰ πάντων ἀνεχώρησεν ὀπίσω. Ἀπέστη τε Τυρίων Σιδῶν καὶ Ἀκκ. καὶ ἡ πάλαι Τύρος καὶ πολλαὶ ἄλλαι πόλεις, ὥς τῷ τῶν Ἀσσυρίων ἐκυτὰς βασιλεῖ παρέδοσαν. Διὸ Τυρίων αὐτῷ οὐχ ὑποταγθέντων πάλιν ὁ βασιλεὺς ἐπ' αὐτοὺς ὑπέστρεψε . . . κτλ. » (1).

Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ βλέπομεν, ὅτι κατὰ τὸν ὀγδοὺν αἰῶνα π. Χ. ἐπὶ Σαλμανασάρ, βασιλέως Ἀσσυρίων, καὶ Ἐλουλαίου, βασιλέως Τύρου, οἱ Κιτταῖοι ὑποτελεῖς ὄντες τοῖς Τυρίοις ἐπανέστησαν κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ νικηθέντες ὑπὸ τοῦ Ἐλουλαίου ὑπέκυψαν καὶ αὖθις τῷ Φοινικικῷ ζυγῷ. Τίνες οἱ Κιτταῖοι οὗτοι; Κατὰ μὲν τὸν πολυμαθὴ Μώσερσόν εἰσιν οἱ ἐφ' ὅλης τῆς Κύπρου ἐξηπλωμένοι Χαναναῖοι Κιτιεῖς (2), κατὰ δὲ τὸν σοφὸν Εὐαλδὸν (3) οἱ ἐν Κύπρῳ καὶ ἐν ἄλλαις νήσοις ὀλίγοι βιομήχανοι Φοίνικες, οἵτινες τῇ βοηθείᾳ τῶν κατοικούντων τὰς νήσους καὶ παραλίας Ἑλλήνων ἀποσείσαντες τὸν ζυγὸν τῆς μητροπόλεως, ἐδήρουν τὰ πικράλια τῆς Παλαιστίνης

(1) Καὶ τοι ὁ Ἰώσηπος ῥητῶς ἀναφέρει, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Ἀσσυρίου βασιλέως ἀναγέγραπται ἐν ταῖς Τυρίων ἀρχεῖσι, λείπει ὁμῶς ἐν τῷ χωρίῳ τοῦ Μενάνδρου, ὥς ἀμελεῖ τῶν ἀντιγραφῶν· εὐρηται ὁμῶς ἐν τῇ τοῦ Ρουφίνου μεταφράσει, ἣτις προσέτι ἀντὶ « ἀποστάντων Κιτταίων », ἔχει « recedentibus Cuthcis ». Περὶ τῶν διαφόρων γραφῶν Movers, die Phöniz. 2, 1, S. 381. 2, S. 220.

(2) E. a. 2, 2, S. 219 κ. ε.

(3) Geschicht. d. Volk. Israel 3, S. 654.

καὶ Συρίας (1)· νικηθέντες δὲ τέλος ὑπὸ τοῦ Τυρίου βασιλέως, ἀπέστησαν τῶν πειρατειῶν αὐτῶν.

Ἐν τῷ οἱ Τύριοι ἐτέλουν τοὺς θριάμβους τῆς νίκης ταύτης, κατελήφθησαν αἰφνης καὶ ἄνευ τινὸς κατὰ τὸ φαινόμενον αἰτίας ὑπὸ τοῦ Σαλμανασάρ, ὃς « ἐπῆλθε Φοινίκην πολεμῶν ἅπασαν », ἀλλὰ « σπειςάμενος εἰρήνην μετὰ πάντων ἀνεχώρη-
 ρεν ὀπίσω ». Ἐπειδὴ ἐν τῷ τοῦ Μενάνδρου χωρίῳ μετὰ τὴν μνημόνευσιν τῶν Κιτταίων ἔπεται ἀμέσως « ἐπὶ τούτους πέμψας ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς, ἐπῆλθε Φοινίκην πολεμῶν κτλ. », φρονοῦσι τινες, ὅτι ὁ Ἀσσύριος βασιλεὺς ἐξεστράτευσεν καὶ κατὰ τῶν Κυπρίων. Εἰ ἀληθῶς οἱ Κιτταῖοι ἐπειράτευον καὶ τὰς παραλίας τοῦ Ἀσσυριακοῦ κράτους, ὃ περ τότε ἐξε-
 τείνεται μέχρι τῶν παραλίων τῆς Κιλικίας καὶ τῆς βορ. Συρίας, ἡ γνώμη αὕτη ἔχεται τινος πιθανότητος· ἀλλὰ καὶ οὕτως ἡ συνέχεια τοῦ λόγου ἐστὶ λίαν σκοτεινὴ διότι μετὰ τὸ « ἐπὶ τούτους πέμψας » ἀκολουθεῖ τὸ « ἐπῆλθε πολεμῶν » οὐχὶ τὴν χώραν τῶν Κιτταίων, ἀλλὰ αὐτὴν τὴν Φοινίκην. Ὅθεν ἡμεῖς φρονοῦμεν, ὅτι οἱ Κιτταῖοι νικηθέντες ὑπὸ τῶν Τυρίων, ἐπεκαλέσαντο τὴν βοήθειαν τοῦ Σαλμανασάρ, ὃς « ἐπὶ τού-
 τους πέμψας », ἦτοι στείλας πρέσβεις περὶ ἀποδοχῆς τῆς αἰ-
 τήσεως αὐτῶν, ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Φοινίκων. Τὸ κατὰ τὸ 1845 ἐν Κιτίῳ τῆς Κύπρου ἀνακαλυφθέν, καὶ νῦν ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Βερολίνου εὐρισκόμενον ἄγχιμα, παριστὰν εἰκό-
 να Ἀσσυρίου βασιλέως καὶ πλήρες σφηνοειδῶν χαρακτῆρων, μαρτυρεῖ, ὅτι βασιλεῖς τῆς Νίνου κατὰ τὸν ὄγδοον ἢ ἑβδομον αἰῶνα π. Χ. προσκληθέντες ἦλθον εἰς Κύπρον πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ὑπὸ τὸν Φοινικικὸν ζυγὸν στεναζόντων νησιω-
 τῶν (2).

(1) Πρὸλ. Ζαχαρ. 9, 13. Ἀριθμ. 24, 24.

(2) Ὅρ. E. Curtius, Griech. Gesch. 4, S. 492. πρὸλ. καὶ Ross, Hellen. 1, S. 69 κ. ἐ. F. Unger u. Kotschy, die Insel Cypern S. 532 κ. ἐ.

Τὸ ἕτερον Μενάνδρειον χωρίον ἔχει παρ' Ἰωσήφῳ (1) ὡς ἑξῆς. « Τελευτήσαντος δὲ Ἀβιβάλου, διεδέξατο τὴν βασιλείαν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Εἰρωμος, ὃς βιώσας ἔτη πενήντα τρία ἐβασίλευσεν ἔτη τριάκοντα τέσσαρα. Οὗτος . . . τότε τοῦ Ἡρακλέους καὶ τῆς Ἀστάρτης τέμενος ἀνέρευσεν, καὶ τὸ μὲν τοῦ Ἡρακλέους πρῶτον ἐποιήσατο ἐν τῷ Παριτίῳ μηνί, εἶτα τὸ τῆς Ἀστάρτης, ὁπότε Τιτυοῖς (Κιτίοις;) ἐπεστράτευσεν, μὴ ἀποδίδουσι τοὺς φόρους· οὗς καὶ ὑποτάξας ἑαυτῷ πάλιν ἀνέστρεψεν ».

Ὁ Εἰρωμος, βασιλεὺς τῆς Τύρου, ἔζη κατὰ τὸν 10^{ον} αἰῶνα π. Χ. ἐπὶ Σολομῶντος· ὅθεν τὸ παρατεθὲν χωρίον ἐμελλεν εἶναι μερίστης ἱστορικῆς ἀξίας, εἰ ἅπαντα τὰ χειρόγραφα ἔφερον τὴν γραφὴν « Κιτίοις », ἣν τινες παρεδέξαντο (2)· δυστυχῶς ὁμῶς τὸ πρᾶγμα οὐκ ἔχει οὕτω. Παρ' αὐτῷ τῷ Ἰωσήφῳ, δις ἐπαναλαμβάνοντι τὸ χωρίον, δύο διάφοροι γραφαὶ ἀπαντῶσι· κατὰ Ἀπ. 1, 48. ἀναγινώσκομεν « Τιτυοῖς » (3)· ἐν Ἀρχιολ. 8, 5, 3. « Ἡυκέοις » (4). Ἐν τοιαύτῃ συγχύσει γραφῶν περιττὴν κρίνομεν πᾶσαν ἐπὶ τοῦ χωρίου τούτου περαιτέρω ἔρευναν. Πλὴν ἀλλ' ὁμῶς σημειοῦμεν ἐν παρόδῳ, ὅτι μεταξὺ Κιτίου καὶ Ἀμαθουῦντος ἔκειντο κατὰ τὸν Πτολεμαῖον (5, 14, 2) « Τετίου ποταμοῦ ἐκβολαί ». Ἐν τῇ παρὰ τῷ ποταμῷ τούτῳ Τετίῳ παραλίᾳ τῆς Κύπρου εὕρισκοντο ἄρά γε καὶ κάτοικοι Τέτιοι, καὶ περὶ τούτων ποιεῖται λόγον τὸ Μενάνδρειον χωρίον·

Ὅπως ποτ' ἂν ᾗ, ἡμεῖς ἠθελήσαμεν ἀπλῶς μνημονεῦσαι, παντός, ὅτι ἠδύνατο παρασχεῖν καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀπόδει-

(1) Κατὰ Ἀπ. 1, 48.

(2) Movers, die Phön. 2, 1, S. 491. 2. S. 220.

(3) Ὁ Πουφίνος ἔχει Tetyos, καθὼς καὶ Εὐσεβ. χρον. Ἀρμεν. tom. I. p. 478 παρὰ Cramer anecd. Gr. tom. 2, p. 486. « Τετυαίοις ».

(4) Παρὰ Πουφίνῳ « Eucheos ».

ξιν ὑπὲρ τῆς γνώμης τῶν διατεινομένων, ὅτι δὴθεν Σημητικὰ φύλα κατῴκουν κατ' ἀρχάς ὀλόκληρον τὴν νῆσον Κύπρον. Ἀλλ' οὔτε τῆς ἀγίας Γραφῆς αἱ εἰδήσεις, οὔτε τὰ διασωθέντα Κυπριακὰ καὶ Φοινικικὰ μνημεῖα, οὔτε μαρτυρίαι καὶ παρὰ δόσεις τῶν ἐξω συγγραφέων ὑποστηρίζουσι τοιαύτην ἰδέαν. Μόνον ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς νήσου ἔσχον ἐμπορικούς τινας σταθμούς οἱ Φοίνικες, καὶ ἴδρυσαν ἐπ' αὐτῆς τὴν πόλιν Κίτιον· τοῦτου ἕνεκα ὅμως οὐδεὶς λόγος πείθει ἡμᾶς, ὅτι ὀλόκληρος ἡ νῆσος κατωκλήθη ὑπὸ Φοινίκων, ἢ ὅτι ἦν αὐτοῖς πάντοτε ὑποτελής (1). Ὁ περικλεῆς ἱστορικὸς Νειβούρος παραδέχεται μὲν, ὅτι ἡ Κύπρος ὑπῆρξεν ἡ ἐγγυτάτη καὶ σημαντικωτάτη κτῆσις τῶν Φοινίκων, καὶ ὅτι οὗτοι ἔκτισαν τὸ Κίτιον, ὁμολογεῖ ὅμως, ὅτι εὗρον ἐπ' αὐτῆς ἄλλους ἀρχαιοτέρους κατοίκους, ὧν ἄγνοεῖ τὴν καταγωγὴν· ὁ αὐτὸς προστίθεται, ὅτι αἱ μέγιστα καὶ κυριώτατα πόλεις Σαλαμίς, Ἀμαθοῦς, καὶ Πάφος ἦσαν ἐπίσης καθαρῶς Ἑλληνικαὶ καθὼς καὶ αἱ ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ λοιπαὶ Ἑλληνικαὶ πόλεις (2).

Ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ τοῦ Κιτίου, τῆς γνησιωτάτης ἐν Κύπρῳ Φοινικικῆς πόλεως, ἡ κτίσις οὐδαμῶς ἀποδίδεται τοῖς Φοίνικιν. Ἀληθῶς ἀξιοσημείωτοι, ἀλλὰ καὶ λίαν παράδοξοι εἰσιν αἱ μαρτυρίαι τινῶν συγγραφέων περὶ τῆς πόλεως ταύτης. Οὕτω π. X. ὁ Αἴλιος Διονύσιος παρ' Εὐσταθίῳ (εἰς Ἰλ. 40, 409) « Κιτιεῖς, λέγει, οὐχ οἱ κατὰ Φοινίκην, ἀλλὰ οἱ περὶ Κύπρον, ὧν πόλις Κίτιον, κληθεῖσα οὕτω ἀπὸ Κιτίου γυναικὸς τινος. » Ἡ Κιτία αὕτη ἦν, κατὰ τὸν Μελαχᾶν, θυγάτηρ « Σαλαμίνου τοῦ Κυπρίων βασιλέως ». Ὁ δὲ Σουΐδας (ἐν λ. Ζήνων) « Φοίνιξ

(1) Πρὸλ. E Curtius, Gr. Gesch. 4, S. 492. Gieseke, Thrakisch-Pelagische Stämme S. 44. W. H. Engel. Kypros, 4, S. 430. 465 x. ε.

(2) Niebuhr, Vortrüg. u. alt. Gesch. 4, S. 94. καὶ Vortrüg. u. alt. Länder S. 675. πρὸλ. καὶ Grote, Histoire de la Grèce traduit de l' Anglais par A. L. de Sadour tom. 4. p. 357 x. ε.

ἐπεκλήθη, φησίν, ὅτι Φοίνικες ἐποίκοι τοῦ πολυχνήου (Κιτίου) ἐγένοντο». Τέλος Διογένης ὁ Λαέρτιος (ἐν βίῳ Ζην. § 4.) « Ζήνων Κιτιεύς, λέγει, ἀπὸ Κιτίου, πόλismatos Ἑλληνικοῦ Φοίνικας ἐποίκους ἐσχηκότος ». Καὶ οὕτως ὁμοῦς ἐχόντων τῶν πραγμάτων, ἡμεῖς ἀποδεχόμεθα, ὅτι τὸ Κίτιον ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν Φοινίκων (1), οἵτινες λαὸς ἐμπορικὸς καὶ βιομήχανος καὶ μόνον περὶ ἐμπορίας καὶ βιομηχανίας φροντίζοντες, οὐδαμοῦ ἐπέδωκον σκοποὺς κατακτητικούς, οὐδαμοῦ κατέστρεφον τὸ ἐγγύριον στοιχεῖον διὰ τῆς ἰδρύσεως μεγάλων καὶ διαρκῶν ἀποικιῶν. Τούτου ἕνεκα ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις οὐδαμοῦ τῶν Ἑλληνικῶν νήσων καὶ παραλιῶν, ἐν αἷς ἀναντιρρήτως ἔσχον ἄλλοτε ἀποικίας, εὐρίσκομεν καὶ ἐλάχιστόν τι ἶχνος τῆς ὑπάρξεως αὐτῶν.

Ἄλλ' ἐνταῦθα γεννᾶται μία, ἴσως λίαν δυσχερής, εἰς ἐπίλυσιν ἀπορία. Εἰ ἀληθῶς τοὺς κατοικοῦντας τὰς μεταξὺ Ἑλ-

(1) Μία Φοινική ἐπιγραφή λίαν συχνὰ ἀπαντᾷ ἐπὶ νομισμάτων τῆς ἀπὸ Ἀντιόχου Δ' ἐποχῆς· καλεῖ τὴν Σιδῶνα μητρόπολιν τεσσάρων πόλεων, τῆς Καρχηδόνας, τῆς Ἰππῶνος, τοῦ Κιτίου, καὶ τῆς Τύρου. Ἡ σπουδαία αὕτη ἐπιγραφή ἔχει κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐρμηνείαν τοῦ Μωυέρτου οὕτω·

Ἑ ρ η ν ε ι α	Κ ε ι μ ε ν ο ν
Ἐκ τῶν Σιδωνίων.	𐤊𐤍𐤕𐤕
Μητρόπολις Κάμβης (ἄλ. Κακκάβης) [ἄλλ. 𐤊𐤏𐤁] 𐤊𐤏𐤁 𐤊𐤏	
Ἰππῶνος, Κιτίου	𐤍𐤕 𐤍𐤏𐤍
Τύρου.	𐤕𐤕

Ἡ Καρχηδὼν ἐνταῦθα καλεῖται τῇ ἀρχαίᾳ αὐτῆς ὀνόματι Κακκάβη ἢ Κάμβη (ὁρ. Στεφ. Β. λ. Καρχηδὼν, καὶ Εὐσταθ. εἰς Διονυσ. Περ. στ. 495.).

Εἰ ἡ ὑπὸ τοῦ Μωυέρτου γενομένη αὕτη ἀνάγνωσις καὶ ἐρμηνεία τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς ἔχει ὀρθῶς, ἡ κτίσις τοῦ Κιτίου ἀνέρχεται πέρα τοῦ 41 αἰῶνος π. Χ., διότι ἡ μὲν Σιδὼν ἄρχεται πέμπουσα ἀποικίας ἀπὸ τοῦ 4400 μέχρι τοῦ 4100, ἡ δὲ Τύρος ἀπὸ τοῦ 4400 μέχρι τοῦ 826. Πρὸλ. Movers, die Phön. 2, 4. S. 420. 2, 2, S. 434 κ. ἔ. καὶ Encyclopädie von Ersch. u. Gruber, Sect. 3. Th. 24, S. 335.

λάδος καὶ Ἀσίας νήσους καὶ παραλίας Ἑλλήνας οἱ Ἑβραῖοι καὶ Φοῖνικες Ἰαυανὴν (Ἰωνας) καὶ Κιττεῖμ (Κἄρας) ἐκάλουν, τίνος ἕνεκα Κίτιον ἐκάλεσαν καὶ τὴν ἐν Κύπρῳ Φοινικικὴν πόλιν, Κιττεῖμ δὲ καὶ τοὺς κατοίκους αὐτῆς ; Οὐδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ, ὅτι, ὅτε οἱ Φοῖνικες ἐθαλασσοκράτουν οὐ μόνον ἐν τῇ ἀνατολικῇ Μ. θαλάσῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἀρχιπελάγει, πολλοὶ Ἕλληνες (Κἄρες, Ἰωνες), μὴ εἰδότες ἔτι τὴν ναυτικὴν, μηδὲ πλοῖα κατέχοντες, ὑπηρετοῦν ὡς ναῦται ἐν Φοινικικαῖς πλοίοις, ἔπλεον μετὰ τῶν Φοινίκων ὅλας τὰς θαλάσσας καὶ ἀνίχνευον μετ' αὐτῶν πᾶσαν γωνίαν ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, ἐνιστοῦ δὲ καὶ ἀποβαίναντες, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, σύμμικτοι εἰς διαφόρους ἀκτὰς ἐκτιζον ἀποικίας, μέχρις οὗ καταρτύσαντες ἴδιον ναυτικόν, ἐξέβαλον μικρὸν ἐπὶ μικρὸν τοὺς ἀρχαίους αὐτῶν ἡγεμόνας πανταχόθεν. Οὕτω μόνον δυνατόμεθα ἐξηγήσαι ἐνκόλως τὴν πολλαχού εἰρηνικὴν συμβίωσιν Ἑλλήνων καὶ Φοινίκων π. Χ., ἐν Αἰγύπτῳ, Κιλικίᾳ, Καρίᾳ καὶ δὴ καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Φοινίᾳ (1). Τοῦτων οὕτως ἐχόντων, τί τὸ κωλύον ἡμᾶς παραδέξασθαι, ὅτι οἱ Φοῖνικες πέμποντες ἀποικίαν σύμμικτον ἐκ Φοινίκων καὶ Κιτιέων εἰς χώραν κατοικουμένην ἐπίσης ὑπὸ Κιτιέων (Καρῶν, Ἰώνων), ἐκάλεσαν αὐτὴν Κιττεῖμ καὶ τὴν πόλιν Κίτ ;

Φαίνεται δέ, ὅτι καὶ αὐταὶ αἱ ἀρχαιόταται πόλεις τῆς Κύπρου Ἀμαθοῦς καὶ Πάφος, κτίσμα οὔσαι τῶν πρώτων κατοίκων τῆς νήσου, ἐδέξαντο πολλοὺς ἐποίκους Φοίνικας. Ἡ Ἀμαθοῦς ἦν ἴσως ἡ πρώτη ἐπὶ τῆς Κύπρου κτισθεῖσα πόλις. Στέφανος ὁ Βυζάντιος (2) καλεῖ αὐτὴν ἀρχαιοτάτην, ὁ Τάκитος *vetustissima*, ὁ δὲ Σκύλαξ (3) λέγει· « Ἀμαθοῦς αὐτό-

(1) Ὁρ. ἀνωτέρω σελ. 34-35. Φοινικικὰ τινα νομίσματα φέρουσι τὴν ἐπιγραφὴν « οἱ ἐν Σιδῶνι Κιτιεῖς ».

(2) Ἐν λ. Ἀμαθοῦς.

(3) Περιπλ. 41.

χθόνες εἰσι ». Ἐν αὐτῇ, καθὼς καὶ ἐν Πάφῳ, ἦρχον πρόπαλαι οἱ Κινυράδαι, οἵτινες ὑπῆρξαν οἱ ἰδρυταὶ τῆς Φοινικικῆς λατρείας ἐν τῇ νήσῳ· ἡ λατρεία τοῦ Τυρίου Ἡρακλέους ὑπὸ τὸ ὄνομα Μελικά ὑπῆρχεν ἐν Ἀμαθοῦντι καὶ ἐπὶ τῶν ἱστορικῶν χρόνων. Ἐντεῦθεν δρμώμενοι πολλοὶ ἱστορικοὶ καὶ ἀρχαιολόγοι φρονοῦσιν, ὅτι καὶ ἡ πόλις αὕτη ἦν κτίσμα τῶν Φοινίκων (1). Ὁ Γεσένιος παράγει τὸ ὄνομα Ἀμαθοῦς ἐκ τῆς λέξεως ΠΡΠ = ἀκρόπολις. Ὁμώνυμος σημαντικωτάτη πόλις ἔκειτο ἐν Συρίᾳ, παρὰ τῷ Ὀρόντῃ, ἢ μετὰ ταῦτα Ἐπιφάνεια (2), Ἀραβ. hamat, χαμάτ. Οὐδεμίαν μαρτυρίαν ἔχομεν, ὅτι ἡ Ἀμαθοῦς τῆς Κύπρου ἦν ἀποικία καὶ κτίσμα τῆς ἐν Συρίᾳ Χαμάτ, ὡς ὑποτίθουσιν ὁ Μάουερς (3). Τοῦναντίον μάλιστα ἀπόδειξιν σαφεστάτην καὶ ἀναντιρρήτην, ἄρθῃν ἀνατρέπουσαν τὴν γνώμην ταύτην, ἔχομεν τὰ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Κυπριακῇ πόλει κοπέντα ἀρχαιότατα νομίσματα, ἅτινα φέρουσιν ἐπιγραφὰς γραφῆς καὶ γλώσσης μόνοις τοῖς ἀρχαιοτάτοις Κυπρίοις ἰδιαζούσης. Ὁ περὶ τὴν Κυπριακὴν ἀρχαιολογίαν ἐντριβέστατος Δουξ Λουβίνης ἀναγινώσκει τὴν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων Κυπριακὴν ἐπιγραφὴν **XY* AMΘ**, ἀντὶ Ἀμαθοῦς (4). Περιττὸν ὅλως νομίζομεν σημειῶσαι ἐνταῦθα, ὅτι τὰ τρία στοιχεῖα τὰ συγκροτοῦντα τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην ἥμιστά εἰσι Φοινικικά, καί, ὅτι τὸ ὄνομα AMΘ, ὡς γράφεται ἐπὶ τῶν νομισμάτων καὶ ἀναγινώσκεται, οὐδὲν κοινὸν ἔχει

(1) Πρόλ. Engel, Kypros, I, S. 109 κ. ε. Ungler u. Ketschy, die Insel Cypern S. 564. Duncker, Gesch. d. Alterthums 3, S. 498. Weber, allgem. Weltgesch. 4, S. 464.

(2) Ἰωσηφ. Ἀρχαιολ. 40, 5, 2. πρόλ. καὶ 47, 10, 6. 4, 6, 2. 3, 44, 2. Στεφ. Β. λ. Ἀμάθη καὶ Ἐπιφάνεια.

(3) E. α. 2, S. 242.

(4) Ὁρ. Numismatique et inscriptions Cypriotes par le Duc de Luynes, pl. 4 n° 4. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 10. 12. 13. 14. pl. 6, n° 10. pl. 12, n° 4.

πρὸς τὸ ὄνομα τῆς Συριακῆς πόλεως 𐤒𐤕𐤍 Χκμάτ, ὃ περ ἄρ-
χεται ἀπὸ τοῦ δασέως 𐤒 (X), καὶ προφέρεται οὐχὶ ὡς Α'.

Οὐδείς λοιπὸν δισταγμὸς ἀπολείπεται, ὅτι ἡ Ἀμαθοῦς
ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν αὐτοχθόνων Κυπρίων, ἀλλ' ἐδέξατο μετὰ
ταῦτα ἴσως καὶ Φοίνικας ἀποίκους, οὓς ἐξέβαλον ὕστερον οὐ
ἐκ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἐλθόντες Ἕλληνες. Κατὰ τὴν Ἑλλη-
νικὴν παράδοσιν ὁ μὲν ἦρως Ἀσρίας ἐκτίσει τὴν Πάφον, ὁ δὲ
υἱὸς αὐτοῦ Ἀμαθος τὴν Ἀμαθοῦντα (1). Ἐσημειώσαμεν ἀλ-
λαχοῦ, ὅτι ἡ Γραφὴ Κιτιεῖς καλεῖ οὐ μόνον τοὺς Κυπρίους,
ἀλλὰ καὶ τοὺς Μακεδόνας· οὕτω καὶ ἡ Ἑλληνικὴ παράδοσις
ἐνταυθα συνάπτει τὴν Μακεδονίαν πρὸς τὴν Κύπρον. Ἡ Μα-
κεδονία ἐκαλεῖτο ποτε Ἡμαθία ἀπὸ τινος ἥρωος Ἀμάθου, ὃς
ἦν υἱὸς Μακεδόνος καὶ ἑκγονος τοῦ Διὸς (2).

Τὰ αὐτὰ σχεδὸν ἔχομεν εἰπεῖν καὶ περὶ τῆς περιωνύμου
Παλαιπάφου. Καὶ τὸ ἱερὸν τοῦτο ὄνομα παράγουσί τινες γλωσ-
σοδίφαι ἐκ τῆς Ἑβραϊκῆς ρίζης 𐤐𐤕 (Ἀραβ. japha ἀναβαίνειν
japhaun λόφος) ἱαφά, ἐξ ἧς ὁ Ἀραμαϊκὸς τύπος ܝܦܬܐ, ὅθεν
τὸ οὐσιαστικὸν ܝܦܬܐ 𐤕𐤕𐤍 Παπούα, Πάφος. Τῆς αὐτῆς ρίζης νο-
μίζουσι καὶ τὰ ὀνόματα τῶν Ἑβραϊκῶν πόλεων Ἰαφία καὶ
Μεφαθ ἐν τῇ σημασίᾳ, τόπος ὑψηλός, ἑξοχος (3). Κατὰ τὴν
Ἑλληνικὴν παράδοσιν ὁ Πάφος ἦν υἱὸς τοῦ Κινύρου· αὐτὸς δὲ
ὁ Κινύρας καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Θείαντος Ἀῶος ἐγένοντο κτίσται τῆς

(1) Τακτι. χρον. 3, 62.

(2) Στεφ. Β. λ. Ἡμαθία. Ἐστταθ. εἰς Ἰλ. 14, 226.

(3) Πρὸλ. Engel, Kypros 1, S. 123. Unger u. Kotschy, die Insel Cyprien, S. 560. Movers, e. ä. 2, 2, S. 237. Κατὰ τὸν Μάουερ-
σον τὸ ὄνομα Πάφος διατηρήθη ἐν τῇ καθάρᾳ αὐτοῦ προφορᾷ ἐν τῷ
Φοινικικῷ ὀνόματι τοῦ παρὰ τῇ Ἰππῶνι κειμένου ὄρους Παππούα (Προ-
κοπ. π. 5, 11, 4)· ἐπειδὴ δὲ ἡ Πάφος ἔκειτο ἐπίσης ἐπὶ ὄρους, φαίνε-
νται, ὅτι τὸ Φοινικικὸν ὄνομα ἔχει 𐤕𐤕𐤍 ὃ περπροήλθεν ἐκ τῆς συν-
θέσεως τῶν 𐤕𐤕𐤍 𐤕𐤕𐤍, ὑψηλὸν εἶναι, καὶ ἐσήμαινε τὸ ὕψος τῆς ἀγιά-
τητος τοῦ τόπου, ἕνεκα τοῦ ἐπ' αὐτοῦ ἱεροῦ.

πόλεως· καὶ ἐν τῇ παραδόσει ταύτῃ εὐρίσκωμεν τό τε Ἑλληνικὸν καὶ Φοινικικὸν στοιχεῖον. Οὐδαμῶς ἐστὶν ἀπίθανον, ὅτε καὶ ἡ Πάφος ἐκτίσθη ὑπὸ τῶν πρώτων κατοίκων τῆς νήσου πολλὸν χρόνον πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῶν Φοινίκων καὶ τῶν ἐκ τῆς Εὐρώπαικῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου Ἑλλήνων. Πᾶσαν ἀμφιβολίαν περὶ τοῦτου αἴρουν αἱ ἐσχάτως γενόμεναι νέαι ἀνακαλύψεις. Τρεῖς ἐπιγραφαὶ πλησίον τῆς πόλεως ταύτης εὐρεθῆσαι εἰσι γραφῆς καὶ γλώσσης Κυπριακῆς (1). Προσέτι Κυπριακά τινα νομίσματα φαίνονται φέροντα τὸ ὄνομα τῆς ἡμετέρας πόλεως ἐν Κυπρ. χαρακτῆρσιν (2).

Πλὴν τῶν εἰρημένων τριῶν πόλεων νομίζουσι τινες κτίσεως Φοινικικῆς καὶ τὰς ἐπὶ τῶν βορειοτάτων μερῶν τῆς νήσου κειμένας Λάπαθον, Καρπασίαν καὶ Κερύνειαν. Ὁ Σκύλαξ ἐν περίπλ. (σ. 41) λέγει περὶ τῶν πόλεων τούτων ταῦτα. « Κατὰ δὲ Κιλικίαν ἐστὶ νῆσος Κύπρος, καὶ πόλεις ἐν αὐτῇ αἶδε· Σαλαμίς Ἑλληνὶς λιμένα ἔχουσα κλειστὸν χειμερινόν, Καρπάσεια, Κερήνεια, Λάπηθις Φοινίκων, Ἀμχθοῦς αὐτόχθονές εἰσιν ». Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ὁ Ἐφέσιος παρὰ Στεφάνῳ Βυζαντίῳ (λ. Λάπηθος) σημειοῖ· « Βήλου δ' αὖ Κιτιὸν τε καὶ ἡμερόεσσα Λάπηθος ». Αὐτὸς δὲ Στέφανος λέγει περὶ τῆς Καρπασίας « πόλις Κύπρου, ἣν Πυγμαλίων ἐκτίσεν, ὡς Ἑλλάνικος ἐν τοῖς Κυπριακοῖς ». Ἐνταῦθα βλέπομεν, ὅτι ὁ μὲν Σκύλαξ ῥητῶς ὀνομάζει Φοινικικὰς καὶ τὰς τρεῖς εἰρημένας πόλεις, ὁ δ' Ἀλέξανδρος ὁ Ἐφέσιος ἀποδίδωσι τὴν κτίσιν τῆς Λαπάθου τῷ Φοίνικι Βήλῳ, καὶ τέλος ὁ Ἑλλάνικος κτίστην τῆς Καρπασίας καλεῖ τὸν Τύριον Πυγμαλίωνα.

Οὐδεὶς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων συμφωνεῖ πρὸς τὰς παρ-

(1) Ὁρ. Numismatique et inscriptions Cypriotes par H. de Lyones pl. XI. Revue Archéologique 3e année X Octobre 1862 p. 245.

(2) H. De Lyones s. α. pl. III, p. 49.

τεθείσας μαρτυρίας. Ὁ Στράβων (14, σ. 682) ῥητῶς ἀναφέρει περὶ τῆς Λαπάθου· « ἐν τῷ μεταξὺ Λάπαθός ἐστι πόλις, ὑφορμον ἔχουσα καὶ νεώρια, *Λαζώνων κτίσμα καὶ Πραξάνδρου* ». Τῷ Στράβωνι συμφωνοῦσιν ὅ,τε Λυκόφρων (στ. 586) καὶ ὁ Τζέτζης. Τὸ ὄνομα Λάπιθος (οὕτω γράφ. Πτολεμαῖος) Ἑλληνικὸν ὄν, ἔφερε καὶ μία πόλις ἐν Θεσσαλίᾳ (1). Τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ταύτης ἀναγινώσκει ὁ Δοῦξ Λουτῆνης καὶ ἐπὶ δύο ἀρχαιοτάτων Κυπριακῶν νομισμάτων (2). Ἀγνοοῦμεν, πόθεν ἤρυστο ὁ Σκύλαξ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ· ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸς μόνος τῶν λοιπῶν συγγραφέων πλείονας Φοινικίας πόλεις ἀριθμεῖ ἐπὶ τῆς νήσου, καὶ ὅλας τὰς μεσογαίους ὀνομάζει ἄνευ τινὸς ἐξαιρέσεως βερβάροι· (3), δικαίως νομίζομεν τὸν συγγραφεὰ ὑποπτον, καὶ οὐκ ἀπολύτου πίστεως ἄξιον. Ὁ δὲ Ἑλλάνικος ὢν, ὡς γνωστόν, λογογράφος, καὶ τὸν μῦθον περὶ πολλοῦ ποιούμενος, ἠδύνατο κάλλιστα τὴν Καρπασίαν κτίσμα τοῦ Πυγμαλίωνος ὀνομάσαι. Τ' αὐτὸ δυνάμεθα εἰπεῖν καὶ περὶ τοῦ Ἐφραίου Ἀλεξάνδρου. Πλὴν ἀλλ' ὅμως καὶ ἄλλον τινὰ λόγον ἔχομεν πρὸς ἄρσιν τῆς ἀντιφάσεως τῶν δύο τούτων λογογράφων πρὸς τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς. Ἡ Ἑλληνοκυπριακὴ παράδοσις τὸν Κινύραν, Βῆλον, καὶ Πυγμαλίωνα, ὄντας Φοινικῆς καταγωγῆς, ἀνυψώσασα εἰς ἐγχωρίους ἥρωας καὶ ἡγεμόνας τῆς Κύπρου, ἠδύνατο κάλλιστα ἀναγορεῦσαι καὶ κτίστας Ἑλληνικῶν πόλεων, καθὼς ἡ αὐτὴ Ἕλλησιν ἥρωσιν ἀπονέμει τὴν κτίσιν Φοινικικῶν πόλεων· οὕτω τὸ

(1) Κατὰ τὸν Ἀμμερον ἡ ῥίζα τοῦ ὀνόματος Λάπαθός ἐστι Λεπίτις. Τὴν γνώμην ταύτην νομίζει ὁ Γεσένιος ἐν Monum. Phoen. p. 414 πιθανήν. Ὁ Μώυερσος παράγει τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ Συροχαλδαίου 𐤋𐤁 𐤋𐤁𐤕 Βέτ-Λάπεθ. Βέτ σημαίνει οἶκον· Λάπεθ garum, ῥάπος, γογγύλην· ὅθεν Βέτ-Λάπεθ=οἶκος, τόπος γογγυλῶν. Ὁ αὐτὸς τὸ ὄνομα Κερβενιζ παράγει ἐκ τοῦ Φοινικικοῦ 𐤊𐤏𐤕, 𐤊𐤏𐤕𐤕 Καρῖ, Καρίν=κέρατα.

(2) Numismatique et ins. Cyp. pl. I, n° 9. 41.

(3) « Εἰσι δὲ καὶ ἄλλαι πόλεις ἐν μεσογαίᾳ βέρβαροι ».

Κίτιον, πόλιν Φοινικικὴν, κατὰγει ἐκ τῆς Κιτίας θυγατὶς τοῦ Ἑλληνος βασιλέως Σαλαμίνου, καὶ τὸ Κούριον, πόλιν ἀναντιρρήτως Ἑλληνικὴν, ποιεῖ κτίσμα τοῦ Κινύρου (1).

Πόσον ἀπατῶνται οἱ φρονούντες, ὅτι καὶ αἱ πόλεις Γολγοὶ καὶ Ἰδαλίον ἦσαν κτίσμα Φοινίκων (2), ὁψόμεθα κατωτέρω.

Ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν Ἑλληνικωτάτην Σαλαμίνα, τὴν ἔδραν τοῦ Εὐαγόρου, τὴν καθ' ὅλας τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων ἀποικον τῆς Ἀττικῆς μεταβάλλουσί τινες εἰς ἰῶν (Ἀραβ. selam) Σαλάμα (=εἰρήνη, εἰρηνόπολις), καὶ ποιοῦσιν αὐτὴν Φοινικικῆς κτίσεως καὶ καταγωγῆς (3). Ἀλλὰ ποῖα μνημεῖα, ποῖαι παραδόσεις μαρτυροῦσιν, ὅτι οἱ Χαναναῖοι οὐ μόνον ἐπὶ τῆς Κύπρου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἐγγύς τῇ Ἀττικῇ κεκμένης νήσου Σαλαμῖνος ἀνήγειραν πόλεις καὶ μετέδωκαν Σημιτικὰ ὀνόματα;

Ἀλλ' ἐπαναλαμβάνομεν καὶ αὖθις, ὅτι οἱ Φοίνικες μόναν

(1) Πρὸλ. Engel, Kypros, 1, S. 78. 84. 174.

(2) Ὁ Μώμερσος παράγει τὸ ὄνομα Γολγὸς ἐκ τοῦ Φοινικικοῦ גלגל Γιλגל. Στέφανος ὁμοῦς ὁ Βυζάντιος λέγει· «Γολγοί, πόλις Κύπρου ἀπὸ Γόλγου τοῦ ἀγησαμένου τῆς Σικυωνίων ἀποικίας».

Ὁ δὲ Οὐγγερος (Die Insel Cypern S. 537) τῇ γνώμῃ τοῦ Βοχάρτου ἀκολουθῶν, ὃς παράγει τὸ Ἰδαλίον ἐκ τοῦ ידא יאד καὶ ידא יאד ἔτσι locus deae s. locus Veneri sacer, ὑποτίθησι καὶ τῆς πόλεως ταύτης τὴν καταγωγὴν Φοινικικὴν. Πολλὰ ἀγαλμάτια ἐν τῇ θέσει τοῦ ἀρχαίου Ἰδαλίου ἀνακαλυφθέντα νομίζει καὶ ὁ Ῥόσσης (Reisen nach Kos . . . Cypern S. 104) τέχνης Φοινικικῆς. Ἀλλ' ἤδη ἐστὶν ἀποδεδειγμένον, ὅτι μεταξὺ τῶν ἔργων τῆς πλαστικῆς τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν οὐδεμία, ἢ ἐλαχίστη ὑπάρχει διαφορὰ (π. χ. τῶν ἐν Ἀσσυρίᾳ καὶ Λυκίᾳ συγκριθέντων πρὸς τὰ ἀρχαιότερα τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἑτρούσκων) ὅθεν δύσκολον τὸ ὀρίσαι τὴν καταγωγὴν αὐτῶν. Πρὸλ. καὶ Gerhard, über die Kunst der Phöniz. Taf. IV, Fig. 5. 6. καὶ Taf. VI. αὐτόθ. S. 5. 20. 39.

(3) Ὁρ. Movers, die Phön. 2, 2 S. 239. Niebuhr, Vortr. u. alt. Gesch. 1, S. 97. Duncker, Gesch. d. Alterth. 3, S. 498.

τὴν πόλιν Κίτιον ἔκτισαν ἐπὶ τῆς Κύπρου, καὶ ἔσχον ἐπιβροήν τινα ἐπὶ τῆς ἀπέναντι τῆς Φοινίκης κειμένης μεσημβρινῆς παραλίας τῆς νήσου. Καὶ ἐνταῦθα ὅμως, ὡς καὶ ἐφ' ὅλης τῆς νήσου, ἡ κυρία βάσις τῶν κατοίκων, οἱ αὐτόχθονες, ἦσαν τῆς αὐτῆς καταγωγῆς καὶ φυλῆς καὶ οἱ ἐν Μικρασίᾳ Πελαγοί, Δέλεγες, Κᾶρες, Δάρδανοι, Τρῶες, Μυσοί, Λύκιοι, Ἴωνες κλπ. (1). Ὅλοι οἱ λαοὶ οὗτοι ὠμίλουν διαλέκτους ὀλίγον διαφερούσας ἀλλήλων (2), καὶ ἀναγομένας τῷ Ἀριανῷ γλωσσικῷ κλάδῳ. Τὰ νομίσματα τῆς Σαλαμίνος, Ἀμαθοῦντος, Ταμασσοῦ, Πάφου καὶ Αζαπάρχου, ἡ πολυθρόνητος χαλκίνη πλάξ τοῦ Ἰδαλίου, αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς Ἀθιένου, τῆς Πάφου, Παλαιπάφου καὶ τῶν Σόλων τρανώς μαρτυροῦσιν, ὅτι ἡ αὐτὴ φυλὴ, ὁμιλοῦσα μίαν γλῶσσαν ἰδίαν ἑαυτῇ, κατεῖχε, πλὴν τοῦ Κιτίου, ὅλα τὰ μεσημβρινὰ καὶ ἀνατολικά μέρη τῆς Κύπρου, καὶ ἐξτείνετο πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ μέχρι τῶν Σόλων. Τῇ ἐπιστήμῃ ἀπόκειται, ἵνα διὰ νέων ἐρευνῶν καὶ ἀνακλύψεων ἀνέυρῃ τὰ μέσα, δι' ὧν δυνηθήσεται ἀσφαλῶς ἐξηγήσαι τὰ Κυπριακὰ ταῦτα μνημεῖα, καὶ οὕτως ἐξενεγκεῖν βεβαίαν τινα γνώμην περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν πρώτων Κυπρίων. Ἡμεῖς ὅμως, καὶ ἄνευ τῆς ἀσφαλοῦς ἐξηγήσεως τῶν πολυτιμοτάτων τούτων μνημείων, ἐπέισθημεν ἐκ τῶν ἐνόντων, ὅτι ἡ παναρχαία ἐκείνη Κυπριακὴ φυλὴ ὠρμήθη ἐκ τῶν δυτικῶν παραλιῶν τῆς Μ. Ἀσίας, καὶ ἐκόμισε μεθ' ἑαυτῆς ἐκ τῆς παλαιᾶς εἰς τὴν νέαν

(1) Οἱ Φρύγες, Τεῦκροι καὶ Μυσοὶ κατέφκουν τὰ ΒΔ. μεταξὺ Ἑρμού καὶ Προποντιδός· οἱ Δέλεγες καὶ Κᾶρες πρὸς Μ. τοῦ Μαϊάνδρου· οἱ Λυδοὶ ἢ Μαίονες μεταξὺ ἀμφοτέρων· οἱ Πελαγοὶ κατεῖχον τὴν κοιλάδα τοῦ Ἑρμού καὶ Καύστρου (Στρ. 13. σ. 621). Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἄλφους κατέφκουν τὰ Σημιτικὰ φύλα Συροάραβες, Ἀσσύριοι, Σύριοι, Καππαδόκες, Κιλικες, Παμφύλιοι καὶ Σόλυμοι· πρὸλ. Grote, Hist. d. l. Grèce 4, p. 277.

(2) Πρὸλ. Ἑρμ. 1, 72. Heeren, Ideen 1, 142—5. Schömann, Gr. Alterth. 1. S. 2 x. ε.

αὐτῆς πατρίδα καὶ τὴν ἐθνικὴν αὐτῆς περιουσίαν, τὴν γλῶσσαν, τὰς παραδόσεις, καὶ τὴν θρησκείαν. Πλείστα ἀρχαιοτάτα ὀνόματα πόλεων, ποταμῶν, ἑρέων, ἀρωτηρίων κλπ. εὐρίσκομεν κοινὰ ἐν τε Κύπρῳ καὶ ἐν ταῖς εἰρημέναις τῆς Μ. Ἀσίας χώραις· ἡ ἀρχαιοτάτη Ἑλληνοκυπριακὴ παράδοσις συνδέεται στενότερα πρὸς τὴν τῆς Δ. Μικρασίας· ὅλαι σχεδὸν αἱ Πελασγικαὶ καὶ Ἰωνικαὶ θεότητες τῆς χώρας ταύτης, Ζεὺς, Ἥρα, Δημήτηρ, Διόνυσος, Ἀπόλλων, Ἀρτεμις, Ἀθηνᾶ κλπ. ἀπαντῶσιν εὐθὺς ἐν ἀρχῇ καὶ ἐν Κύπρῳ· ἀλλὰ καὶ αὐτῆς τῆς Κύπριδος Ἀφροδίτης ἡ λατρεία πόσον διαφέρει τῆς τῆς Κυβέλης, τῆς κυριωτάτης θεότητος τῆς Φρυγίας; ἰδίως πόθεν ἄλλοθεν κατὰγεται ἡ ἐν Κύπρῳ Ὀργιαστικὴ λατρεία; Ἀλλ' ἔλθωμεν ἐπὶ τὰ καθ' ἕκαστα, ὅπως ἰδρῶσμεν τὴν θεωρίαν ἡμῶν ἐπὶ βάσεων ἀσφαλῶντων.

Εἰδομεν ἀνωτέρω, ὅτι οἱ Φοίνικες καὶ οἱ Ἑβραῖοι τοὺς Κυπρίους ἐκάλουν Κιτιεῖς, ἢ Κιτταῖμ, τὴν δὲ χώραν αὐτῶν χώραν Κιτιέων ἢ Κιτταῖμ· τὸ δὲ πρῶτον τῆς Ἑλληνιστῶν γνωστὸν γενόμενον ἱστορικὸν ὄνομα τῆς νήσου ἦν τὸ, Κύπρος, ὃ περ ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδου διετηρήθη μέχρις ἡμῶν. Ὁ περὶ τὰς γλωσσολογικὰς ἐρεῦνας δεινότατος Hitzig, καθηγητῆς τῆς Θεολογίας ἐν Εἰδελβέργῃ, φρονεῖ, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτό ἐστι γνησιώτατον Ἑλληνικόν, καὶ ὅτι οἱ Ἑβραῖοι μὴ δυνάμενοι μετενεγκεῖν αὐτὸ ἀκέραιον εἰς τὴν ἰδίαν γλῶσσαν, ἐχρήσαντο τῇ ὁμοίῳ Ἑβραϊκῇ λέξει קופר Κόφερ πρὸς δήλωσιν καὶ τῆς νήσου Κύπρου (1). Ἀλλως ὅμως δοξάζουσιν οἱ πλείστοι τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένων σοφῶν· καθὼς ἡ Ῥόδος ἐκ τοῦ Ῥόδου, καὶ τὰ Σοῦσα ἐκ τοῦ Σουσάν (εἶδος κρίνου), τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ Κύπρος ἐκλήθη οὕτως ἐκ τινος ἐπ' αὐτῆς φυομένου φυτοῦ, Ἑβρ. καλουμένου קופר ἢ קופר (Κόφερ ἢ Γόφερ), οὗ τινος τὰ ἄνθη ἦσαν χρήσιμα εἰς κατασκευὴν διαφόρων μύ-

(1) Hitzig, Urgesch. d. Philister. §. 48.

ρων (1)· μέχρις νῦν πολλοὶ ἐπίστευον, ὅτι τὸ φυτὸν τοῦτο ἦν τὸ αὐτὸ καὶ τὸ βαφικὸν τῶν Ἀράβων *henna* χεννά; ὅπερ προήρχετο ἐξ Ἀραβίας· πολὺ πιθανώτερον ὅμως νομίζομεν, ὅτι οὕτως ἐκαλεῖτο ὁ μέχρι καὶ σήμερον ἐπὶ τῆς νήσου φυόμενος ἐγχώριος θάμνος Λήθος, ἐξ οὗ συνήγετο τὸ λήθανον ἢ λάδα-
νον (2).

Πλὴν τῶν δύο τούτων ἱστορικῶν ἀνομάτων ἔφερον ἡ Κύπρος τὸ πάλαι καὶ ἄλλα πλεῖστα, ἐξ ὧν τριῶν μόνον κρίνομεν ἀναγκαῖον μνημονεῦσαι ἐνταῦθα διὰ τὸν ἡμέτερον σκοπὸν, τῶν Μαιονίς ἢ Μητιονίς, Μακαρία καὶ Σφήκεια. Μαιονίς ἢ Μητιονίς ἐκαλεῖτο, ὡς γνωστὸν, μέρος τῆς Λυδίας, οὗ τινος οἱ κάτοικοι ὠνομάζοντο Μαίονες ἢ Μητιονες. Μίονας δὲ ἢ Μείονας καλεῖ ὁ Ἡσύχιος καὶ τοὺς Κυπρίους. Τὸ ὄνομα Μακαρία, δι' οὗ ὠνομάζετο ἡ Κύπρος μετὰ πολλῶν ἄλλων νήσων (3), ἔφερε καὶ μία πόλις ἐν Ἀρκαδίᾳ· ἐπειδὴ δὲ Ἀρκάδας εὐρίσκομεν ἐν Βιθυνίᾳ, Φρυγίᾳ, Κρήτῃ καὶ Κύπρῳ, ὁ ἄλλον ἐντεῦθεν, ὅτι ἐκ τῶν ἀνατολικῶν νήσων καὶ ἐκ τῶν τῆς Μ. θαλάσσης ἄποικοι μετέβησαν ἐπὶ τῆς ὀρεινῆς χώρας τῆς Πελοποννήσου (4)· ὥστε τό τε ἐν Ἀρκαδίᾳ καὶ ἐν Κύπρῳ ὄνομα, Μακαρία, κατήγετο κυρίως ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας. Κατὰ δὲ τὸν Plehn Μάχαρ ὁ υἱὸς τοῦ Κρινάκου ἦν ἀρχηγὸς μιᾶς ὅλης φυλῆς, τῆς τῶν Μαχάρων (5).

(1) Πρὸλ. Rosenmüller, Biblische Archäologie B. 7. p. 253. Redslob, die alttestamentischen Namen S. 15. Engel, Kypros, 1, S. 12. Τούτοις συμφωνοῦσιν ὅ,τε Στέφανος ὁ Βυζάντιος « Κύπρος... ἀπὸ τοῦ φουμένου ἄνθους κύπρου », καὶ Εὐστάθιος (εἰς Δ. Περ.) « ἡ ἀπὸ ἄνθους ἐκεῖ πολλοῦ φουμένου κύπρου ».

(2) Πρὸλ. Unger u. Kotschy, die Insel Cypren. S. 395 x. i.

(3) Ὁρ. ἀνωτέρ. σελ. 18.

(4) Πρὸλ. Curtius, Gr. Gesch. 4 S. 144.

(5) Ὑμ. εἰς Ἀπόλλ. στ. 37. Μυρσιλ. παρὰ Κλήμ. Ἀλεξ. προτρεπτ. σ. 49. Διοδώρ. 5, 57, 82. Διον. Ἀλικ. Ἀ. ᾿Ρ. 1, 18. Στεφ. Β. λ. Μιτυλίνη. Plehn, Lesbiaca, c. 2. p. 25—37. Raoul Rochette, Histoire des colonies Greques tom. 1, c. 5. 182.

Ὁ Φιλοστέφανος ἐν τῷ περὶ Κύπρου αὐτοῦ συγγράμματι ἀναφέρει (1), ὅτι ἡ Κύπρος ἐκαλεῖτο κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους Σφήκεια. Ἴσως οἱ σφήκες εἶχον ἐν Κύπρῳ τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἣν καὶ αἱ μέλισσαι ἐν Ἐφέσῳ καὶ ἐν Κρήτῃ ἐν τῇ Ὀργιαστικῇ λατρείᾳ τοῦ Διὸς· Ἴσως ἐντεῦθεν ἡ νῆσος ἐκλήθη Σφήκεια καὶ οἱ κάτοικοι Σφήκες. Οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία ὑπάρχει, ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ Στεφάνου Βυζαντίου μνημονευόμενον ἔθνος τῶν Ἀσφάκων ἐπὶ τῆς Κύπρου (2) ἦν τὸ αὐτὸ καὶ αἱ Σφήκες, καὶ τὸ α ἐστὶν εὐφωνητικὸν ἢ ἄρθρον (3).

Ἐπ' αὐτῆς τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Κύπρου, ἐν ἣ ἦσαν Φοίνικες, εὐρίσκομεν ἓν μέρος ἀφιερωμένον τῷ Ὑλάτῃ Ἀπόλλωνι καὶ καλούμενον « Ὑλάτου γῆ » (Λυκοφρ. στ. 448), « Ὑλατάου θεοῦ ἔδος Ἀπόλλωνος » (Διονυσ. Βασσαρ. παρὰ Στεφ. Β. λ. Ἐρύσθεια), « Ὑλατάου πέδου » (Νονν. Διονυσ. 13, 444), καὶ τὰς πόλεις Ὑλην, Ἀμαμασσόν, Τέμβρον, Ἐρύσθειαν, Κούριον, Ἐρυθράν, τὰ ἀκρωτήρια Πηδάλιον, Κουριάδα, τοὺς ποταμοὺς Λύκον, Τέτιον κλπ. Πάντα ταῦτα τὰ ὀνόματα, ὄντα βεβαίως ἀρχαιότατα, οὐδὲν ἔχονος Φοινικικὸν φέρουσιν, ἀλλ' εἰσὶ γνήσια Ἑλληνικά, Ἴσως Πελασγικά, Καρικά, Ἴωνικά. Πόλις ὁμώνυμος τῇ Κυπριακῇ Ὑλῇ εὗρητο ἐν Βοιωτίᾳ καὶ Καρίᾳ, ἐνθα ἐπίσης ἐλατρεύετο ὁ Ἀπόλλων (4). Τὴν κατὰ-ληξιν τοῦ ὀνόματος Ἀμασσός, οὗσαν Πελασγοελληνικὴν, εὐρίσκομεν ἐν τῇ Ἀσσω, πόλει τῆς Τρωάδος, Ἀλικαρνασσῶ, Ἰασσῶ, Μυλάσσοις, Πηδάσοις, πόλεσι τῆς Καρίας κλπ· ἡ δὲ ῥιζικὴ συλλαβὴ τῆς Κυπρ. πόλεως Τέμβρου ἀπαντᾷ ἐν τοῖς Θύμβρη πολ. τῆς Τρωάδος, Θυμβρία κώμ. τῆς Καρίας, Θύμ-

(1) Τζέτζης εἰς Λυκοφρ. 447. πρβλ. καὶ Στεφ. Β. λ. Κύπρος καὶ Σφήκεια.

(2) Στεφ. Β. « Ἀσφαξ ἔθνος ἀποικίσαν τὴν Κύπρον ».

(3) Πρβλ. Engel, Kypros 1, S. 23.

(4) Ἀθην. 15, 13. Ἠροδ. 8, 135. 1, 171. 172.

βριον πολ. τῆς Φρυγίας, Ἴμβρος, Ἴμβρασος κλπ. Τὸ δὲ Κοῦριον καὶ ἡ Κουριάς εἰσι βέβαια τῆς αὐτῆς ἀρχῆς καὶ οἱ Κουρήτες, Κορύβαντες, ἡ Ἰδαίοι Δάκτυλοι, γνωστότατοι ἐν τῇ Ἑλληνικῇ μυθολογίᾳ. Ὁμώνυμον τῇ ἐν Μικρασίᾳ ἐπισημοτάτῃ πόλει, Ἐρυθραί, ἔχομεν καὶ ἐν Κύπρῳ (1). Πηδάλιον δὲ ἀκρωτήριον εἶχε καὶ ἡ Καρία· τὸ ὄνομα τοῦ Τετίου ποταμοῦ ἴσως ἦν τῆς αὐτῆς ἀρχῆς καὶ τὸ τοῦ γίγαντος Τιτυοῦ, ὃν ἀπέχτεινεν ὁ Ἀπόλλων. Ἄλλα ὀνόματα καὶ ἐπ' ἄλλων τῆς νήσου μερῶν ἀπαντῶντα, ὅντα δὲ κοινὰ καὶ ἐν Μικρασίᾳ, εἰσὶ Κλάρος, ποταμὸς Ἰωνίας, παρὰ τῇ Κολοφῶνι, ἔνθα ὑπῆρχε μαντεῖον τοῦ Ἀπόλλωνος ἀρχαιότατον, καὶ Κλάριος, ποταμὸς ἐν Κύπρῳ· Κνίδος, πόλις Καρίας σύναμα καὶ Κύπρου· Κρήσιον π. Κύπρου, καὶ Κρήσσα λιμὴν τῆς ἐγγὺς τῇ Τρωάδι Θρακικῆς χερσονήσου· τὰ ἐπισημότερα ὄρη τῆς Κύπρου ἐκαλοῦντο Ὀλυμπος καὶ Ἀῶς. Καὶ ἄλλα πλεῖστα τοπικὰ ὀνόματα δυνάμενοι διὰ τὸν ἡμέτερον σκοπὸν καταλέξει ἐνταῦθα, παραλείπομεν αὐτὰ διὰ τὴν συντομίαν. Τὰ παρατεθέντα ἰκανά εἰσιν, ἵνα πείσωσι τοὺς πάντας, ὅτι καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Κύπρου, ἐν ᾗ ἔκπαλαι Φοίνικες ἀποικοῦντο ὑπῆρχον, οἱ αὐτόχθονες ἦσαν τῆς αὐτῆς καταγωγῆς καὶ τὰ ἐν Μικρασίᾳ Πελασγολεγεγικά φύλα, ἅτινα κατέκουν τὰς ἀπὸ Λυκίας μέχρι Τρωάδος παραλίας, ἐν αἷς αἱ πλεῖσται τῶν πόλεων καὶ τὰ ἱερὰ τοῦ Ἀπόλλωνος ὑπῆρχον ἤδη πολὺ πρὸ τῆς ἐκ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἐλεύσεως τῶν Ἰωνικῶν, Αἰολικῶν καὶ Δωρικῶν ἀποικιῶν (2). ὅθεν δυσκόλως δύναται τις

(1) Τὴν Κυπριακὴν ταύτην πόλιν Στέφανος ὁ Βυζάντιος (λ. Ἐρυθρά) καὶ ὁ Εὐστάθιος (εἰς Ἰλιάδ. 2) συγχέουσι πρὸς τὴν Πάφον. Ὁ Νόννος (Διονυσ. βιβλ. 43) ὁμοῦς διακρίνει αὐτὴν ἐκείνης ἀκριβέστατα καλῶν πολίχνην. « Καὶ Τάμασον, καὶ Τέμβρον ἐρυθραίων τε πολίχνην ».

(2) Πρὸλ. Raoul Rochette, Histoire des Col. Gr. 1, 4, 10. Niebuhr, Kleine histor. Schiften S. 374. Welcker, Epischer Kycelus. S. 295. Grote Histoire de la Grèce 4, p. 238 κ. ε.

ἀποδοῦναι τὴν ἀρχὴν τῶν εἰρημένων τοπικῶν ὀνομάτων μετὰ τῆς λατρείας τοῦ Ὑλάτου Ἀπόλλωνος ταῖς ἐκ τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὰ Τρωϊκὰ ἐλθούσαις Ἑλληνικαῖς ἀποικίαις. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα τοῦτο διασαφηνισθῆσεται κάλλιον καὶ ἀκριβέστερον διὰ τῶν εὐθὺς κατωτέρω περὶ θρησκείας λεχθησομένων.

Β'. ΘΡΗΣΚΕΙΑ.

Ἀναφαίρετος ἐθνικὴ ἰδιοκτησία ἐκάστου λαοῦ ἐστὶν ἡ θρησκεία αὐτοῦ. Ἐν αὐτῇ καὶ μόνῃ ἀνακαλύπτομεν τὴν βαθμίδα πρὸς ἀναπτύξεως, εἰς ἣν ὁ ἔθνος ἀνῆλθεν. Οἱ θεοὶ εἰσὶν ἡ ἀρχαιοτάτη καὶ πιστοτάτη εἰκὼν αὐτῶν τῶν λαῶν· ἐν τῇ ἱστορίᾳ μάλιστα τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν ἡ ἀρχὴ καὶ σύστασις ἐκάστης λατρείας καὶ θεότητός ἐστιν ἱστορικὴ ἐποχὴ· ἐν τῇ ἀρχαιότητι καθὼς οἱ λαοί, οὕτω καὶ οἱ θεοὶ διεκρίνοντο εἰς Πέρσας, Ἕλληνας, Ῥωμαίους, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Πλὴν ἀλλ' ὁμως, καὶ τοι τούτων οὕτως ἐχόντων, ἐν τῷ συστήματι τῶν θεοτήτων καὶ ἡρωϊκῶν παραδόσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους δύο στοιχεῖα ἀνευρίσκομεν, τὸ οἰκεῖον, τὸ ἐθνικόν, καὶ τὸ ἀλλότριον, τὸ ξένον· τὸ ξένον ὁμως τοῦτο ἐγκτεται μᾶλλον ἢ τισὶ ψιλοῖς ὀνόμασιν, ἢ τισιν ἀσημάντοις περιστάσεσιν. Τί τὸ ἀλλότριον π. χ. ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς θεότησιν Ἀπόλλωνι καὶ Ἀφροδίτῃ, ἢ Ἀπλῶς ἢ Ἐλευσις; τί τὸ ξένον ἐν τοῖς ἥρωσι Κάδμῳ, Κρόπῃ καὶ Δαναῷ, ἢ ἢ Ἐλευσις; Τὸ ἐν τῇ Ἑλληνικῇ μυθολογίᾳ καὶ παραδόσει παράδοξον τοῦτο φαινόμενον εὐκόλως ἐξηγοῦμεν παραδεχόμενοι, ὅτι οἱ Ἴωνες κατοικοῦντες ἔκπαλαι ἐν Μ. Ἀσίᾳ, καὶ διὰ τῆς ἐμπορίας καὶ ναυτιλίας ὄντες εἰς ἅμεις συνεπιμιξίαν πρὸς ὅλους τοὺς τότε ἀνεπτυγμένους λαοὺς τῆς ἀνατολῆς, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ συνεπιμιγνόμενοι αὐτοῖς, οἷον ἐν Κρίᾳ, Κρήτῃ καὶ Κύπρῳ τοῖς Φοίνιξιν, ἐν Λυκίᾳ τοῖς Σημίταις Σολύμοις, ἐπὶ τοῦ Νειλφού Δέλτα τοῖς Φοίνιξι καὶ Αἰγυπτίοις, πολλὰ βέβαια παρέλαβον ἐκ τοῦ ἀνατολικοῦ πολιτι-

σμοῦ, καὶ ταῦτα, διαπλάσαντες ὅλως κατὰ τὸ ἴδιον ἐθνικὸν πνεῦμα, φέροντες διέδωκαν παρὰ τοῖς ἐν τῇ δυτικῇ Ἑλλάδι ὁμογενέσιν αὐτοῖς. Τὸ αὐτὸ φαινόμενον τὸ διῆκον δι' ὅλης καθόλου τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας καὶ παραδόσεως ἀνακαλύπτομεν καὶ ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ Ἑλληνοκυπριακῇ μυθολογίᾳ καὶ παραδόσει. Ἐπειδὴ οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Κύπρου ἦλθον ἐκ τῆς Μικρασιατικῆς, τῆς ἀνατολικῆς Ἑλλάδος, ἡ νῆσος αὕτη συνδέεται διὰ τῆς θρησκείας καὶ παραδόσεως στενότερα πρὸς τὴν χώραν ἐκείνην· ἐπειδὴ ὅμως μετὰ τὰ Τρωϊκὰ νέαι πολλαὶ ἀποικίαι ἐστάλησαν καὶ ἐκ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος, ἔχομεν καὶ ἕτερον σύνδεσμον· τέλος ἕνεκα τῶν Φοινίκων προστίθεται καὶ τὸ Φοινικικὸν στοιχεῖον, ἀλλὰ λίαν ἀσθενὲς καὶ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν πνεῦμα μεταπεπλασμένον. Μία ἀκριβὴς ἀλλὰ συντομωτάτη ἔρευνα τῶν Κυπριακῶν θεοτήτων ἔσται ἰκανή, ὅπως διευκρινήσῃ τὴν ἡμετέραν θεωρίαν πληρέστερα.

Α'. ΠΟΣΕΙΔΩΝ—ΤΕΛΧΙΝΕΣ.

Ὁ Ποσειδῶν, καθὰ καὶ αὐτὸς ὁ τύπος τοῦ ὀνόματος *Ποσειδάων* μαρτυρεῖ, ἦν Ἰωνικὴ θεότης, καὶ δὴ ἡ λατρεία αὐτοῦ ἦν ἐγγχωρία παρὰ τῇ Μικρασιατικῇ Ἑλληνικῇ φυλῇ, καὶ συνῆπτε στενῶς τοὺς ἀπ' ἀλλήλων λίαν διεστῶτας ἐν τε τῇ κοινῇ πατρίδι καὶ ἐν ταῖς μετὰ ταῦτα ἀποικίαις κλάδους αὐτῆς, τοὺς εἴτε Κᾶρας, εἴτε Λέλεγας, εἴτε Ἴωνας καλουμένους. Ἡ θεότης αὕτη ἀνήκει τῇ πρώτῃ, τῇ βαρβάρῳ περιόδῳ τῶν ναυτικῶν τούτων φύλων· ὅθεν ἡ λατρεία αὐτῆς περιεῖχε πολλὰ βάρβαρα ἔθιμα, οἷον ἀντρολατρίας, ἀνθρωποθυσίας κλπ. Τοῦ ἀρχαιοτάτου τούτου θαλασσίου θεοῦ τῶν ναυτικῶν Ἑλληνικῶν λαῶν ἐλάχιστα διετηρήθησαν ἱχνη ἐν Κύπρῳ, διότι ἡ Ἀφροδίτη ἀντικατέστησεν αὐτὸν ὡς « πελαγία, ποντία, εὐπλοία » καὶ θεὸς τῆς ναυτιλίας· εὐρίσκομεν ὅμως ἐνταῦθα τοὺς ἐταίρους τοῦ Ποσειδῶνος, τοὺς Ἡφαιστεῖους καὶ ὑποβρυχίους δαίμονας, τοὺς Τελχῖνας, οἵτινες κατὰ τὴν παράδοσιν ἦσαν οἱ πρῶτοι

κάτοικοι τῆς Ῥόδου (1). Κατὰ τὸν Διόδωρον (5, 55) οἱ Τελχίνες ἦσαν υἱοὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἀνέθρεψαν μετὰ τῆς Καφείρας, θυγατρὸς τοῦ Ὠκεανοῦ, τὸν ὑπὸ τῆς Ῥέας παραδοθέντα αὐτοῖς Ποσειδῶνα· ἐφημίζοντο ὡς ἐφευρεταὶ διαφόρων τεχνῶν, καὶ δὴ καὶ τῆς μεταλλουργίας (2)· αὐτοὶ κατεσκεύασαν τὴν ἄρπην τοῦ Κρόνου καὶ τὴν τρίαιναν τοῦ Ποσειδῶνος· προσέτι διάφορα ἀρχαῖα ἀγάλματα θεῶν ἐνομίζοντο ἔργα αὐτῶν (3). Τοὺς Τελχίνας εὕρισκόμεν οὐ μόνον ἐν Ῥόδῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν Κρήτῃ καὶ Σικυῶνι, αἵτινες ἐπίσης, ὡς ἡ Ῥόδος, ἔφερον τὸ ὄνομα Τελχινία (4), ἐν Λυκίᾳ (5) καὶ τέλος ἐν Κύπρῳ (6). Λίαν ἀξιοσημείωτός ἐστιν ἡ μαρτυρία τοῦ Παυσανίου (9, 19, 4), καθ' ἣν πράγματι ὑπῆρξάν ποτε κάτοικοι Τελχίνες ἐπὶ τῆς Κύπρου· « Καὶ Ἀθηναῖς, λέγει, ἐν Τευμηνσῷ Τελχινίας ἐστὶν ἱερὸν, ἄγαλμα οὐκ ἔχον· εἰς δὲ τὴν ἐπίκλησιν αὐτῆς ἐστὶν εἰκάζειν ὡς τῶν ἐν Κύπρῳ ποτὲ οἰκησάντων Τελχίνων ἀφικομένη μοῖρα ἐς Βοιωτοὺς ἱερὸν ἰδρύσατο Ἀθηναῖς Τελχινίας ». Ἴσως ἡ παράδοσις αὕτη προῆλθεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ περὶ Τελχίνων μύθου, ὅτι πρῶτοι οὗτοι εἰργάσαντο σίδηρον καὶ χαλκόν· τὰ δὲ μέταλλα ταῦτα ἐξ ἀμνημονεύτων ἤδη χρόνων ἐξωρύσσοντο ἐν Κύπρῳ, καὶ ἦσαν περίφημα καθ' ὅλον τὸν ἀρχαῖον κόσμον. Ὅπως ποτ' ἂν ἦ, καὶ ἡ παράδοσις αὕτη συνδέει τὴν Κύπρον πρὸς τὰς χώρας ἐκεῖνας, ἐν αἷς εὐθύς ἐξ ἀρχῆς Ἴωνες

(1) Lobeck, Aglaoph. 1181—1202. πρὸς. A. Kuhn, Zeitschrift für Vgl. Spr. 1, 187. 193 κ. εἰ.

(2) Στρβ. 14, 654.

(3) Στρβ. ἐν. αἰ.

(4) Στρβ. 10, σ. 472. Lobeck, Agl. 1195.

(5) Κατὰ τὴν παράδοσιν εἰς τῶν Τελχίνων, Λύκος καλούμενος, ἔκτισε τὸν παρὰ τῇ Ξάνθῳ ἀρχαιότατον ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος. Πρὸς. Preller, Griech. Mythologie 1, S. 195 καὶ 175 (2^e Aufl.)

(6) Στρβ. 14, 654. Νικολ. Δαμασκην. ἐν Fragm. Hist. Gr. 3: Διοδωρ. 5, 55. Lobeck, Agl. 1189.

κατώκουν. Σημειωτέον προσέτι, ὅτι ἐπὶ τῆς Ῥόδου, τῆς κυρίας πατρίδος τῶν Τελχίνων, ὑπῆρχον ἤδη Δωριεῖς πρὸ τῶν Τρωϊκῶν, καὶ πρὸ τῶν Δωρικῶν ἀποικιῶν· διότι ἡ μὲν Κῶς καὶ Ῥόδος μνημονεύονται ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν νηῶν, οἱ δὲ δύο ἀδελφοὶ Ἀντιφος καὶ Φεῖδιππος, Κῶοι, καὶ ὁ Τλεπόλεμος, Ῥόδιος, εἰσὶν οἱ μόνοι Ἡρακλεῖδαι οἱ ἐν τῇ Ἰλιάδι ἀναφερόμενοι (1)

Β'. ΑΠΟΛΛΩΝ.

Ποσειδῶν, ὁ θεὸς τῆς θαλάσσης καὶ τῆς ναυτιλίας, οὔτινος ἡ λατρεία ἦν κοινὴ πρὸ πάσης ἄλλης ἅπασι τοῖς ναυτικοῖς Ἑλληνικοῖς λαοῖς, ὥφειλε μετὰ ταῦτα πολλαχοῦ ὑποχωρῆσαι ἄλλαις θεότησιν ἀνωτέρας ἀναπτύξεως καὶ προόδου, μάλιστα δὲ τῷ Ἀπόλλωνι. Ἡ ἐμφάνισις τοῦ Ἀπόλλωνός ἐστιν ἡ μεγίστη καὶ σπουδαιότατη ἐποχὴ ἐν τῷ θρησκευτικῷ βίῳ τῶν Ἑλλήνων· ἅμα αἱ ὁδοὶ προελαιάνθησαν, αἱ πόλεις κατὰ κώμας ὥκισθησαν καὶ τείχεσι περιεβλήθησαν, ὁ ἀστυκὸς βίος καθ' ὅλου διεμορφώθη ἐπὶ τὸ βέλτιον, τότε παρέστη καὶ ἡ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος, ὡς ἐθνικὸς σύνδεσμος σύμπαντος τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἡ λατρεία αὕτη ἔχει τὰς διαφορὰς αὐτῆς ἐποχὰς καὶ βαθμίδας· ὡς μὲν Ὑλάτης ὁ Ἀπόλλων λατρεύεται βαρβαρικῷ τῷ τρόπῳ, ἐν τοῖς δρυμέσιν, ἐν Κύπρῳ καὶ ἐν Μαγνησίᾳ τῆς Μ. Ἀσίας· ὡς δὲ Δελφίνιος, ἐστὶ θεὸς τῆς ναυτιλίας, καὶ συγγενεὺς πρὸς τὸν θαλάσσιον Ποσειδῶνα· τέλος ὡς Πύθιος ἔχει τὴν ἔδραν αὐτοῦ ἐν Δελφοῖς, καὶ ἐστὶ κυβερνήτης τῶν πόλεων, θεὸς τοῦ φωτὸς καὶ τῆς δικαιοσύνης, τὸ πνευματικὸν συνεκτικὸν κέντρον ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου. Ἡ ἱστορία τῶν θεῶν ἐστὶν ἡ προϊστορία, οὕτως εἰπεῖν, ἐκάστου λαοῦ· ὅθεν, ἵνα ὀρίσῃ τις τὴν καταγωγὴν ἐνὸς ἔθνους, ἀνάγκη, ὅπως ἀναδράμῃ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς συστάσεως τῆς λατρείας τῶν θεῶν αὐτοῦ.

(1) Πρὸλ. Grote, Hist. de la Gr. 3, p. 271—2.

Ἀρχαῖαι μαρτυρίαι καὶ νεώτεραι ἔρουναι καὶ ἀνακαλύψεις διαβεβαιούσιν, ὅτι οἱ πρῶτοι καὶ ἀρχαιότατοι βωμοὶ τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνηγέρθησαν ἐπὶ τῶν δυτικῶν παραλιῶν τῆς Μ. Ἀσίας. Ἴσως ἀρχαιότατον πάντων τῶν τοῦ Ἀπόλλωνος ἱερῶν ἦν τὸ ἐν Λυκίᾳ, παρὰ τῷ Ξάνθῳ· ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν Τρωάδι, ἧτις εἶχε τοὺς αὐτοὺς ἥρωας καὶ ἡ Λυκία, τὰ αὐτὰ ποταμῶν καὶ ὀρέων ὀνόματτα, ἧς μέρος ἐκαλεῖτο Λυκία, ἦσαν ἀρχαιότατα. Ἐν Κίλλῃ, Χρύσῃ, Τενέδῳ, Θύμβρῃ, Περγάμῳ ἐλατρεύετο ὁ αὐτὸς Ἀπόλλων καὶ ὁ ἐν Λυκίᾳ (4). Ἡ λατρεία τοῦ Διδυμαίου ἐν Βραγχιδαίς, παρὰ τῇ Μιλήτῳ, καὶ τοῦ Κλαρίου Ἀπόλλωνος παρὰ τῇ Κολοφῶνι, ὑπῆρχε πρὸ τῆς ἰδρύσεως τῶν Ἰωνικῶν ἀποικιῶν (2)· ἐπίσης τὸ Αἰολικὸν Γρύνειον εἶχεν ἱερὸν Ἀπόλλωνος ἤδη πρὸ τῶν Αἰολικῶν ἀποικιῶν (3). Περὶ δὲ τῆς ἀρχαιότητος τῆς ἐν Μαγνησίᾳ Ἀπολλωνίου λατρείας οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία· διότι αὕτη περιεῖχε στοιχεῖα βάρβαρα, ἀναγόμενα βεβαίως εἰς ἐποχὴν βάρβαρον, ἀρχαιοτάτην. Ἀμφότεραι αἱ πόλεις Μαγνησίας, ἥ τε ἐπὶ Μαιάνδρῳ καὶ ἡ ἐπὶ Σιπύλῳ ἦσαν παναρχαῖαι, καὶ κατωκοῦντο ὑπὸ Πελασγῶν αὐτοχθόνων, συγγενῶν πρὸς τοὺς ἐν Θεσσαλίᾳ Μάγνητας· ἡ κοιλὰς τοῦ Ἑρμοῦ καὶ Καῦστρου ἤδη πρὸ τῶν Ἰωνικῶν καὶ Αἰολικῶν ἀποικιῶν κατεῖχτο ὑπὸ Πελασγῶν· οἱ αὐτοὶ κατῴκουν, κατὰ Μενεκράτην τὸν ἐξ Ἑλαίας (4), τὸ πλεῖστον τῆς ἐνταῦθα παραλίας· κατὰ δὲ τὸν Ο. Μύλλερν (5) καὶ αὕτη ἡ Τύρρα τῆς Λυδίας ἦν πόλις Πελασγική.

(1) Πρὸλ. E. Curtius, die Jonier S. 33.

(2) Πausan. 7, 2, 4. 7, 5, 2. Ἡροδ. 6, 49. Στεφ. Β. λ. Δίδυμα. Στρ. 14, 614. Πausan. 7, 3, 1. 7, 5, 4. πρὸλ. καὶ Grote, Hist. de la Gr. 4, p. 244.

(3) Πaus. 4, 24, 7. πρὸλ. καὶ Grote ε. α. p. 258.

(4) Στρβ. 43, σ. 621. πρὸλ. καὶ Niebuhr, Kleine historische Schriften S. 371.

(5) Etrusker 2, 5. p. 80.

Ἐκ τῶν χωρῶν τούτων τῆς Μ. Ἀσίας μετέβη ἡ λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος διὰ τῶν Ἰώνων οὐ μόνον ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀρχιπελάγους καὶ τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς Κύπρου. Ἐπ' αὐτῆς τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς νήσου, ἐφ' ἧς ἔκπαλαι Φοίνικες ἄποικοι ὑπῆρχον, ἐν ταῖς πόλεσιν Ὑλη (1), Ἀμαμασσῶ (2), Τέμβρω (3), Ἐρυσθεία (4), ἔτι δὲ ἐν Ταμασσῶ ἐν Γέστω (5), καὶ Ἀργεῖ (6). Κέντρον τῆς ἐν Κύπρῳ λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος ἦν ἡ Ὑλη, ἐξ ἧς οὗτος ἐκλήθη Ὑλάτης. Ἡ πόλις αὕτη ἔκειτο πρὸς δυσμὰς τῆς χερσονήσου Κουριάδος καὶ πλησίον τῆς πόλεως Κουρίου (7). Περὶ τούτου μαρτυρεῖ καὶ ἡ παράδοσις, ἥτις τόπον τινά, ἐνταῦθα κεείμενον, καλεῖ μέχρι σήμερον Ἀπέλλαν ἢ Ἀπόλλω (8). Ἡ Κυπριακὴ Ὑλη μετὰ τῆς λατρείας τοῦ Ὑλάτου Ἀπόλλωνος κατήγετο ἀναντιρρήτως ἐκ τῆς ἐν Μαγνησίᾳ τῆς Μικρασίας Ὑλης. Καθὼς ἐκεῖ ἀφιέρωτο τῷ θεῷ ἄντρον, καὶ ἱεροὶ ἄνδρες περιφερόμενοι ἐντὸς τῶν δασῶν, κατεκρημνίζοντο πρὸς τιμὴν αὐτοῦ ἐκ τῶν βράχων (9), οὕτω καὶ ἐν Κύπρῳ ὑπῆρχεν ἱερὸν

(1) Στεφ. Β. λ. Ὑλη.

(2) Αὐτοθ. λ. Ἀμαμασσός.

(3) Ε. α. λ. Τέμβρος.

(4) Ε. α. λ. Ἐρύσθεια.

(5) Νονν. Διονυσ. 43, 444.

(6) Πτολεμ. Ἠφ. 7.

(7) Πρὸλ. Στρβ. 44, 683. Τζέτζην εἰς Λυκόφρ. στ. 448. « Ὑλη γάρ ἐστι περὶ τὸ Κούριον, τόπον τῆς Κύπρου, ἱερὰ Ἀπόλλωνος, ἀφ' ἧς Ὑλάτην τὸν θεὸν προσαγορεύουσιν ».

(8) Τοιοῦτόν τινα τόπον ἐτήρησε τὸ ὄνομα τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἐν Νάξῳ καὶ ἄλλαις Ἑλληνικαῖς νήσοις πρὸλ. Ross, Hellenik. 4, S. 177. Griech. Inselreisen, 4, S. 39. 3. S. 43. Anm. 44. Gehard's Archæolog-Zeit. 1845. n° 31, S. 99 κ. ε. Engel, Kypros, 2, S. 666—67.

(9) Ἀθην. 15, 43. Ἡροδ. 8, 135. 4, 171. 172.

ἄλσος τοῦ Ἀπόλλωνος, καὶ οἱ ἀπτόμενοι τοῦ βωμοῦ αὐτοῦ ἐρρίπτοντο ἀπὸ τινος ἄκρας εἰς τὴν θάλασσαν (1).

Δύω Κυπριακὰ νομίσματα, ὧν τὸ ἐν ἀρχαιότατον καὶ σπανιώτατον (2), φέροντα κεφαλὴν Ἀπόλλωνος ἐστεμμένην, μετ' ἐπιγραφῆς Κυπριακῆς, μαρτυροῦσι τρανῶς, ὅτι ἡ λατρεῖα τῆς Ἰωνικῆς ταύτης θεότητος ἦν λίαν διαδεδομένη παρὰ τῇ ἀρχαιοτάτῃ Κυπριακῇ φυλῇ.

Γ'. ΑΘΗΝΑ.

Ἄλλην Ἰωνικὴν θεότητα εὐρίσκομεν κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους ἐν Κύπρῳ τὴν Ἀθηνᾶν. Ὅτι ἡ λατρεῖα τῆς θεοῦ ταύτης ἦν ἤδη λίαν γνωστὴ τοῖς πρώτοις Κυπρίοις, μανθάνομεν οὐ μόνον ἐκ τινος μαρτυρίας τοῦ Πausανίου (9, 19, 4), ἀλλὰ καὶ ἐκ πολλῶν Κυπριακῶν νομισμάτων μετ' ἐπιγραφῶν Κυπριακῶν. Τρία τῶν νομισμάτων τούτων, ὄντα ἀρχαιότατα, φέρουσιν ἐπὶ μὲν τοῦ ἔμπροσθεν μέρους κεφαλὴν Ἀθηνᾶς μετὰ περικεφαλαίας, ἐπὶ δὲ τοῦ ὀπισθεν, τὸ μὲν μέγα, δύο λέοντας ὁμοίους πρὸς τοὺς τῶν Μυκηνῶν, τὰ δὲ δύο μικρά, βλαστὸν μετὰ Κυπριακῆς ἐπιγραφῆς (3). Ἄλλα δύο νεώτερα παριστᾷσιν ἔνθεν μὲν κεφαλὴν Ἀθηνᾶς μετὰ περικεφαλαίας, ἔνθεν δέ, τὸ μὲν ταῦρον, τὸ δὲ ἀστέρα (4). Τέλος ἐπὶ τινος ἄλλου, κοπέντος ὑπὸ τοῦ Εὐαγόρου, (5), παρίσταται ὁ Ἡρακλῆς κτείνων τὸν Λέοντα τῆς Νεμέας καὶ ἡ Ἀθηνᾶ καθημένη ἐπὶ πρῶρας πλοίου, κρατοῦσα τῇ ἀριστερᾷ τὴν νίκην, καὶ στηρίζουσα ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου τὸ δόρυ.

(1) Στραβ. 14, 683.

(2) Duc de Luynes, Numismatique et inscript. Chypriotes pl. V. n° 4. 2.

(3) Duc de Luynes ε. α. Pl. II, n° 46. 47. Pl. VI, n° 9.

(4) E. α. Pl. V, n° 8. 10.

(5) Αὐτόθ. Pl. VI, n° 4. p. 35.

Δ'. ΕΡΜΗΣ.

Τὴν εἰκόνα τοῦ Ἑρμοῦ φέρουσι τέσσαρα ἀρχαῖα Κυπριακὰ νομίσματα, ἅτινα ὁ Δουξ Λουῆνης (1) ἀποδίδωσι τῇ Ταμασσῶ. Ἡ πόλις αὕτη λίαν ἐπίσημος διὰ τὰ μεταλλεῖα αὐτῆς εἶχεν ἰσως πολιοῦχον θεὸν τὸν Ἑρμῆν, ὃς ἦν δικαίως προστάτης τῶν μετάλλων, ἃ τε δὴ θεὸς τῶν ὑποχθονίων, ὅπου ἦγε τὰς ἀνθρωπίνους ψυχάς.

Ε'. ΔΗΜΗΤΗΡ.

Ἡ λατρεία τῆς Δήμητρος ἐστὶν ἀρχαιοτάτη, καὶ ἀνάγκαι αὐτῇ τῇ Πελασγικῇ φυσιολατρείᾳ. Ὁ Ἡρόδοτος μετὰ βεβαιότητος καταγεί αὐτὴν ἐκ τῶν Πελασγῶν (2). Ἡ θεὸς αὕτη, μήτηρ τῆς γῆς (3), προστάτις τῆς γεωργίας ἐλατρεύετο πανταχοῦ, ὅπου οἱ εἰρηνικοὶ καὶ γεωργοὶ Πελασγοὶ κατώκουν. Ἐπὶ τῶν δυτικῶν παραλιῶν τῆς Μ. Ἀσίας τὰ ἐπισημότεστα ἱερὰ τῆς θεοῦ ταύτης ἦσαν τὰ ἐν Μιλήτῳ, Ἐφέσῳ, Νύσῃ, καὶ ἐπὶ τοῦ παρὰ τῇ Κνίδῳ Τριοπίου ἀκρωτηρίου. Ἐν τῇ γονιμωτάτῃ Κύπρῳ τὰ θεσμοφορία τῆς Δήμητρος ἐτελοῦντο ἐπὶ ἐννέα ὅλας ἡμέρας (4). Ἐκ τινος ἐπιγραφῆς τῆς Πάφου μαθηθάνομεν, ὅτι ὑπῆρχεν ἐνταῦθα μία « ἀρχιέρεια τῶν κατὰ Κύπρον Δήμητρος ἱερῶν » « Τεύχρου θυγάτηρ » (5). Καθὼς τὸ ἀνώτατον ἱερατεῖον τῆς Ἀφροδίτης, οἱ Κινυράδαι, κατώκουν ἐν Πάφῳ, οὕτω καὶ ἡ ἀρχιέρεια τῆς Κυπρίας Δήμητρος εἶχε τὴν ἐδρὰν αὐτῆς ἐνταῦθα· καὶ καθὼς οἱ Κινυράδαι συνεδέοντο πρὸς

(1) Αὐτόθ. Pl. II, n° 14, 15. Pl. VI, n° 7. 8. πρβλ. p. 13. 14.

(2) Ἡρόδ. 2, 176.

(3) Δημήτηρ=γῆ μήτηρ· διότι ἡ γῆ, γέα, γαῖα ἐκαλεῖτο καὶ δὲ κατὰ τὸν παρὰ τοῖς τραγικοῖς ποιηταῖς συνῆθη δωρισμὸν· ὦ δὲ, ἄλεῦ δὲ, φεῦ δὲ. Οὕτω γυόφος καὶ δυόφος, πηγῇ καὶ πηδῇ, γλυκύς καὶ dulcis κτλ.

(4) Ovid. Metam. 10, 434 κ. ἐ.

(5) Πρβλ. Engel Kypros 1, S. 134.

τὸ γένος τοῦ Τεῦκρου, οὕτω καὶ ἡ ἀρχιερεία τῆς Δήμητρος καλεῖται θυγάτηρ τοῦ Τεῦκρου. Ἀλλὰ πόθεν, πότε, καὶ ὑπὸ τίνων ἡ Πελασγικὴ αὕτη λατρεία ἐκομίσθη εἰς Κύπρον; Ἐκ Μικρασίας καὶ ὑπὸ τῶν πρώτων ἐκείθεν ἀποικησάντων εἰς τὴν νῆσον Πελασγολελεγικῶν φύλων, οἷς συγκαταλέγοντο οἱ τε Κᾶρες καὶ Ἴωνες, ἢ ἐκ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος καὶ ὑπὸ τῶν ἐν-τεῦθεν μετὰ τὰ Τρωϊκὰ πεμφθεισῶν νέων Ἑλληνικῶν ἀποικιῶν; Ἴσως τὸ πρῶτόν ἐστι πιθανώτερον. Ἴσως ἡ λατρεία τῆς Δήμητρος ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας μετέβη εἰς Κύπρον καὶ Κρήτην, καὶ ἔπειτα διεδόθη καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ὅμηρου ἔχομεν ἱκανὰς ἀποδείξεις, ὅτι ἡ Κύπρος καὶ ἡ Κρήτη ἦσαν οἱ κυριώτατοι σταθμοὶ μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀσίας (1). Ὁ Ὀδυσσεὺς διηγεῖται (Ὀδυσ. 17, 440—444), ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι συλλαβόντες αὐτὸν αἰχμάλωτον ἐδωρήσαντο τῷ ξείνῳ αὐτοῦ Δμήτορι, ὃς ἦν ἀπόγονος τοῦ Ἰάσου καὶ ἐν Κύπρῳ « ἱφ' ἄνασεν ». Οἱ Ἰασίδαι, καθὰ γινώσκομεν, ἦσαν Πελαγικὴ δυναστεία, ἥτις ἐβασίλευε Πελασγικοῦ λαοῦ. Κατὰ τὸν Ἑρνέστον Κούρτιον (2) τὰ ὀνόματα Ἰασος, Ἰάσων, Ἰάσιος, Ἰασίων ἦσαν προσωποποιήσεις αὐτῶν τῶν Ἰώνων. Τὰ μυθικὰ ταῦτα ὀνόματα συνδέουσι στενῶς τὴν Κρήτην καὶ Κύπρον πρὸς τὴν Τρωάδα· Ἰασίων, ὁ γεννήσας ἐν Κρήτῃ ἐκ τῆς Δήμητρος τὸν Πλοῦτον, ἦν ἀδελφὸς τοῦ Δαρδάνου· τὸ δὲ ὄνομα τοῦ Κυπρίου βασιλέως Δμήτορός ἐστι βεβαίως τῆς αὐτῆς ῥίζης καὶ τὸ τῆς θεοῦ Δήμητρος ἕτερος στενῶτατος σύνδεσμος μεταξὺ Κύπρου καὶ Τρωάδος εἰς τὰ Τρωϊκὰ φύλα τῶν Τεύκρων καὶ Γεργίθων, ἅτινα ἐν τῇ Κυπριακῇ παραδόσει ἔχουσι μεγίστην σημαντικότητα. Οἱ Τεῦκροι, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον, ἦσαν οἱ Τρῶες τῆς Ἰλιάδος, καὶ Τευκρὶς αὕτη ἡ Ἰλιάς γῆ τοῦ

(1) Πρὸλ. Ὀδυσ. 3, 285—292. 4, 83. 14, 246—255. 290. 293—300. 17, 442. 448.

(2) Die Jonier S. 23. Anmer 35.

Ὀμήρου· κατὰ τὸν αὐτὸν ἱστορικὸν οἱ Γέργιθες, οἵτινες κατῴ-
κουν τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς Ἰδης, πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Δαρ-
δάνου καὶ τοῦ Ὀφρυνίου, ἦσαν λείψανα τῶν Τεύκρων (1). Οἱ
Γέργιθες ἐν Κύπρῳ ἔτι καὶ ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις
ἦσαν οἱ ἀριστοκρατικώτατοι οἴκοι τῆς νήσου καὶ κατεῖχον τὰ
μέγιστα ἀξιώματα παρὰ τοῖς Κυπρίοις βασιλεῦσιν (2). Πῶς
ἄλλως δυνάμεθα ἐξηγήσαι τὸ βέβαιον τοῦτο γεγονός, ἡ παρα-
δεχόμενοι, ὅτι ἀρχαιότατα Πελασγικὰ φύλα μετώκησαν εἰς
Κύπρον; Ἡ Ὀμηρικὴ παράδοσις αἶρει πᾶσαν περὶ τούτου ἀμ-
φιβολίαν. Ὁ Ἀγαμέμνων κατὰ τὴν κοινὴν τῶν Πανελλήνων
ἐκστρατείαν κατὰ τῆς Τροίας, πορεύεται καὶ εἰς Κύπρον, ἵνα
καλέσῃ τὸν Κινύραν, ὅπως μετᾴσῃ τοῦ κοινοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶ-
νος. Ὁ Κινύρας φιλοξενεῖ τὸν Ἀγαμέμνονα, ὥς ὁ Μενέλαος
τὸν Πάριδα, καὶ δὴ δωρεῖται αὐτῷ, κατὰ τὸ τότε ἔθνος τῶν
ἡγεμόνων, δῶρον πολύτιμον, ἓνα θώρακα (Ἰλ. 11, 49 κ. ε.).
Ἄλλ' οὐδαμοῦ τῶν Ὀμηρικῶν ἐπῶν ξένοι ἡγεμόνες φιλοξε-
νοῦσιν Ἕλληνας, καὶ τάνάπαλιν. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τοῦ δώρου
ἐκείνου ὁ Κινύρας φαίνεται πως θελήσας ἀποκλίνει τῆς ὑπο-
χρεώσεως τοῦ συμμετασχεῖν τοῦ πολέμου, εἰκότως ὑπολαμ-
βάνομεν, ὅτι ἡ Κύπρος οὐ μόνον κατωκείτο ὑφ' Ἑλλήνων, ἀλ-
λὰ καὶ συγκατηριθμεῖτο ταῖς « πολλῇσιν νήσοισι » (Ἰλ. 2,
408), ὧν Ἀγαμέμνων ἐβασίλευεν (3). Ἀληθῶς τὰ μέχρι σή-
μερον ἐν Πελοποννήσῳ σωζόμενα μνημεῖα προϋποτιθεῖσι μεγί-
στην ἀνάπτυξιν, ἔνωσιν ἐθνικὴν, κράτος μέγα καὶ ἰσχυρόν, βα-
σιλεὺς κραταῖον, οἷος ὁ Ὀμηρικὸς Ἀγαμέμνων, ἡγεμόνα μεγά-
λων ναυτικῶν καὶ χερσαίων δυνάμεων, δυνάμενον οὐ μόνον ἐν
τῇ-ἰδίῳ βασιλείῳ ἐπιβάλλειν τὴν ἀναγκαίαν ἐνότητα, ἀλλὰ
καὶ ὑποτελέσειν ἡγεμόσι λίαν μακρὰν εὐρισκομένους ἐπιτάττειν

(1) Ἡροδ. 5, 122.

(2) Πρβλ. Engel, Kypros 1, S. 188. 239.

(3) Πρβλ. Gladstone's Homerische Studien S. 28 κ. ε.

Κατ' ἄλλην τινὰ παράδοσιν (1), οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸν εἰς Τροίαν πλοῦν αὐτῶν πλανηθέντες, ἀπέβησαν εἰς Κύπρον, καὶ καταλύσαντες παρὰ τῷ πλουσιωτάτῳ ἡγεμόνι Κινύρῳ, ἔτυχον μεγαλοπρεπεστάτης ὑποδοχῆς παρ' αὐτοῦ, ὃς ὑπέσχετο αὐτοῖς πολλὰς προμηθείας διὰ τὸν πόλεμον. Κατ' ἄλλην εἰδήσιν ὁ Κινύρας διαβεβαίωσεν αὐτὸν τὸν Μενέλαον ἐν Πάφῳ, ὅτι ἔμελλεν ἀποστεῖλαι εἰς Τροίαν πεντήκοντα πλοῖα. Οὐδεμίᾳ ὁμῶς τῶν ὑποσχέσεων τούτων ἐξεπληρώθη· ὅθεν ὀργισθεὶς ὁ Ἀγαμέμνων ἐκπεσε μετὰ τὴν ἄλωσιν τοῦ Ἰλίου εἰς Κύπρον; ἐξέβαλε τῆς Ἀμαθοῦντος τὸν Κινύραν καὶ διένειμε τὸ βασιλεῖον αὐτοῦ τοῖς ἰδίοις ἐταίροις (2). Τί ἄλλο σημαίνει ἡ τροπὴ αὕτη τῆς παραδόσεως, ἢ τὴν υποχώρησιν τοῦ παλαιοῦ ἐν Κύπρῳ Πελασγικοῦ στοιχείου τῷ νέῳ, τῷ Ἑλληνικῷ; Οἱ ἐκ Μ. Ἀσίας καταγόμενοι πρῶτοι κάτοικοι τῆς νήσου πολλαχῶς ἐξηγνημένοι ὄντες, ὑποχωροῦσι τοῖς ἐκ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἐρχομένοις νέοις καὶ ἀχμαίσις τὰς δυνάμεις ἀποίκους Ἑλλήσιν. Τὸ γεγονός τοῦτο διήκει δι' ὅλης τῆς Κυπριακῆς παραδόσεως καὶ μυθολογίας.

ΣΤ'. ΖΕΥΣ ΚΑΙ ΗΡΑ.

Ἡ Κυπριακὴ θεότης ἡ κατ' ἐξοχὴν βεβαιουσα τὴν ὑπαρξιν Πελασγικῶν φύλων ἐν Κύπρῳ κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους ἐστὶν ὁ Ζεὺς. Ἡ Πελασγικὴ αὕτη θεότης καλεῖται ἐν Κύπρῳ τοῖς Πελασγικοῖς ὀνόμασιν Ἐλαιοῦς (3), Εἰλήτιος καὶ Εὐηλί-
δος (4), Ἐλαθύσας ὀνομάζονται τὰ ἱερὰ αὐτῆς, Ἐλα δὲ ἡ

(1) Εὐστάθ. εἰς Ἰλ. 2, 20.

(2) Θερπομπ. παρὰ Φωτίῳ 12.

(3) Ἡσύχ. Ἐλαιοῦς, Ζεὺς ἐν Κύπρῳ· Ἐλωὺς ἐκαλεῖτο παρὰ τοῖς Ἀφριεῦσιν ὁ Ἡφαιστος, ὃς ἦν αὐτός ὁ Ζεὺς· πρὸλ. O. Muller, die Dorier 1, 308.

(4) Ἡσύχ. Εἰλήτιος, Ζεὺς ἐν Κύπρῳ· Ἐλισὺς δ' ἐν Θήβαις· Εὐηλος, Διὸς ἱερὸν ἐν Μεγάροις καὶ ἐν Κορίνθῳ.

Ἦρα (4). Ὁ Ζεὺς ἐλατρεύετο ἐν μὲν Ἀμαθοῦντι ὡς Ξένιος (2), ἐν δὲ Σαλαμῖνι ὡς Ἐπικοίνιος (3), καὶ ἐν Παλαιπάφῳ ὡς Πολιεύς (4). Ἡ κυρία ὁμῶς ἔδρα τῆς λατρείας αὐτοῦ ἦν ἡ Σαλαμίς, ἐν ᾗ πρῶτος κατὰ τὴν παράδοσιν ὁ Τεῦκρος ἀνήγειρε τῷ θεῷ βωμόν (5). Ἐν ἀρχαίῳ χρυσοῦν Κυπριακὸν νόμισμα, φέρον ἐστειμμένην κεφαλὴν Διός, μετὰ Κυπριακῆς ἐπιγραφῆς, ἀγνοοῦμεν, τίνι πόλει ἀποδοτέον (6). Ἐτερον ἀρχαιότατον καὶ σπανιώτατον Κ. νόμισμα (7) παρίστησιν ἐπὶ μὲν τοῦ ἐνὸς μέρους ταῦρον μετὰ μορφῆς ἀνθρωπίνης, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐτέρου ἀστράγαλον. Ἐν Σαλαμῖνι ἡ Ἀφροδίτη συνελατρεύετο τῷ Διί. Ἴσως λοιπὸν τοῦ προκειμένου νομίσματος ὁ μὲν ταῦρος σημαίνει τὸν Δία ἀρπάζοντα τὴν Εὐρώπην, ὁ δὲ ἀστράγαλος, σύνηθες παίγιον τῶν φίλων τῆς διαχύσεως, καὶ οὐτινος ἡ ἐπικερδεστάτη στάσις ἔφερε τὸ ὄνομα τῆς Ἀφροδίτης, ἐστὶ σύμβολον τῆς θεοῦ ταύτης (8).

Ζ'. ΚΥΒΕΛΗ—ΚΟΥΡΗΤΕΣ, ΚΟΥΒΑΝΤΕΣ, ΙΔΑΙΟΙ ΔΑΚΤΥΛΟΙ.

Κυβέλη, ἡ μήτηρ τῶν θεῶν, ἡ θεὸς τῶν δρυμῶν καὶ ὀρέων εἶχε κυρίως τὴν ἔδραν αὐτῆς ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν τῆς Φρυγίας

(1) Ἦσυχ. Ἐλαθύσας, Διὸς ἱερὸν ἐν Κύπρῳ· Ἐλα Διὸς ἱερὸν ἐν Δωδώνῃ πρὸλ. καὶ λ. Ἐλεία.

(2) Ovid. Metam. 40, 224.

(3) Ἦσυχ. λ. Ἐπικοίνιος.

(4) Πρὸλ. Engel 4. S. 434.

(5) Tacit. Ann. 3, 62.

(6) Luynes. N. C. Pl. V, 9. Δέκα βασιλεία ἡρίθμει τὸ πάλαι ἡ Κύπρος· Σαλαμῖνος, Σόλων, Χυτῶν, Κουρίου, Λαπάθου, Κερυνείας, Νεοπάφου, Μαρίου, Κιτίου καὶ Ἀμαθοῦντος. Τὸ ἐν λόγῳ νόμισμα φέρει βεβαίως τὸ ὄνομα μιᾶς τῶν πόλεων τούτων, ἄγνωστον ὁμῶς τίνος.

(7) Luynes, αὐτόθ. Pl. VI, 2.

(8) Πρὸλ. Luynes ε. ε. p. 33—34.

δρέων. Πατρὶς ἰδίως τῆς μυστικῆς καὶ ὀργιαστικῆς λατρείας τῆς θεοῦ ταύτης ἦν ἡ περίχωρος τῆς Πεσσινοῦντος, τὸ περὶ τὸν Σαγγάριον ὀροπέδιον. Ἐπὶ τοῦ ὄρους Δινδύμου ἐδείκνυτο ὑπὸ τῶν ἐγγυρίων εἰς ἱερὸς λίθος, Ἄγδος καλοῦμενος, ὅθεν καὶ ἡ Κυβέλη ὠνομάζετο Ἄγδιστις (1). Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὄρους εἴρητο τὸ ἀρχαιότατον πάντων τῶν ἱερῶν τῆς θεοῦ, ἐν ἄντρον (Κύβελα) (2), ἐν ᾧ ἔκειτο τὸ ἱερώτατον αὐτῆς ἄγαλμα, εἰς μετεωρόλιθος. Ἐντεῦθεν ἡ θρησκεία αὕτη ἐξηπλώθη ἐπὶ τῆς Λυδίας καὶ ἐφ' ὅλων τῶν δυτικῶν παραλιῶν τῆς Μ, Ἀσίας, προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν Ἑλληνικῶν νήσων καὶ χερσονήσων.

Παραβάλλοντες τὴν ἐν Κύπρῳ λατρείαν τῆς Ἀφροδίτης πρὸς τὴν τῆς Κυβέλης ἐν Φρυγίᾳ, εὐρίσκομεν τοσαύτας ἀναλογίας καὶ ὁμοιότητας μεταξὺ ἀλλήλων, ὥστε ἐκόντες ἢ ἄκοντες δυοῖν θάτερον ἀποδέξασθαι ἀναγκαζόμεθα, ἢ ὅτι ἡ Κυβέλη ἐν Φρυγίᾳ διεδέξατο τὴν Ἀφροδίτην, ἢ ὅτι ἡ Ἀφροδίτη ἐν Κύπρῳ διεδέξατο τὴν Κυβέλην. Τὴν δευτέραν ὑπόθεσιν ὑποστηρίζουσιν οὐ μόνον αἱ καθ' ὅλου ἐθνολογικαὶ ἔρευναι, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν Κύπρῳ ὑπαρξίς τῶν Κουρήτων, Κορυβάντων καὶ Ἰδαίων Δακτύλων, οἵτινες ἀνῆκον τῷ πνευματικῷ κράτει τῆς Κυβέλης ἢ Ῥέας, καθὼς οἱ Σάτυροι καὶ Σελιηνοὶ τῷ τοῦ Διονύσου, οἱ Τελχῖνες τῷ τοῦ Ποσειδῶνος, καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς.

4) Οἱ Κορύβαντες, εἰ καὶ συγγενέστατοι πρὸς τοὺς ἐν Κρήτῃ Κουρήτας, κατήγοντο ὅμως κυρίως ἐκ τῆς Λυδίας καὶ Φρυγίας, ἐνθα ἦσαν ἱερεῖς τῆς Κυβέλης (3). Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σερουῖου ἐφρόνουν τινές, ὅτι οἱ Κορύβαντες ἐκλήθησαν οὕτω

(1) Arnob. 5, 5. Παυσαν. 1. 4. 5. Στραβ. 12. 567.

(2) Καθ' Ἡσύχιον « Κύβελα ὄρη Φρυγίας καὶ ἄντρα καὶ θάλαμοι » πρὸλ. καὶ Στεφ. Β. λ. Κυβέλεια. Διοδώρ. 3, 58.

(3) Κατὰ Λουκιανόν « πρῶτον δὲ φασὶ Ῥέαν ἡσθεῖσαν τῇ τέχνῃ ἐν Φρυγίᾳ μὲν τοὺς Κορύβαντας, ἐν Κρήτῃ δὲ τοὺς Κουρήτας ὀρχεῖσθαι κελεύεται ».

ἐκ τοῦ χαλκοῦ, διότι ἐν Κύπρῳ εὗρητο ὄρος πλούσιον εἰς χαλκόν, Κόριον ὑπὸ τῶν Κυπρίων καλούμενον (1). Ἀγνοοῦμεν ποῦ τῆς γῆσου ἔκειτο τὸ ὄρος τοῦτο· ἀνωτέρω ἐσημειώσαμεν, ὅτι χερσόνησος Κουριάς καὶ πόλις Κούριον εὗρηντο ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς παραλίας τῆς Κύπρου. Ἴσως ἐνταῦθα που ἐτέλουν· οἱ Κορύβαντες τὰ ὄργια τῆς θεοῦ αὐτῶν, ὀρχούμενοι ἐν ἡφῶ κυμβάλων, σαλπίγγων καὶ αὐλῶν, καὶ ἐν τῇ θεομανίᾳ αὐτῶν, διὰ διαφορῶν ὀργάνων ἀλλήλους τραυμάτιζοντες. Τὰ κύρια συστατικά τῆς Φρυγικῆς ταύτης ὀργιαστικῆς λατρείας ἦσαν ἡ ὄρχησις καὶ ἡ αὐλικὴ μουσικὴ· ἀμφοτέρω δὲ ταῦτα εὐρίσκομεν ἐν χρήσει καὶ ἐν Κύπρῳ. Κατὰ τὸν Κρατίνον (2) ἐχρῶντο καὶ Κύπριοι τῷ πυξίνῳ Φρυγικῷ αὐλῷ· κατὰ δὲ τὸν Ἀριστοτέλην (3), ἡ πυρρίχη (οὕτως ἐκαλεῖτο ἡ ἐνόπλιος ὄρχησις τῶν Κορυβάντων) πρύλις ὠνομάζετο κατὰ τὴν Κυπριακὴν διάλεκτον. Ἐντεῦθεν δῆλον γίνεται, ὅτι τό, τε εἶδος τοῦτο τῆς ὀρχήσεως ἦν ἐν Κύπρῳ γνωστὸν καὶ ἐν χρήσει, καὶ τὸ ὄνομα κατήγετο ἴσως ἐκ τῆς Φρυγίας.

2) Ἰδαῖοι Δάκτυλοι.

Καὶ οἱ Ἰδαῖοι Δάκτυλοι ἦσαν ἑταῖροι τῆς Κυβέλης, καὶ δὴ πατρίδα εἶχον τὸ ἐν Μ. Ἀσίᾳ ὄρος Ἴδην, ὅθεν ὁ μῦθος μετήνεγκεν αὐτοὺς καὶ εἰς τὸ ὁμώνυμον ὄρος τῆς Κρήτης (4). Καὶ

(1) Servius ad Aeneid. 3, III. « Alii Corybantes ah aere appellatos, quod apud Cyprum mons sit aeris ferax, quem Cyprii Corium vocant. Lobeck, Agl. Kureten.

(2) Ἐν Θηραμεν. παρ' Ἀθην. 4, 177.

(3) Παρὰ τῷ Σχολ. εἰς Πινδ. Πυθ. 2, 125.

(4) Στραβ., σ. 473. Διοδώρ. 5, 63. 17, 7. Ἐν τῇ μεταξὺ τοῦ Ἑλλ. ἀρχιπελάγους, τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τῆς Προποντιδὸς, ἐπὶ τοῦ ὄρους τῆς Ἰδῆς εὗρητο ἐπίσημον ἱερὸν τῆς Φρυγικῆς Κυβέλης. Ἐνταῦθα τὸ πρῶτον, κατὰ τὴν παράδοσιν, οἱ δαίμονες τῆς μεταλλουργίας, οἱ Ἰδαῖοι Δάκτυλοι ἐδιδάχθησαν παρ' αὐτῆς τῆς θεοῦ τὴν ἐξόρυξιν καὶ ἐργασίαν τῶν μετάλλων. Τὸ σιδηροῦχον τοῦτο ὄρος κατῴκει κατ' ἀρχὰς μία φυλὴ διηρημένη εἰς Κεβρήνας, Γέργιθας, καὶ Δαρβάνους.

αὐτὸ τὸ ὄνομα Δάκτυλοι μαρτυρεῖ περὶ τῆς τέχνης τῶν μεταλλουργῶν τούτων ὀρεινῶν πνευμάτων (4). Τ' αὐτὸ δηλοῦσι καὶ τὰ τρία ὀνόματα Κέλμις, Δαμναμενεὺς καὶ Ἀκμων, δι' ὧν ἡ Φωρωνίς τοὺς Ἰδαίους Δακτύλους τῆς Μικρασίας καλεῖ (2). Κατὰ τὸ αὐτὸ ποίημα « πρῶτοι πολυμήτιος Ἡφαίστοιο εὖρον ἐν οὐρείῃσι νάπαις, ἰόνευστα σίδηρον, ἐς πῦρ τ' ἤνεγκαν καὶ ἀριπρεπὲς ἔργον ἐδειξαν » (3). Κατὰ δὲ Κλήμεντα τὸν Ἀλεξανδρεῖα (Στρωμ. Α', 362) « Κέλμις καὶ Δαμναμενεὺς οἱ τῶν Ἰδαίων Δακτύλων πρῶτοι ἐν Κόπρῳ τὸν σίδηρον εὖρον » (4). Οἱ αὐτοὶ ἐφεύρον τὰ ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς Κυβέλης χρησιμώτατα κύμβαλα καὶ τύμπανα.

Η'. ΔΙΟΝΥΣΟΣ.

Ἄλλην θεότητα τῆς αὐτῆς σχεδὸν φύσεως καὶ καταγωγῆς πρὸς τὴν Κυβέλην εὐρίσκομεν ἐν Κύπρῳ τὸν Διόνυσον. Κυρία πατρὶς τοῦ Διονύσου ἦν μᾶλλον ἡ Μικρασία ἢ ἡ Ἑλλάς, ἰδίᾳ δὲ τὰ περὶ τὸν Τρωῶλον καὶ Πακτωλὸν δρυμώδη χωρία τῆς Λυδίας (5). Ἐντεῦθεν ἡ Βακχικὴ λατρεία ἐξηπλώθη ἐπὶ τῆς λοιπῆς δυτικῆς Μ. Ἀσίας, καὶ ἦν ἐγγωρία πανταχοῦ, ὅπου ὑπῆρχον ἱερὰ τῆς Κυβέλης. Ὅθεν ἡ ἀγρία μουσικὴ τῶν κυμβάλων καὶ οἱ Κορύβαντες ἀνῆκον καὶ τῷ Διονύσῳ. Οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ἡ λατρεία τῆς θεότητος ταύτης ἦν ἐν Κύπρῳ

(1) Πολυδεύκ. 2, 156. « Τοὺς Ἰδ. Δακτύλους καλεῖσθαι λέγουσιν οἱ μὲν κατὰ τὸν ἀριθμὸν, ὅτι πάντες, οἱ δὲ κατὰ τὸ τῇ Ῥέᾳ πάντα ὑποὔργειν, ὅτι καὶ οἱ Δάκτυλοι τεχνῶνται τε καὶ πάντων ἐργάται ».

(2) Κέλμις πρὸλ. καλμας θέρμῃ Ἡσ. Δαμναμενεὺς ἐκ τοῦ δαμνάω, δαμάζω. Εὐριπ. Ἀλ. 980. « τὸν ἐν χαλύβοις δαμάζεις σὺ βίᾳ σίδηρον ».

(3) Παρά τῷ Σχολ. Ἀπολλων. Κ. Α'.

(4) Πρὸλ. καὶ Εὐσεβ. 10, 6. 475.

(5) Πρὸλ. Εὐριπ. Βακχ. 13 κ. ἐ. 55 κ. ἐ. 64 κ. ἐ. Ἀπολλοδώρ. 3, 5, 1. Ἀθην. 5, 33.

τῆς θεότητος ταύτης, εἰ καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἀνάγει τὴν σημασίαν τοῦ ὀνόματος τῇ ἀφρώδει ιδιότητι τοῦ σπέρματος. Ὁ Ἡσίοδος, ὁ Τίβουλλος, Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς καὶ ἄλλοι ἀπονέμουν τὴν ἀρχὴν τῆς Ἀφροδίτης τῷ ἀφρῷ τῆς θαλάσσης καὶ ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἡ σύστασις αὐτῆς συνεδδετο μετὰ κοσμολογικῶν δυνάμεων· ὁ δὲ Τάκιτος (Histor. 2, 3) καὶ Πομπόγιος ὁ Μελάς (2, 7) ῥητῶς ἀναφέρουσιν, ὅτι τοῦτο ἐν Πάφῳ συνέβη. Ἡ παραγωγή καὶ σημασία αὕτη τοῦ ὀνόματος φαίνεται οὐκ ὀρθῶς ἔχουσα, διότι Ἀφροδίτῃ γράφεται οὐχὶ διὰ τοῦ ν, ἀλλὰ διὰ τοῦ ι. Οὐδὲν ἀμφιβολία λοιπόν, ὅτι τὸ ὄνομα Ἀφροδίτῃ παράγεται μᾶλλον, ὥς καὶ τὸ Ζεὺς (Δεὺς, Δᾶν, Δῆν, Δις) καὶ Διώνη ἐκ τοῦ Σανσκριτικοῦ dju, φῶς, καὶ ἐκ τοῦ ἀφρὸς (ἐν τῇ Σανσκριτ. abhras), ὅπερ κατ' ἀρχὰς κυρίως ἐστὶ μαίνεται νεφέλην, αἰθέρα. Ὅθεν Ἀφροδίτῃ δηλοῖ οὐχὶ ἀφρογενῆς, ἀλλ' ὥς ἔγγιστα « ὥς νεφέλη φέγγουσα ». Ὁ σοφὸς καὶ θρηνητὴς τῆς Βιέννης κ. Οὐγγερος δοξάζει, ὅτι τὸ ὄνομα τοῦτο, λαβὼν τὴν ἀρχὴν ἐκ τίνος φυσικοῦ φαινομένου ἐν τῇ παρὰ τῇ Πάφῳ παραλίᾳ, ἣν Κυπριακὸν (1). Ἰσως ὁμῶς ἐστὶ πολλῶς πιθανώτερον, ὅτι τὰ αὐτὰ Πελασγικὰ φύλα, ἅτινα ἐλάτρευον τῷ Διὶ « τῷ αἰθέρι ναίοντι, τῷ ἐπακρίῳ, τῷ ἐπ' ἄκρων τῶν ὄρων ἰδρυμένῳ » (Ἡσυχ. Ἑτυμ. Μ.), ἐκόμισαν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς Κύπρον τὸ τε ὄνομα καὶ τὴν λατρίαν τῆς Ἀφροδίτης. Τούτοις ἐπιμαρτυρεῖ καὶ ἡ ἀρχαιοτάτη Ἑλληνικὴ παράδοσις, ἥτις ποιεῖ τὴν Ἀφροδίτην « κόρην τοῦ Διὸς » (Ἰλ. 5, 312) καὶ τῆς Διώνης, καὶ συγκαταλέγει αὐτὴν τῷ χωρῷ τῶν Ὀλυμπίων θεοτήτων (2). Οὐ σπανίως δὲ ἡ Ἀφροδίτη συνταυτίζε-

(1) Unger u. Kotschy, die Insel Cypern, S. 542—43.

(2) Εὐριπίδ. Ἥλ. 1098. « κόρη Διώνης Κύπρι » Θεοκρίτ. 17, 36. « Κύπρον ἔχοισα Διώνας πότνια χώρα ». Ἐνταῦθεν καλεῖται « Κύπρις Διωναία » αὐτόθι 15. 106. Κατὰ τὸν Στέφ. Β. ὑπῆρχεν ἐν Κύπρῳ καὶ πόλις Διωνία.

ται ὅλως πρὸς τὴν Διώνην καὶ παρίσταται σύζυγος τοῦ Διὸς (4).

Ἐπὶ τῆς ἀρρωρείας τοῦ ἐπὶ τῆς Καρπασίας χερσονήσου τῆς Κύπρου, κειμένου Ὀλύμπου (2) εὑρητο ἐπίσημον ἱερὸν τῆς θεοῦ τῶν ὑψηλῶν καὶ τῆς ἀτμοσφαίρας, τῆς Ἀκραίας Ἀφροδίτης, ὅπερ κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος (14, 682) « ἦν ἄδυτον γυναιξὶ καὶ ἀόρατον » (3). Ἀλλὰ καὶ ἐν Κνίδῳ, καὶ παρὰ τῇ Μιλήτῳ (4), ἐν Θήβαις ἐπὶ τῆς Καδμείας, ἐν Κορίνθῳ ἐπὶ τοῦ Ἀκροκορίνθου, ἐν Ἀργεὶ ἐπὶ τῆς Λαρίσσης (5) καὶ ἀλλαχοῦ ὑπῆρχον τοιαῦτα ἱερά· ἐν Πάφῳ δὲ μέγας καὶ κύριος βωμὸς τῆς θεοῦ ἦν ἐκτεθειμένος ἐν τῷ ὑπαίθρῳ καὶ ἐτηρεῖτο καθαρὸς ἀπὸ παντὸς αἵματος (6).

Καθὼς τὸ ἀρχαιότατον ἄγαλμα τῆς Κυβέλης, ὅπερ εὑρητο ἐν τῷ ἐπὶ τοῦ Φρυγικοῦ ὄρους Δινδύμου ἀρχαιοτάτῳ αὐτῆς ἱερῷ, ἦν εἰς μετεωρόλιθος, οὕτω καὶ ἡ Ἀφροδίτῃ ἐν Πάφῳ ἐτιμάτο ἐν μορφῇ λιθίνου πυραμίδος ἢ κώνου, κειμένου ἐν τῷ ἁδύτῳ τοῦ ναοῦ. Τὴν εἰκόνα ταύτην φέρουσιν ἄγαλμάτια καὶ νομίσματα μέχρι τῶν χρόνων τοῦ Τράϊανοῦ, Οὐεσπεσιανοῦ, Σευέρου, Ἀντωνίνου καὶ Δομιτιανοῦ (7). Περὶ τοῦτου μαρτυροῦσι καὶ Τάκιτος (8), καὶ Μάξιμος ὁ Τύριος (9) καὶ Σερούιος (10).

(1) Θεοκριτ. 7, 116. Βίων, 1, 93. Ζωναρ. λ. Διώνη. Ἡ Ἀφροδίτῃ ἀπὸ τοῦ Διὸς Διώνη . . . ὅτι γέγονε πρώτη γαμετὴ τοῦ Διὸς ».

(2) Ἅτερον ὁμώνυμον ὄρος ἔκειτο ἐπὶ τῶν δυτικῶν τῆς Κύπρου.

(3) Πρὸλ. Engel, Kypros 1, 87—88. Ross, Reisen auf den Gr. Insel 4, 131.

(4) Θεοκριτ. 7, 116. πρὸλ. Σχολ. εἰς Διονυσ. Περ. 825. Στεφ. Β. λ. Οἰκοῦς.

(5) Πausan. 2, 23, 8.

(6) Πρὸλ. Preller, Griech. Mythol. 1, S. 266.

(7) Πρὸλ. Münter, Relig. d. Karth. 2. Beil. Engel, Kypros, 2, S. 136 κ. ε.

(8) Histor. 2, 2.

(9) « Παφίους μὲν ἡ Ἀφροδίτῃ τὰς τιμὰς ἔχει, τὸ δὲ ἄγαλμα οὐκ ἂν εἰκάσῃς ἄλλῳ τῷ, ἢ πυραμίδι λευκῇ » Ὀμιλ. 38.

(10) Servius ad Aeneid. 4, V. 724.

Ὁ κωνοειδὴς οὗτος λίθος ἦν βέβαια σύμβολον οὐ μόνον τῆς γεννητικῆς δυνάμεως τῆς ζωῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπὶ τῶν οὐρανίων σωματίων κυριαρχίας τῆς θεοῦ. Ἐπὶ δύο Κυπριακῶν νομισμάτων ἡ Ἀφροδίτη παρίσταται καθημένη ἐπὶ ταύρου τρέχοντος καὶ κρατοῦσα ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ τὰ κέρατα αὐτοῦ (4). Ὁ περὶ ἀρπαγῆς τῆς Εὐρώπης Κρητικὸς μῦθος, ὡς καὶ ὁ περὶ Πασιφάκῃ πολὺ συμφωνοῦσι πρὸς τὴν παρὰς αἰνταύτην.

2) Ἀφ' οὗ οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Κύπρου, ἀφέντες τὰ ὄρη καὶ τὸν ὄρεινόν βίον, κατήλθον εἰς τὰ πεδία καὶ τὰς κοιλάδας, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν γεωργίαν, κατέσκευασαν κήπους, περιεποιήθησαν τὰ ἄνθη, ἡσπάσαντο βίον ἀνετώτερον, ἐρρίφθησαν εἰς τὰς ἀγκαλίας τῶν ἡδονῶν τῆς φύσεως, τότε καὶ ἡ Οὐρανία ἡ Ἀκραία Ἀφροδίτη μετεβλήθη εἰς θεὰν τῶν κήπων, τῶν ἀνθέων, τοῦ ἔκρος καὶ τῶν ἑαρινῶν διαχύσεων, καὶ ἡ ἐν ἄλσεσι καὶ κήποις λατρεῖα αὐτῆς μικρὸν διέφερε τῆς τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τῶν νυμφῶν (2). Ἐντεῦθεν καλεῖται ζεῖδωρος, ἡπιόδωρος, εὐχαρπος καὶ δωρίτις, καὶ ὁμοιάζει πολὺ πρὸς τὴν Δήμητρα. Αἱ σημαντικώταται ἑορταὶ τῆς Ἀφροδίτης ἐτελοῦντο κατὰ τὸ ἔαρ, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν καιρῷ νυκτός, ἐντὸς κήπων πολυανθῶν, μετὰ χορῶν, μουσικῶν ὀργάνων καὶ παντὸς εἶδους τέρψεων. Ἐν τῇ γονιμωτάτῃ καὶ ἐν ἀνθεσι πλουσιωτάτῃ Κύπρῳ, τῇ κατ' ἐξοχὴν κεχαρισμένῃ τῇ θεῷ χάρα, ἐν ἣ ἡ μυρσίνη, τὸ ῥόδον, ἡ ἀνεμώνη, ἡ ῥοιὰ καὶ ἡ μυρίκη εἶχον τὴν ἀρχὴν κατὰ τὴν παράδοσιν (3) ἐκ τῆς Ἀφροδίτης αὐτῆς, αἱ πάνδημοι ἑορταὶ τῆς θεᾶς τῶν χαρίτων ἐτελοῦντο μετὰ τοσαύτης λαμπρότητος καὶ ἀπήλαυον τηλικαύτης φήμης, ὥστε πλήθη ἀπειρα ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ παλαιοῦ κόσμου συνέβρεον κατ' ἔτος εἰς Πάφον.

(4) Luynes, Numismatique et inscr. Cypriotes Pl. V, 1. 2.

(2) Στραβ. 8, 343. Ἀθην. 43, 31.

(3) Ἀθην. 3, 27. Ἡσυχ. λ. Μυρίκαι.

Τὴν γλυκυτάτην ὁμοίως αὖραν τοῦ ἔαρος διαδέχεται ὁ βαρὺς καύσων τοῦ θέρους, ὁ δισχεδάζων πανταχοῦ τὸν μαρασμὸν καὶ τὴν νέκρωσιν καὶ ἐξαφανίζων τὰ ὥραία καὶ εὐώδη ἄνθη. Οὕτω τὰς χαρμολύπους ἑορτὰς τῆς Ἀφροδίτης διεδέχοντο αἱ πένθιμοι τελεταὶ τοῦ Ἀδωνίδας, ὡς κέντρον ἐν Κύπρῳ ἦν ἡ Ἀμαθοῦς (1). Κατὰ τὸν Κυπριακὸν μῦθον ὁ Ἀδωνις ἦν υἱὸς τοῦ Κενύρου καὶ τῆς Μύρας ἢ Σμύρνης, θυγατρὸς αὐτοῦ (2), ἀνετράφη τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν νομφῶν, καὶ ἦν νεανίας ὠραιότατος. Ἡ Ἀφροδίτη ἑλχθεῖσα ὑπὸ τῆς ἐξόχου αὐτοῦ ὠραιότητος, ἀκολουθεῖ αὐτῷ πανταχοῦ, ὅπου ἂν πορευθῇ, συμβόσκει μετ' αὐτοῦ ποίμνια ἐν ταῖς βαθυτάταις νομαῖς τῆς νήσου, συνθραύει ἐντὸς τῶν πυκνοτάτων δασῶν. Ἀλλ' ὁ πονηρὸς κάπρος κατὰ τινὰς μὲν σταλαῖς ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος, κατ' ἄλλους δ' ὧν αὐτὸς ὁ Ἄρης ἐν τοιαύτῃ μορφῇ, ἀπέκτεινεν ἐν τῇ λαμπροτάτῃ ἀκμῇ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ τὸν ἀγαπητὸν τῇ Κύπριδι (3). Ἡ Ἀφροδίτη ἐν τῇ μεγίστῃ αὐτῆς ἀπογνώσει μάτην ζητεῖ, ἵνα ἐπαναγάγῃ ἐκ τοῦ ἔδου τὸν Ἀδωνιν· διότι ἡ ἐνταῦθα Περσεφόνη ἐπίσης ἀγαπῶσα αὐτόν, οὐκ ἀνέχεται τὸν ἀπ' αὐτοῦ χωρισμὸν· ὁ Ζεὺς δικλῦει τὴν ἐριδὰ τῶν δύο θεαινῶν διὰ τοιαύτης συμβάσεως· ὁ Ἀδωνις ὥφειλε τὸν μὲν χειμῶνα διατρίβειν ἐν ἔδῃ μετὰ τῆς Περσεφόνης, τὸ δὲ ἔαρ καὶ τὸ θέρος ἀνέρχεσθαι εἰς τὸν κόσμον πρὸς τὴν Ἀφροδίτην. Τὴν αὐτὴν ἐννοίαν πρὸς τὸν μῦθον τοῦτον εἶχον καὶ τὰ ἐν ὥρᾳ θέρους μετὰ μεγίστης πομπῆς τελούμενα Ἀδωνια, ἐν οἷς πρῶτον μὲν παρίστατο εἰκονικῶς ἡ ἀφάνισις τοῦ Ἀδωνίδος, καὶ ἐθρηνεῖτο ὡς ἀποθανόν, ἔπειτα δὲ ἡ ἀνέυρεσις αὐτοῦ, καὶ ἐτιμαῖτο ὡς ἀναβιώσας. Ἡ πένθιμος αὕτη τελετὴ συνωδεύετο ὑπὸ οἰμωγῶν γυναικῶν καὶ ὑπὸ μουσικῆς θρηνητικῶν ἐργάνων,

(1) Πausan. 9, 41, 2.

(2) Ovid. Met. 10, 297 κ. ε. Hygin. f. 58.

(3) Ἀπολλοδώρ. Α'. Κεφ. Ovid. M. 10, 503 κ. ε. Θεοκρίτ. 3, 46—48.

οἷα ἡ βάρβιτος καὶ ὁ αὐλός. Ἐντεῦθεν ὁ Ἀδωνις ἔφερε καὶ τὸ ὄνομα Γίγγρας, ὅπερ ἐσήμινε θρηνητικὴν τινα αὐλικὴν μουσικὴν, συνήθη παρὰ τοῖς Καρσί (1). Ὁ αὐτὸς παρὰ τοῖς Κυπρίοις ἐκαλεῖτο καὶ Κύρις ἢ Κίβρις (2).

Ἡ Ἀφροδίτη, ἥ τε δὴ θεὰ τῶν χαρίτων καὶ τοῦ ἰδανικοῦ κάλλους, ἔχει καὶ τοὺς ὑπ' αὐτῆς εὐνοουμένους θνητοὺς, ἐν οἷς πρῶτην κατέχει θέσιν ὁ Κινύρας, ὁ οὐ μόνον ὑπ' αὐτῆς πάση ἀνθρωπίνῃ εὐδαιμονίᾳ καὶ δόξῃ περιβληθείς, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος κατ' ἐξοχὴν φιληθείς (3). Ὁ Κινύρας ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἱερεὺς τῆς Ἀφροδίτης, ὁ ἱδρυτὴς τῶν νυκτικῶν ἐορτῶν καὶ μυστηρίων αὐτῆς, ὁ ἐφευρετὴς τῶν ἐν τοῖς Ἀδωνίοις ἐν χρήσει θρηνητικῶν ᾠμάτων καὶ τῆς μουσικῆς, ἐφ' ᾧ καὶ συγκατελέγετο τοῖς ἀρχαίοτάτοις Ἑλλήσιν ἀοιδοῖς (4). Προσέτι ὑπῆρξε πρῶτος βασιλεὺς τῆς Κύπρου καὶ γενάρχης τοῦ ἐν Πάφῳ καὶ Ἀμαθοῦντι ἱερατικοῦ γένους τῶν Κινυραδῶν κατὰ μὲν τὰ πλεῖστα παρεβάλλετο πρὸς τὸν Γύγην τῆς Λυδίας καὶ τὸν Μίδαν τῆς Φρυγίας, κατὰ δὲ τὴν τέχνην τὴν μουσικὴν ἦν τοσοῦτον διάσημος, ὥστε ἠγωνίσατο πρὸς αὐτὸν τὸν Ἀπόλλωνα. Ἄλλους τινὰς εὐνοουμένους ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης θνητοὺς παραλείπομεν συντομίας ἕνεκα.

Ἦδη ἐρωτῶμεν πόθεν ἦλθεν εἰς Κύπρον ἡ λατρεία αὕτη τῆς Ἀφροδίτης ὡς θεοῦ τῆς φύσεως; πόθεν κατάγονται οἱ περὶ τοῦ Ἀδωνιδος μῦθοι καὶ τὰ πολυθρύλητα Ἀδωνία; πόθεν ἔλαβον ἀρχὴν αἱ περὶ τοῦ Κινύρου παραδόσεις; Οὐδαμῶς ἀρνούμεθα, ὅτι ἐνταῦθα τὸ Σημιτικὸν καθ' ὅλου καὶ τὸ Φοινικι-

(1) Ἀθην. 4, 76. 14, 9. Πολυδεύκ. Ὀν. 4, 14.

(2) Ἡσυχ. Ἑτυμ. Μ. λ.

(3) Πινδαρ. Π. 2, 45. Ν. 8, 17.

(4) Αὐτὸ τὸ ὄνομα Κινύρας παράγεται ἐκ τῆς λέξεως κινύρα (Φοινικιστί, Κιννόρ), ἥτις σημαίνει θρηνητικόν τι ὄργανον ὅθεν κινύρεσθαι=θρηνεῖν.

κὸν ἰδίῳ στοιχεῖον ἔχει τὴν οἰκείαν θέσιν, ὡς αὐτὰ μάλιστα τὰ ὀνόματα μαρτυροῦσιν· ἀλλ' ἡ βάσις, ὁ πυρὴν, αὐτὴ ἡ πρώτη-ἰδέα ἔλκουσι τὴν καταγωγὴν οὐχὶ ἐκ Φοινίκης, ἀλλ' ἄλλοθεν.

Εἰ δ' Ἀρτεμις καὶ ἡ Δημήτηρ κατὰ τὴν ἐποψίν ταύτην μικρὸν διαφέρουσι τῆς Ἀφροδίτης· ἀναντιρρήτως οἱ μῦθοι, ἡ λατρεία, αἱ τελεταὶ τῆς ἐν Μ. Ἀσίᾳ Κυβέλης ἔχουσι τοσαύτην ἐναργῆ ἀναλογίαν καὶ ὁμοιότητα πρὸς τοὺς μῦθους, τὴν λατρείαν καὶ τὰς τελετάς τῆς Κύπριδος, ὥστε ἐκὼν ἄκων ἄγεται τις εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἀμφοτέρων τῶν θρησκειμάτων εἰς καὶ ὁ αὐτὸς λαὸς ὑπῆρξεν αἷτιος.

Οὐδεὶς ἄγνοεῖ, ὅτι ἡ Κυβέλη ἦν τῆς φύσεως καὶ τῆς γεωργίας θεότης (1), καὶ ὅτι εἶχε καὶ αὕτη τοὺς Ἀδωνίδας καὶ Κιγύρας αὐτῆς. Οἱ Φρύγες καὶ Λυδοὶ ἐλάτρευον τῷ Ἄττιδι ὡς πρῶτως ἀποθανόντι ἀγαπητῷ τῆς Κυβέλης, ὡς συμβόλῳ τῆς ὠραιότητος καθ' ὅλου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀστάτου τοῦ φυσικοῦ βίου ἐν τῇ διηνεκείᾳ διαδοχῇ τοῦ ἔαρος καὶ τοῦ χειμῶνος, τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης, τῆς γεννήσεως καὶ τοῦ θανάτου. Ὁ Ἄττις γεννᾶται ἐπὶ τῶν ὄρεων τῆς Φρυγίας καὶ ἀνατρέφεται μετὰ τῶν ποιμένων. Ἡ Κυβέλη (Ἀγδιστις) ἐράται τοῦ ὠραίου νεανίου· ἀλλ' ὁ Ζεὺς φθονήσας πέμπει Ἰν, ὃς φθείρει αὐτὸν κατὰ τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ. Εἰ καὶ αἱ περὶ τούτου παραδόσεις λίαν ποικίλλονται ἐν Λυδίᾳ, Φρυγίᾳ, Καρίᾳ καὶ ἀλλαχαῦ· τῆς δυτικῆς Μικρασίας, παριστάσιν ὅμως ἅπασαι συμφώνως τὸν Ἄττιν, ὡς οἱ Κυπριακοὶ μῦθοι τὸν Ἀδωνιν. Ὁ Ἄττις καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐπανέρχεται κατὰ τὴν ὠραίαν ὥραν τοῦ ἔτους εἰς τὸν βίον, ἀποθεοῦται καὶ λατρεύεται ὡς Πάπας, ἥτοι ὡς κύριος καὶ πατὴρ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐννοιαν, καθ' ἣν καὶ ὁ Ἀδωνις ἐν Κύπρῳ ἐκαλεῖτο Κύριος, καὶ ὁ Ζεὺς παρὰ τοῖς Φρυγί, Βιθυνοῖς, καὶ αὐτοῖς τοῖς Σκύθαις ἐτι-

(1) Πρβλ. Preller, Gr. Mythol. 4, S. 505.

μάτο ὡς Πάπαις ἢ Παπαῖος. Ἡ μεγίστη πένθημος τελετὴ τοῦ Ἀττιδος ἐτελεῖτο ἀρχομένου τοῦ ἔαρος, ὅτε οἱ ἱερεῖς τῆς Κυβέλης μετὰ πενθίμων μουσικῶν ὀργάνων καὶ οἰμωγῶν ἐπὶ τῶν ὀρέων περιφερόμενοι ἐζήτουν καὶ ἀνεύρισκον τὸν ἀπολωλότα νεανίαν· ὅ,τι ἐν Κύπρῳ ὁ Κινύρας, τοῦτ' αὐτὸ ἐν Φρυγίᾳ ὁ Μίδα· οὗτός ἐστιν ὁ κατ' ἐξοχὴν φίλος τῆς Κυβέλης, ὁ ἰδρυτὴς τῆς λατρείας καὶ κτίστης τοῦ ἐν Πανοσσινοῦντι πλουσιωτάτου ναοῦ (4), ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἐνταῦθα ἱερατείου, ὁ πάσης ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας καὶ αὐτῆς τῆς βασιλείας ὑπὸ τῆς θεοῦ ἀξιοθίς. Περιττὸν δὲ ὅλως ἐστίν, ἵνα καὶ αὐτὸς ἐπαναλάβωμαι, ὅτι ἡ ἐν Κύπρῳ ὀργιαστικὴ λατρεία, ὁ ἐν τοῖς Ἀδωνίοις ἐν χρήσει αὐλὸς καὶ αἱ οἰμωγαὶ κυρίως ἐπὶ τῶν ὀρέων τῆς δυτικῆς Μικρασίας ἔλαβον ἀρχὴν (2).

Τοσαύτη ἦν ἡ μεταξὺ Ἀφροδίτης καὶ Κυβέλης ὁμοιότης, ὥστε οὐ σπανίως συνεχέοντο πρὸς ἀλλήλας. Χάρων ὁ Δαμφακηνὸς ὀρθῶς σημειοῖ, ὅτι ἡ Ἀφροδίτη παρὰ τοῖς Φρυγί καὶ Λυδοῖς Κυβέλη ἐκαλεῖτο (3). Ταύτου ἕνεκα ἀρχαιότατα ἱερὰ τῆς Κύπριδος εὑρήντο πανταχοῦ τῶν Μικρασιανῶν χωρῶν, ἐν αἷς ἐλατρεύετο ἡ μεγάλη Μήτηρ, ἐν Λυδίᾳ, Φρυγίᾳ, Λυκίᾳ, Καρίᾳ, Τρωάδι, Μυσίᾳ, Βιθυνίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ (4).

Τοσαῦτα περὶ τῆς Ἀφροδίτης καὶ ὡς θεοῦ τῆς γῆς.

3) Τρίτη καὶ νεωτέρα ἐποχὴ τῆς ἀρχαιοτάτης ἱστορίας τῶν Κυπρίων ἐστὶν ἐκείνη, καθ' ἣν ἐπιδίδονται εἰς τὴν ναυτιλίαν καὶ λατρεύουσι τῇ Ἀχραΐᾳ καὶ Δωρίτιδι Ἀφροδίτῃ ὡς Εὐπλαΐᾳ, Ποτήϊ, Ήελαγίᾳ· ἐπεὶ δὲ ἅμως αἱ νησιῶται τότε πρὸς ἀνὰ συναναμείχθησαν τοῖς Φοίνεσιν, ἡ προσέγγισις τῆς Εὐ-

(1) Διοδώρ. 3, 59. Πλουτάρχ. Καίμ. 9.

(2) Πρὸς. Σουῖδ. λ. Καρικὴ Μοῦσα. Κλημ. Ἀλεξ. Παιδαγ. Β'. 4. § 41. Εὐσταθ. εἰς Διον. στ. 787. Movers, die Phön. 2, 2 S. 49 x. ε. Engel, Kypros, 2, S. 16. x. ε. 140 x. ε.

(3) Engel, ε. α. S. 18.

(4) Πρὸς. Engel, ε. δ. S. 44 x. ε.

πλοίας Ἀφροδίτης πρὸς τὴν Συρίαν Ἀσάρτην γίνεται μᾶλλον ἐπαισθητή, καὶ τὸ ἱερὸν σύμβολον τῆς θεοῦ τῶν Φοινίκων, ἡ περιστερά, ἡ ἀναγγέλλουσα τοῖς ναυτίλοις τὴν ἐγγίζουσαν ἀκτὴν, γίνεται σύμβολον καὶ τῆς Παφίας Ἀφροδίτης (1).

Ὡς θεὰ τῆς ναυτιλίας ἡ Ἀφροδίτη ἔχει ἱερὰ μάλιστα ἐπὶ ἀκτῶν καὶ λιμένων. Τὸ ἐν Πάφῳ χρηστήριον τῆς θεοῦ, ἐγγὺς τῆς θαλάσσης κείμενον, ἐξεδίδου χρησμούς καὶ περὶ τῆς τύχης τῶν ναυτιλλομένων (2). Ἐπίσης ἡ ἐν Τρωάδι Ἰδαία Ἀφροδίτη προστατεύει τὸν τε Πάριδα καὶ τὸν Αἰνείαν κατὰ τοὺς πλοῦς αὐτῶν· ὅθεν πολλάκις λατρεύεται μετὰ τοῦ Ποσειδῶνος ὡς γαληναία (3). Μία ἐπισημοτάτη ἐορτὴ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς γαληναίας καὶ λιμνησίας Ἀφροδίτης ἐτελεῖτο ἐν Αἰγίνῃ (4).

Ἱερὰ τῆς Ἀφροδίτης ὑπῆρχον ἐφ' ὅλης τῆς Κύπρου· ἐν Πάφῳ, Ἀμαθοῦντι, Γολγοῖς (5), Ταμασσῷ (6), Ἰδαλίῳ, Κετίῳ, Σαλαμῖνι, Πηδαλίῳ (Στρ. 14, 682), Σόλοις, Ὀλύμπῳ, Ἀκάμαντι, Διωνίᾳ καὶ Οὐρανίᾳ (πόλ.). Κέντρον ὅμως τῆς λατρείας οὐ μόνον ἐν Κύπρῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ὅλῳ τῷ ἀρχαίῳ κόσμῳ ἦν ἡ Παλαίπαφος, ἥτις διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐκαλεῖτο καθ' Ἑσυχίον « ὁμφαλὸς τῆς γῆς ».

Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου (1, 105) τὸ ἐν Ἀσκάλῳ ἱερὸν τῆς Οὐρανίας Ἀφροδίτης ἦν τὸ ἀρχαιότατον πάντων· « καὶ γὰρ, λέγει, τὸ ἐν Κύπρῳ ἱερὸν ἐντεῦθεν ἐγένετο, ὥς αὐτοὶ λέγουσι Κύπριοι ». Κατὰ δὲ τὸν Πλουτάρχον (1, 14,

(1) Τὰ Κυπριακὰ νομίσματα τὰ φέροντα περισσεύοντες ἐπιγραμμένην ἀποδοτέον ἴσω· τῇ Πάφῳ. Ὁρ. Luynes N. I. C. Pl. III, p. 18—20.

(2) Tacit. Hist. 2. 4. Sueton. Tit. 5.

(3) Πausan. 7, 24, 4. 24, 1. O. Müller D. A. K. 2 t. 6. 68. 75.

(4) Ἀθην. 13, 55. 59. πρὸς Müller Aegin. 148. Preller, Gr. Mythol. 1, 5. 269—70.

(5) Θεοφρ. 15, 100. Catull. 36, 12, 14.

(6) Ovid. M. 40, 645.

6) « πρώτοις ἀνθρώπων Ἀσσυρίοις κατέστη σέβεσθαι τὴν Οὐρανίαν· μετὰ δὲ Ἀσσυρίους Κυπρίων Παφίους, καὶ Φοινίκων τοῖς Ἀσκάλωνα ἔχουσιν ἐν Παλαιστίνῃ ». Ὁ Ὅμηρος καλεῖ τὴν Ἀφροδίτην σχεδὸν πάντοτε Κύπριν, καὶ μόνον ἅπαξ, ἐν Ὀδυσσεΐᾳ (1) μνημονεύει τῆς Πάφου· περὶ δὲ τῆς Ἀμαθοῦντος οὐδαμοῦ ποιεῖται λόγον. Ἐντεῦθεν δῆλον γίνεται, ὅτι ἐπὶ Ὀμήρου ἡ Πάφος ἦν ὁ ἐπισημότατος τόπος τῆς λατρείας τῆς Ἀφροδίτης, καὶ ὅτι ἤδη πολὺ πρὸ αὐτοῦ ἡ λατρεία αὕτη ἀφίκετο εἰς τὴν πλήρη αὐτῆς μόρφωσιν καὶ ἀνάπτυξιν. Ὁ Πausanias, ὃς ἐγίνωσκε βεβαίως τὴν τε παρ' Ἡροδότῳ καὶ παρ' Ὀμήρῳ παράδοσιν κάλλιστα, καὶ ἦν ὁ γνήσιος τοῦ ἀνωτέρω παρτιθέμενος χωρίου συγγραφεύς, λέγει ἀλλὰ τοῦ βῆτος τὰ ἀκόλουθα « Ἰλίου δὲ ἀλούσης ὁ τοῖς Ἕλλησι κατὰ τὸν πλοῦν τὸν οἰκαδὲ ἐπιγενόμενος χειμὼν Ἀγαπήνωρα καὶ τὸ Ἀρκάδων ναυτικὸν κατήνεγκεν εἰς Κύπρον, καὶ Πάφου τε Ἀγαπήνωρ ἐγένετο οἰκιστὴς καὶ τῆς Ἀφροδίτης κατεσκευάσατο ἐν Παλαιπάφῳ τὸ ἱερόν· τέως δὲ ἡ θεὸς παρὰ Κυπρίων τιμὰς εἶχεν ἐν Γολγοῖς καλουμένῳ χωρίῳ ». Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου ἐξαγομὲν, ὅτι τὸ ἀρχαιότατον τῶν ἐν Κύπρῳ ἱερῶν τῆς Ἀφροδίτης ἦν οὐχὶ ἐν Παλαιπάφῳ, ἀλλ' ἐν Γολγοῖς· ἀλλ' εἰ ἐν τῷ τοῦ Ἡροδότου χωρίῳ καὶ ἐν ἀμφοτέροις τοῖς τοῦ Πausanias λόγος ἐστὶ περὶ μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς θεότητος, τότε Πausanias ἀντιφάσκει οὐ μόνον πρὸς τὸν Ἡρόδοτον καὶ τὴν Κυπριακὴν παράδοσιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτόν. Ὁ σοφὸς Ἑγγελοῦς ἐν τῷ περὶ Κύπρου πολυτιμοτάτῳ αὐτοῦ συγγράματι (1, S. 146) νομίζει, ὅτι ἐξ ἀπροσεξίας περιέπεσεν ὁ Πausanias εἰς τὴν ἀντίφασιν ταύτην· ὁ δὲ Μύντερος (Münter) φρονεῖ, ὅτι ἡ αὐτὴ πόλις Πάφος ἐκαλεῖτο καὶ Γολγοί. (2). Ἡμεῖς νομίζομεν,

(1) « Ἡ δ' ἄρα Κύπρον ἔκανε φιλομειδῆς Ἀφροδίτη, εἰς Πάφον· ἐνθα δὲ οἱ τέμενος βωμός τε θεοεῖς ». (Ὀδ. θ', 363.).

(1) Ὅτι οἱ Γολγοῖ ἦσαν πόλις ἰδιαίτερα καὶ ὅλως διάφορος τῆς Πά-

ὅτι οὐδεμία ἀντίφασις ὑπάρχει μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω παρατε-
θέντων τριῶν χωρίων. Διότι ἐν μὲν τῷ χωρίῳ τοῦ Ἡροδότου
καθὼς καὶ ἐν τῷ πρώτῳ τοῦ Παυσανίου ὁ λόγος κυρίως ἐστὶ
περὶ τῆς Οὐρανίας Ἀφροδίτης, τῆς Ἀσσυρίας, τῆς Ἀστάρτης·
ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ χωρίῳ τοῦ Παυσανίου πρόκειται περὶ τῆς
Ἀφροδίτης ἀπλῶς, τῆς Ἑλληνικῆς θεότητος. Φαίνεται λοιπόν,
ὅτι ἡ μὲν λατρεία τῆς Ἀφροδίτης ἀπὸ τῶν βορείων καὶ βορειο-
ανατολικῶν τῆς Κύπρου ἀρξαμένη, καὶ πρὸς τὰ μεσημβρινοδυ-
τικὰ χωροῦσα, διεδόθη βαθμηδὸν ἐφ' ὅλης τῆς νήσου· ἡ δὲ λα-
τρεία τῆς Ἀστάρτης καθιδρύθη ὑπὸ τῶν Φοινίκων, ἐπὶ τῆς
ἀκμῆς τῆς Σιδῶνος, ἐπὶ μόνῃς τῆς μεσημβρινῆς παραλίας·
ὥστε ἡ μὲν Πάφος καὶ Ἀμαθοῦς κατεῖχον τὰ ἀρχαιότατα ἐπὶ
τῆς νήσου ἰσρά. τῆς Ἀστάρτης, οἱ δὲ Γόλγοι ἦσαν ἡ ἀρχαιο-
τάτη ἐδρὰ τῆς λατρείας τῆς Ἀφροδίτης. Ἐν Ἀμαθοῦντι καὶ
Πάφῳ συνητηθήσαν ἀμφότεραι αἱ λατρεῖαι, συνεχωνεύθησαν
ἀλλήλαις, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον τοσοῦτον ὑπερίσχυσε
τοῦ Φοινικικοῦ, ὥστε μόνῃ μία θεότης ἔκτοτε παρίστατο τοῖς
ὄμμασι τοῦ λαοῦ, ἡ Ἀφροδίτη, ἥς κέντρον λατρείας ἐγένετο ἡ
Πάφος· ταύτην τὴν Ἀφροδίτην γινώσκει καὶ ὁ Ὅμηρος ἐπὶ
τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ, καὶ ταύτην μόνην καλεῖ Κύπριν, περὶ δὲ
τῆς Ἀστάρτης οὐδένα ποιεῖται λόγον.

φου μαρτυροῦσι πολλοὶ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς. Στεφ. Β. λ. Γόλγοι· πό-
λις Κύπρου ἀπὸ Γόλγου τοῦ ἡγησαμένου τῆς Σικυωνίων ἀποικίας ».
Θεοκριτ. αὐτόθ. « Δέσποιν' ἄ Γόλγον τε καὶ Ἰδάλιον ἐφίλησας ».
Catull. Epigr. 37 Nupt. Pel. et Thet. 96.

« Quae sanctum Idalium, Urios que apertos
Colis, quaeque Amathunta quae que Golgos.
καὶ ἐφεξῆς

quae regis Golgos, quaeque Idalium frondosum.

Ὁ Πλίνιος συγκαταριθμεῖ τοὺς Γολγούς τας δέκα μεγίστας πόλεις
τῆς Κύπρου· ὁ δὲ Λυκόφρων (589) λέγει περὶ τῆς Ἀφροδίτης « Γόλ-
γων ἀνάστη », ἐνθ' ὁ Σχολ. « Γόλγοι τόπος καὶ ἔθνος Κύπρου ».

Ὅτι δὲ ἐν Πάφῳ καὶ Ἀμαθοῦντι ἡ λατρεία τῆς Ἀφροδίτης ἀνεπτύχθη καὶ διεμορφώθη ἑκπαλαὶ κατὰ τὸ πνεῦμα τῶν ἐκ Μικρασίας ἐλθόντων πρώτων κατοίκων, ἀπόδειξιν τρανοτάτην ἔχομεν καὶ ταύτην. Ἐν Κιτίῳ, τῇ ἰσχυροτάτῃ καὶ γησιωτάτῃ ἐπὶ τῆς Κύπρου Φοινικικῇ πόλει, τῇ μόλις κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἐξελληνισθείσῃ ἐλάχιστα διεσώθησαν ἰχνη θρησκευτικῶν παραδόσεων· τούναντίον δὲ ἐν Πάφῳ καὶ Ἀμαθοῦντι, ἔνθα πρῶτον μὲν οἱ ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας, ἔπειτα δὲ οἱ ἐκ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἐλθόντες ἀποικοὶ νέαν ὥθησιν ἔδωκαν ἐν τῷ θρησκευτικῷ βίῳ, συγκεντροῦται πλῆθος παντὸς εἶδους παραδόσεων. Καὶ τούτων ὁμοῦς οὕτως ἐχόντων, ὁμολογοῦμεν, ὅτι οἱ Φοίνικες ἐπὶ πολὺν χρόνον ἄρξαντες πόλεων τινων τῆς Κύπρου, ἔσχον ἐπιρροήν τινα ἐπὶ τοῦ θρησκευτικοῦ βίου τῶν Κυπρίων. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀσσύριοι καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἐπίσης κατακτηταὶ τῆς Κύπρου γενόμενοι ἀφῆκαν ἐπ' αὐτῆς οὐκ ὀλίγα Ἀσσυριακὰ καὶ Αἰγυπτιακὰ ἰχνη, καθὰ ἐν τῷ ἐπομένῳ κεφαλαιῷ ὁφύμεθα.

Γ. ΜΝΗΜΕΙΑ.

Εἰς τρεῖς κυρίως τάξεις δυνάμεθα διαιρέσαι ἅπαντα τὰ ἀρχαῖα Κυπριακὰ μνημεῖα, ἅτινα ἀσφαλῶς ἐξηγούμενα μέγα φῶς εἰς τὸ περὶ καταγωγῆς τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Κύπρου δυσχερέστατον ζήτημα ἐπιχέαι ἡδύναντο, 1) εἰς ἐπιγραφάς, 2) εἰς νομίσματα, καὶ 3) εἰς ἔργα τέχνης παντὸς εἶδους. Τὰ αὐτὰ μνημεῖα κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν καταγωγὴν διακρίνονται εἰς κυρίως Κυπριακὰ, τὰ καὶ ἀρχαιότατα, εἰς Φοινικὰ καὶ εἰς Ἑλληνικά. Περὶ τῶν πρώτων ἰδίᾳ ἔσται λόγος ἐνταῦθα, διότι ἐκείνα μάλιστα συντελοῦσι πλείστον εἰς τὴν ἡμετέραν ὑπόθεσιν.

1) Ἐπιγραφαί.

Μέχρι τινὸς ὅλαι ἀνεξιρέτως αἰ μὴ Ἑλληνικαὶ Κυπριακαὶ

ἐπιγραφὰι ἐνομίζοντο Φοινικικαί· σήμερον ὁμῶς ἀπεδείχθη τρανότατα, ὅτι αἱ ἀρχαιόταται εἰσι γραφῆς καὶ γλώσσης μόνως τοῖς Κυπρίοις ἰδιαζούσης. Τὰ σπουδαιότατα καὶ πολυτιμότερα διὰ τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν τῆς ἡμετέρας πατρίδος ταῦτα τῆς Κυπριακῆς γραφῆς καὶ γλώσσης μνημεῖα περιέχονται ἐν τῷ ἀξιολογωτάτῳ συγγράμματι τοῦ Δουκὸς Λουδῦνου « Νομισματικὴ καὶ ἐπιγραφαὶ Κυπριακαί » (1). Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ, πλὴν τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων, ἔχομεν ἐξ Κυπριακῆς ἐπιγραφῆς (2).

Πρῶτος ὁ Γερμανὸς Ἀμμηρος (Hammer) ἀνεκάλυψεν ἐπὶ τινος λίθου ἐν τῷ πλησίον τῆς Παλαιάφου κεκείμενῳ « σπηλαίῳ τῆς Ρηγίνας » μίαν τῶν ἐπιγραφῶν τούτων, καὶ ἐξέδωκεν ἀντίγραφον αὐτῆς (3). Τὸ ἀντίγραφον τοῦτο μετὰ δύο ἄλλων τοῦ Ῥόσσου καὶ τοῦ Πιερίδου δημοσιεύει καὶ ὁ Δουξ Λουδῦνης.

Ἄλλη Κυπριακὴ ἐπιγραφὴ εὑρέθη ἐπὶ τῆς εἰσόδου ἐνὸς σπηλαίου ἐγγὺς τῆς Πάφου, ἐν τῇ θέσει « ἀλώνια τοῦ ἐπισκόπου ». Τὸ ὑπὸ τοῦ Δουκὸς Λουδῦνου δημοσιευόμενον ἀντίγραφον τοῦ Πιερίδου διαφέρει μικρὸν τοῦ ἀντιγράφου, ὅπερ ὁ Κ. Οὕγγερος κατὰ τὴν ἐν Κύπρῳ τῷ 1862 διαμονὴν αὐτοῦ ἔλαβε καὶ ἐξέδωκε κατὰ τὸ 1865 (4).

Ἡ τρίτη Κυπριακὴ ἐπιγραφὴ εὑρήται ἐπὶ τινος σκαράβου ἐκ λίθου ὀφίτου, ὃς εὑρέθη ἐν τῇ Κυρηναικῇ, καὶ ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Γάλλου προξένου Wailier de Bourville τῷ Κ. Λουδῦνῃ.

Ἐπὶ τινος γωνίας τῆς ἐπισήμου τοῦ Τουρίνου χαλκίνης Ἱσιακῆς πλακῆς ἀνεκάλυψεν ὁ Δουξ Λουδῦνης μίαν εἰκόνα μαρτυροῦσαν, ὅτι τὸ μνημεῖον τοῦτό ἐστι Κυπριακόν· εἰς σκάρα-

(1) Numismatique et inscriptions Cypriotes par H. de Luynes. Paris 1852.

(2) Αὐτόθ. Pl. XI.

(3) Hammer, Topogr. Ansicht. S. 190 N° 69.

(4) Unger u. Kotschy, die Insel Cypern, S. 554.

κος, ἔχων κεφαλὴν ἀνθρώπου, κρατεῖ τοῖς ποσὶν αὐτοῦ ἐν πεντακτίδιον μετὰ τεσσάρων Κυπριακῶν χαρακτῆρων.

Τὸ σπουδαιότατον πάντων τῶν τῆς Κυπριακῆς γραφῆς καὶ γλώσσης μνημείων ἐστὶ μία χαλκίνη πλάξ πλήρης Κυπριακῶν χαρακτῆρων, εὑρέθησεν ἐν τοῖς ἐρείκτοις τοῦ ἀρχαίου Ἰδαλίου ἢ πολυθρύλπας αὕτη πλάξ τοῦ Ἰδαλίου, μετὰ τινος ἄλλου χαλκίνου ὀργάνου, ἀκρου ροπαίου ἢ οἰκτος, φέροντος δίστιχον ἐπιγραφὴν, εὑρηται νῦν ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Λουαδὸς Λουίνου.

Πλὴν τῶν παρὰ Λουίνῳ εἰς τούτων ἐπιγραφῶν, οἱ κατὰ τὸ 1862 δακτύλῳ τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως ἀνασκαφῆς ἐν Κύπρῳ ποιήσαντες Γάλλοι ἀνεκάλυψαν ἄλλας τέσσαρας ἀκεραίους μετὰ δύο τεμαχίων· δύο εὑρέθησαν ἐν τῷ παρὰ τῇ Παλαιπάρῳ « Σπαλαίῳ τῆς Ῥηγίνας », μία ἐπὶ μαρμάρου ἐν Σόλοις, τὰ δύο τεμάχια ἐν Ἀμαθοῦντι, καὶ μία δίγλωσσος ἐν Ἀθῆναις. Ἡ τελευταία εὑρηται ἐπὶ τινος στήλης ἐπὶ τοῦ ἐνὸς μέρους γέγραπται ἀρχαίῳ Δωρικῷ ἰδιώματι.

ΚΑΡΙΞ ΕΜΙ

Κάρυξ ε(ι)μί.

Ὁ τύπος οὗτος ἀπαντᾷ λίαν συχνὰ ἐπὶ σταλῶν ἀρχαίων ἐν Μ. Ἀσίᾳ· ἐπὶ τοῦ ἐτέρου μέρους εἰσὶν ἑπτὰ Κυπριακὰ στοιχεῖα, ἅτινά εἰσιν ἡ ἀντιγραφή, ἢ ἡ μετάφρασις τοῦ Ἑλληνικοῦ. Ἡ ἐπιγραφή αὕτη ἐστὶ σπουδαιοτάτη διότι, εἰ καὶ δύο μόνον λέξεις ἔχουσιν, δύναται ὅμως ἐν καιρῷ, ἃ τε δίγλωσσος, παρασχεῖν τὴν κλειδὸν τοῦ Κυπριακοῦ ἀλφαβήτου. Αἱ τέσσαρες αὐτὰ ἐπιγραφαὶ μετὰ τῆς γνωστῆς τῆς Παλαιπάρου, ἐκκοπέσθης ἐκ τοῦ τάφου ὑπὸ τῶν Γάλλων, εὑρέθησαν ἤδη ἐν Παρισίοις (1).

(1) Πρὸς γνῶσιν τῶν ἡμετέρων ὁμογενῶν μεταφράζομεν ἐνταῦθα ἐν τεμαχίονι μιᾷ ἐπιστολῇ, ἣν ὁ Γάλλος κόμης Οὐογύης (Vogüé) ἔγραψε τῇ 1862 ἐκ Βηρυτοῦ πρὸς τὸν Κ. Ῥενάν.

Βηρυτός, 10 Ἰουνίου 1862.

« . . . . . ἐπιόδατος εἰς τὸ πλοῖον τῆς σπυθοροῦθισης ἐν τῇ

Ἡ πολύχροτος χαλκίνη πλάξ τοῦ Ἰδαλίου, περιέχουσα τριάκοντα καὶ ἓνα πετυκνωμένους στίχους, ἐστὶ τὸ πληρέστατον τῆς Κυπριακῆς γραφῆς καὶ γλώσσης μνημεῖον, καὶ περιλαμβάνει κατὰ πάσαν πιθανότητα ὅλους τοὺς χαρακτῆρας τοῦ Κυπριακοῦ ἀλφαβήτου. Ὁ σοφὸς Δοῦξ Λουδῆνης τό τε μνημεῖον τοῦτο καὶ τὰς λοιπὰς ἐπιθυμβίους ἐπιγραφὰς μετὰ τῶν τῶν νομισμάτων ἔχων ὑπ' ὄψιν συμπεραίνει, ὅτι τὸ Κυπριακὸν ἀλφάβητον περιεῖχεν ὀγδοήκοντα γράμματα, ὧν τὰ τριάκοντα ἔξ ἦσαν ὁμόφωνα. Τῶν γραμμάτων τούτων ἑπτὰ μὲν ὑποτίθησι Φοινικικά, δυοκαίδεκα δὲ Λυκιακά καὶ εἰκοσιεπτὰ Αἰγυπτιακά. Τοιαύτη γραφή, τοσούτους χαρακτῆρας ἔχουσα, οὔτε Ἑλληνική, οὔτε Σημιτική δύναται εἶναι. Ὁ πολυμαθέστατος Δοῦξ φρονεῖ, ὅτι ἡ Κυπριακὴ γλῶσσα ἦν Αἰγυπτιακή, καὶ δὴ Ἱερογλυφική, ἥ ὅτι τοῦλάχιστον ἡ Αἰγυπτιακὴ ἔσχε μεγίστην ἐπιρροὴν ἐπὶ τῆς Κυπριακῆς· ὅτι ἡ μὲν Φοι-

πόλει ταῦτη (Λάρνακι) ἀρχαιότητος, μετέβη διὰ θαλάσσης εἰς Πάφον. Μετὰ λύπης μου διέβην ἔμπροσθεν τοῦ σκεύους τῆς Ἀμαθοῦντος, μὴ δυνάμενος ἀφελεῖν αὐτὸ διὰ τῶν μέσων, ἃ ἐκέκτητο ὁ Προμηθεὺς (τὸ κλοῦον)· τοῦλάχιστον ὁμῶς ἐποίησα κατοχὴν αὐτοῦ ἐν ὀνόματι τῆς Γαλλίας (!!) . . . . Ἐν Παλαιπάφῳ κατωρθώσαμεν, ἦν ἀφέλωμεν (!) τὴν μεγάλην Κυπριακὴν μνημειακὴν ἐπιγραφὴν μετὰ δύο ἄλλων τοῦ αὐτοῦ εἶδους . . . . Ἐν τῇ νέᾳ Πάφῳ ἡδυνάμην ἐπίσης ἐκκόψαι διὰ τοῦ πρίονος (!) τὰς τρεῖς Κυπριακὰς ἐπιγραφὰς, τὰς ἐπὶ τῆς εἰσόδου τῶν (σηπταίων) ἐγκεχαραγμένας· ἀπέστη ὁμῶς τούτου ἕνεκα σεβασμοῦ πρὸς τὰ μνημεῖα. . . . . Ἦδη σχεδὸν μετανοῶ ἐπὶ τῇ εὐσυνείδησίᾳ μου ταύτῃ (!) . . . . Ἐάν φρονῇτε, ὅτι τὸ συμφέρον τῆς ἐπιστήμης δύναται δικαιολογῆσαι τὸν βανδαλισμὸν τοῦτον, γράψατέ μοι μόνον μίαν λέξιν, καὶ δύναμαι ἐκτελέσαι τὴν ἐργασίαν ταύτην ἐντεῦθεν . . . (Ὁρ. *Revue Archéologique* 3e Année X. 1862 p. 246). Τὸν μονόλιθον πῆθον τῆς Ἀμαθοῦντος μετὰ τῶν τριῶν τῆς Παλαιπάφου ἐπιγραφῶν εἶδον μετὰ δακρύων ἐν τῇ μουσεῖῳ τοῦ Λούδρου. Τά-ναίνα πατρίς! ἐν μέσῳ τῇ δεκάτῃ ἐνάτῃ αἰῶνι πωλοῦνται τὰ ἱερῶ-τατά σου κειμήλια, καὶ οὐδὲν τῶν τέκνων σου οὐδὲ τὴν ἐλάχιστην αἰ-ρει φωνὴν ὑπὲρ τῆς κολαφιζομένης τιμῆς σου.

νικικὴ ἐπεκράτει ἐν Κιτίῳ, ἡ δὲ Αἰγυπτικὴ ἀφῆκεν ἵχνη ἐναργῆ ἐφ' ὅλης τῆς Κύπρου (1). Τῇ γνώμῃ ταύτῃ ἀκολουθεῖ καὶ ὁ **Lenormant** (ἐν *Cat. Behr.* p. 424). Ὁ δὲ **E. M. Ροίθιος** ἀναγνούς καὶ ἐρμηνεύσας τὴν ἐπιγραφὴν τῆς πλακῶς τοῦ Ἰδαλίου ὡς προκήρυξιν τοῦ Ἀμάσιος πρὸς τοὺς Κυπρίους κατὰ τὴν περὶ τὰ μέσα τοῦ ἑκτοῦ αἰῶνος π. Χ. κατάρκτησιν τῆς Κύπρου ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, δοξάζει, ὅτι ἡ Κυπριακὴ γλῶσσα ἦν μίγμα Χαλδαϊκῆς καὶ Ἑβραϊκῆς (2). Ὁ **I. Βράνδης** ὑποτίθῃσιν, ὅτι ἡ γραφὴ αὕτη, συνισταμένη ἐξ ὀγδοήκοντα γραμμάτων, ἐμορφώθη ἐκ τινος συμβολικῆς, μεταβαίνουσας εἰς φωνητικὴν γραφὴν, καὶ ὅτι ἀνάγεται τῇ Ἀσσυριακῇ καὶ Βαβυλωνιακῇ σφηνοειδεῖ γραφῇ (3). Ὁ **K. Εὐαλδος**, ἀνασκευάσας τὴν γνώμην τοῦ Ροιθίου (4), ὡμολόγησεν, ὅτι « οἱ Φοίνικες οὐκ ἦσαν οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Κύπρου, ἀλλ' εἰς πρὸς τοὺς ἀρχαιοτάτους Φρύγας, τὸν κύριον λαὸν τῆς Μικρασίας, συγγενῆς λαός, ὃς ἐκέκτητο καὶ στοιχεῖα γραφῆς ὅμοια τοῖς γνησίοις Μικρασιανοῖς » (5).

Τὰ πολυτιμώτατα ταῦτα Κυπριακὰ μνημεῖα, ἀνερχόμενα εἰς μίαν ἐποχὴν, καθ' ἣν πάσης ἱστορικῆς πηγῆς στερούμεθα, διατελοῦσιν ἔτι μέχρι νῦν αἰνίγμα ἀνεξήγητον. Ἐντεῦθεν αἱ διαφωνίαι τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα ἀσχολουμένων σοφῶν. Εἰ ἐρ-

(1) Ὁρ. *N. Ins. C.* p. 38—48.

(2) **Dr. E. M. Rölh**, die proclamation des Amasis an die Cyprer bei der Besitznahme Cyperns durch die Aegyptier um die Mitte 6 Jahrhunderts v. Chr. Geburt. Entzifferung der Erztafel von Idalion u. s. w. Paris, 1855.

(3) **I. Brandis**, das Münz—Mass—und Gewichtswesen in Vorderasien S. 356.

(4) Ὁρ. *Gel. Anz.* 1855 S. 4764 κ. εἰ.

(5) **Id.** Entzifferung der neuentdeckten Phönikisch-Kypri-schen Inschriften. Nachrichten von der G. A. Universität u. d. Gesellschaft der Wissenschaften zu Göttingen Nov. 1862 N. 23, S. 458.

νώσκομεν ἀκριβῶς, ὁποῖα ἦν ἡ γλῶσσα τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ Φρυγῶν, τῶν Λυκίων, τῶν Καρῶν, αὐτῶν τῶν ἐν Ἑλλάδι Πελασγῶν, ἴσως θὰ ἠδυνάμεθα ν' ἀποφανθῶμεν μετὰ τινος βεβαιότητος, εἰ ἡ Κυπριακὴ γλῶσσα κατήγετο ἐξ Αἰγύπτου, ἢ Ἀσσυρίας, ἢ εἰ ἦν Ἀριανὴ καὶ εἶλκε τὴν καταγωγὴν, ὥς οἱ Κύπριοι, ἐκ τῆς Μ. Ἀσίας. Βεβαίως οὐδὲν κωλύει ἡμᾶς παραδέξασθαι, ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Κύπρου, ἐλθόντες ἐκ τῶν δυτικῶν παραλιῶν τῆς Μικρασίας, ἐκόμισαν μεθ' ἑαυτῶν Ἀριανὴν τινα διάλεκτον ἔτι ἀμόρφωτον, ἥτις ἐν τῇ μορφώσει αὐτῆς ἐν τῇ νήσῳ προσέλαβε στοιχεῖά τινα Φοινικικά, Ἀσσυριακά καὶ Αἰγυπτιακά. Τοσαῦτα περὶ ἐπιγραφῶν.

2) Νομίσματα.

Ἄπαντα τὰ Κυπριακά νομίσματα, τὰ πρὸ τοῦ Εὐαγόρου κοπέντα (πρὸ τοῦ 408), ἔχουσι τὸ πλεῖστον Κυπριακὰς ἐπιγραφάς· τινὰ δὲ χρυσᾶ καὶ αὐτοῦ τοῦ Εὐαγόρου, καθὼς καὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ φέρουσι μεθ' Ἑλληνικῶν, ἢ καὶ ἄνευ αὐτῶν, Κυπριακοὺς χαρακτῆρας. Ἐν χρυσοῦν νόμισμα, ὅπερ ἔκοψεν ἐν Σαλαμῖνι ὁ Μενέλαος, ἐπαρχος Πτολεμαίου τοῦ Σωτῆρος, φέρει παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ ἐπιγραφῇ καὶ τὸ Κυπριακὸν γράμμα Ⲛ , ὅπερ ὁ Δοῦξ Λουῦνης νομίζει ἀρκτικὸν στοιχεῖον τῆς Σαλαμῖνος (1).

Εἰς δύο τμήματα δυνάμεθα διαιρέσαι τὴν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρις Ἀλεξάνδρου ἱστορίαν τῶν Κυπριακῶν νομισμάτων. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων τμημάτων συμπίπτει ἡ ἀρχὴ τῶν Ἑλληνικῶν νομισμάτων ἐν Σαλαμῖνι καὶ τῶν Φοινικικῶν ἐν Κιτίῳ.

Μόνον ἐν Μαρίῳ ἐκόπησαν νομίσματα μεθ' Ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν κατὰ τὴν πρώτην περίοδον. Ταῦτα, μὴ ἀνερχόμενα πέρα τοῦ ἔκτου αἰῶνος π. Χ. παριστᾶσιν ἐπὶ μὲν τοῦ ἐνὸς μέ-

(1) N. C. Pl. V, n° 5.

ρους γυναῖκα πτερωτήν, βαδίζουσιν κεκλιμένοις τοῖς γόνασιν (1) ἐπὶ κωνικῇ στήλῃ ἴσης τοῦ ἀγάλματος, ὅφ' ὃ ἐτιμᾶτο ἐν Πάφῳ ἡ Ἀφροδίτη, καὶ αἵρουσαν τὸν ἐξ οὐρανοῦ πεσόντα ἀστέρα, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐτέρου κύκλον, ὃς ἦν, ὡς γνωστόν, σύμβολον τῆς Ἀφροδίτης καὶ τοῦ Ἀδωνίδος.

Ὅσα νομίσματα τῆς αὐτῆς περιόδου παριστᾷσι νῦν μὲν ἐπὶ τοῦ ἐνὸς μέρους, γυν δὲ ἐπὶ τοῦ ἐτέρου, καὶ ἄλλοτε ἐπ' ἀμφοτέρων, συχνὰ μετὰ τῶν αὐτῶν συμβόλων, λέοντα, ἀποδοτέον τῇ Σαλαμῖνι διότι τ' αὐτὰ σύμβολα φέρει καὶ τὸ γνωστότατον τοῦ Εὐαγόρου νόμισμα, τὸ παριστάν ἐπὶ μὲν τοῦ ἔμπροσθεν μέρους κεφαλὴν Ἀφροδίτης, ἐπὶ δὲ τοῦ ὀπισθεν λέοντα βιβρώσκοντα, καὶ ἄνωθι ἀετὸν καὶ ἀστέρα (2).

Σημειωτέον, ὅτι κεφαλὴν λέοντος χαίνουσιν φέρουσιν οὐ μόνον πολλὰ Κυπριακὰ νομίσματα, ἀλλὰ καὶ πλείστα Ἑλληνικά, ἰδίως τῆς Κνίδου, Λίνδου, Σάμου, Κυρήνης, Σικελίας παρὰ τοῖς Λεοντίνοις. Βεβαίως ὁ λέων ἐστὶ σύμβολον τοῦ θερμοτάτου ἡλίου, ὃς ἀπὸ τοῦ μηνὸς ἡδὴ Μαρτίου μέχρι τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου προξενεῖ δεινοὺς καύσωνας ἐν Κύπρῳ. Κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλινίου (β. 37, κ. 5) εἰς τιμὴν Ἑρμίου, ἐνὸς τῶν ἀρχαίων Κυπρίων βασιλέων, ἱδρυτο μαρμαρίνος λέων, οὗτινος οἱ σμαράγδινοι ὀφθαλμοὶ προσηλωμένοι ἐπὶ τὴν θάλασσαν, ἐφυγάδευον ἐκ τῆς ἀκτῆς, τοὺς θύνους. Ἴσως ὁ Ἑρμίας οὗτος ἐβασίλευε τῆς χώρας τῆς περὶ τὴν Ταμασσόν, ἧς νομίσματά τινα (3) παριστᾷσι τὸν Ἑρμῆν, ὃς, ὡς θεὸς τῶν

(1) Κατὰ τὸν Ἑρνέστον Κούρτιον ἡ ἀρχαιοτάτη τέχνη τὴν ταχέαν κίνησιν παρίστα διὰ τινος κάμψεως τοῦ γόνατος· τοῦτο παρατηρεῖται ἐν τῇ εἰκόνει τῆς Ἀστάρτης ἐπὶ τῶν νομισμάτων τοῦ Μαρίου (Luy. N. C. Pl. VII, 2. 3. 4.). Ἴσως τ' αὐτὸ σημαίνει καὶ ἡ παράστασις τοῦ πτερωτοῦ Ἑρμοῦ ἐπὶ νομισμάτων τῆς Σαλαμῖνος (Luy. ε. α. Pl. VI, 7. 8). πρὸλ. J. Brandis ε. α. S. 360. Anm. 3.

(2) Ὁρ. Luynes, N. C. Pl. II. 48. καὶ Pl. XII, 6.

(3) E. α. Pl. II. 44. 45. Pl. VI, 7. 8.

καταχθονίων, ἃ τε δὴ κομίζων τὰς ἀνθρωπίνους ψυχὰς εἰς τὸν ἕδην, ἣν ἰσως πολιοῦχος θεὸς τῆς πόλεως ταύτης, τῆς τοσούτου ἐπισήμου διὰ τὰ πλούσια αὐτῆς μεταλλεία.

Προσέτι δὲ σημειωτέον, ὅτι ἐπὶ τινος ἀρχαιοτάτου Κυπριακοῦ νομίσματος (1) ὁ μὲν καταναλίσκων ἥλιος παριστάμενος διὰ κεφαλῆς λέοντος χαινούσης, ἡ δὲ ἐκλείπουσα σελήνη διὰ τῆς κεφαλῆς τῆς Γοργόνης, ἔχουσί τινα σχέσιν πρὸς τὴν ἀστρολατρείαν. Κατὰ τὴν Κυπριακὴν παράδοσιν ὑπῆρξέ ποτε ἐν Κύπρῳ εἰς βασιλεὺς διάδοχος τοῦ Τεύκρου, Περσεὺς καλούμενος. Εἰς ποταμός, ἐν ὅροις καὶ μία ἀρχαιοτάτη βασιλικὴ δυναστεία ἔφεραν τὸ ὄνομα Ἀῶος, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ Ἄδωνις (2). Παρὰ τῷ Ἀώῳ ποταμῷ ἔκειτο μία πόλις, Κέφαλος καλουμένη (Ἡσυχ. λ.). Ἴσως ἡ πόλις αὕτη ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ λέοντος καὶ τῆς Γοργόνης, καὶ ἡ ἐπιγραφή τοῦ προκειμένου νομίσματος ἐστὶν ΑοοΣ (3). Πλὴν τούτων ὁ Φαέθων, ὁ Κέφαλος, ἡ Ἔως καὶ ἄλλα πνεύματα τοῦ φωτὸς ἀναμίγνυνται λίαν συχνὰ ἐν τῇ Κυπριακῇ παραδόσει (4).

Ὅσα δὲ νομίσματα φέρουσι κριδὸν καὶ ἀνάγονται εἰς τὴν αὐτὴν περίοδον, εἰσι τῆς Ἀμαθούντος· διότι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπεκράτει ἡ λατρεία τῆς Ἀφροδίτης, ἥ προσεφέρετο κριδὸς μεθ' ὅλου τοῦ ἐρίου αὐτοῦ. Ὁ Δοῦξ Λουῦνης ἀναγινώσκει ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων (Pl. I, 4. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 10. 12. 13. 14. Pl. VI, 40. Pl. XII, 4.) τὴν ἐπιγραφὴν ΑΜΘ· γράμμασι Κυπριακοῖς ἐπὶ δύο ἄλλων τοῦ αὐτοῦ εἶδους (Pl. I, 9. 11) ἀνακαλύπτει τὴν ἐπιγραφὴν Λάπαθος.

Τῆς πρὸ τοῦ Εὐαγόρου ἐποχῆς καὶ τῶν αὐτῶν χαρακτῆρων εἰσι καὶ τὰ ἀκόλουθα Κυπριακὰ νομίσματα· α'. τὰ φέροντα

(1) E. & Pl. VI, 1.

(2) Πρβλ. Engel, Kypr. 2, 119. 123.

(3) Luynes, N. C. p. 33.

(4) Πρβλ. Engel, Kypr. 2, 643 κ. ε.

ἐπὶ μὲν τοῦ μετώπου ταῦρον, ὀπισθεν δὲ πτηνὸν ἱστάμενον, ἢ πετόμενον (Pl. III, 4—12). Ὁ ταῦρος ἦν τὸ κατ' ἐξοχὴν ἱερεῖον τῆς Οὐρχνίας Ἀφροδίτης (Engel, Kypr. 2, 154. Δουκ. νεκρ. Δ. 7). Ἀγνοοῦμεν δὲ ὅποιον πτηνὸν παρίσταται ἐπὶ τῶν προκειμένων νομισμάτων· ἴσως τὸ μὲν ἱστάμενον ἐστὶν ἀετός, τὸ δὲ πετόμενον περιστέρα. Τὰ φέροντα τὸν ἀετὸν εἰσι προφανῶς ἀπομίμησις τῶν Ἀθηναίων, ὧν παριστᾷσιν ἐπὶ τῆς ἄνω γωνίας καὶ τὸν βλαστὸν τῆς ἐλαίας. Τὰ δὲ ἔχοντα περιστῆραν ἀποδοτέον τῇ Πάφῳ, ἐν ἣ ἑλατρεύετο ἡ Οὐρανία Ἀφροδίτη, ἢ ἡ περιστέρα ἦν ἱερά. β'. Τὰ παριστάντα κεφαλὴν Ἀπόλλωνος καὶ Ἀφροδίτην ταυρόπολον (Pl. V, 1. 2.). Τὰ νομίσματα ταῦτά εἰσι σπουδαιότατα. Ἀλλαχοῦ ἐσημειώσαμεν, ὅτι ὁ Ὑλάτης Ἀπόλλων ἐτιμᾶτο πρόπαλαι ἐν πολλαῖς πόλεσι τῆς Κύπρου· ἀγνοοῦμεν ὅμως, τίνι ἐξ αὐτῶν ἀποδοτέον ταῦτα τὰ νομίσματα. γ'. Τὰ φέροντα ταῦρον πίπτοντα, καὶ τὴν Ἀφροδίτην ἐπὶ τοῦ κριοῦ, ἥτις πολὺ ὁμοιάζει κατὰ τὴν μορφήν πρὸς τὴν ἐπὶ τοῦ χρυσομάλλου κριοῦ Ἑλλήν. Ὅθεν οὐκ ἀπίθανον, ὅτι ὁ μῦθος τῆς Ἑλλῆς συνεδέετο μετὰ τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν τῆς τε Ἑλλάδος καὶ Κύπρου (4), δ'. Τὰ παριστάντα τὸν Μινώταυρον καὶ ἀστράγαλον, ἢ σφίγγα καὶ κρῖνον (Pl. VI.). Τέλος τρία ἀρχαιότατα Κυπριακὰ νομίσματα μετὰ Κυπριακῶν ἐπιγραφῶν παριστᾷσιν ἐπὶ μὲν τοῦ μετώπου κεφαλὴν Ἀθηνᾶς μετὰ περικεφαλαίας, ὀπισθεν δέ, τὸ μὲν μέγα δῶα λέοντας ὁμοίους πρὸς τοὺς τῶν Μυκηνῶν, τὰ δὲ δῶα μικρὰ βλαστὸν μετ' ἐπιγραφῆς Κυπριακῆς (Pl. II, 16. 17. VI, 9.). Ἀλλὰ δῶα νεώτερα φέρουσι κεφαλὴν Ἀθηνᾶς μετὰ περικεφαλαίας καὶ ταῦρον, ἢ ἀστέρα (Pl. V, 8. 10) (2).

Πάντα τὰ μέχρι νῦν διὰ βραχέων μνημονευθέντα νομίσματα, ἀναγόμενα εἰς τὴν πρὸ τοῦ Εὐαγόρου περίοδον, καὶ φέ-

(4) Πρὸλ. Luynes N. C. Pl. V, 3. Pl. VI, 5. p. 28.

(2) Πρὸλ. καὶ Pl. VI, 4. p. 35.

ροντα Κυπριαὺς ἐπιγραφάς, ἀνήκουσι τοῖς πρώτοις κατοικοῖς τῆς Κύπρου, οἵτινες πλὴν τοῦ Κιτίου κατεῖχον ὁλόκληρον σχεδὸν τὴν νῆσον. Σαλαμίς, Ἰδάλιον, Ἀμαθοῦς, Πάφος, Ταμασσός, Σόλος, Λάπαθος κατῴκουντο ὑπὸ τῆς αὐτῆς φυλῆς, ἥτις ἐλάλει τὴν γλῶσσαν τῶν Κυπριακῶν τούτων μνημείων. Εἰ ἡ φυλὴ αὕτη ἦν Σημιτικῆς, ἢ Αἰγυπτιακῆς καταγωγῆς, πῶς ἐξηγητέον τὴν ἐπὶ τῶν νομισμάτων ὑπαρξίν Ἑλληνικῶν συμβόλων καὶ θεοτήτων, Διός, Ἀπόλλωνος, Ἀθηνᾶς, Ἑρμοῦ κλπ.

Πλὴν τούτων οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχαιολόγων καὶ ἱστορικῶν ὁμολογοῦσιν, ὅτι αἱ πρώται Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἤλθον εἰς Κύπρον κατὰ τὰ μέσα τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος, μετὰξὺ τῆς εἰκοστῆς καὶ τεσσαρακοστῆς Ὀλυμπιάδος (1). Ἀλλ' ἤδη κατὰ τὸν πρῶτον ἡμισυ τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος ὑπῆρχον ἐν Κύπρῳ δέκα βασιλείαι, ὧν οἱ βασιλεῖς ἦσαν Ἕλληνες (2). Ἐπὶ Σόλωνος ἐν Σόλοις, καὶ ἐπὶ τῆς Περσικῆς κατακτῆσεως ἐν Σαλαμῖνι ἐβασίλευον Ἑλληνικαὶ δυναστεῖαι (3). Ὁμολογοῦμεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι ἀποικοὶ ἐκ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος πρῶτον κατὰ τὸν ἑβδομον ἢ ἕκτον αἰῶνα ἀπέβησαν εἰς Κύπρον· ἀλλ' ἂν ἡ ἐπικρατοῦσα φυλὴ ἦν Σημιτικὴ (Φοινικικὴ, ἢ Ἀσσυριακὴ), ἢ Αἰγυπτιακὴ, πῶς ἤτο ποτε δυνατὸν εὐθὺς ἅμ' ἐλθόντες οἱ ξένοι καὶ ἀλλόφυλλοι Ἕλληνες νὰ ἰδρύσωσι βασιλεία ἐφ' ὅλης τῆς νήσου, νὰ ἡγεμονεύσωσιν ἐν εἰρήνῃ ἀλλογενῶν, νὰ διαδῶσι τὴν ἰδίαν θρησκείαν καὶ τὰ ἴδια ἔθιμα; Τίς ἀμφιβάλλει, ὅτι ἐκάστη ἡλικία τοῦ βίου ἐνὸς λαοῦ ἀριθμεῖ ἑκατοντάδας ἡλικιῶν τοῦ βίου ἐνὸς ἀνθρώπου; Ἴσως οἱ ἀρχαιοτάτοι Κύπριοι οὐκ ἦσαν Ἕλληνες κατὰ τὴν κυρίαν τῆς λέξεως σημασίαν, ἦσαν ὅμως πρὸς τοὺς ἐκ τῆς δυτικῆς Ἑλλάδος ἐλθόντας ἀποίκους, οἱ

(1) Πρὸλ. Niebuhr, Vortr. u. alt. Gesch. 4, S. 309: καὶ Vortr. u. alt. Länd. S. 673 κ. ἐ.

(2) Πρὸλ. Brandis, Münzwesen S. 358. Pauly's Realencyclopädie 2, Aufl. S. 1898.

(3) Ὁρ. Engel, Kypr. 4, 256. 263.

Κάρες, Αέλεγες καὶ Πελασγοὶ πρὸς τοὺς Ἴωνας καὶ Δωριεῖς. Ὀρμήθησαν ἐκ τῆς αὐτῆς χώρας, τῆς Μικρασίας, ἐν ἣ καὶ ἐκεῖνοι ἄλλοτε ἔζησαν καὶ διεκρίθησαν εἰς ἔθνος ἴδιον. Ἴσως ἡ Κυπριακὴ γλῶσσα διαφέρει τῆς Ἑλληνικῆς, ὅσον καὶ ἡ Πελασγική, Καρική, Φρυγική καὶ Λυκική.

Ταῦτα δὲ λέγοντες, οὐδαμῶς ἀρνούμεθα, ὅτι οἱ ἄλληλο-διαδόχως ἄρξαντες τῆς Κύπρου Φοίνικες, Ἀσσύριοι, Αἰγύπτιοι καὶ Πέρσαι ἔσχον μεγίστην ἐπιρρῶν ἐπὶ τοῦ βίου τῶν Κυπρίων καθ' ὅλου. Τὸ Κίτιον διετέλεσεν ἐν Φοινικικῇ πόλιν μέχρι τοῦ Ἀλεξάνδρου, καθὰ τοῦτο βεβαιοῦται ἐκ τῶν ἐνταῦθα κοπέντων Φοινικικῶν νομισμάτων. Δύω Φοινικικαὶ ἐπιγραφαί, πρὸ τινων ἐτῶν ἐν Κιτίῳ ἀνακαλυφθεῖσαι, μετὰ τῆς πρώτης τοῦ Ποκοκκίου μαρτυροῦσιν, ὅτι οἱ Φοίνικες οὐ μόνον τοῦ Κιτίου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἰδαλίου καὶ τῆς Ταμασσοῦ ἐπὶ τινα χρόνον ἥρξαν (1).

Ἡ κατὰ τὸ 1845 ἐν Λάρνακι εὑρεθεῖσα στήλη, ἣτις φέρει ἐν ἀναγλύφῳ εἰκόνα ἱερέως ἢ βασιλέως Ἀσσυρίου, πλήρης σφη-

(1) Πρὸλ. *Revue Archéologique* 3 année, Octobre 1862 p. 248 — 249. *Nachrichten der G. A. Universität u. d. K. Gesellsch. d. Wissensch. z. Göttingen* Novemb. S. N° 23. 1862 S. 460 u. ε. καὶ December 17 N° 26 S. 543 κ. ε. Pocock. II, taf. 33. Αἱ τρεῖς αὗται ἐπιγραφαὶ ἔχουσι κατὰ τὴν ἀσφαλεστέραν ἀνάγνωσιν καὶ ἐρμηνείαν τῶν σοφῶν Ewald, M. A. Levy (*Phöniz. Studien* H. III, 1—47) καὶ Melchior de Vogüé, οὕτω. Ἡ πρώτη καὶ ἀρχαιότατη (ἡ τοῦ G. Rey) « Τῇ 16ῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς Πι . . . τῇ 3ῃ ἔτει τῆς βασιλείας Μελκίτην (τοῦ βασιλέως τοῦ Κιτίου καὶ) Ἰδαλίου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Βααρὰμ ». Ἡ δευτέρα (ἡ τοῦ K. Πισίδου) « Τῇ 7ῃ ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς Βοὺλ τῇ 24ῃ ἔτει τοῦ βασιλέως . . . (τοῦ βασιλέως τοῦ Κιτίου), Ἰδαλίου καὶ Ταμασσοῦ, τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως Μελκίτην, τοῦ βασιλέως τοῦ Κιτίου καὶ τοῦ Ἰδαλίου . . . Ἡ νεωτάτη (ἡ τοῦ Ποκοκκίου) « Τῇ 6ῃ (Εὐαλδ. 24ῃ) ἡμέρᾳ τοῦ μηνὸς Μαρφέ (Marba, Blau καὶ Levy), τῇ 37ῃ ἔτει τοῦ βασιλέως Ναμπήτην (Vogüé καὶ Ewald) τοῦ βασιλέως Κιτίου καὶ Ἰδαλίου, τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως Μελκίτην τοῦ βασιλέως τοῦ Κιτίου καὶ τοῦ Ἰδαλίου ».

νοειδῶν γραμμάτων, μαρτυρεῖ, ὅτι Ἀσσύριοι κατὰ τὸν ὄγδοον ἢ ἑβδόμον αἰῶνα ἦσαν ἐν Κύπρῳ (1). Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ Ἀσσα-
ραδδῶν (680—667) ἦν ἡ νῆσος τῇ Νίνῳ φόρου ὑποτελής (2).

Ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀμάσιος (570—522) κατακτηθεῖσα ἡ Κύπρος
ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων, διετέλεσεν Αἰγυπτιακὴ ἐπαρχία μέχρι
τῆς Περσικῆς κυριαρχίας. Ἴσως κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐγέ-
νετο ἀποικία τις Αἰθιοπῶν εἰς Κύπρον, εἰ ἡ ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου
μνημονευομένη Κυπριακὴ παράδοσις ἐστὶν ἀκριβής (3).

Ὅθεν οὐδὲν παράδοξον, εἰ ἐν τῇ Κυπριακῇ θρησκείᾳ καὶ
μυθολογίᾳ, ἴσως δὲ καὶ ἐν τῇ γλώσσῃ, πολλὰ παρεισέφρυσαν
στοιχεῖα Φοινικικά, Ἀσσυριακά, Αἰγυπτιακά καὶ Περσικά.

3) Ἔργα τέχνης.

ἔχει καὶ ἡ Κύπρος, ὡς ἡ λοιπὴ Ἑλλάς τὰ Κυκλώπεια αὐ-
τῆς μνημεῖα, ἅτινα ἀναμφιβόλως εἰσὶν ἔργα τῶν πρώτων αὐ-
τῆς κατοίκων. Τὰ ἐν Κιτίῳ, Παλαιπάφῳ, Πάφῳ, Κηρυνεῖᾳ ἐν-
τὸς βράχων λελαξευμένα σπήλαια καὶ τὰ λοιπὰ ἐν Σαλαμίνι,
Λαπάθῳ καὶ ἀλλαχοῦ περιεργότατα μνημεῖα, ἦσαν κατὰ πᾶ-
σαν πιθανότητα αἱ πρῶται κατοικίαι, οἱ ναοὶ καὶ τάφοι τῶν
ἀρχαιοτάτων Κυπρίων. Ἄξιον σημειώσεως καὶ πολλῆς προσο-
χῆς ἐστίν, ὅτι ὁμοιότατα φυσικὰ καὶ τεχνητὰ σπήλαια εὐρί-
σκομεν καὶ ἐν Φρυγίᾳ, ἅτινα ἐπίσης κατοικίαι, ναοὶ καὶ τάφοι
τῶν ἀρχαιοτάτων Φρυγῶν νομίζονται.

Ταῦτα ἔστρωσαν ἱκανὰ καὶ περὶ τῶν ἀρχαίων Κυπριακῶν
μνημείων. Ἀναγκαῖον βεβαίως ἦτο, ἵνα διὰ μακροτέρων περὶ

(1) Πρβλ. Ross, Hellen. 4, S. 69. Τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος μνημεῖον
εὑρεται νῦν ἐν Βερολίνῳ.

(2) Πρβλ. Pauly's Realencyclopädie 4, S. 4944.

(3) «Τουτέων δὲ (Κυπρίων) τοσάδε ἔθνεά ἐστι· οἱ μὲν ἀπὸ Σαλα-
μῖνος καὶ Ἀθηναίων, οἱ δὲ ἀπὸ Ἀρχαδίδης· οἱ δὲ ἀπὸ Κύθνου· οἱ δὲ
ἀπὸ Φοινίκης· οἱ δὲ ἀπὸ Αἰθιοπίας, ὡς αὐτοὶ Κύπριοι λέγουσι»
Ἡροδ. Ζ'. 9.

τὸ θέμα τοῦτο ἐνδιατρίψωμεν· ἀλλ' ἐπειδὴ στερούμεθα πάντων τῶν πρὸς ἐπίλυσιν τοιούτων δυσχερῶν ζητημάτων ἀναγκαίων μέσων, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ οἱ περὶ τὰς τοιαύτας ἐρεύνας δεινότατοι σοφοὶ εἰς οὐδὲν ἔτι βέβαιον ἐξαγόμενον κατήντησαν, φρόνιμον νομίζομεν, ἵνα ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀναβάλωμεν πᾶσαν περαιτέρω ἔρευναν.

Τ Ε Λ Ο Σ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ.

ΕΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ.

- Ὁ πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης
 κ. Ἰωαννίκιος λ. Τ. 2
 Ὁ πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης
 κ. Νεκτάριος λ. Ρ. 3
 Ὁ πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης
 κ. Μόδεστος λ. Γ. 1
 Ὁ πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης
 κ. Πορφύριος λ. Τ. 2
 Ὁ πανοσ. Πρωτοσύγκελλος
 κ. Μητροφάνης λ. Γ. 10
 Ὁ πανοσ. Πρωτοσύγκελλος
 κ. Δανιήλ λ. Γ. 4
 Ὁ πανοσ. Ἱερομόναχ.
 κ. Καισάριος λ. Γ.
 Ὁ πανοσ. Ἱερομόναχ.
 κ. Ἐπιφάνιος λ. Γ.
 Ὁ ἱερολ. Ἀρχιδιάκονος
 κ. Σπυρίδων λ. Ρ. 3
 Ὁ ὁσιώτ. Μοναχὸς
 κ. Χρῦσανθος λ. Γ. 2
 Ὁ ἱερολ. Ἱεροδιάκονος
 κ. Μελέτιος λ. Γ. 1
 Ὁ πανοσιολ. Ἱερομόναχ.
 κ. Μακάριος σωμ.
 Ὁ ἱερολ. Ἱεροδιάκονος
 κ. Μακάριος Χριστοδουλίδης
 Ὁ ἱερολ. ἱεροδ.
 κ. Γαβριήλ Πάριος

Κωνσταντῖνος Παπαδόπουλος
 Γεώργιος Μ. Ματτίος
 Κωνσταντῖνος Μιχαήλ ἐκ Λευ-
 κωσίας.

ΕΝ ΚΥΠΡΩ

Τῆς Λευκωσίας.

Διὰ τὴν Ἀρχιεπισκοπὴν, σωμ. 8
 Διὰ τὴν Μητρόπολιν Πάφου 6
 Διὰ τὸν Ἅγιον Κυρηναίαν 6
 Ἀρχιμανδρίτης Χρῦσανθος 1
 Μακάριος Ἱεροδιάκονος
 Μ. Γ. Ἀγαθόδουλος
 Γ. Νικολαΐδης
 Φιλόθεος Ἱεροδιάκονος
 Ἰωσήφ Ἱεροδιάκονος
 Ἰωακείμ Ἱεροδιάκονος
 Κυπριανὸς Ἱεροδιάκονος
 Κωνσταντῖνος Παπαδόπουλος
 Ἀντώνιος Κωνσταντινίδης
 Χαλαλάμπης Γεωργιάδης
 Ἀριστοτέλης Κ. Παλαιολόγος
 Μιχαήλ Βακιρτζίδης
 Κυπριανὸς Π. Μιχαηλίδης
 Μιχαήλ Χ. Νικολαΐδης
 Σωφρόνιος Ἱεροδιάκονος
 Γιάγκος Ν. Τζοφαρίδης.
 Πέτρος Ἀνδρεάδης

Σωφρόνιος Ἱεροδ. Τριπιάτου
 Θεόδωρος Νικολάου
 Χριστόδουλος Χ. Ἰω. κτίστου
 Χαρίτων Ἐφημέρ. Ἀγ. Σάββα
 Χ. Ἰωάννης Παπαδόπουλος

Τῆς Ἱερᾶς Μοῆς Κόκκου.

Ὁ Ἠγούμε. Κ. Σωφρόνιος
 διὰ τὸ κοινόν

3

Διονύσιος Ἱερομόναχος
 Ἐπιφάνιος Ἱερομ.
 Ἀθανάσιος Ἱερομ.
 Ἱερώνυμος Ἱεροδιάκονος

Τῆς Ἱερ. Μοῆς Μαχαιράδος.

Κυπριανὸς Πρωτοσύγκελλος 2
 Χαρίτων Ἱερομόναχος
 Ἰγνάτιος Ἱεροδιάκονος

*Τῶν πόλεων Σάλας καὶ
 Λάρακος.*

Ὁ Σ. Μητροπολίτης Κιτίου
 Κυπριανὸς σωμ.

5

Σωφρόνιος Ἀρχιμανδρίτης 2
 Lang. 2

Γ. Μενάρδος ὑποπρ. τῆς Ἑλλ.
 Π. Βαλσαμάκης
 Δ. Ι. Πιερίδης 3
 Διόφαντος Θεμιστοκλέους
 Π. Βαλδασαρ.

Π. Κ. Θεμιστοκλῆς
 Ν. Α. Ἀναστασιαδῆς
 Θ. Χάββας

Κυπριανὸς Γεωργιάδης

Χ. Κουππᾶς

Χαρίδημος Γ. Ἀγιωργίτης

Χριστοφῆς Παντελίδης

Ι. Κωνσταντινίδης

Βασίλειος Παναγιώτου

Λοϊζῆς Κραμβῆς

Γεώργιος Βασιλείου

Μιχαὴλ Ἀβανίας

Ε. Περιστιανῆς

Χρυσάνθος Ἰωαννίδης

Κλεόδουλος Α. Κραμβῆς

Antonio Mattei

Lorenzo Mantovani

Π. Ἀντωνιάδης

Μ. Δ. Θεοδούλα

Θεοδόσιος Βέρας

Γουστάθος Λαφών

Μιχαὴλ Γ. Σιακκαλῆς

Μαρκαντώνιος Χαραλαμπίδης

Γεώργιος Τελεβάντος

Ῥαφαὴλ Γ. Τελεβάντος

Γ. Ι. Πιερίδης

Κ. Α. Βονδιτζιάνος

Ἀλέξανδρος Χριστοδουλίδης

Θεμιστοκλῆς Βαλδασαρίδης

Α. Βαλδασαρίδης

Π. Δαλίτης

Ἰάκωβος Γζαπούρας

Θεμιστοκλῆς Θεοχαρίδης

Ι. Σ. Μυρτομάνος

Βασίλειος Μ. Κτωρίδης

Θεόδωρος Φραγγοφίνος

Ζήνων Δ. Πιερίδης

Θ. Ι. Κωνσταντινίδης

Θεόδωρος Ζυμπουλάκης

2

Α. Π. Βονδιτζιάνος
 Κωνσταντίνος Ζυμπουλάκης
 Κ. Βαλσαμάκης
 Δ. Ἀντωνίου
 Ἰωάννης Α. Ἀπέττος
 Θ. Μ. Περιστιάνος
 Σοφοκλῆς Ἀντωνιάδης
 Γλυκερίας Α. Λοΐζου
 Σοφ. Ν. Νικολαΐδης
 Βασίλειος Αζονταρίδης
 Θεόδουλος Π. Χριστοδουλίδης
 Π. Ν. Βονδιτζιάνος
 Ἀχιλλεύς Νικολαΐδης
 Κλεάνθης Ἀντωνίου
 Ἀχιλλεύς Ρώσσης
 Στύνης Χριστοφίδης
 Ν. Μ. Μαγκάκης
 Γ. Μ. Ἡλιάδης
 Ἰωάννης Σ. Μακρομάλλης
 Δαυὶδ Χριστοδουλίδης
 Δ. Ι. Καρεμφυλάκης
 Κυπριανὸς Παυλίδης
 Ἡλίας Κόρεζης
 Σοφοκλῆς Παυλίδης
 Δ. Κ. Δημητρίου
 Εὐθύμιος Σεργίου
 Ἰωάννης Χ. Λοΐζου
 Κωνσταντίνος Δ. Μικελλίδης 3
 Στύλιος Σ. Μικελλῆ
 Ἀδελφοὶ Ι. Δημητρίου 3
 Ι. Παττίδης
 Ἠγούμενος Ἐπιφάνιος 2
 Οἰκονόμος Ἀδέρκιος 2
 Παπᾶ Γρηγόριος Γρηγορίου
 Ἰερεκίηλ Ἱεροδιακόνος
 Θ. Χριστοδουλίδης

Τῆς Λιμνησοῦ

Εὐρυβιάδης Ν. Φραγγούδης 2
 Πέτρος Ι. Λοΐζου
 Δημοσθένης Σολομονίδης
 Γεώργιος Σ. Μαληκίδης
 Παναγῆς Ν. Λανίτης
 Ν. Δ. Λανίτης
 Δημοσθένης Χ. Παύλου
 Γεώργιος Δ. Κακαθύμης
 Θεόδωρος Α. Βέρας
 Ἰωάννης Παπαδάμου
 Ἀναστάσιος Μωρίδης
 Δημ. Ι. Πιλαβάκης
 Ἡρόδοτος Ν. Λανίτης
 Ἰωάννης Γαβρ. Πιλαβάκης
 Δημήτριος Α. Ρωσσίδης
 Δημήτριος Βενετοκλῆς
 Ν. Λοΐζου
 Σ. Δ. Τρεχάκης
 Ἐξαρχος Πάφου Νεόφυτος
 Ἐξαρχος Κετίου Χρῦσανθος
 Ἰωάννης Ἡλιάδης
 Χριστόδουλος Παυλίδης
 Κωνσταντίνος Ν. Ῥωσσίδης
 Γιάγκος Γεωργαλλίδης
 Ν. Χ. Μωρίδης
 Κωνσταντίνος Πιλαβάκης
 Κωνσταντίνος Πολυδώρου
 Νεοκλῆς Μιχαηλίδης
 Μιχαὴλ Σταυρινίδης
 Χρῦσανθος Ἱερομόναχος
 Νικόδημος Ἱεροδιακόνος
 Παῦλος Χριστοδούλου
 Κωνσταντίνος Ἐλευθεριάδης
 Μ. Ι. Εὐθύβουλος

Τοῦ Κτήματος

Ἀρχιμανδρ. Πάφου Ἰωακείμ
 Ἐξάρχος Πάφου Νεόφυτος
 Ἰωακείμ Χ. Ἱερομόναχος
 Γεδεών Μιχαηλίδης
 Ἰωσήφ Ἱεροδιάκονος
 Σωφρόνιος Ἱεροδιάκονος
 Ἰωάννης Ἀδαμίδης
 Εὐαγόρας Γ. Νικολαΐδης
 Χ. Παῦλος Ἰωαννίδης
 Ἰω. Ν. Π. Εὐθυμιάδης
 Φώτιος Κιλλακίδης
 Ἰωάννης Λοΐζιδης
 Ἰωάννης Ἀντωνιάδης
 Χριστόδουλος Λοΐζου
 Εὐστάθιος Μιχαηλίδης
 Μιχαήλ Χριστοδουλίδης
 Δημοσθένης Στεφανίδης
 Ἰωάννης Χριστοδουλίδης
 Ἡρακλῆς Μιχαηλίδης
 Στυλιανὸς Μωρίδης
 Νεόφυτος Πέτρου
 Λαμπρινὸς Ῥωσσίδης
 Χαλαράμπης Εὐγενιάδης
 Δημοσθένης Χ. Μιτζῆς

Τῶν Βαροσίων.

Ἡλίας Σ. Μπογιατζῆς 2
 Λουκᾶς Παΐσιου 1
 Λουκᾶς Χ. Κωνσταντινίδης
 Περικλῆς Πατίστας
 Κωνσταντῖνος Χ. Μηννίδης
 Παναγιώτης Ἠλιάδης
 Μιχαήλ Κεμπελίδης

Γεώργιος Χ. Παναγῆ
 Κωνσταντῆς Χ. Δημητρίου
 Ν. Γ. Παπαδόπουλος
 Σ. Μ. Ἐμφιετζῆς
 Παπᾶ Γεώργιος
 Χαράλαμπος Μιχαηλίδης
 Ἀναστάσιος Πρωτοπαπᾶς
 Οἰκονόμος Παραλιμνίου
 Παπᾶ Κωνσταντῆς Παραλίμνη

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.

Ἀρχιμανδρίτης Ἰάκωβος 2
 Ἀρχιμανδρ. Κύριλλος 2
 Π. Νεοκλῆς 5
 Ἱεροδιδάσκαλος Ἀλέξανδρος
 Τριανταφυλλίδης 1
 Γερμανὸς Α. Ἱεροδιάκονος
 Ἀθαν. Δημητριάδης Ἡπειρώτης
 Μ. Α. Εὐστάθιος Κλεόδουλος
 Μ. Ἀρχιμανδρίτης Βενέδικτος
 Δ. Κωνσταντῖνος Γαζῆς
 Ὁ τριτεύων Κωνσταντῖος
 Ἀλέξδρ. Δ. Ξάνθος
 Ἀρ. Ἰωακείμ Κοκκώδης

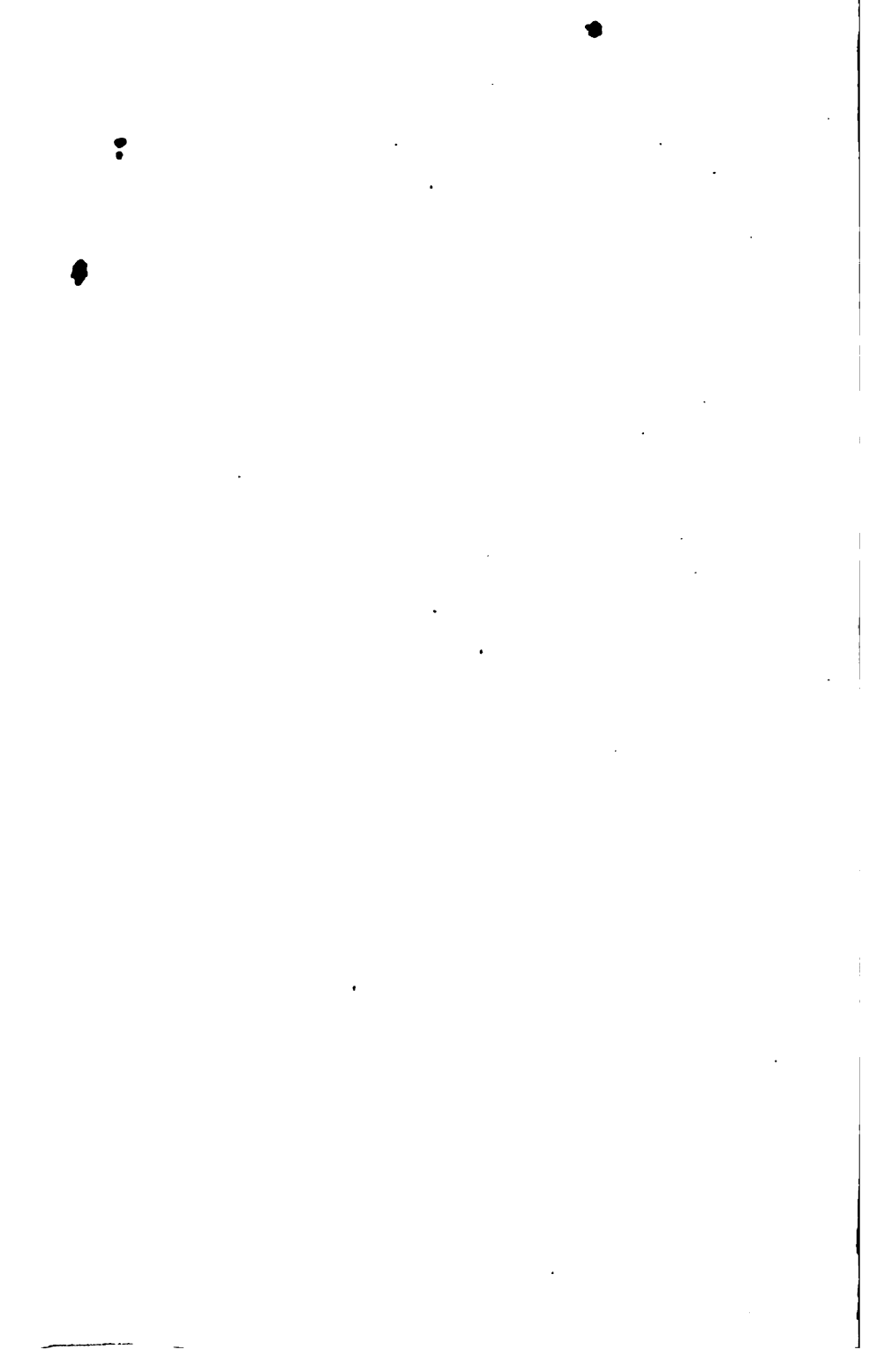
ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ.

Εὐθύμιος Ὁράτας
 Γ. Παπαμάρκος.
 Θ. Μ. Σαΐζος
 Ν. Τζετζῆς
 Μ. Λιμπρίτης 2
 Γ. Στίνης
 Κ. Βακιρεζίδης
 Ν. Π. Γρόλλος
 Π. Ι. Ἀργύρης

Δ. Γ. Ἀργύρης
 Ἰωάννης Σχίζας
 Σ. Δημητριάδης
 Ν. Κ. Χωραφᾶς
 Φίλιππος Φ. Λάνς
 Εὐαγγέλης Ἀντωνιάδης
 Λαμπριανὸς Χρ. Τρόστας
 Φ. Φ. Ὀδδης
 Π. Τζαγκαρόλας
 Ἀριστ. Κ. Μεταξᾶς
 Θ. Ἡλιάδης
 Ξ. Σολομωνίδης
 Α. Μ. Ὁράτης
 Π. Ε. Μεσσηνέζης
 Α. Θ. Φιλιππίδης

Β. Βάστας
 Ἰσίδωρος Διληγιανόπουλος
 Χ. Ῥεμποῦς
 Κωνσταντῖνος Μηχαηλίδης
 Χρ. Ἰωάννου.
 Σωφρόνιος Χριστοδουλίδης
     ἱερομόναχος Κύπριος 3
 Λεωνίδας Μαυροΐδης
 Φίλιππος Παγαπέλος
 5 Μιλτιάδης Δίκνος
 Νικόλαος Ἀπίγειος
 Φίλιππος Π. Στάμος
 Ἀλέξανδρος Μ. Μακρίδης
 Σταῦρος Νικολαΐδης Κύπριος
 Σέργιος Χριστοδοῦλου Κύπριος

83

ΒΙΒΛΙΑ

ΕΚΤΥΠΩΘΕΝΤΑ ΕΝ Τῷ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙῳ

Σ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΚΑΙ Α. ΜΗΛΙΑΔΟΥ

Ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ (1 Μαρτίου 1868).

1) ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ Ἱερωνύμου Μυριαρθέως ἐν τῇ Θεολογικῇ σχολῇ τῶν Ἱεροσολύμων κατὰ τὴν ἐξαρχὴν τῶν θεολογικῶν αὐτοῦ παραδόσεων. Φυλλάδιον εἰς 8^{ον}

2) ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΛΩΡΙΤΟΥ ἐκδοθέντα ὑπὸ Παύλου Λάμπρου. Τόμοι δύο εἰς 8^{ον}

3) ΒΡΑΧΥ ΠΕΡΙ ΚΛΗΡΟΥ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ὑπὸ τοῦ ἀρχιμεινδρίτου καὶ καθηγητοῦ τῆς θεολογίας Θ. Βίμπου. Φυλ. εἰς 8^{ον}

4) ΛΟΓΟΣ τοῦ καθηγητοῦ Φιλίππου Ἰωάννου εἰς τὸ μνημόσυρον τοῦ ἀειμνήστου Ἀντ. Αινδεργιάττη. Φυλλ. εἰς 8^{ον}

5) ΓΑΛΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ ὑπὸ Κ. Τεγαρίκη. Τόμίδιον εἰς 16^{ον}

6) ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ τοῦ προέδρου τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρασσός» Σ. Κ. Σακελλαροπούλου. Φυλλάδιον εἰς 8^{ον}

7) ΑΤΤΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ τοῦ ἔτους 1869 ὑπὸ Εἰρ. Ἀσωπίου. Τόμος εἰς μέγα 16^{ον}

8) ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ὑπὸ Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου. Τόμος εἰς 8^{ον}

9) ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΥΠΡΙΩΝ ὑπὸ Ἱερωνύμου Μυριαρθέως διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας καὶ καθηγητοῦ τῆς θεολογίας ἐν τῇ Θεολογικῇ σχολῇ τῶν Ἱεροσολύμων. Τόμος εἰς 8^{ον}

Τοῦ Κτήματος

Ἀρχιμανδρ. Πάφου Ἰωακείμ
 Ἐξαρχος Πάφου Νεόφυτος
 Ἰωακείμ Χ. Ἱερομόναχος
 Γεδεών Μιχαηλίδης
 Ἰωσήφ Ἱεροδιάκονος
 Σωφρόνιος Ἱεροδιάκονος
 Ἰωάννης Ἀδαμίδης
 Εὐαγόρας Γ. Νικολαΐδης
 Χ. Παῦλος Ἰωαννίδης
 Ἰω. Ν. Π. Εὐθυμιάδης
 Φώτιος Κιλλακίδης
 Ἰωάννης Λοιζίδης
 Ἰωάννης Ἀντωνιάδης
 Χριστόδουλος Λοΐζου
 Εὐστάθιος Μιχαηλίδης
 Μιχαήλ Χριστοδουλίδης
 Δημοσθένης Στεφανίδης
 Ἰωάννης Χριστοδουλίδης
 Ἡρακλῆς Μιχαηλίδης
 Στυλιανός Μωρίδης
 Νεόφυτος Πέτρου
 Λαμπρινός Ῥωσιδης
 Χαραλάμπης Εὐγενιάδης
 Δημοσθένης Χ. Μιτζής

Τῶν Βαροσίων.

Ἡλίας Σ. Μπογιατζής 2
 Λουκάς Πατσίου 1
 Λουκάς Χ. Κωνσταντινίδης
 Περικλῆς Πατίστας
 Κωνσταντῖνος Χ. Μηννίδης
 Παναγιώτης Ἡλιάδης
 Μιχαήλ Κερπελίδης

Γεώργιος Χ. Παναγῆ
 Κωνσταντῆς Χ. Δημητρίου
 Ν. Γ. Παπαδόπουλος
 Σ. Μ. Ἐμφιετζής
 Παπᾶ Γεώργιος
 Χαράλαμπος Μιχαηλίδης
 Ἀναστάσιος Πρωτοπαπᾶς
 Οἰκονόμος Παραλιμνίου
 Παπᾶ Κωνσταντῆς Παραλίμνη

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ.

Ἀρχιμανδρίτης Ἰάκωβος 2
 Ἀρχιμανδρ. Κύριλλος 2
 Π. Νεοκλῆς 5
 Ἱεροδιδάσκαλος Ἀλέξανδρος
 Τριανταφυλλίδης 1
 Γερμανός Α. Ἱεροδιάκονος
 Ἀθαν. Δημητριάδης Ἡπειρώτης
 Μ. Α. Εὐστάθιος Κλεόβουλος
 Μ. Ἀρχιμανδρίτης Βενέδικτος
 Δ. Κωνσταντῖνος Γαζής
 Ὁ τριτεύων Κωνσταντῖος
 Ἀλέξδρ. Δ. Ξάνθος
 Ἀρ. Ἰωακείμ Κοκκώδης

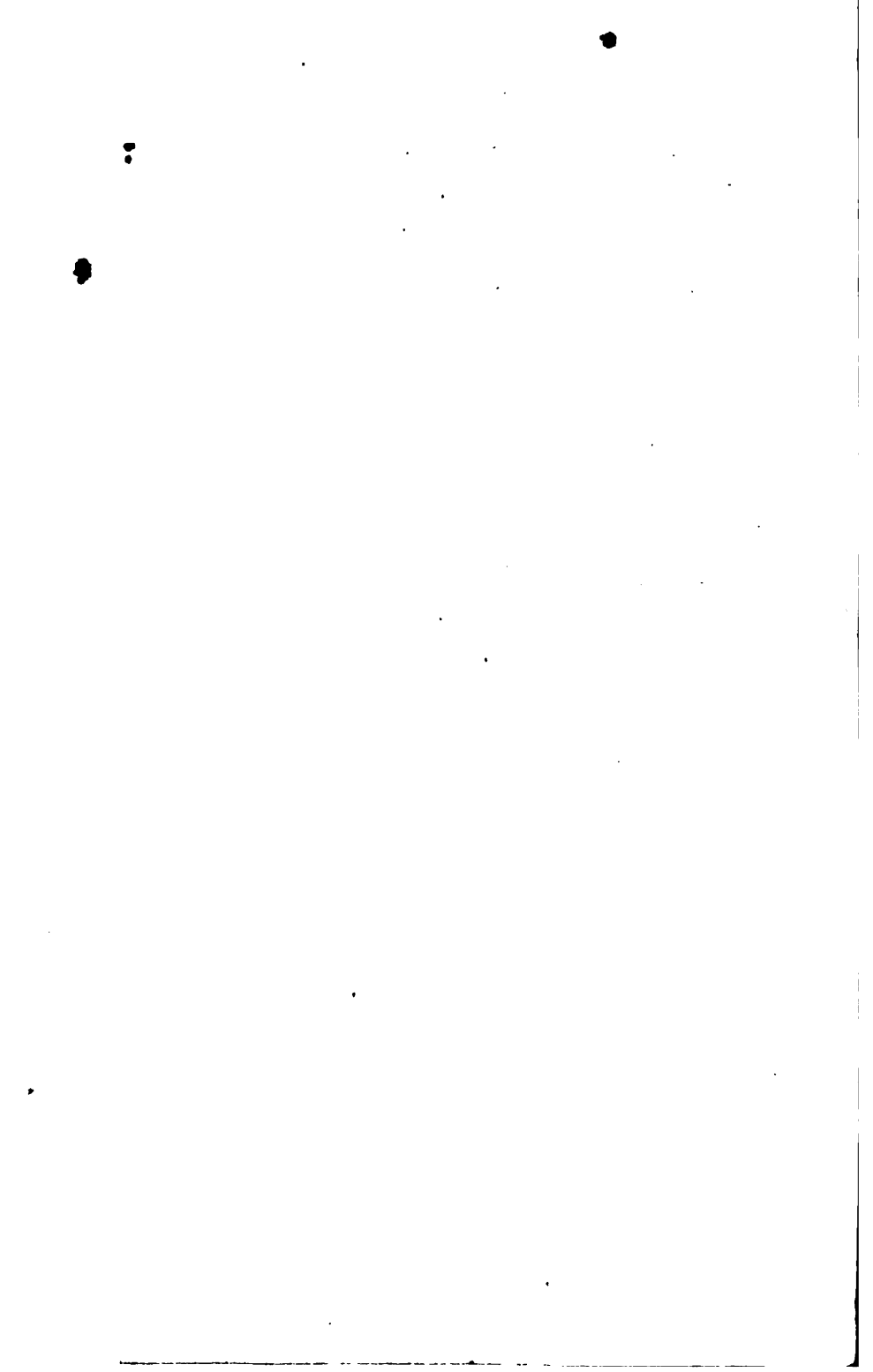
ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ.

Εὐθύμιος Ὁράτας
 Γ. Παπαμάρκος.
 Θ. Μ. Σαΐζος
 Ν. Τζετζές
 Μ. Λιμπρίτης 2
 Γ. Στίνης
 Κ. Βακιρεζίδης
 Ν. Π. Γρόλλος
 Π. Ι. Ἀργύρης

Δ. Γ. Ἀργύρης
 Ἰωάννης Σχίζας
 Σ. Δημητριάδης
 Ν. Κ. Χωραφᾶς
 Φίλιππος Φ. Λάνς
 Εὐαγγέλης Ἀντωνιάδης
 Λαμπριανὸς Χρ. Τρόττας
 Φ. Φ. Ὀδδης
 Π. Τζαγκαρόλας
 Ἀριστ. Κ. Μεταξᾶς
 Θ. Ἡλιάδης
 Ξ. Σολομωνίδης
 Α. Μ. Ὁράτης
 Π. Ε. Μεσσηνέζης
 Α. Θ. Φιλιππίδης

Β. Βάστας
 Ἰτίδωρος Διληγιανόπουλος
 Χ. Ῥεμποῦς
 Κωνσταντῖνος Μηχαηλίδης
 Χρ. Ἰωάννου.
 Σωφρόνιος Χριστοδουλίδης
 ἱερομόναχος Κύπριος 3
 Λεωνίδας Μαυροΐδης
 Φίλιππος Παγαπέλος
 Μιλτιάδης Δίκνος
 Νικόλαος Ἀπίγειος
 Φίλιππος Π. Στάμος
 Ἀλέξανδρος Μ. Μακρίδης
 Σταῦρος Νικολαΐδης Κύπριος
 Σέργιος Χριστεοδούλου Κύπριος

83

BIBLIA

ΕΚΤΥΠΩΘΕΝΤΑ ΕΝ Τῷ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙῳ

Σ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΚΑΙ Α. ΜΗΛΙΑΔΟΥ

Ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ (1 Μαρτίου 1868).

1) ΛΟΓΟΣ ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ Ἱερωνύμου Μυριανθέως ἐν τῇ Θεολογικῇ σχολῇ τῶν Ἱεροσολύμων κατὰ τὴν ἐναρξιν τῶν θεολογικῶν αὐτοῦ παραδόσεων. Φυλλάδιον εἰς 8^{ον}

2) ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΒΑΛΛΑΩΡΙΤΟΥ ἐκδιδόμενα ὑπὸ Παύλου Λάμπρου. Τόμοι δύο εἰς 8^{ον}

3) ΒΡΑΧΥ ΠΕΡΙ ΚΛΗΡΟΥ ΥΠΟΜΝΗΜΑ ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ καθηγητοῦ τῆς θεολογίας Θ. Βίμπρου. Φυλ. εἰς 8^{ον}

4) ΛΟΓΟΣ τοῦ καθηγητοῦ Φιλίππου Ἰωάννου εἰς τὸ μνημόσυνον τοῦ ἀειμνήστου Ἀντ. Αινδεργμάιερ. Φυλλ. εἰς 8^{ον}

5) ΓΑΛΛΟΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ ὑπὸ Κ. Τεγαρίκη. Τόμ. εἰς 16^{ον}

6) ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ τοῦ προέδρου τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρασπὸς» Σ. Κ. Σακελλαροπούλου. Φυλλάδιον εἰς 8^{ον}

7) ΑΤΤΙΚΟΝ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ τοῦ ἔτους 1869 ὑπὸ Εἰρ. Ἀσωπίου. Τόμος εἰς μέγα 16^{ον}

8) ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ ὑπὸ Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου. Τόμος εἰς 8^{ον}

9) ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΚΥΠΡΙΩΝ ὑπὸ Ἱερωνύμου Μυριανθέως διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας καὶ καθηγητοῦ τῆς θεολογίας ἐν τῇ Θεολογικῇ σχολῇ τῶν Ἱεροσολύμων. Τόμος εἰς 8^{ον}

